

Ινστιτούτο Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Η Ελληνική Οικονομία

1/09

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 55, Μάιος 2009

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του IOBE. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα. Η ανάλυση στην παρούσα Έκθεση βασίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι 11/5/2009.

Το IOBE

Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωνικής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής

Χορηγός

Copyright © 2009 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 - 4315

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)

Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)

<http://www.iobe.gr>

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
1. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	11
Σε ύφεση η παγκόσμια οικονομία	11
Συντονισμένες προσπάθειες για την αντιμετώπιση της κρίσης	11
Έντονη επιβράδυνση των μεγεθών της ελληνικής οικονομίας στις αρχές του 2009, διατηρεί όμως μία από τις καλύτερες επιδόσεις στην Ευρωζώνη	11
Ανακοπή της επιδείνωσης του οικονομικού κλίματος στην Ελλάδα, όπως στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες	12
Αυξητική όμως η πορεία της ανεργίας	12
...αλλά ήπιος πληθωρισμός	12
Στασιμότητα ή και μικρή άνοδος του ΑΕΠ στο σύνολο του έτους	13
Η κρίση αναδεικνύει τα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας	13
Δεν υπάρχουν περιθώρια για επεκτατική δημοσιονομική πολιτική.....	13
Υπ. αριθμόν 1 προτεραιότητα της οικονομικής πολιτικής, η δημοσιονομική προσαρμογή	13
Το έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης θα υπερβεί το 5% το 2009, αν δεν ληφθούν πρόσθετα μέτρα.....	13
Ανάγκη για σχέδιο συνολικής μεταρρύθμισης του δημοσιονομικού συστήματος.....	14
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	15
2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας.....	15
Το Παγκόσμιο Περιβάλλον	15
Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης.....	21
2.2 Το Οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα.....	26
Α) Οικονομικό κλίμα	26
Β) Η οικονομική πολιτική	32
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....	39
3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις	39
Οικονομική Δραστηριότητα το 2008.....	39
Μεσοπρόθεσμες προοπτικές.....	42
3.2 Εξελίξεις και Προοπτικές σε βασικούς τομείς της οικονομίας	47
3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	58
3.4 Απασχόληση - Ανεργία	61
3.5 Τιμές Καταναλωτή.....	69
Εξελίξεις το 2009	69
Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις	72
3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών	75
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών.....	75
Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων	76
Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών	76
4. Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	81
4.1 Δομή και χαρακτηριστικά της αμυντικής βιομηχανίας στην Ελλάδα.....	81
4.2 Οικονομικές επιδόσεις.....	82
4.3 Θεσμικό περιβάλλον.....	83

4.4	Προοπτικές.....	84
4.5	Προτάσεις.....	84
5.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	87

Πίνακες

Πίνακας 2.1	Διεθνές Περιβάλλον – Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ετήσια % μεταβολή, σε πραγματικές τιμές).....	19
Πίνακας 2.2	IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, 1995=100).....	20
Πίνακας 2.3	IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (1995=100).....	20
Πίνακας 2.4	Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ27, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)	25
Πίνακας 2.5	Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR	26
Πίνακας 2.6	Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (1990-2008=100).....	26
Πίνακας 2.7	Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας.....	30
Πίνακας 2.9	Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού Δωδεκαμήνου Ιανουαρίου – Δεκεμβρίου 2007-2008 (Ποσά σε εκατ. € - Προσωρινά στοιχεία - Ταμειακή βάση).....	34
Πίνακας 2.10	Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού Δωδεκαμήνου Ιανουαρίου – Μαρτίου 2008-2009 (Ποσά σε εκατ. € - Προσωρινά στοιχεία - Ταμειακή βάση).....	36
Πίνακας 3.1	Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών –Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (προσωρινά αποτελέσματα, σταθερές τιμές 2000).....	41
Πίνακας 3.2	Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής (σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2000)	45
Πίνακας 3.3	Σύγκριση Προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2008- 2010 (σε σταθερές αγοραίες τιμές 2000, ετήσιες % μεταβολές).....	46
Πίνακας 3.4	Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο	52
Πίνακας 3.5	Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100).....	53
Πίνακας 3.6	Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100)	58
Πίνακας 3.7	Εξαγωγές (σε εκατ. ευρώ), προσωρινά στοιχεία	59
Πίνακας 3.8	Εξαγωγές ανά προορισμό (σε εκατ. ευρώ), προσωρινά στοιχεία	61
Πίνακας 3.9	Πληθυσμός (σε χιλιάδες) ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (2004-2008 ανά τρίμηνο)	65
Πίνακας 3.10	ΠΡΟΣΩΡΙΝΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (εκατ. ευρώ).....	79

Διαγράμματα

Διάγραμμα 2.1	Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR	26
Διάγραμμα 2.2	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος Ε.Ε-27 και Ελλάδα (1990-2008=100, εποχικά εξομαλυσμένα στοιχεία)	29
Διάγραμμα 2.3	Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ¹	32
Διάγραμμα 3.1	Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στη Μεταποίηση (% μεταβολή με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους)	49
Διάγραμμα 3.2	Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές (ετήσιες μεταβολές) και Δείκτης Επίπεδου Εργασιών (διαφορά σταθμισμένων ποσοστών απαντήσεων για υψηλότερο – χαμηλότερο του κανονικού επιπέδου εργασιών).....	51
Διάγραμμα 3.3	Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου εργασιών στο Εμπόριο, Συντήρηση και εμπόριο αυτοκινήτων και Μοτοσυκλετών και στο Λιανικό Εμπόριο Καυσίμων και Λιπαντικών	53
Διάγραμμα 3.4	Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2005=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100).....	54
Διάγραμμα 3.5	Εξέλιξη Δείκτη κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό εμπόριο	54
Διάγραμμα 3.6	Εξέλιξη Δείκτη κύκλου Εργασιών στον τομέα Τηλεπικοινωνιών- Ταχυδρομείων .	56
Διάγραμμα 3.7	Εξέλιξη Δείκτη κύκλου Εργασιών στον τομέα Υπηρεσιών Πληροφορικής.....	56
Διάγραμμα 3.8	Εξέλιξη Δείκτη κύκλου Εργασιών στον τομέα άλλων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.....	57
Διάγραμμα 3.9	Εξέλιξη Δείκτη κύκλου Εργασιών στον Τουρισμό	57
Διάγραμμα 3.10	Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο Σύνολο του Εργατικού Δυναμικού	66
Διάγραμμα 3.11	Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)	68
Διάγραμμα 3.12	Συμβολή των Καυσίμων στη διαμόρφωση του πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές).....	70
Διάγραμμα 3.13	Εξέλιξη πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)	70
Διάγραμμα 3.14	Εξέλιξη δομικού πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)	70
Διάγραμμα 3.15	Εξέλιξη Εναρμονισμένων Δεικτών Καταναλωτή Ελλάδας και Ευρωζώνης (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές).....	71
Διάγραμμα 3.16	Προβλέψεις για τις τιμές Προϊόντων και Υπηρεσιών (διαφορά % θετικών αρνητικών απαντήσεων)	74
Διάγραμμα 4.1:	Κατανομή Κύκλου Εργασιών Επιλεγμένων Επιχειρήσεων Αμυντικής Βιομηχανίας ανά Τομέα Δραστηριότητας και Προσανατολισμό, 2007.....	83

Πίνακες Παραρτήματος

ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΑ.....	88
ΜΕΡΟΣ Α (συνοπτική λίστα διαρθρωτικών δεικτών)	89
I-A. Βασικοί Οικονομικοί Δείκτες	91
I-1α. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (μονάδες αγοραστικής δύναμης, PPS, E.E-27=100).....	91
I-2α. Παραγωγικότητα Εργασίας ανά Απασχολούμενο Άτομο (ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης,(E.E-27=100) PPS,/ αριθμό εργαζομένων).....	92
II-A. Απασχόληση	93
II-1α. Ποσοστό Απασχόλησης (% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 15-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού).....	93
II-2α. Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών (% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)	94
III-A. Καινοτομία και Έρευνα.....	95
III-1α. Ακαθάριστη Εγχώρια Δαπάνη σε Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D) (% του ΑΕΠ).....	95
III-2α. Επίπεδο Μόρφωσης Ατόμων Ηλικίας 20-24 ετών (% πληθυσμού 20-24 ετών που έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον την δευτεροβάθμια εκπαίδευση).....	96
IV-A. Οικονομική Αναδιάρθρωση	97
IV-1α. Συγκριτικά Επίπεδα Τιμών (ιδιωτική τελική κατανάλωση, συμπεριλαμβάνονται οι έμμεσοι φόροι E.E-27=100)	97
IV-2α. Επιχειρηματικές Επενδύσεις (ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ιδιωτικών επιχειρήσεων ως % του ΑΕΠ)	98
V-A. Κοινωνική Συνοχή	99
V-1α. Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας (% ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα κάτω του 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος)	99
V-2α Διασπορά Ποσοστών Συνολικής Απασχόλησης ανά Περιφέρεια (Συντελεστής διασποράς ποσοστών απασχόλησης μεταξύ περιφερειών της κάθε χώρας, NUTS 2)	100
V-3α Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας (% των ανέργων άνω των 12 μηνών στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού).....	101
VI-A. Περιβάλλον.....	102
VI-1α. Εκπομπές Αερίων που σχετίζονται με το Φαινόμενο του Θερμοκηπίου (ποσοστιαία μεταβολή από το έτος βάσης ως προς τους στόχους του Κιότο, σε ισοδύναμα CO ₂).....	102
VI-2α. Ενεργειακή Ένταση της Οικονομίας (ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση ενέργειας ως προς ΑΕΠ (σταθερές τιμές 1995), kilogram ισοδύναμου πετρελαίου (kgoe) ανά 1000€).....	103
VI-3α. Όγκος Μεταφερόμενων Εμπορευμάτων (ως προς του ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 1995, σε τόνους ανά χλμ, Δείκτης 1995=100)	104

ΜΕΡΟΣ Β (άλλοι διαρθρωτικοί δείκτες)	105
I-B. Βασικοί Οικονομικοί Δείκτες	107
I-1β. Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ σε σταθερές τιμές 1995 (% μεταβολής σε σχέση με το προηγούμενο έτος)	107
I-2β. Μεταβολή της Απασχόλησης (ετήσια μεταβολή της συνολικής απασχόλησης)	108
I-3β. Πληθωρισμός (ετήσιος ρυθμός μεταβολής του Εν.Δ.Τ.Κ)	109
I-4β. Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)	110
I-5β. Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)	111
II-B. Απασχόληση	112
II-1β. Ποσοστό Ανεργίας (άνεργοι ως μερίδιο του εργατικού δυναμικού)	112
II-2β. Δια Βίου Εκπαίδευση (% πληθυσμού 25-64 ετών που συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)	113
III-B. Καινοτομία και Έρευνα	114
III-1β. Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση (% του ΑΕΠ)	114
III-2β. Πρόσβασης στο Διαδίκτυο (Νοικοκυριά) (% των νοικοκυριών που έχουν την δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο)	115
IV-B. Οικονομική Αναδιάρθρωση	116
IV-1β. Τιμές Τηλεπικοινωνιών, 2005 (ευρώ/10 λεπτά συνομιλίας)	116
IV-2β. Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Βιομηχανική χρήση) (σε ευρώ ανά kWh)	117
IV-3β. Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Νοικοκυριά) (σε ευρώ ανά kWh)	118
IV-4β. Αξία Κρατικών Προμηθειών, για τις οποίες έχει γίνει δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε (% του ΑΕΠ)	119
IV-5β. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (μέση αξία εισροών και εκροών άμεσων ξένων επενδύσεων ως προς το ΑΕΠ επί 100)	120
V-B. Κοινωνική Συνοχή	121
V-1β. Κατανομή Εισοδήματος (Δείκτης του συνολικού εισοδήματος του 20% του πληθυσμού που αμείβεται με υψηλά εισοδήματα ως προς το 20% του πληθυσμού που αμείβεται με χαμηλά εισοδήματα)	121
V-2β. Άτομα με Επίπεδο Μόρφωσης μέχρι και Γυμνάσιο (δευτεροβάθμια) χωρίς περαιτέρω Εκπαίδευσή ή Κατάρτιση (ως % πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών με χαμηλή δευτεροβάθμια και δεν είναι σε πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)	122

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η έκθεση αυτή εντάσσεται στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας και δημοσιεύεται σε μία περίοδο που έχουν ήδη εκδηλωθεί σε βασικούς δείκτες της ελληνικής οικονομίας κάποιες από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, ενώ αρκετοί διεθνείς και εθνικοί φορείς έχουν τοποθετηθεί επί των προοπτικών της ελληνικής οικονομίας.

Σε μεθοδολογικό επίπεδο η έκθεση αναφέρεται και υποστηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 15/05/2009, ωστόσο σε αρκετές περιπτώσεις ληφθεί υπόψη και νέα δεδομένα που προέκυψαν τις επόμενες μέρες. Όπως όλες οι εκθέσεις του IOBE έτσι και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες** ενώ συνοδεύεται - όπως κάθε φορά - από το **Παράρτημα** των διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Αναλυτικότερα:

Η **πρώτη ενότητα** περιλαμβάνει τη **συνοπτική επισκόπηση** της έκθεσης, η οποία προσφέρει στον αναγνώστη τα βασικά σημεία της όπως αυτά αναλύονται με λεπτομέρεια στο κείμενο. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος** με βάση τις πιο πρόσφατες εκθέσεις της Ευρ. Επιτροπής, του ΟΟΣΑ και του ΔΝΤ, β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα όπως αυτό σκιαγραφείται από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE και γ) την ανάλυση των εξελίξεων στην **οικονομική πολιτική**. Στην παρούσα έκθεση δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στα οξυμένα δημοσιονομικά προβλήματα που απαιτούν πλέον ταχεία ανάληψη σχετικών πρωτοβουλιών.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας. Χαρτογραφείται το **μακροοικονομικό περιβάλλον** και οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές, περιγράφονται οι **εξελίξεις** σε **βασικούς τομείς της οικονομίας**, συνοψίζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας κατά το 2008, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις σε όρους **απασχόλησης** και **ανεργίας** και αναλύεται ο **πληθωρισμός** και οι παράγοντες που επηρεάζουν την πορεία του, ενώ η ενότητα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση του **ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών**. Τέλος, στην **τέταρτη** ενότητα της έκθεσης παρουσιάζονται τα συνοπτικά συμπεράσματα μίας ενδιαφέρουσας κλαδικής μελέτης του IOBE για την **Αμυντική Βιομηχανία**.

1. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σε ύφεση η παγκόσμια οικονομία

Οι πρώτοι μήνες του 2009 χαρακτηρίζονται από την έντονη πλέον εμφάνιση των αρνητικών επιπτώσεων της χρηματοπιστωτικής κρίσης στα βασικά συστατικά στοιχεία της οικονομικής δραστηριότητας διεθνώς. Τις δυσμενείς εξελίξεις αντικατοπτρίζουν και οι συνεχώς επιδεινούμενες προβλέψεις των διεθνών οργανισμών, οι πλέον πρόσφατες από τις οποίες συγκλίνουν σε ρυθμό μεγέθυνσης της παγκόσμιας οικονομίας το 2009, από -1,3% έως -1,5%. Ιδιαίτερα έντονη είναι και η πτώση των εισαγωγών και των εξαγωγών που αναμένεται να κινηθεί σε διψήφια ποσοστά, ενώ παράλληλα η άνοδος της ανεργίας, που ξεκίνησε το 2008, επιταχύνεται το 2009. Η πορεία βασικών μεγεθών κατά το πρώτο τρίμηνο του έτους είναι ενδεικτική: στην πλευρά της ζήτησης, η εξασθένηση της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων, εντείνεται το 2009. Κατακόρυφη πτώση παρουσιάζουν οι παραγγελίες στη βιομηχανία, επηρεαζόμενες και από την κάμψη της ζήτησης για εξαγωγές, με αποτέλεσμα την εξασθένηση της βιομηχανικής παραγωγής και την άνοδο, με ταχύ μάλιστα ρυθμό, της ανεργίας.

Συντονισμένες προσπάθειες για την αντιμετώπιση της κρίσης

Τα μέτρα οικονομικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι προσπάθειες για ανάληψη από κοινού, συντονισμένων πρωτοβουλιών για την ταχύτερη έξοδο της παγκόσμιας οικονομίας από την κρίση, καθώς

και οι διαδοχικές κρατικές παρεμβάσεις σε ορισμένες από τις ισχυρότερες οικονομίες του κόσμου όπως π.χ. στις ΗΠΑ, αν και δεν έχουν επηρεάσει ακόμα τα βασικά μεγέθη της οικονομικής δραστηριότητας φαίνεται πως έχουν επιδράσει θετικά στο διεθνές οικονομικό κλίμα. Από τον Απρίλιο και μετά ανακόπτεται η πτωτική πορεία των επιχειρηματικών προσδοκιών και της καταναλωτικής εμπιστοσύνης, ενώ επιπρόσθετο στοιχείο βελτίωσης της ψυχολογίας, αποτελεί και η συνεχιζόμενη άνοδος των κυριότερων χρηματιστηριακών αγορών.

Από την άλλη πλευρά, η ανάληψη σημαντικών πρωτοβουλιών για τη στήριξη των οικονομιών συνεπάγεται αναπόφευκτα σημαντικά βάρη για τα δημόσια οικονομικά. Έτσι η πλειονότητα των χωρών της Ευρωζώνης, αναμένεται να ξεπεράσει φέτος το όριο του 3% για το έλλειμμα που θέτει το Σύμφωνο Σταθερότητας.

Έντονη επιβράδυνση των μεγεθών της ελληνικής οικονομίας στις αρχές του 2009, διατηρεί όμως μία από τις καλύτερες επιδόσεις στην Ευρωζώνη

Σύμφωνα με τα προσωρινά αποτελέσματα της ΕΣΥΕ, ο ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ, στο πρώτο τρίμηνο του έτους διαμορφώθηκε στο 0,3%, έναντι 3,2% το ίδιο τρίμηνο του 2008. Αυτή η σημαντική επιβράδυνση, στο χαμηλότερο σημείο της τελευταίας 15-ετίας, αποτελεί τη συνισταμένη όλων των επιμέρους πρόδρομων δεικτών που έχουν καταγραφεί αυτή την περίοδο και αποτυπώνει τις πραγματικές συνέπειες

της κρίσης στην ελληνική οικονομία. Οι εκτιμήσεις του IOBE για τους προσδιοριστικούς παράγοντες του εγχώριου προϊόντος δείχνουν ενισχυμένη δημόσια κατανάλωση σε αντίθεση με την ιδιωτική που υποχωρεί έντονα, ενώ σημαντική είναι η πτώση των επενδύσεων. Οι τάσεις αυτές αντισταθμίζονται ως ένα βαθμό από τον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, καθώς καταγράφεται σημαντική συρρίκνωση του ελλείμματος λόγω της ταχύτερης αποκλιμάκωσης των εισαγωγών σε σχέση με τις εξαγωγές.

Οι περισσότεροι δείκτες οικονομικής δραστηριότητας εξασθενούν σε βασικούς τομείς (βιομηχανία-λιανικό εμπόριο) τουλάχιστον κατά το πρώτο τρίμηνο, με ιδιαίτερα σημαντική την υποχώρηση της παραγωγής στη βιομηχανία που επηρεάζεται άλλωστε ιδιαίτερα από τις επενδύσεις στον τομέα. Αντιθέτως, με ταχείς ρυθμούς εκτελείται το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, και, κατά πάσα πιθανότητα, θα ξεπεράσει το στόχο για το 2009, επιδρώντας έτσι ανασχετικά στη μείωση των επενδύσεων. Τη συμβολή του δημόσιου τομέα στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα συμπληρώνει η δημόσια κατανάλωση, σε μια χρονιά που η ιδιωτική κατανάλωση θα παρουσιάσει σημαντική εξασθένηση. Το γεγονός όμως αυτό οξύνει το πρόβλημα του ελλείμματος της κεντρικής κυβέρνησης

Ανακοπή της επιδείνωσης του οικονομικού κλίματος στην Ελλάδα, όπως στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες

Το οικονομικό κλίμα στην Ελλάδα συνέχισε να επιδεινώνεται σημαντικά στις αρχές του 2009, σε αντιστοιχία με τη χειροτέρευση του κλίματος στην ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη,

με αποτέλεσμα τον Μάρτιο να διαμορφωθεί σε ιστορικά ελάχιστο επίπεδο. Ωστόσο τον Απρίλιο ο δείκτης οικονομικού κλίματος κινήθηκε ανοδικά για πρώτη φορά μετά τον Μάιο του 2008. Αν και θετική εξέλιξη, εν τούτοις αυτό που αποτυπώνεται είναι απλώς μία μικρή άμβλυνση των εξαιρετικά απαισιόδοξων προβλέψεων. Ως εκ τούτου, η καλυτέρευση αυτή δεν μπορεί να αξιολογηθεί ως σαφής ένδειξη ανάκαμψης. Ιδιαίτερα στην πλευρά των καταναλωτών, παρόλο που οι προβλέψεις για την οικονομία στο επόμενο διάστημα μπορεί να λιγότερο απαισιόδοξες σε σχέση με ότι διατυπωνόταν στις αρχές του έτους, εξακολουθεί να είναι διάχυτος στην Ευρώπη και την Ελλάδα ο φόβος για άνοδο της ανεργίας.

Αυξητική όμως η πορεία της ανεργίας

Πράγματι η ανεργία από τα τέλη του 2008 ανέκοψε την πτωτική της πορεία και έχει αρχίσει να ανέρχεται από τα τέλη του 2008. Το πρώτο τρίμηνο του 2009 έφτασε το 9,3%, όταν το 2008 έκλεισε στο 7,7%. Η τάση αυτή αναμένεται να συνεχιστεί, όμως το IOBE εκτιμά ότι στο σύνολο του 2009 η ανεργία θα κινηθεί στην περιοχή του 9%, ίσως και χαμηλότερα, καθώς περιορίζεται η αύξηση του εργατικού δυναμικού.

...αλλά ήπιος πληθωρισμός

Από την άλλη πλευρά, ο πληθωρισμός, όπως και στο σύνολο της παγκόσμιας οικονομίας, συνεχίζει να αποκλιμακώνεται και στην Ελλάδα, ενσωματώνοντας τα χαμηλά, σε σχέση με πέρυσι, επίπεδα των τιμών του πετρελαίου, καθώς επίσης και τις επιπτώσεις από την αποδυνάμωση της

οικονομικής δραστηριότητας. Αν και το πρώτο τετράμηνο του έτους διαμορφώθηκε στο 1,4%, η σταδιακή εξάλειψη της «τεχνικής επίδρασης» των χαμηλών τιμών του πετρελαίου προς το τέλος του 2009, θα οδηγήσει σε έναν πληθωρισμό της τάξης του 1,8% σε ετήσια βάση.

Στασιμότητα ή και μικρή άνοδος του ΑΕΠ στο σύνολο του έτους

Η σταθερή συμμετοχή του δημόσιου τομέα στην οικονομική δραστηριότητα, η ενεργοποίηση πόρων του ΕΣΠΑ και ο περιορισμός του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα που θα συνεχιστεί στο μεγαλύτερο μέρος του 2009, αναμένεται να αντισταθμίσουν, ως ένα βαθμό, τις πτωτικές τάσεις στις υπόλοιπες συνιστώσες του ΑΕΠ, με αποτέλεσμα η ελληνική οικονομία να αναμένεται να διατηρήσει το 2009 θετικό πρόσημο, και ενδεχομένως να φθάσει στην περιοχή του 0,5%.

Η κρίση αναδεικνύει τα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας

Το σημαντικότερο όμως πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας, το οποίο η τρέχουσα κρίση απλώς ανέδειξε με ακόμα πιο οξύ τρόπο, είναι ο δημοσιονομικός εκτροχιασμός και η αναγκαιότητα πλέον ουσιαστικών παρεμβάσεων στις χρόνιες διαρθρωτικές αδυναμίες που έχουν επισημανθεί κατά καιρούς, αλλά δεν έχουν αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά κατά το παρελθόν: δημοσιονομικά ελλείμματα, υψηλό χρέος και γενικότερα, αναποτελεσματική λειτουργία του Δημόσιου Τομέα που οδηγεί σε δυσμενές επιχειρηματικό περιβάλλον, εσωστρέφεια, με παραγωγή προσανατολισμέ-

νη στην εγχώρια αγορά και χαμηλή ανταγωνιστικότητα. Η κρίση επιτείνει τα διαρθρωτικά αυτά προβλήματα, καθώς αφενός περιορίζει τις δυνατότητες δανεισμού του Δημοσίου και αυξάνει το κόστος του και αφετέρου, δημιουργεί προβλήματα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα με άμεσο αντίκτυπο στην επάρκεια και το κόστος δανειακών κεφαλαίων.

Δεν υπάρχουν περιθώρια για επεκτατική δημοσιονομική πολιτική

Στην Ελλάδα τα περιθώρια άσκησης επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής, μέτρων στήριξης των επενδύσεων και γενικότερα της ζήτησης, είναι περιορισμένα, καθώς τα δίδυμα ελλείμματα και το δημόσιο χρέος δεν το επιτρέπουν, ενώ ανασταλτικά δρα και η αύξηση των επιτοκιακών περιθωρίων (spreads) δανεισμού του δημοσίου.

Υπ. αριθμόν 1 προτεραιότητα της οικονομικής πολιτικής, η δημοσιονομική προσαρμογή

Στο πλαίσιο αυτό η δημοσιονομική προσαρμογή παραμένει η υπ' αριθμ.1 προτεραιότητα της οικονομικής πολιτικής για το άμεσο μέλλον. Η προσαρμογή αυτή είναι απαραίτητη όχι μόνο διότι το έλλειμμα υπερβαίνει σημαντικά το όριο του 3%, αλλά κυρίως διότι ενδεχόμενη αναβολή της δίνει ένα αρνητικό μήνυμα στις διεθνείς αγορές.

Το έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης θα υπερβεί το 5% το 2009, αν δεν ληφθούν πρόσθετα μέτρα

Αν και έχουν προωθηθεί φορολογικά κυρίως μέτρα που στοχεύουν στην αύξηση των εσόδων, αρκετά από τα οποία βρίσκο-

νται σε σωστή κατεύθυνση, αυτά δεν φαίνονται επαρκή για να περιορίσουν το έλλειμμα που αναμένεται να ξεπεράσει το 5% το 2009. Ήδη η πορεία των εσόδων αλλά και των δαπανών στο πρώτο τρίμηνο του 2009 κινείται εκτός των (εξαιρετικά) αισιόδοξων στόχων – όπως άλλωστε είχε επισημανθεί από το IOBE - που είχαν τεθεί, με αποτέλεσμα να είναι ανέφικτη η απαιτούμενη μείωση του ελλείμματος κάτω από το 3% του ΑΕΠ το 2010 και ο μηδενισμός του το 2013. Απαιτείται επομένως μια πολύ μεγάλη προσπάθεια μέσα στην επόμενη πενταετία, γεγονός καθόλου εύκολο σε περίοδο σημαντικής επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας.

Ανάγκη για σχέδιο συνολικής μεταρρύθμισης του δημοσιονομικού συστήματος

Για να διορθωθεί η δυσμενής πορεία των δημοσιονομικών μεγεθών απαιτούνται πρόσθετα μέτρα. Για να είναι όμως αυτά αποτελεσματικά θα πρέπει να είναι μόνιμου χαρακτήρα, να εντάσσονται σ' ένα μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής και κυρίως να μεταθέτουν την έμφαση από την πλευρά των εσόδων στην πλευρά των δαπανών. Το πρόγραμμα αυτό θα πρέπει να συμπληρωθεί με τη λήψη μέτρων διαρθρωτικού χαρακτήρα για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας. Η δημοσιονομική προσαρμογή πρέπει επίσης να στηριχτεί στην προώθηση σημαντικών μεταρρυθμίσεων που θα βελτιώσουν τη λειτουργία και την αποδοτικότητα του Δημόσιου τομέα. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές αφορούν όλες τις πλευρές του δημοσιονομικού μας συστήματος, όπως π.χ. την κατάρτιση και παρακολούθηση των Προϋπο-

λογισμών, την αξιολόγηση της σκοπιμότητας και αποτελεσματικότητας των δαπανών, τον έλεγχο των οικονομικών των ΝΠΔΔ και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τη λειτουργία των φοροεισπρακτικών μηχανισμών, την υπαγωγή όλων των εισοδημάτων στην ισχύουσα φορολογική κλίμακα. Τα προβλήματα του Δημόσιου τομέα που αντιμετωπίζουμε σήμερα δεν είναι νέα και αντανakλούν τις χρόνιες αδυναμίες του δημοσιονομικού μας συστήματος, τις οποίες αποφύγαμε να θεραπεύσουμε. Σήμερα, που βρισκόμαστε μπροστά σε μια μεγάλη κρίση, παράλληλα με τα βραχυπρόθεσμα μέτρα είναι ευκαιρία να ξεκινήσει η προσπάθεια συνολικής αναμόρφωσης του δημοσιονομικού μας συστήματος.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Οι αρνητικές συνέπειες της χρηματοπιστωτικής κρίσης παραμένουν ισχυρές, παρά την συνεχή λήψη μέτρων δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής σε επίπεδο διεθνών θεσμών, κρατών και κεντρικών τραπεζών. Το εκτεταμένο εύρος τους αποτυπώνεται στη σημαντική αναθεώρηση, επί το δυσμενέστερο, των εκτιμήσεων των διεθνών οργανισμών για τους ρυθμούς ανάπτυξης στις μεγαλύτερες οικονομίες του κόσμου. Το τρέχον έτος, ο ρυθμός μεγέθυνσης της παγκόσμιας οικονομίας εκτιμάται πως θα περιοριστεί στο -1,5%, έναντι 3,4% το 2008, σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενώ σε παρόμοια πρόβλεψη προχώρησε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (-1,3%)¹. Ανάλογη πτώση της οικονομικής δραστηριότητας προέρχεται από αντίστοιχη μείωση του ΑΕΠ στις μεγαλύτερες οικονομίες: στις Η.Π.Α. στο -2,9% φέτος από 1,1% πέρυσι, στην ΕΕ-27 στο -4,0% από 0,9% και στην Ιαπωνία στο -5,3% από -0,7%².

Ακόμα όμως και αυτές οι δυσμενείς προβλέψεις δεν θεωρούνται ασφαλείς, εξαιτίας της έντονης ακόμα αβεβαιότητας σχετικά με το μέγεθος των επιπτώσεων της αστά-

θειας στις χρηματοπιστωτικές αγορές στην πραγματική οικονομία. Σε αυτές προστίθενται σταδιακά και τα επακόλουθα της μεταξύ τους ανατροφοδοτούμενης σχέσης. Εντούτοις, σε αντιδιαστολή με το επικρατούν αρνητικό κλίμα, δεν αποκλείεται για την επόμενη χρονιά η μεταστροφή της φθίνουσας πορείας της διεθνούς οικονομίας. Οι θετικές προσδοκίες στηρίζονται στο ότι ορισμένες σημαντικές παρεμβάσεις δεν έχουν ακόμα υλοποιηθεί πλήρως, όπως πχ. το 2^ο πρόγραμμα στήριξης της αμερικάνικης οικονομίας, ενώ τα αποτελέσματα όσων ήδη έχουν πραγματοποιηθεί θεωρείται ότι δεν έχουν ακόμα εκδηλωθεί στο σύνολό τους.

Στην τρέχουσα περίοδο, η ομαλή λειτουργία των πιστωτικών αγορών δεν έχει αποκατασταθεί, παρά τα μέτρα στήριξης του τραπεζικού συστήματος. Αιτία για αυτό αποτελεί η συνεχιζόμενη έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων σχετικά με το ανακοινωμένο επίπεδο των απωλειών από την αναταραχή στις χρηματαγορές, γεγονός, που επιδρά περιοριστικά στην πιστωτική πολιτική τους. Η πιστωτική στενότητα μετακυλιέται, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, στα επιτόκια δανεισμού, που διατηρούνται σε υψηλά επίπεδα δυσχεραίνοντας τη χρηματοδότηση των λειτουργικών εξόδων και των επενδύσεων των επιχειρήσεων, με άμεσο αρνητικό αντίκτυπο στην παραγωγική διαδικασία. Σε ότι αφορά τις ανεπτυγμένες οικονομίες, το βασικό πλέον σύμπτωμα της κρίσης είναι η εξασθένιση της κατανάλωσης, ως επακόλουθο της υποχώρησης

¹ IMF, World Economic Outlook, April 2009. European Commission, Spring Forecasts, May 2009.

² European Commission, Spring Forecasts, May 2009.

της καταναλωτικής πίστης, της αξίας των περιουσιακών στοιχείων και της επιφυλακτικότητας, λόγω της οξυμένης ανησυχίας για τις επιπτώσεις των διαταραχών στην παγκόσμια οικονομία. Οι κλυδωνισμοί τόσο στην πλευρά της προσφοράς όσο και σε αυτή της ζήτησης αντανακλώνται στην επιβράδυνση του διεθνούς εμπορίου, στη διατήρηση των τιμών του πετρελαίου και των βασικών κατηγοριών εμπορευμάτων σε χαμηλά επίπεδα και ευρύτερα, στην αποκλιμάκωση του πληθωρισμού.

Αναλυτικότερα, οι παρεμβάσεις διακρατικών οργανισμών, κυβερνήσεων και κεντρικών τραπεζών, με τη χρήση εργαλείων δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής, περιόρισαν τις διακυμάνσεις στις χρηματοπιστωτικές αγορές και τα προβλήματα βιωσιμότητας που εμφάνισαν ορισμένα από τα μεγαλύτερα πιστωτικά ιδρύματα διεθνώς. Η πτώση των βασικών επιτοκίων χαμήλωσε το κόστος δανεισμού και παράλληλα διευκόλυνε την εξυπηρέτηση των δανείων, η παροχή κρατικών εγγυήσεων τόνωσε τη ρευστότητα, η εξαγορά σημαντικών μεριδίων ή ακόμα και η εθνικοποίηση χρηματοπιστωτικών οργανισμών αποσόβησε τις συνέπειες της κατάρρευσής τους.

Ωστόσο, η αβεβαιότητα για την εξυγίανση του πιστωτικού συστήματος δεν έχει υποχωρήσει ακόμα επαρκώς, καθώς χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί ανακοίνωναν έως πρόσφατα μεγάλες απώλειες από επενδύσεις σε επενδυτικά προϊόντα αυτού του είδους (AIG). Πλέον, διατυπώνονται επιφυλάξεις για τη δυνατότητα επιβίωσης αρκετών πιστωτικών ιδρυμάτων μετά τη λήξη των προγραμμάτων στήριξής τους, τα

οποία χρηματοδοτούνται κατά κύριο λόγο από τους εθνικούς προϋπολογισμούς, δυσχεραίνοντας τα δημόσια οικονομικά.

Παράλληλα, η εξάπλωση της κρίσης στην πραγματική οικονομία έχει κάνει τις τράπεζες περισσότερο διστακτικές στη χορήγηση δανείων, με αποτέλεσμα την αυστηροποίηση των όρων τους και τη συγκράτηση των επιτοκίων σε υψηλά επίπεδα. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, οι χορηγήσεις δανείων προς τα νοικοκυριά αυξάνονται με ρυθμούς που υπολείπονται των προηγούμενων ετών, το κλίμα στην αγορά κατοικιών παραμένει υποτονικό, οι επενδύσεις των επιχειρήσεων δεν αποκλείεται σε ορισμένες οικονομικές περιφέρειες ακόμα και να μειωθούν. Ήδη η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην τελευταία έκθεσή της εκτιμά πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης, βασικού πυλώνα για το ΑΕΠ, τόσο στην ΕΕ-27 όσο και στην Ευρωζώνη το 2009, κατά 1,5% και 0,9% αντίστοιχα. Σημαντική θα είναι και η υποχώρηση των επενδύσεων σε κατοικίες και εξοπλισμό στην Ευρωζώνη, μεγαλύτερη του 10% σε αμφότερες τις οικονομικές ζώνες.

Ηπιότερη αναμένεται να είναι η εξασθένιση της δημόσιας κατανάλωσης και των δημοσίων επενδύσεων, προσφέροντας στήριξη στη συνολική ζήτηση και το ΑΕΠ. Σε αυτήν άλλωστε την κατεύθυνση κινούνται οι αυξημένες δημοσιονομικές δαπάνες σε ΕΕ και ΗΠΑ το 2009-2010, συνολικά κατά 5% και 5,5% του προϊόντος τους αντίστοιχα. Ωστόσο η εντονότερη υποχώρηση των υπόλοιπων συνιστωσών της ζήτησης που προαναφέρθηκε θα είναι πιθανότατα εκείνη που θα καθορίσει σε μεγάλο βαθμό την πορεία της.

Σαφή ένδειξη για αυτή αποτελεί η εξέλιξη της ζήτησης πετρελαίου και των βασικότερων κατηγοριών αγαθών. Ειδικότερα, οι τιμές του πετρελαίου (brent) κυμαίνονταν από τις αρχές Δεκεμβρίου έως τα μέσα Απριλίου σταθερά κάτω από τα \$50 το βαρέλι, υποχωρώντας μέχρι και στα \$34 στα τέλη του 2008. Τον τελευταίο μήνα η τιμή του βαρελιού ανήλθε σταδιακά μέχρι τα \$56, ωστόσο ένα χρόνο νωρίτερα ήταν υπερδιπλάσια. Η ευρεία μείωση της ημερήσιας παραγωγής του ΟΠΕΚ από το φθινόπωρο και ο χειμώνας στο βόρειο ημισφαίριο δεν αντιστάθμισαν την κατακόρυφη πτώση της ζήτησης εξαιτίας των προσδοκιών για χαμηλότερη παραγωγή. Ανακοινώσεις του ΟΠΕΚ για μείωση της παραγωγής πετρελαίου αν η προσφορά υπερβεί τη ζήτηση, συνοδεύτηκαν από σημαντική πτώση της τιμής του στις διεθνείς αγορές. Στα ίδια με τα παρόντα επίπεδα αναμένεται να κινηθούν οι τιμές ως το τέλος του τρέχοντος εξαμήνου, σύμφωνα με το ΔΝΤ. Στο β' εξάμηνο του 2009 είναι πιθανή η ανοδική πορεία τους, σε μικρό όμως βαθμό.

Σε πτωτική τροχιά βρίσκονται και οι τιμές των κυριότερων κατηγοριών εμπορευμάτων, εξαιτίας των δυσμενών εκτιμήσεων για την οικονομική δραστηριότητα το 2009. Μεγαλύτερης κλίμακας υποχώρηση παρουσιάζεται στην αγορά μετάλλων, ξεπερνώντας το 50% το 2008, και μικρότερη στις τιμές των τροφίμων των οποίων η κατανάλωση είναι περισσότερο ανελαστική, περίπου στο 30%³. Το σύνολο των μεταβολών στις τιμές αντανakλάται στην υποχώρηση των πληθωριστικών πιέσεων που είχαν παρουσιαστεί διεθνώς στις αρ-

χές της περασμένης χρονιάς και στις προβλέψεις για περαιτέρω εξασθένησή τους το τρέχον έτος: στις αναπτυγμένες οικονομίες ο πληθωρισμός, από το 3,4% που διαμορφώθηκε το 2008, εκτιμάται πως θα περιοριστεί στο -0,2% το 2009. Στις ΗΠΑ ο ρυθμός μεταβολής των τιμών αναμένεται να είναι αρνητικός φέτος, -0,4%, έναντι 3,8% πέρυσι. Μικρότερη σε έκταση μείωση προβλέπεται στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, από 9,3% το περασμένο έτος, στο 5,7% αυτή τη χρονιά.

Μια άλλη όμως συνέπεια της ύφεσης, που έχει ευρύτερες κοινωνικές συνέπειες και επηρεάζει την κοινωνική συνοχή των ανεπτυγμένων οικονομιών, είναι η άνοδος της ανεργίας, που ανακόπτει την πτωτική τάση που εμφάνισε τα τελευταία χρόνια. Ενδεικτικές της εξέλιξης της ανεργίας το 2009 είναι οι εκτιμήσεις για τις ανεπτυγμένες οικονομίες: συνολικά προβλέπεται ότι θα φτάσει στο 8,1%, από 5,8% την προηγούμενη χρονιά. Στις ΗΠΑ και τη Γερμανία αναμένεται να αγγίξει το 9% σύμφωνα με το ΔΝΤ, από 5,8% και 7,3% πέρυσι.

Σε επίπεδο κρατών, τις μεγαλύτερες απώλειες το 2009 μεταξύ των 7 πλέον ανεπτυγμένων χωρών, προβλέπεται πως θα παρουσιάσει η Γερμανία, με το ΑΕΠ της να συρρικνώνεται κατά 5,4% την τρέχουσα χρονιά, έναντι ρυθμού ανάπτυξης 1,3% το 2008. Οριακά μικρότερη πτώση θα παρουσιάσει το προϊόν της Ιαπωνίας, στο -5,3%. Αρκετά σημαντικότερη εκτιμάται πως θα είναι η επιδείνωση στην οικονομία της Ρωσίας, με τους έντονα αναπτυξιακούς ρυθμούς του 2008 (5,6%) να δίνουν τη θέση τους σε πτώση του ΑΕΠ κατά -3,8%.

³ IMF, World Economic Outlook, April 2009.

Σε ότι αφορά την οικονομία των **Η.Π.Α.**, παρά τη σημαντική τόνωση των δημοσίων δαπανών και τη θέσπιση ευρύτατων φοροαπαλλαγών στο πλαίσιο του 2^{ου} κρατικού προγράμματος στήριξής της, το ΑΕΠ της υπολογίζεται πως θα υποχωρήσει κατά 2,9% το 2009, μετά την επιβράδυνση από το 2,0% το 2007 στο 1,1% που σημείωσε την προηγούμενη χρονιά. Σε αυτή τη μικρή εξασθένιση της ανάπτυξης το 2008, παρότι η χρηματοπιστωτική κρίση ξεκίνησε από τις Η.Π.Α., συνέβαλε καθοριστικά η υψηλή ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου μέχρι τις αρχές του περασμένου φθινοπώρου και κατά συνέπεια η διαμόρφωση ευνοϊκών όρων εμπορίου, σε μια περίοδο που στο εσωτερικό της χώρας η οικονομία αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα.

Οι επιπτώσεις της ύφεσης στην αμερικάνικη οικονομία έχουν ήδη γίνει ιδιαίτερα εμφανείς στην απασχόληση, με την ανεργία να εκτιμάται πως θα παραμείνει πάνω από το 9% μέχρι το τέλος του 2010, ποσοστό διπλάσιο του μέσου όρου τη διετία 2006-2007. Αναδεικνύεται συνεπώς η ιδιαίτερα έντονη ανάγκη λήψης μέτρων όπως αυτά που ανακοινώθηκαν από τη νέα κυβέρνηση, όμως η αποδοτικότητά τους αναμένεται να γίνει αρκετά αισθητή από το 2010, οδηγώντας σε αύξηση του ΑΕΠ της τάξης του 1,7%.

Η **Ιαπωνική** οικονομία βρίσκεται για δεύτερο έτος σε ύφεση, καθώς πέρυσι εμφάνισε αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης (-0,7%) που φέτος αναμένεται να διευρυνθεί περαιτέρω, στο -5,3%. Κύρια αιτία της αποδυνάμωσής της αποτελεί η κάμψη του εμπορίου διεθνώς που περιόρισε σημαντικά

τις εξαγωγές της χώρας και κατ' επέκταση τις επενδύσεις. Οι εμπορικές συναλλαγές δεν ευνοούνται ιδιαίτερα ούτε από τη πτώση των τιμών των εμπορευμάτων, καθώς η ισοτιμία του γεν έναντι του δολαρίου επανέρχεται σε υψηλά επίπεδα. Στον παραπάνω βασικό παράγοντα προστίθεται για ένα μεγάλο διάστημα της φετινής χρονιάς η απότομη χαλάρωση της εγχώριας ζήτησης, όπως προκύπτει από τους δείκτες επιχειρηματικής και καταναλωτικής εμπιστοσύνης, παρά τις κρατικές ενισχύσεις που παρασχέθηκαν στο β' εξάμηνο του 2008.

Μετά το μονοψήφιο ποσοστό μεγέθυνσης το 2008 (9,0%) -για πρώτη φορά στο πρόσφατο παρελθόν-, η οικονομία της **Κίνας** επιβραδύνεται περισσότερο το 2009, με τον εκτιμώμενο ρυθμό ανάπτυξής της να μην ξεπερνά το 6,1%, υποδιπλάσιος του ρυθμού μόλις δύο χρόνια νωρίτερα (13% το 2007). Συσταλτικά επέδρασε στο ΑΕΠ η μικρής κλίμακας, σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια, ενίσχυση των εξαγωγών. Προκειμένου να επιταχυνθεί η πορεία των επενδύσεων, που κινήθηκαν υποτονικά πέρυσι, τα επιτόκια μειώθηκαν σε πολλές κατηγορίες δανείων. Επιπρόσθετα, επιδιώκεται αναθέρμανση της οικονομίας με την πραγματοποίηση δημοσιονομικών παρεμβάσεων τη διετία 2009-2010, όπως έχει ήδη ανακοινωθεί, οι οποίες εστιάζουν κυρίως στις επενδύσεις σε υποδομές. Η δυνατότητα άσκησης έντονα παρεμβατικής οικονομικής πολιτικής ευνοείται και από την κατάσταση των δημόσιων οικονομικών, καθώς ο προϋπολογισμός είναι πλεονασματικός, ενώ το χρέος κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα.

Σχετικά περιορισμένης έκτασης αναμένεται να είναι η εξασθένιση του ΑΕΠ της **Ινδίας**, σε σχέση με άλλες αναπτυσσόμενες οικονομίες της ανατολικής Ασίας. Το ποσοστό αύξησης του προϊόντος της θα κινηθεί περίπου στο 4,5%, 2,8 εκατοστιαίες μονάδες περίπου χαμηλότερο από ότι το 2008. Η επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας, που πλήγηκε από τις υψηλό κόστος της ενέργειας και τις χαμηλότερες εξαγωγές συστημάτων λογισμικού, εξισορροπείται προοδευτικά από την πτώση των τιμών του πετρελαίου. Η αναθέρμανση της οικονομίας τοποθετείται χρονικά στο επόμενο έτος (ΑΕΠ: +5,6% το 2010), παρά τις πρόσφατες κυβερνητικές αποφάσεις για τη διευκόλυνση της λειτουργίας του πιστωτικού συστήματος.

Οι οικονομίες των κρατών της **πρώην ΕΣΣΔ** (CIS) αναμένεται να υποστούν σημαντικό πλήγμα από τη χρηματοπιστωτική κρίση το 2009. Ο ρυθμός ανάπτυξης έφτασε το 5,6% στην περιοχή το προηγούμενο έτος, όμως το 2009 το ΑΕΠ, με βάση τις υπάρχουσες εκτιμήσεις, θα υποχωρήσει έντονα, κατά 3,8%. Οι μέχρι το 2007 ιδιαίτερα θετικές προοπτικές δεν φαίνεται να αποκαθίστανται ούτε το 2010, με το προϊόν να σημειώνει άνοδο μόλις κατά 1,4%. Μεταξύ των μικρότερων χωρών της περιοχής, εκείνη που παρουσιάζει τις μεγαλύτερες διαταραχές στην οικονομία της είναι το Καζακστάν. Ανάλογη αναμένεται να είναι η πορεία της **Ρωσικής** οικονομίας. Μετά τη μεγέθυνση της τάξης του 5,6% που σημειώθηκε το 2008 προβλέπεται πτώση του ΑΕΠ, σε ποσοστό 3,8%.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον – Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ετήσια % μεταβολή, σε πραγματικές τιμές)

	2008	2009	2010
ΑΕΠ			
ΗΠΑ	1,1	-2,9	0,9
Ιαπωνία	-0,7	-5,3	0,1
Ασία (εκτός Ιαπωνίας)	6,9	3,3	5,6
εκ των οποίων			
Κίνα	9,0	6,1	7,8
ASEAN4+Κορέα	4,2	-0,3	3,3
Ευρωζώνη	0,8	-4,0	0,1
EE-27	0,9	-4,0	0,1
Υποψήφιες χώρες (στην ΕΕ)	1,3	-3,6	2,1
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS)	5,6	-3,8	1,4
εκ των οποίων			
Ρωσία	5,6	-3,8	1,5
MENA	5,9	1,5	1,6
Λατινική Αμερική	4,2	-1,6	1,6
Υποσαχάρια Αφρική	5,2	2,5	3,5
Παγκόσμια οικονομία	3,1	-1,4	1,9
Παγκόσμιο Εμπόριο			
Παγκόσμιες εισαγωγές	2,6	-11,4	0,9
Εξαγωγές εκτός ΕΕ-27	3,6	-10,7	2,1

ASEAN4: Ινδονησία, Μαλαισία, Φιλιππίνες, Ταϊλάνδη.

MENA (Middle East & North Africa): Αλγερία, Μπαχρέιν, Αίγυπτος, Ιράν, Ιράκ, Ισραήλ, Ιορδανία, Κουβέιτ, Λίβανος, Λιβύη, Μαρόκο, Ομάν, Κατάρ, Σαουδική Αραβία, Συρία, Τυνησία, Ην. Αραβικά Εμιράτα, Υεμένη.

Ασία: Όλες οι χώρες εκτός Ιαπωνίας και ασιατικών MENA χωρών.

Υποσαχάρια Αφρική: Όλες οι χώρες εκτός αφρικανικών MENA χωρών.

Πηγή: European Commission, Economic Spring Forecasts, May 2009.

Ωστόσο σε αυτές τις προβλέψεις δεν έχει συνεκτιμηθεί η επίπτωση της δέσμης δημοσιονομικών μέτρων που ανακοίνωσε η ρωσική κυβέρνηση, με σκοπό τη σημαντική επιτάχυνση του ΑΕΠ.

Στόχος της κρατικής βοήθειας είναι η αντιμετώπιση της εκροής κεφαλαίων κατά την αναταραχή στην εγχώρια χρηματιστηριακή αγορά το δίμηνο του περασμένου Σεπτεμβρίου-Οκτωβρίου (-75%), που δημιούργησε οξυτάτα προβλήματα ρευστότητας, ιδίως σε τράπεζες μικρού και μεσαίου μεγέθους. Ανασταλτικά στην αύξηση του εισοδήματος θα λειτουργήσουν και οι χαμηλότερες από ότι τα τελευταία χρόνια τιμές του πετρελαίου και των εξαγωγίμων προϊόντων, επιδεινώνοντας ταυτόχρονα το εμπορικό ισοζύγιο.

Οι δυσμενείς προοπτικές για τις ισχυρότερες οικονομίες και την παγκόσμια οικονομία γενικότερα αντανakλώνται και στις τελευταίες εκτιμήσεις των δεικτών οικονομικού κλίματος "World Economic Survey"

του Ινστιτούτου IFO της Γερμανίας. Οι δείκτες διαμορφώνονται κατόπιν έρευνας η οποία διεξάγεται σε τριμηνιαία βάση σε 91 χώρες (Πίνακες 2.2 και 2.3).

Αναλυτικότερα, τα αποτελέσματα των πρόσφατων εκτιμήσεων για το πρώτο τρίμηνο του 2009 δείχνουν πως ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην παγκόσμια οικονομία διαμορφώθηκε σε νέα ιστορικά χαμηλότερα επίπεδα από τη θέσπισή του στις αρχές της δεκαετίας του '80 (50,1 μονάδες). Έτσι, μέσα σε μόλις ένα χρόνο, έχει μειωθεί σχεδόν στο μισό. Η επιδείνωσή του αποδίδεται αποκλειστικά στις περισσότερες απαισιόδοξες εκτιμήσεις της παρούσας κατάστασης. Ωστόσο, οι προσδοκίες για το μέλλον δεν επιδεινώθηκαν περαιτέρω, καθώς ο σχετικός δείκτης για το επόμενο εξάμηνο βελτιώθηκε από την προηγούμενη μέτρηση. Η χειροτέρευση του οικονομικού κλίματος φαίνεται να εντείνεται ξανά ιδίως στην περιοχή από όπου ξεκίνησε η χρηματοπιστωτική κρίση, τις ΗΠΑ.

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, 1995=100)

Τρίμηνο / Έτος	I/07	II/07	III/07	IV/07	I/08	II/08	III/08	IV/08	I/09
Οικονομικό Κλίμα	106,5	106,5	113,6	99,3	90,4	81,4	73,4	60,0	50,1
Παρούσα Κατάσταση	122,4	120,5	127,9	118,7	109,6	96,8	85,8	67,6	45,7
Προσδοκίες	91,2	93,0	100,0	80,7	71,9	66,7	61,4	52,6	54,4

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 2/2009.

Πίνακας 2.3

IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (1995=100)

Τρίμηνο / Έτος	I/07	II/07	III/07	IV/07	I/08	II/08	III/08	IV/08	I/09
Βόρεια Αμερική	101,5	92,7	108,6	85,7	72,4	60,9	62,7	53,9	48,6
Δυτική Ευρώπη	102,3	106,6	110,9	93,0	81,9	75,9	63,1	51,2	45,2
Ασία	113,0	104,6	115,7	105,6	100,9	88,0	75,9	61,1	50,0

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 2/2009.

Σε ότι αφορά τις βασικές οικονομικές ζώνες ειδικότερα, οι **ΗΠΑ** σε αντίθεση με τη Δ. Ευρώπη και την Ασία, είναι η μοναδική περιφέρεια στην οποία οι εκτιμήσεις τόσο για τις τρέχουσες εξελίξεις όσο και για τους μήνες που ακολουθούν, επιδεινώθηκαν το τρέχον τρίμηνο. Στη **Δυτική Ευρώπη**, οι προσδοκίες για τους επόμενους έξι μήνες βελτιώθηκαν ελαφρά. Ωστόσο η οικονομική συγκυρία θεωρείται δυσμενέστερη του τελευταίου τριμήνου του 2008, ιδίως στη Γερμανία και την Ολλανδία. Παραπλήσιες μεταβολές χαρακτηρίζουν και το δείκτη οικονομικού κλίματος στην **Ασία**, με την παρούσες οικονομικές συνθήκες να αξιολογούνται χειρότερα, πρωτίστως στην Κίνα και την Ταϊβάν.

Σε ότι αφορά την εξέλιξη του πληθωρισμού, συνεχίζεται με ταχύτερους ρυθμούς η αντιστροφή των προσδοκιών για άνοδο του που ξεκίνησε το προηγούμενο τρίμηνο. Από 5,4% που ήταν τότε η εκτίμηση για το 2008- περιορίστηκε στο 3,3% για φέτος. Πτωτικές τάσεις εξακολουθούν να παρουσιάζουν και οι εκτιμήσεις για την πορεία των επιτοκίων. Παρά την πρόσφατη μείωση του βασικού επιτοκίου από την ΕΚΤ, και το γεγονός ότι στις ΗΠΑ και την Ιαπωνία οι κεντρικές τράπεζες έχουν καθορίσει σχεδόν μηδενικά επιτόκια, αναμένεται νέα μείωσή τους μεσοπρόθεσμα.

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Η κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας στην ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη εντάθηκε το πρώτο τρίμηνο του 2009, με το ΑΕΠ να υποχωρεί έναντι τόσο του αμέσως προηγούμενου τριμήνου (-2,5%) αλλά κυρίως έναντι του ίδιου τριμήνου μια χρονιά νω-

ρίτερα, κατά -4,4% και -4,6% αντίστοιχα⁴. Η οικονομική ύφεση στην οποία έχει περιέλθει η ΕΕ από το τρίτο τρίμηνο του περασμένου έτους θα συνεχιστεί καθ' όλο το 2009, σύμφωνα με την τελευταία έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι εκτιμήσεις για παράταση της ύφεσης στηρίζονται στη συνεχιζόμενη πτώση των δεικτών επιχειρηματικής και καταναλωτικής εμπιστοσύνης, στη συρρίκνωση της παραγωγής, και των παραγγελιών. Η αυξανόμενη απαισιοδοξία οφείλεται στην επικρατούσα αίσθηση ότι η εκδήλωση των επιπτώσεων της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην πραγματική οικονομία πρόκειται να κλιμακωθεί τους μήνες που ακολουθούν. Η ενίσχυση του κοινοτικού προϋπολογισμού με €200 δισεκ. ευρώ που ανακοινώθηκε τον περασμένο Νοέμβρη και οι κυβερνητικές πολιτικές στήριξης των τραπεζικών ιδρυμάτων, απέτρεψαν ως ένα βαθμό την εξάπλωση στο πιστωτικό σύστημα των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης των αρρυθμιών που παρουσιάστηκαν νωρίτερα στις ΗΠΑ.

Ο αρνητικός αντίκτυπος των εξελίξεων στις χρηματοπιστωτικές αγορές της Ευρώπης έγινε σχεδόν ταυτόχρονα αισθητός στην πλευρά της ζήτησης, αλλά και της προσφοράς των οικονομιών των κρατών-μελών. Σε ότι αφορά το πρώτο σκέλος, η ιδιωτική κατανάλωση υποχώρησε σε ποσοστό 0,4% το δ' τρίμηνο του 2008, ενώ οι επενδύσεις πλήττονται από τη μείωση των πιστώσεων στον ιδιωτικό τομέα (-4% στην Ευρωζώνη και -3,3% στην ΕΕ-27 χαμηλότερα από το ίδιο τρίμηνο πέρυσι). Επιπλέον, κατακόρυφη πτώση παρουσιάζουν οι παραγγελίες στη βιομηχανία (-35%

⁴ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 70/2009, 15/05/09

σε ΕΕ-27 και Ευρωζώνη το Φεβρουάριο του 2009 έναντι του ίδιου μήνα το 2008), ενσωματώνοντας και τη μείωση των εξαγωγών (-6% πτώση το τελευταίο τρίμηνο του περασμένου έτους). Από την πλευρά της προσφοράς, η βιομηχανική παραγωγή εξασθενεί-σε διψήφιο ποσοστό από το Δεκέμβριο και μετά σε σχέση με ένα χρόνο πριν-, ενώ παράλληλα το ποσοστό της ανεργίας ανέρχεται συνεχώς. Αντισταθμιστικά στις περιοριστικές επιδράσεις στο προϊόν που ασκούνται από τους παραπάνω παράγοντες αναμένεται να λειτουργήσει η άνοδος, λόγω και των κρατικών πρωτοβουλιών για την προστασία των οικονομικών που ανακοινώθηκαν από τον Ιανουάριο, των δημοσίων επενδύσεων και της δημόσιας κατανάλωσης. Επιπλέον, αποτέλεσμα της εξασθένησης της ζήτησης αποτελεί και η συνεχιζόμενη ραγδαία πτώση του πληθωρισμού από τα τέλη του περυσινού καλοκαιριού.

Αναλυτικότερα, οι επενδύσεις, που επηρεάζουν καθοριστικά την πορεία του ΑΕΠ στην ΕΕ και την Ευρωζώνη ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, σημείωσαν οριακή άνοδο το 2008, ενώ η εκτιμώμενη συρρίκνωσή τους το 2009 θα συγκρατήσει σημαντικά την ανάπτυξη. Το προηγούμενο έτος οι συνολικές επενδύσεις ήταν στάσιμες σε Ευρωζώνη και την ΕΕ-27, όμως το 2009 εκτιμάται ότι θα μειωθούν, κατά -10,4% και -10,5% αντίστοιχα. Η προβλεπόμενη μείωση θα προέλθει κυρίως από την πτώση των επενδύσεων σε μηχανήματα και εξοπλισμό και των επενδύσεων σε κατοικίες, στον ίδιο περίπου βαθμό, ενώ ως αντίβαρο σε αυτή θα λειτουργήσουν οι δημόσιες επενδύσεις. Υποχώρηση μικρότερης έκτασης αναμένεται το 2010, (-2,7% στην

Ευρωζώνη, -2,9% στην ΕΕ-27) και πάλι λόγω της ώθησης από δημόσιες επενδύσεις, ενώ αυτές σε εξοπλισμό και μηχανήματα δεν αποκλείεται να συνεχίσουν να υποχωρούν σε μεγαλύτερο ποσοστό από ότι φέτος.

Σε ότι αφορά την κατανάλωση, κύριο ρυθμιστικό παράγοντα της συνολικής ζήτησης, η έξαρση του πληθωρισμού ως τα μέσα του 2008 και η περιστολή της χρηματοδότησης στα νοικοκυριά από τα μέσα του γ' εξαμήνου συνέτειναν στη μικρότερη αύξηση του σκέλους της που προέρχεται από τους ιδιώτες. Σταθερότητα ως προς το ρυθμό μεγέθυνσής της επέδειξε η δημόσια κατανάλωση. Η χαλάρωση της ιδιωτικής κατανάλωσης προβλέπεται να γίνει εντονότερη το τρέχον έτος, σε στενή συνάρτηση με την πορεία της ανεργίας. Στην Ευρωζώνη εκτιμάται ότι θα υπολείπεται κατά 1,5% αυτής το 2008 και στην ΕΕ-27 κατά 0,9%, ενώ η αντίστοιχη θετική μεταβολή πέρυσι έφτασε το 0,5% και 0,9%. Η δημόσια κατανάλωση δεν αναμένεται να παρουσιάσει μεταβολές σε αμφότερες τις οικονομικές ζώνες.

Παράλληλα με την ασθενέστερη υποστήριξη από το εσωτερικό τους το 2009, μικρότερη είναι η βοήθεια που θα μπορέσουν να αντλήσουν οι οικονομίες των κρατών-μελών της ΕΕ από τις εξαγωγές τους. Σε αυτό συντείνει, πέρα από την υποτονική παραγωγική δραστηριότητα στις χώρες-βασικούς εμπορικούς εταίρους της ΕΕ-27, η παραμονή της ισοτιμίας του ευρώ έναντι των άλλων νομισμάτων σε σχετικά υψηλά επίπεδα. Το ύψος των εξαγωγών της Ευρωζώνης εκτιμάται πως θα μειωθεί κατά 13,2% φέτος σε σύγκριση με αυτό

ένα χρόνο νωρίτερα και της ΕΕ-27 κατά 12,6%. Αρνητική θα είναι και η καθαρή επίδραση στο ΑΕΠ της διαφοράς εξαγωγών-εισαγωγών, καθώς οι χαμηλές τιμές των εισαγόμενων προϊόντων από τρίτες χώρες θα λειτουργήσουν προστατευτικά για τη ζήτησή τους, συμπιέζοντας τις εισαγωγές λιγότερο από ότι τις εξαγωγές.

Από αυτή την ιδιαίτερα αντίξοη συγκυρία για την ευρωπαϊκή οικονομία, προκύπτουν αναπόφευκτα ισχυρές πιέσεις στην οικονομική μεγέθυνση: ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη και στην ΕΕ-27, από θετικός το 2008 (0,8% και 0,9% αντίστοιχα) αναμένεται να γίνει έντονα πτωτικός το τρέχον έτος, -4,0% και στις δύο περιοχές. Ειδικότερα για την Ευρωζώνη, η πρόσφατη εκτίμηση του ΔΝΤ είναι ακόμα δυσμενέστερη, στο -4,2%⁵. Για το 2010 προβλέπεται στασιμότητα των οικονομιών, χάρη και στη συνδρομή της ασκούμενης παρεμβατικής πολιτικής, με το ΑΕΠ να υποχωρεί οριακά, κατά 0,1% τόσο στην Ευρωζώνη όσο και στην ΕΕ συνολικά. Βάσει των υπολογισμών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η συμβολή των έως τώρα προγραμματισμένων μέτρων θα λειτουργήσει αντισταθμιστικά και θα επιταχύνει το προϊόν στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά 0,5-1,0% φέτος, ανάλογα με το μεταβατικό διάστημα ως την επίδρασή τους, και κατά 0,4-0,7% την επόμενη χρονιά.

Παρά το γενικευμένο χαρακτήρα που έχει η απώλεια αναπτυξιακής δυναμικής στα κράτη της ΕΕ, η έκτασή της διαφέρει σημαντικά μεταξύ τους. Τη μεγαλύτερη επιδείνωση στο ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ τους το 2009 θα παρουσιάσουν κυρίως τα

νέα κράτη-μέλη, η Λετονία, η Λιθουανία και η Εσθονία (-13,0%, -11,0% και -10,3% αντίστοιχα). Μικρότερη θα είναι η επιβράδυνση ή και πτώση του προϊόντος στις χώρες της Ευρωζώνης, ιδίως στην Κύπρο (+0,3%), τη Μάλτα (-0,9%) και τη Σλοβακία (-2,6%).

Η χαμηλότερη ανάπτυξη την περασμένη χρονιά και οι προβλέψεις για πτώση της παραγωγής στους περισσότερους τομείς το 2009 έχουν αναστρέψει τις θετικές εξελίξεις στην αγορά εργασίας της τριετίας 2005-2007. Το πρώτο τρίμηνο του 2009 το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 8,1% στις χώρες της ΕΕ και στο 8,7% στην Ευρωζώνη, από 6,8% και 7,2% το ίδιο τρίμηνο του 2008, επίπεδα που ήταν και τα χαμηλότερα των τελευταίων 10 ετών. Ωστόσο στο σύνολο του προηγούμενου έτους η ανεργία παρέμεινε αμετάβλητη σε σχέση με το 2007, στο 7,0% στην ΕΕ-27 και στο 7,5% στην Ευρωζώνη, εξαιτίας της διατήρησής της σε μικρά ποσοστά καθ' όλο το α' εξάμηνο. Το τρέχον έτος και σε συνθήκες οικονομικής ύφεσης, η ανεργία εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 2,5 εκατοστιαίες μονάδες και στις δύο ζώνες, φθάνοντας το 9,4% και 9,9% αντίστοιχα. Επιπρόσθετα, καθώς η επίδραση των διακυμάνσεων της μειωμένης παραγωγής στην αγορά εργασίας δεν είναι αυτόματη, προβλέπεται και νέα άνοδος της το 2010. Η πιθανότητα επαλήθευσης αυτών των εκτιμήσεων ενισχύεται από την παράλληλη πτώση της απασχόλησης σε ποσοστό 2,6% σε ΕΕ-27 και Ευρωζώνη φέτος και κατά 1,5% περίπου το 2010.

Ένα από τα επακόλουθα της αποδυνάμωσης της ζήτησης από τις αρχές του φθινο-

⁵ IMF, World Economic Outlook, April 2009.

πώρου ήταν η ταχεία υποχώρηση του πληθωρισμού, του οποίου η ανοδική πορεία πριν ένα χρόνο είχε αναδειχθεί σε μείζον πρόβλημα της παγκόσμιας οικονομίας. Το α' τρίμηνο του 2009 υποχώρησε στο 1% στην Ευρωζώνη, περισσότερες από 2 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από ότι το ίδιο χρονικό διάστημα του 2008, όταν έφθανε το 3,3%. Τον Απρίλιο κινήθηκε ακόμα χαμηλότερα, στο 0,6%⁶. Στην ΕΕ-27 ο πληθωρισμός διαμορφώθηκε στο 1,6% το πρώτο τρίμηνο του έτους, ρυθμός που είναι ο μισός του αντίστοιχου περυσινού, ενώ τον Απρίλιο δεν ξεπέρασε το 1,2%. Ωστόσο στο σύνολο του 2008 έφτασε το 3,3% στην Ευρωζώνη και το 3,7% στις χώρες της ΕΕ-27 (1,2% και 1,3% υψηλότερα από ότι το 2007), ενσωματώνοντας την εκτίναξη των τιμών το α' εξάμηνο του έτους.

Με τις τάσεις της οικονομικής δραστηριότητας το 2009 να είναι έντονα καθοδικές, η ζήτηση του πετρελαίου και των βασικών εμπορευμάτων δεν θα ανέλθει ιδιαίτερα στη μεγαλύτερη διάρκεια του 2009, συγκρατώντας έτσι τον πληθωρισμό. Σε αυτή την επίδραση πρέπει να προστεθούν και εκείνες από την ηπιότερη αύξηση των μισθών και την προσπάθεια συμπίεσης των κερδών μέσα στις συνθήκες οξυμένου ανταγωνισμού που δημιουργεί η οικονομική στενότητα.

Ως εκ τούτου, η εκτιμώμενη διακύμανση του πληθωρισμού γύρω από το 0,4% στην Ευρωζώνη και το 0,9% στην ΕΕ-27 αυτή τη χρονιά είναι αρκετά πιθανή.

Οι πρωτοβουλίες των εθνικών κυβερνήσεων για την αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης οδήγησαν στην ανάληψη πρόσθετων υποχρεώσεων που έχουν επιβαρύνει τα δημόσια οικονομικά. Από την πλευρά των εσόδων, η εξασθένιση του ΑΕΠ έχει ήδη περιορίσει και θα συνεχίζει να συμπιέζει σε μεγαλύτερο βαθμό τις φορολογικές εισπράξεις και τα έσοδα του κράτους από τους τομείς παραγωγής στους οποίους δραστηριοποιείται. Ως αποτέλεσμα, 11 κράτη-μέλη της Ευρωζώνης αναμένεται να ξεπεράσουν το τρέχον έτος το όριο του 3% για το ποσοστό του ελλείμματος του προϋπολογισμού στο ΑΕΠ. Οι πλέον πρόσφατες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δείχνουν υπερδιπλασιασμό του συγκεκριμένου ποσοστού φέτος έναντι του 2008 τόσο στις χώρες της ζώνης του ευρώ όσο και στην ΕΕ συνολικά, στο 5,3% από 1,9% και στο 6,0% από 2,3% αντίστοιχα. Σε ανοδική τροχιά αναμένεται να κινηθεί και το χρέος της γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ λόγω των αυξημένων δαπανών, παρότι η πτώση των βασικών επιτοκίων διευκολύνει την εξυπηρέτησή του.

⁶ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 69/2009, 15/05/09

Πίνακας 2.4

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ27, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

	ΕΕ-27			Ευρωζώνη		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
ΑΕΠ	0,9	-4,0	-0,1	0,8	-4,0	-0,1
Ιδιωτική Κατανάλωση	0,9	-1,5	-0,4	0,5	-0,9	-0,3
Δημόσια Κατανάλωση	2,2	1,9	1,7	2,0	2,0	1,7
Επενδύσεις	0,1	-10,5	-2,9	0,0	-10,4	-2,7
Απασχόληση	0,7	-2,6	-1,4	0,7	-2,6	-1,5
Ανεργία	7,0	9,4	10,9	7,5	9,9	11,5
Πληθωρισμός	3,7	0,9	1,3	3,3	0,4	1,2
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	1,6	-12,6	-0,2	1,2	-13,2	-0,3
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (%)	-2,3	-6,0	-7,3	-1,9	-5,3	-6,5
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (%)	61,5	72,6	79,4	69,3	77,7	83,8
Ισοζύγιο Τρεχουσών. Συναλλαγών	-1,5	-1,9	-2,0	-0,7	-1,2	-1,3

Πηγή: European Commission, Spring Forecasts, May 2009

Η ιδιαίτερα αρνητική συγκυρία για την οικονομία στην Ευρωζώνη και την ΕΕ αποτυπώνεται στο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN που υπολογίζει το ερευνητικό κέντρο CEPR⁷ (Center of Economic Policy Research- Διάγραμμα 2.1), καθώς επίσης και στους δείκτες οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG EGFIN). Βάσει των τελευταίων εκτιμήσεων για το δείκτη του CEPR (Απρίλιος 2009), αυτός συνεχίζει να ανέρχεται για δεύτερο μήνα, μετά τη διαμόρφωσή του σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα τον περασμένο Φεβρουάριο από το 2001, οπότε και θεσπίστηκε. Η άνοδος του προήλθε από τη μικρή ανάκαμψη των δεικτών οικονομικού κλίματος στην Ευρωζώνη τον Μάρτιο καθώς και από την άνοδο των χρηματιστηριακών αξιών. Ωστόσο, το αρνητικό πεδίο

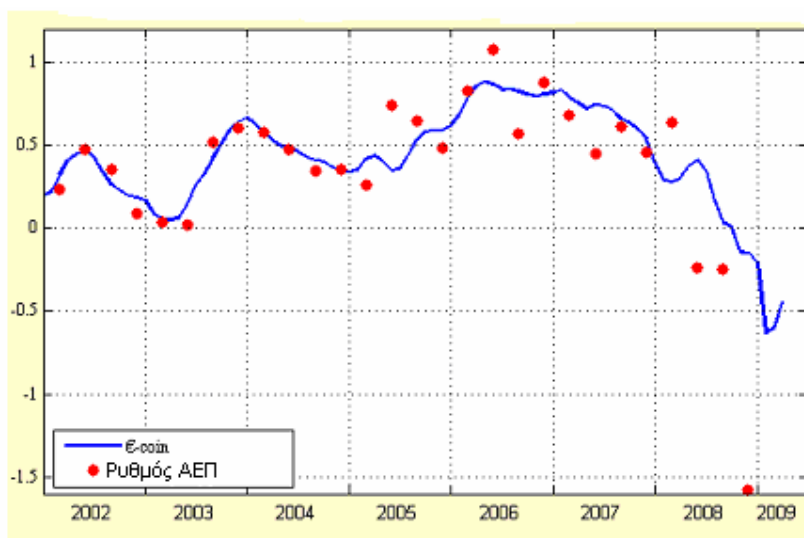
τιμών στο οποίο κινείται συνεπάγεται την επικράτηση των εκτιμήσεων μείωσης του ΑΕΠ το β' τρίμηνο του 2009 σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο.

Η ήπια υποχώρηση της απαισιοδοξίας στην ευρωπαϊκή οικονομία αντανάκλαται και στους δείκτες της έρευνας οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία στην Ελλάδα διεξάγεται από το IOBE. Ο σχετικός δείκτης για την Ευρωζώνη διαμορφώθηκε τον Απρίλιο στις 67,2 μονάδες και για την Ευρωπαϊκή Ένωση συνολικά στις 63,9 μονάδες, ελαφρά υψηλότερα από τις ιστορικά οι χαμηλότερες τιμές τους που σημειώθηκαν το Μάρτιο. Η βελτίωσή τους οφείλεται στις λιγότερο αρνητικές προσδοκίες στη Βιομηχανία και στην ενίσχυση της Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης. Οριακή άνοδο σημείωσαν οι σχετικοί δείκτες των Υπηρεσιών σε αμφότερες τις οικονομικές περιφέρειες, ενώ οι προσδοκίες στις Κατασκευές υποχώρησαν εκ νέου. Άνοδο παρουσιάζει και ο δείκτης προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο στην ΕΕ-27, όμως στην Ευρωζώνη υποχωρεί.

⁷ Το CEPR σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της εξέλιξης του και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Πηγή: CEPR (www.cepr.org)

Πίνακας 2.5

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Μήνας	Ιούν-08	Ιούλ-08	Αυγ-08	Σεπτ-08	Οκτ-08	Νοε-08	Δεκ08	Ιαν-09	Φεβ-09	Μαρ-09	Απρ-09
€-COIN	0,41	0,34	0,17	0,04	0,00	-0,14	-0,15	-0,21	-0,63	-0,60	-0,45

Πηγή: CEPR (www.cepr.org)

Πίνακας 2.6

Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (1990-2008=100)

Μήνας	Ιούν-08	Ιούλ-08	Αυγ-08	Σεπτ-08	Οκτ-08	Νοε-08	Δεκ08	Ιαν-09	Φεβ-09	Μαρ-09	Απρ-09
ΕΕ-27	96,0	90,6	88,6	86,9	79,7	73,5	66,6	63,2	60,9	60,3	63,9
Ευρωζώνη	95,9	90,9	89,9	88,9	81,6	76,8	68,9	67,2	65,3	64,7	67,2

Πηγή: European Commission (DG ECFIN), April 2009

2.2 Το Οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

Α) Οικονομικό κλίμα

Παρότι το 2008 δεν είχε καταγραφεί έντονη επιδείνωση των πραγματικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας, εν τούτοις το

οικονομικό κλίμα είχε ήδη «αντιδράσει» στη διεθνή κρίση, παρουσιάζοντας ραγδαία χειροτέρευση. Έτσι ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα, κινήθηκε διαρκώς καθοδικά το 2008, ενώ το πρώτο τρίμηνο του 2009 κατέγραψε τις χαμηλότερες ιστορικά τιμές από την κατάρτισή του το 1985. Έτσι ο δείκτης, για το τε-

τράμηνο Ιανουαρίου – Απριλίου 2009, διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις 48 μονάδες, όταν την ίδια περίοδο πέρυσι βρισκόταν στις 101 μονάδες. Συνεπώς το οικονομικό κλίμα, ως πρόδρομος δείκτης της οικονομικής δραστηριότητας, είχε αρκετά νωρίς επιδεινωθεί, αποτυπώνοντας την επακόλουθη επιβράδυνση στην οικονομική δραστηριότητα και τις δύσκολες συνθήκες στην αγορά.

Η επιδείνωση πάντως του οικονομικού κλίματος δεν αποτελεί ελληνικό φαινόμενο. Αντίθετα, ο ελληνικός δείκτης συμπεριέχεται με τους δείκτες στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες έχουν σημειώσει ιστορικά χαμηλά ρεκόρ τους τελευταίους μήνες. Έτσι, για το διάστημα Ιανουαρίου – Απριλίου, ο μέσος δείκτης στην ΕΕ-27 κινείται 14 μονάδες υψηλότερα σε σχέση με τον ελληνικό (από 102 μονάδες την ίδια περίοδο πέρυσι).

Σε κάθε περίπτωση πάντως, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, η δυσαρέσκεια εντείνεται διαρκώς όλους αυτούς τους μήνες τόσο στην πλευρά των καταναλωτών, όσο και στην πλευρά της παραγωγής, στους περισσότερους τομείς της οικονομίας. Η δυσμενής εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών, έχει δημιουργήσει φόβο και αβεβαιότητα και έχει πλέον αρχίσει να αποτυπώνεται και στα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας, ιδίως την απασχόληση και την ανεργία. Ταυτόχρονα, οι περισσότερες χώρες εισέρχονται το 2009 σε οικονομική ύφεση.

Όμως τον Απρίλιο ανακόπτεται για πρώτη φορά μετά από έναν χρόνο η συνεχής επιδείνωση του κλίματος τόσο στην Ελλάδα

όσο και στην πλειονότητα των λοιπών ευρωπαϊκών χωρών. Αν και ο δείκτης παραμένει ακόμα σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα, η βελτίωση αυτή αποτελεί μια σημαντική εξέλιξη καθώς ενδεχομένως να σηματοδοτεί την ολοκλήρωση της πτωτικής πορείας του δείκτη. Χωρίς να μπορεί ακόμα να αξιολογηθεί ως ανάκαμψη, φαίνεται ότι οι δυσμενείς προβλέψεις παγιώνονται σε αυτά τα επίπεδα – δεν επιδεινώνονται περισσότερο - και το ενδιαφέρον είναι αν μπορούν πλέον κάποιοι επιχειρηματικοί πυρήνες να υποστηρίξουν μία τάση διεξόδου από το εξαιρετικά απαισιόδοξο κλίμα.

Συνολικά, την περίοδο Ιανουαρίου – Απριλίου, οι επιχειρηματικές προσδοκίες υποχωρούν σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι σε όλους τους τομείς και ιδιαίτερα στο Λιανικό Εμπόριο και τις Υπηρεσίες, ενώ έντονα έχει επηρεαστεί και η καταναλωτική εμπιστοσύνη. Παρόλα αυτά, ελαφρά μεταστροφή των πτωτικών τάσεων παρατηρείται από τον Μάρτιο στους κλάδους της Βιομηχανίας και των Υπηρεσιών, η οποία διατηρείται και τον Απρίλιο, όταν καταγράφεται ήπια άνοδος στις Κατασκευές και οριακά στο Λιανικό Εμπόριο, αλλά και την καταναλωτική εμπιστοσύνη. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης παρουσιάζει πολύ χαμηλές επιδόσεις, έχοντας σημειώσει τη χαμηλότερη τιμή του τον περασμένο Οκτώβριο, όταν διαμορφώθηκε στις -57 μονάδες, ενώ στο πρώτο τετράμηνο του 2009 διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -53 μονάδες. Οι Έλληνες καταναλωτές είναι σταθερά από τους πιο απαισιόδοξους Ευρωπαίους, καθώς ο σχετικός ευρωπαϊκός δείκτης, αν και

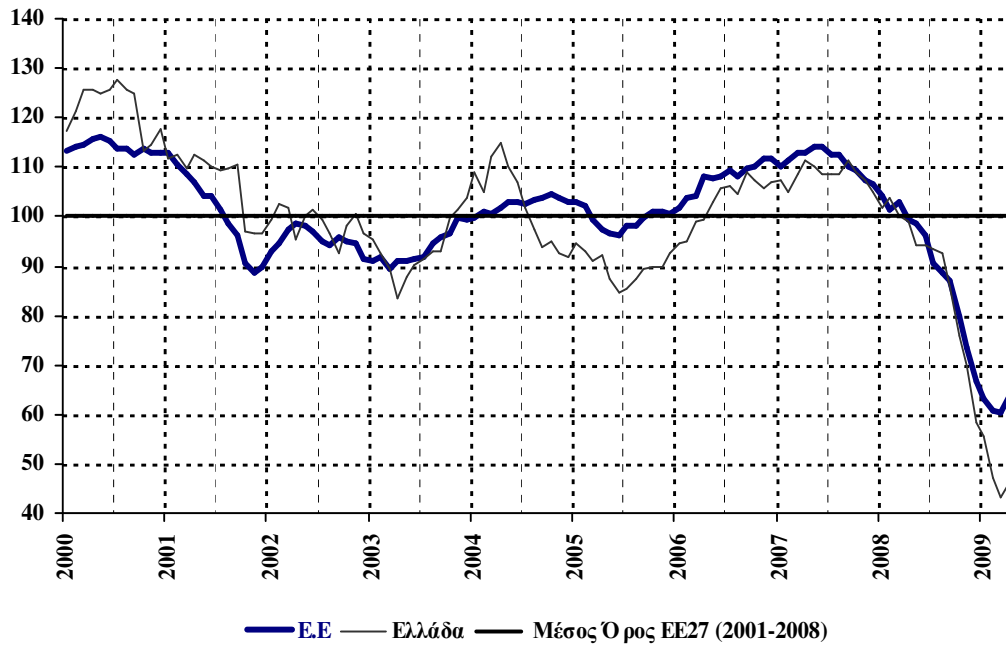
κινείται επίσης σε ιστορικά χαμηλές τιμές, βρίσκεται 20 μονάδες υψηλότερα έναντι του αντίστοιχου ελληνικού για την ίδια περίοδο. Η πτώση των σχετικών δεικτών, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, είναι αποτέλεσμα δυσμενέστερων προβλέψεων των καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους και της χώρας το επόμενο 12-μηνο, όσο και της εξασθένησης της πρόθεσής τους για αποταμίευση, τουλάχιστον κατά το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, αφού τον Απρίλιο σημειώνονται ενδείξεις δειλής ανάκαμψης στους δείκτες αυτούς. Ωστόσο, μεγάλη συμβολή στην υποχώρηση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης έχουν οι ιδιαίτερα απαισιόδοξες προβλέψεις των καταναλωτών για την εξέλιξη της ανεργίας, αφού πάνω το 80% αναμένει άνοδό της το 2009. Αυτές οι δυσοίωνες προβλέψεις φαίνεται να αντανakλούν περισσότερο ένα «μόνιμο» φόβο στους καταναλωτές, ο οποίος τροφοδοτείται κυρίως από τις παγκόσμιες δυσμενείς εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον και λιγότερο από τις εγχώριες περιπτώσεις απωλειών θέσεων εργασίας. Συγκριτικά μάλιστα με τους ευρωπαίους καταναλωτές, οι προβλέψεις των Ελλήνων καταναλωτών είναι αρκετά πιο απαισιόδοξες το τελευταίο τετράμηνο, γεγονός που φανερώνει ότι ο φόβος της ανεργίας είναι εντονότερος στην Ελλάδα σε σχέση με άλλες χώρες της Ευρώπης.

Στη **Βιομηχανία**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το διάστημα Ιανουαρίου – Απριλίου κινείται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, στις 66 μονάδες κατά μέσο όρο από

τις 100 μονάδες το αντίστοιχο περυσινό διάστημα. Η πτωτική πορεία ξεκίνησε ήδη από τον Μάιο του προηγούμενου έτους και οδήγησε τον δείκτη σε ιστορικά χαμηλές τιμές, φαίνεται όμως να ανακόπτεται το δίμηνο Μαρτίου – Απριλίου, καθώς ο δείκτης σταθεροποιείται. Σε ότι αφορά τα επιμέρους στοιχεία δραστηριότητας των επιχειρήσεων, επιδεινώνονται όλα σε σχέση με το 2008, ενώ ιδιαίτερα εξασθενημένες εμφανίζονται οι προβλέψεις που διατυπώνονται για τα επίπεδα της ζήτησης και των παραγγελιών, τόσο από την εγχώρια αγορά, όσο και την αγορά του εξωτερικού. Δυσοίωνες είναι και οι προβλέψεις για την παραγωγή, όπου πλέον σταθερά τους τελευταίους μήνες περισσότερες επιχειρήσεις αναμένουν μείωσή της, σε σχέση με όσες αναμένουν άνοδο, αν και τον Απρίλιο σημειώνεται μία μικρή βελτίωση του σχετικού ισοζυγίου. Παράλληλα τα αποθέματα είναι πολύ διογκωμένα, με διπλάσιες σε σχέση με πέρυσι επιχειρήσεις να εκτιμούν ότι το ύψος των αποθεμάτων τους είναι σε υψηλότερα του κανονικού επίπεδα. Αλλά και το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού έχει αρχίσει να μειώνεται από τον Σεπτέμβριο, φθάνοντας σε πολύ χαμηλά επίπεδα τον Απρίλιο (71% κατά μέσο όρο την περίοδο Ιανουαρίου – Απριλίου από 76% πέρυσι), παρόλο που οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής δεν έχουν υποχωρήσει κάτω από τους τέσσερις. Ο δυσμενέστερος ωστόσο δείκτης είναι αυτός της απασχόλησης, με τις προβλέψεις για την εξέλιξή της να επιδεινώνονται διαρκώς και μόλις το 3% των επιχειρήσεων να αναμένει άνοδο στο επόμενο διάστημα.

Διάγραμμα 2.2

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος Ε.Ε-27 και Ελλάδα (1990=100, εποχικά εξομαλυσμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfm

Στις **Κατασκευές**, οι προσδοκίες των επιχειρήσεων το πρώτο τετράμηνο του 2009 υποχωρούν επίσης, με το δείκτη να παρουσιάζει μείωση 34 μονάδων σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο. Η αισθητή αυτή μείωση είναι κατά κύριο λόγο αποτέλεσμα της υποχώρησης των προσδοκιών στις Ιδιωτικές Κατασκευές και λιγότερο στις Κατασκευές του Δημοσίου Τομέα, οι οποίες, παρόλο που βρίσκονται επίσης χαμηλότερα από τα αντίστοιχα περυσινά επίπεδα, προβάλλουν εν τέλει πιο ανθεκτικές απέναντι στην κρίση. Θα πρέπει να σημειωθεί όμως ότι, παρά τη δυσαρέσκεια που διατυπώνεται για το πρόγραμμα εργασιών των επιχειρήσεων, την ίδια στιγμή δηλώνουν ότι έχουν εξασφαλισμένη δραστηριότητα περίπου για 1,5 χρόνο, διάστημα ελαφρά μόνο χαμηλότερο σε σχέση με πέρυσι. Φαίνεται επομένως ότι η πολύ μεγάλη υποχώρηση των

προσδοκιών που διατυπωνόταν τους προηγούμενους μήνες αποτύπωνε περισσότερο αβεβαιότητα για το μέλλον, προεξοφλώντας δυσκολότερες συνθήκες στην αγορά. Και αυτός ο δείκτης πάντως ανακόπτει την πτωτική του πορεία τον Απρίλιο. Επιπροσθέτως ελάχιστοι, μόλις 10%, δηλώνει ότι δεν αντιμετωπίζει σοβαρά προσκόμματα στην παραγωγική του δραστηριότητα ενώ οι περισσότεροι επισημαίνουν τη γραφειοκρατία και τα θεσμικά προβλήματα, αλλά και την ανεπάρκεια της ζήτησης και έλλειψης χρηματοδότησης ως βασικά εμπόδια στη λειτουργία τους. Ο δείκτης πάντως που παρουσιάζει την εντονότερη επιδείνωση στον κλάδο είναι οι προβλέψεις για την απασχόληση, με το 46% να προβλέπει περιορισμό των θέσεων εργασίας, γεγονός που δικαιολογεί τους φόβους για απώλειες αρκετών θέσεων εργασίας σε αυτόν το κλάδο. Έντονη

αποκλιμάκωση τέλος καταγράφεται στις προβλέψεις για τις τιμές, όπου πλέον περίπου το 35% των επιχειρήσεων αναμένει μείωσή τους.

Το **Λιανικό Εμπόριο** είναι ο τομέας με τη μεγαλύτερη επιδείνωση προσδοκιών σε σχέση με τους άλλους τομείς, κυρίως όμως λόγω του ότι ο σχετικός δείκτης είχε κινηθεί πού υψηλά την προηγούμενη διετία. Το διάστημα Ιανουαρίου – Απριλίου 2009, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών κινείται κατά μέσο όρο στις 63 μονάδες από τις 119 μονάδες το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι, παρόλο που και αυτός ο

δείκτης βελτιώνεται τον Απρίλιο. Όλα τα στοιχεία δραστηριότητας των επιχειρήσεων του τομέα έχουν επιδεινωθεί ραγδαία. Ιδιαίτερα έντονη είναι η υποχώρηση των προβλέψεων για τα επίπεδα παραγγελιών και ζήτησης, ενώ ανάλογη πτώση καταγράφεται και στις προβλέψεις για τις πωλήσεις. Όμως και σε αυτόν τον τομέα περιορίζονται τον Απρίλιο οι πολύ απαισιόδοξες προβλέψεις για τις πωλήσεις και αποκλιμακώνεται σχετικά το ύψος των αποθεμάτων, γι' αυτό και αναμένεται να ενισχυθεί το επίπεδο παραγγελιών προς τους προμηθευτές.

Πίνακας 2.7

Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας

	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ¹		Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹ (Ελλάδα)
	Ε.Ε-27	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιαν. Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2001	101,0	107,6	101,9	114,0	92,2	105,8	-26
2002	94,9	98,9	101,2	114,0	93,3	82,8	-28
2003	93,2	93,2	97,9	115,0	102,0	85,5	-39
2004	102,5	102,9	99,1	81,5	104,8	94,6	-26
2005	99,4	89,3	92,6	63,0	96,8	93,6	-34
2006	108,4	103,1	101,5	91,1	110,8	103,7	-33
2007	110,8	108,0	102,8	92,5	120,8	106,6	-29
2008	90,67	89,01	91,91	95,27	102,54	97,80	-46
Ιαν-08	104,2	101,6	99,2	84,2	117,0	106,4	-40
Φεβ-08	101,4	103,6	97,8	98,1	120,8	111,8	-34
Μαρτ-08	102,9	100,1	99,4	99,7	118,5	110,0	-39
Απρίλ-08	99,2	98,8	101,4	110,5	119,7	105,2	-39
Μάιος-08	98,4	94	99,2	105,4	118,1	102,2	-44
Ιούν-08	96	94	96,0	97,0	110,6	103,0	-45
Ιούλ-08	90,6	93,5	93,7	105,2	101,3	99,4	-46
Αυγ-08	88,6	92,7	93,9	110,5	96,9	96,2	-46
Σεπτ-08	86,9	85,7	92,2	90,0	95,3	96,7	-50
Οκτ-08	79,7	75,9	83,9	90,9	88,7	92,4	-57
Νοεμ-08	73,5	70	76,8	78,7	77,1	84,6	-55
Δεκ - 08	66,6	58,2	69,4	73,0	66,5	65,7	-56
Ιαν-09	63,2	55,4	68,2	65,0	65,3	62,6	-48
Φεβ-09	60,9	47,2	62,8	68,3	61,9	64,5	-55
Μαρτ-09	64,7	43,1	63,8	59,1	60,2	66,0	-56
Απρίλ-09	67,2	46,4	68,9	63,0	64,5	66,7	-51

Πηγή: ¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfm, ² IOBE

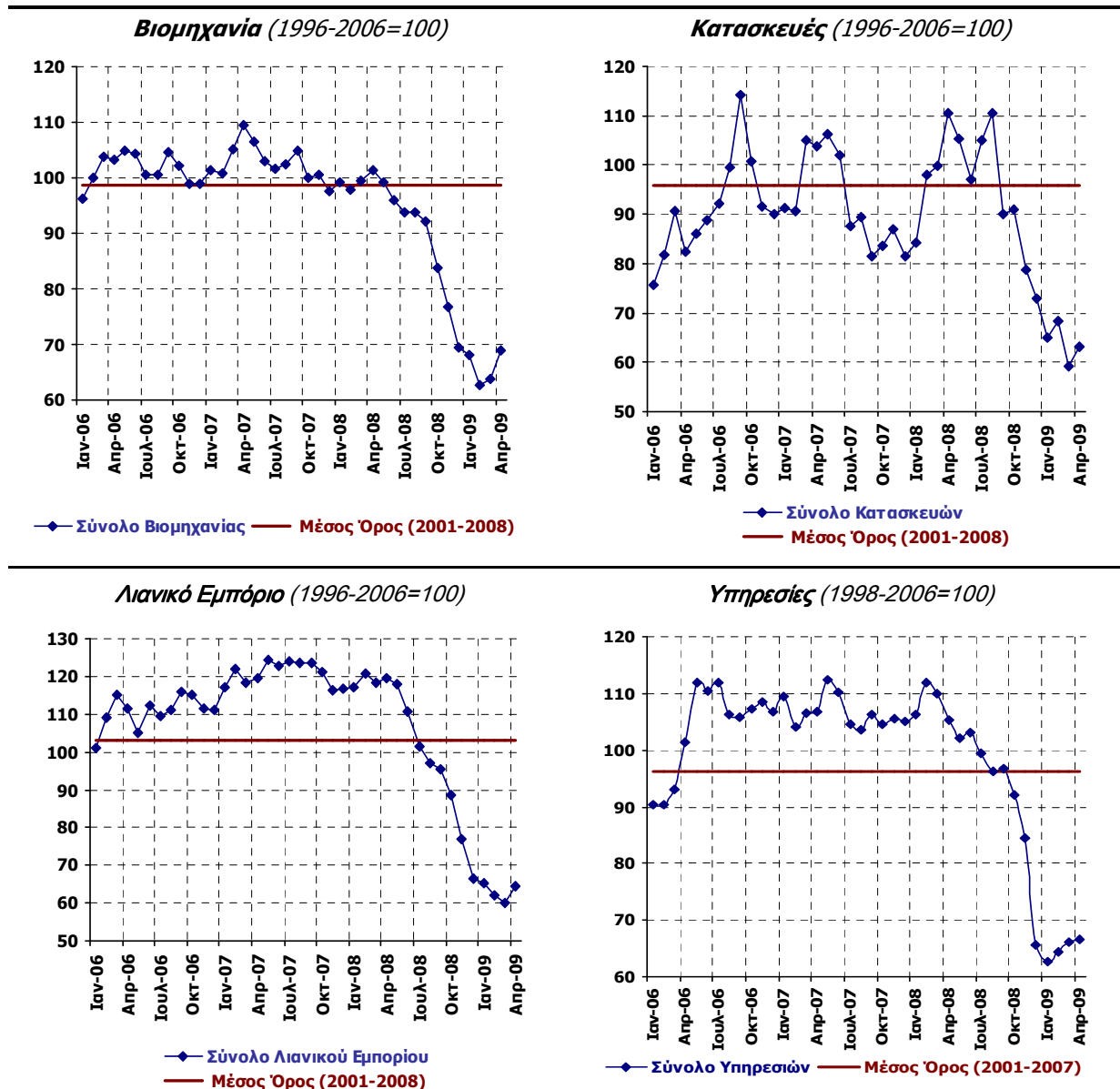
Μια ιδιαίτερα αρνητική ωστόσο εξέλιξη στον τομέα για τον Απρίλιο είναι η αλλαγή τάσης στην απασχόληση. Ενώ μέχρι ακόμα και τον Μάρτιο υπερτερούσαν αριθμητικά οι επιχειρήσεις που ανέμεναν άνοδο, τον Απρίλιο υπερτερούν οι προβλέψεις μείωσης, αν και η ευρεία πλειονότητα των επιχειρήσεων (88%) δηλώνει ότι δεν αναμένει μεταβολές στην εξέλιξή της στο επόμενο διάστημα. Αυτό σημαίνει ότι ενώ το Λιανικό Εμπόριο μέχρι σήμερα - και παρά την κρίση - τροφοδοτούσε με νέες θέσεις εργασίας την ελληνική οικονομία, πλέον φαίνεται να πλήττεται και αυτός. Τέλος, η πορεία των τιμών του κλάδου παραμένει έντονα πτωτική, με όσους αναμένουν μείωση να ξεπερνούν σημαντικά όσους προβλέπουν αυξήσεις (49% έναντι 11%).

Τέλος, στις **Υπηρεσίες**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών είχε υποχωρήσει και αυτός σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, ωστόσο φαίνεται να ανακάμπτει με πολύ αργά βήματα. Στους περισσότερους δείκτες δραστηριότητας, διατυπώνονται ιδιαίτερα δυσμενείς απόψεις, με το ποσοστό των επιχειρήσεων που προβαίνει σε αρνητικές, να είναι σημαντικά μεγαλύτερο αυτού που προβαίνει σε θετικές εκτιμήσεις / προβλέψεις. Η τρέχουσα κατάσταση των

επιχειρήσεων δεν είναι ικανοποιητική, καθώς το επίπεδο της ζήτησης κρίνεται χαμηλό, ενώ σημαντική εξασθένηση παρουσιάζουν και οι προβλέψεις για την εξέλιξη της ζήτησης στο επόμενο τρίμηνο, με το 36% των επιχειρήσεων να αναμένει περαιτέρω πτώση της, παρόλο που το ποσοστό αυτό περιορίζεται το τελευταίο τετράμηνο. Η απασχόληση πλήττεται και αυτή έντονα, με τις αρνητικές προβλέψεις να υπερτερούν των θετικών κατά 16 μονάδες, τάση η οποία ωστόσο ελαφρά εξομαλύνεται τους δύο τελευταίους μήνες. Η τάση αποκλιμάκωσης των τιμών περιορίζεται, παρότι δεν είχε παρουσιάσει την πτώση των άλλων τομέων. Μείωση στο 32% (από 55% το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι) καταγράφεται τέλος και στο ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει ότι η παραγωγική του δραστηριότητα διεξάγεται απρόσκοπτα, ενώ από εκείνες που δηλώνουν το αντίθετο, οι περισσότερες θεωρούν την ανεπάρκεια της ζήτησης και όχι τη διαθεσιμότητα κεφαλαίων ως το βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία τους. Οι επιχειρήσεις δηλαδή αντιμετωπίζουν περισσότερο προβλήματα με τη ζήτηση και όχι με τη χρηματοδότησή τους.

Διάγραμμα 2.3

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών¹

1. Στον υπολογισμό των δεικτών χρησιμοποιείται περίοδος βάσης, αντί για έτος βάσης. Έτσι οι τομείς της Βιομηχανίας, των Κατασκευών και του Λιανικού εμπορίου αποκτούν κοινή περίοδο βάσης (1996-2006=100) και στις Υπηρεσίες χρησιμοποιείται η περίοδος (1998-2006=100) αφού δεν υπάρχουν μετρήσεις του τομέα πριν το 1998. Η αλλαγή αυτή επιτρέπει την ακριβέστερη αποτύπωση των διακυμάνσεων της επιχειρηματικών προσδοκιών σε μία μακρά περίοδο, ενώ παράλληλα δίνει τη δυνατότητα κατασκευής συγκρίσιμων επιμέρους κλαδικών δεικτών. **Πηγή:** ΙΟΒΕ

Β) Η οικονομική πολιτική

Η κρίση επιδρά στην ελληνική οικονομία αναδεικνύοντας τα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα που έχουν επισημανθεί κατά

καιρούς αλλά δεν έχουν αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά στο παρελθόν: Δημοσιονομικά ελλείμματα, υψηλό χρέος και γενικότερα, αναποτελεσματική λειτουργία του Δημόσιου Τομέα που οδηγεί σε δυσμενές

επιχειρηματικό περιβάλλον, εσωστρέφεια, με παραγωγή προσανατολισμένη στην εγχώρια αγορά και χαμηλή ανταγωνιστικότητα.

Η κρίση επιτείνει τα διαρθρωτικά αυτά προβλήματα καθώς αφενός περιορίζει τις δυνατότητες δανεισμού του Δημοσίου και αυξάνει το κόστος του και αφετέρου, δημιουργεί προβλήματα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα με άμεσο αντίκτυπο στην επάρκεια και το κόστος δανειακών κεφαλαίων για την παραγωγή. Παράλληλα στην πραγματική οικονομία καταγράφεται σοβαρή επιβράδυνση με επιπτώσεις στην απασχόληση, στην ανεργία, στα εισοδήματα και στην κερδοφορία των επιχειρήσεων.

Σε άλλες χώρες της Ε.Ε. η οικονομική πολιτική αντέδρασε στην κρίση αφενός με μέτρα στήριξης του τραπεζικού συστήματος και αφετέρου με δημοσιονομικά πακέτα στήριξης της ζήτησης. Στην Ελλάδα τα περιθώρια υιοθέτησης ανάλογων μέτρων και άσκησης επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής είναι περιορισμένα. Τόσο το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης και το δημόσιο χρέος όσο και το υπερβολικά υψηλό έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, αποτελούν περιοριστικούς παράγοντες στην άσκηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής. Παράλληλα, η αύξηση των επιτοκιακών περιθωρίων (spreads) δανεισμού του δημοσίου και ο κίνδυνος μιας, ακόμη μεγαλύτερης, αύξησής τους, συνιστά έναν ακόμα επιπρόσθετο ανασταλτικό παράγοντα.

Με βάση τους περιορισμούς αυτούς είναι φανερό ότι όπως και τα προηγούμενα χρόνια, η δημοσιονομική προσαρμογή πα-

ραμένει η υπ' αριθμ.1 προτεραιότητα της οικονομικής πολιτικής για το άμεσο μέλλον.

Η προσαρμογή όμως αυτή δυσχεραίνεται σήμερα και από τις δημοσιονομικές εξελίξεις του 2008, οι οποίες ήταν ιδιαίτερα δυσμενείς. Και ήταν δυσμενείς όχι μόνο γιατί το έλλειμμα υπερβαίνει σημαντικά το όριο του 3%, αλλά κυρίως διότι δίνει ένα σαφές αρνητικό μήνυμα στις διεθνείς αγορές: ότι η προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής στην Ελλάδα αναστέλλεται για μια διετία. Αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στις ανεπάρκειες της δημοσιονομικής πολιτικής και δευτερευόντως στην επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας.

Αναλυτικότερα, οι κυριότερες δημοσιονομικές εξελίξεις του 2008, σύμφωνα με τα πρόσφατα δημοσιευμένα στοιχεία του Γενικού Λογιστηρίου για την εκτέλεση του Προϋπολογισμού του 2008, ήταν οι ακόλουθες:

1ον. Τα καθαρά έσοδα του κράτους αυξήθηκαν κατά 5,1% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2007. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό του 2008, η προβλεπόμενη ετήσια άνοδος των εσόδων θα κυμαινόταν στο 12,5%, απόκλιση κατά 7,4 εκατοστιαίες μονάδες των προβλεπόμενων από τα πραγματοποιηθέντα έσοδα. Σύμφωνα μάλιστα με την εκτίμηση του Προϋπολογισμού του 2009, η μεταβολή των εσόδων αναμενόταν μεν μετριοπαθέστερη (10,1%), παραμένοντας ωστόσο - σε σχέση με την πραγματική μεταβολή - υπεραισιόδοξη.

2ον. Οι πρωτογενείς δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού αυξάνονται κατά το

12μηνο Ιανουαρίου – Δεκεμβρίου 2008 με ρυθμό 10,9%, σημαντικά ταχύτερα από την ετήσια πρόβλεψη του 2008 (7,7%). Επιπλέον, ο ρυθμός αύξησης του συνόλου των πραγματοποιημένων δαπανών του 2008 εκτιμάται στο 9,3%, υψηλότερος κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες από τον μέσο ετήσιο που είχε προϋπολογισθεί το 2008. Τέλος, οι πληρωμές για τόκους αυξάνονται κατά 14,4% σε σύγκριση με την ίδια περίοδο το 2007, περισσότερο από την προβλεπόμενη μεταβολή του 2008 (7,3%) και λιγότερο από την τελευταία εκτίμηση του προϋπολογισμού του 2009 (15,4%).

στα 13,9 δισεκ. ευρώ, έχοντας αυξηθεί κατά 32,3% σε σύγκριση με το έλλειμμα του 2007. Οι προβλέψεις του περυσινού προϋπολογισμού για το έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης απέχουν πολύ από την συντελεσθείσα μεταβολή, αφού ένα χρόνο πριν είχε εκτιμηθεί ότι αυτό θα μειωθεί με ρυθμό της τάξης του 11,5%. Σημαντική είναι εξάλλου και η απόκλιση της μεταβολής με βάση την τελευταία εκτίμηση για το 2008 στο 3,1%, η οποία έχει μεν «διορθωθεί» προς τα πάνω, εξακολουθεί ωστόσο να υποεκτιμά την πραγματική εικόνα του ελλείμματος.

3ον. Το δημοσιονομικό έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης εκτιμάται για το 2008

Πίνακας 2.9

Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού Ιανουαρίου – Δεκεμβρίου 2007-2008

(Ποσά σε εκατ. € - Προσωρινά στοιχεία - Ταμειακή βάση)

	Οικονομικό έτος 2007	Οικονομικό έτος 2008	Πραγματική μεταβολή 12/μηνου 08/07 (%) ¹	Εκτίμηση ετήσιας μεταβολής 08/07 (%) ²	Προβλεπόμενη ετήσια μετα- βολή 08/07 (%) ³
	Πραγματοποιήσεις 12/μηνου	Πραγματοποιήσεις 12/μηνου			
Τακτικός Προϋπολογισμός					
1. Καθαρά έσοδα	49.153	51.660	5,1	10,1	12,5
α. Τακτικά έσοδα	51.777	55.313	6,8	10,7	12,1
β. Επιστροφές φόρων	2.624	3.653	39,2	22,0	4,1
2. Δαπάνες	55.733	60.925	9,3	8,5	7,3
α. Πρωτογενείς δαπάνες	44.829	49.715	10,9	9,7	7,7
β. Τόκοι	9.796	11.210	14,4	15,4	7,3
γ. Μη επαναλαμβανόμενες δαπάνες*	1.108				
Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων					
3. Έσοδα	4.875	4.978	2,1	5,2	-9
4. Δαπάνες	8.809	9.624	9,2	9,5	6,9
5. Έλλειμμα ΚΠ	10.514	13.911	32,3	3,1	-11,5

* Έκτακτη απόδοση στην ΕΕ, λόγω αναθεώρησης του ΑΕΠ

¹ Με βάση τα τελευταία δημοσιευμένα στοιχεία για τις πραγματοποιήσεις του 2007 και του 2008

² Με βάση τις εκτιμήσεις του Κρατικού Προϋπολογισμού 2009

³ Με βάση τις προβλέψεις του Κρατικού Προϋπολογισμού 2008

Πηγές: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, Πορεία Εκτέλεσης, Αριθμός Δελτίου 12, Δεκέμβριος 2008, Κρατικός Προϋπολογισμός 2008

Κατά την αξιολόγηση του Προϋπολογισμού του 2008, το IOBE είχε τονίσει το ανέφικτο της επίτευξης των στόχων του, χωρίς τη λήψη πρόσθετων μέτρων και τα παραπάνω στοιχεία του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους επιβεβαιώνουν τις τότε αναφορές. Φαίνεται πως στον προϋπολογισμό του προηγούμενου έτους είχαν υπερεκτιμηθεί σημαντικά τα προβλεπόμενα τακτικά έσοδα, ενώ ταυτόχρονα είχαν υποεκτιμηθεί –ωστόσο σε μικρότερο βαθμό- και οι πρωτογενείς δαπάνες.

Ο συνδυασμός των υπερβολικά αισιόδοξων προβλέψεων για το ύψος των εσόδων με τη σχετική υποεκτίμηση των δαπανών, είχε ως αποτέλεσμα τη μεγάλη απόκλιση του πραγματικού ελλείμματος από το προβλεπόμενο στον προϋπολογισμό του 2008. Ωστόσο, και σε σχέση με τις μεταγενέστερες εκτιμήσεις του προϋπολογισμού του 2009 για τα μεγέθη του 2008 έχουμε σημαντικές αποκλίσεις από τα πραγματικά μεγέθη. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι υπάρχουν σοβαρά προβλήματα τόσο στη σύνταξη όσο και στην εκτέλεση του προϋπολογισμού, θέμα το οποίο έχει επισημάνει το IOBE κατ' επανάληψη στις εκθέσεις του.

Τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν από τις μεγάλες αποκλίσεις του 2008 δεν αντιμετωπίζονται επαρκώς με τον Προϋπολογισμό του 2009, ο οποίος καταρτίστηκε με βάση υποθέσεις που έχουν πλέον ξεπεραστεί. Έτσι, τα μεγέθη του Προϋπολογισμού του 2009 αναθεωρήθηκαν στο Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης που υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Με βάση το ΠΣΑ, το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης για το

2008 διαμορφώνεται στο 3,7% του ΑΕΠ και προβλέπεται να παραμείνει στο ποσοστό αυτό και το 2009, ανεξάρτητα μάλιστα από το αν το ΑΕΠ αυξηθεί κατά 1,1% (αισιόδοξο σενάριο) ή 0,5% (απαισιόδοξο σενάριο). Και αυτοί οι στόχοι όμως έχουν ήδη αμφισβητηθεί από τις εαρινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι οποίες εκτιμούν το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης το 2008 στο 5% του ΑΕΠ και για το 2009 το ανεβάζουν στο 5,1% του ΑΕΠ.

Το ότι οι προβλέψεις του Επικαιροποιημένου Προγράμματος είναι υπερβολικά αισιόδοξες, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τα έσοδα, επιβεβαιώνεται και από τα στοιχεία για την εκτέλεση του προϋπολογισμού κατά το πρώτο τρίμηνο του 2009.

Συγκεκριμένα το πρώτο τρίμηνο του 2009, τα καθαρά έσοδα διατηρήθηκαν ουσιαστικά στο ίδιο επίπεδο με την αντίστοιχη περίοδο του 2008 (οριακή μείωση κατά 0,16%), όταν όμως στο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΠΣΑ) έχει προβλεφθεί ετήσια αύξηση 14,8% σε σχέση με τις πραγματοποιήσεις του 2008. Ουσιαστικά στο πρώτο τρίμηνο του 2009 συλλέχθηκε μόλις το 18,6% της ετήσιας πρόβλεψης του ΠΣΑ για τα έσοδα, ή 17,7% των προβλέψεων του προϋπολογισμού για το 2009.

Ούτε όμως στο σκέλος των δαπανών η εικόνα είναι καλύτερη: οι πρωτογενείς δαπάνες για το τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου 2009 αυξήθηκαν κατά 19,1%, ενώ είχε προβλεφθεί αύξηση μόνο 8,6%. Ήδη δαπανήθηκε το 23,8% του συνολικού ποσού που είχε προβλεφθεί από το ΠΣΑ ή το 24,1% εκείνου που είχε προβλεφθεί από

τον προϋπολογισμό του 2009. Οι πληρωμές για τόκους έχουν επίσης εκτιναχθεί, αν και έχει γίνει περισσότερο εύστοχη πρόβλεψη σε αυτό το μικρό τμήμα των δαπανών.

Στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ), τα έσοδα μειώθηκαν κατά 68,5% σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο του 2008, με την προβλεπόμενη από το ΠΣΑ ετήσια μείωση να είναι 25,7%. Επίσης, ενώ είχε προβλεφθεί μείωση δαπανών κατά 8,8% στο ΠΣΑ και στον Προϋπολογισμό του 2009, στο πρώτο τρίμηνο του 2009 σημειώθηκε αύξησή τους κατά 273% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2008. Συνολικά επομένως έχει εισπραχθεί μόλις το 11,6% του στόχου και έχει δαπανηθεί το 1/3.

Τέλος, το δημοσιονομικό έλλειμμα, έτσι όπως αποτυπώνεται στο πρώτο τρίμηνο του 2009, παρουσιάζει ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση, καθώς είναι 8 φορές μεγαλύτερο σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2008. Είναι προφανές ότι αυτή η πορεία βρίσκεται εκτός κάθε πρόβλεψης τόσο του ΠΣΑ όσο και του Προϋπολογισμού του 2009, οι οποίες αναφέρουν μείωση του ελλείμματος του 2009 σε σχέση με το 2008 κατά 8,8% και 36,7% αντίστοιχα.

Οι παραπάνω εξελίξεις στα δημοσιονομικά μεγέθη δεν αφήνουν περιθώρια αισιοδοξίας ούτε καν για την επίτευξη των μετριασμών στόχων που θέτει για το έλλειμμα το ΠΣΑ δηλ. 3,7% του ΑΕΠ το 2009 και 3,2% το 2010.

Πίνακας 2.10

Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού Τριμήνου Ιανουαρίου – Μαρτίου 2008-2009

(Ποσά σε εκατ. € - Προσωρινά στοιχεία - Ταμειακή βάση)

	Οικονομικό έτος 2008	Οικονομικό έτος 2009	Πραγματική μεταβολή 3/μηνου 08/09 (%) ¹	Ποσοστό επί των προβλέ- ψεων ΠΣΑ	Ποσοστό επί των προβλέ- ψεων προ- ϋπ/σμού 2009 (%)
	Πραγματοποιήσεις α' 3/μηνου	Πραγματοποιήσεις α' 3/μηνου			
Τακτικός Προϋπολογισμός					
1. Καθαρά έσοδα	11.032	11.014	-0,2	18,6	17,7
α. Τακτικά έσοδα	11.819	12.413	5,0	19,7	18,9
β. Επιστροφές φόρων	787	1.399	77,8	37,8	42,4
2. Δαπάνες	12.381	15.464	24,9	23,1	23,4
α. Πρωτογενείς δαπά-	10.934	13.021	19,1	23,8	24,1
β. Τόκοι	1.447	2.443	68,8	20,2	20,4
Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων					
3. Έσοδα	1.363	430	-68,5	11,6	11,6
4. Δαπάνες	785	2.927	272,9	33,6	33,3
5. Έλλειμμα ΚΠ	771	6.948	801,2	54,7	78,9

¹ Με βάση τα τελευταία δημοσιευμένα στοιχεία για τις πραγματοποιήσεις του 2008 και του 2009

Πηγές: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, Πορεία Εκτέλεσης, Αριθμός Δελτίου 3, Μάρτιος 2009, Κρατικός Προϋπολογισμός 2009

Όπως τονίζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην αξιολόγηση της για το Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης της Ελλάδας και στις προτάσεις της προς το Συμβούλιο των Υπουργών ECOFIN, η προσαρμογή πρέπει να αρχίσει το 2009, ώστε το έλλειμμα να μειωθεί κάτω από το 3% το 2010 και να μηδενιστεί το 2013. Απαιτείται επομένως μια πολύ μεγάλη προσπάθεια μέσα στην επόμενη πενταετία, πράγμα καθόλου εύκολο σε περίοδο σημαντικής επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας.

Μπροστά στις μεγάλες προκλήσεις που είναι πλέον ορατές, η οικονομική πολιτική στην Ελλάδα έχει αντιδράσει κυρίως με τους ακόλουθους τρόπους:

α) Με το σχέδιο των 28 δισ. για την ενίσχυση της ρευστότητας.

β) Με φορολογικά κυρίως μέτρα για την αύξηση των εσόδων.

γ) Με έκτακτα επιδόματα στήριξης και αύξησης εισοδημάτων σε ειδικές ομάδες πληθυσμού.

Τα μέτρα αυτά βρίσκονται σε σωστή κατεύθυνση. Ειδικότερα για το σχέδιο ενίσχυσης της ρευστότητας υπάρχουν ήδη θετικές ενδείξεις ότι συνέβαλε ουσιαστικά στην αποκατάσταση της ομαλότητας στο τραπεζικό σύστημα.

Τα μέτρα όμως που αφορούν τα έσοδα και τις δαπάνες δεν φαίνονται ικανά να περιορίσουν το έλλειμμα. Ακόμα και αν δεχθούμε όλες τις υποθέσεις στις οποίες στηρίζονται οι προβλέψεις του ΠΣΑ, είναι σαφές

ότι το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης το 2009 θα ξεπεράσει το 4% του ΑΕΠ. Είναι συνεπώς φανερό, ότι για να διορθωθεί η δυσμενής πορεία απαιτούνται πρόσθετα μέτρα τόσο στην πλευρά των εσόδων, κυρίως όμως στην πλευρά των δαπανών. Για να είναι όμως τα μέτρα αυτά αποτελεσματικά θα πρέπει να είναι μόνιμου χαρακτήρα και να εντάσσονται σ' ένα μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής που θα μεταθέτει την έμφαση στην πλευρά των δαπανών. Το πρόγραμμα αυτό θα στηρίζεται στην προώθηση σημαντικών μεταρρυθμίσεων που θα βελτιώσουν τη λειτουργία και την αποδοτικότητα του Δημόσιου τομέα.

Οι μεταρρυθμίσεις αυτές αφορούν όλες τις πλευρές του δημοσιονομικού μας συστήματος, όπως π.χ. την κατάρτιση και παρακολούθηση των Προϋπολογισμών, την αξιολόγηση της σκοπιμότητας και αποτελεσματικότητας των δαπανών, τον έλεγχο των οικονομικών των ΝΠΔΔ και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τη λειτουργία των φοροεισπρακτικών μηχανισμών, την υπαγωγή όλων των εισοδημάτων στην ισχύουσα φορολογική κλίμακα. Τα προβλήματα του Δημόσιου Τομέα που αντιμετωπίζουμε σήμερα δεν είναι νέα και αντανακλούν τις χρόνιες αδυναμίες του δημοσιονομικού μας συστήματος, τις οποίες αποφύγαμε να θεραπεύσουμε. Σήμερα, που βρισκόμαστε μπροστά σε μια μεγάλη κρίση, παράλληλα με τα βραχυπρόθεσμα μέτρα είναι ευκαιρία να ξεκινήσει η προσπάθεια συνολικής αναμόρφωσης του δημοσιονομικού μας συστήματος.

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Οικονομική Δραστηριότητα το 2008

Ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας συνέχισε να επιβραδύνεται το τέταρτο τρίμηνο του 2008 υποχωρώντας στο 2,4%, που είναι ο χαμηλότερος μετά το 2000, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών της ΕΣΥΕ (Μάρτιος 2009). Παρόμοια ήταν η εξέλιξη του ΑΕΠ στο σύνολο του περασμένου έτους, καθώς αυξήθηκε κατά 2,9%, όπως και το 2005, ρυθμός που επίσης είναι ο μικρότερος της δεκαετίας του 2000. Η ετήσια άνοδος του κινείται στο επίπεδο των πλέον πρόσφατων προβλέψεων, καθώς συμπίπτει με τη σχετική εκτίμηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενώ οριακά υψηλότερη, στο 3,0%, είναι η πρόβλεψη του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών στο Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2008-2011 (Πίνακας 3.3).

Βασικός παράγοντας διαμόρφωσης της ανάπτυξης παρέμεινε και το 2008 η τελική κατανάλωση, με τις εξαγωγές, μετά τη σημαντική πτώση των επενδύσεων, να έπονται πλέον σε συμβολή στο ΑΕΠ. Ωστόσο, η δυναμική κυρίως των εξαγωγών και σε μικρότερο βαθμό της τελικής κατανάλωσης ήταν εξασθενημένη σε σύγκριση με την τριετία 2005-2007. Ο εξωτερικός τομέας ήταν γενικά εκείνος που παρουσίασε τη μεγαλύτερη βελτίωση πέρυσι, παρέχοντας σημαντική στήριξη στο προϊόν της χώρας στην τρέχουσα συγκυρία.

Αναλυτικότερα, η τελική κατανάλωση ενισχύθηκε μόλις κατά 1,0% το τελευταίο τρίμηνο του 2008 έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2007. Σε ετήσια βάση αυξήθηκε κατά 2,4% έναντι 3,9% το 2007, γεγονός που αναδεικνύει τη σταδιακή επιβράδυνσή της. Η συνεχής αποκλιμάκωση των καταναλωτικών δαπανών προκλήθηκε από τις αρχές έως τα μέσα του 2008 και από την έξαρση του πληθωρισμού διεθνώς. Μετά την επέκταση της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην Ευρώπη και την παράλληλη υποχώρηση του πληθωρισμού, η συγκράτηση της κατανάλωσης έγινε εντονότερη εξαιτίας της αβεβαιότητας για την έκταση των επιπτώσεων της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην ελληνική οικονομία.

Στο πεδίο των επενδύσεων σημειώθηκε το περασμένο έτος η μεγαλύτερη επιδείνωση μετά το 2000, καθώς μειώθηκαν κατά 5,3% σε σχέση το 2007, οπότε και είχαν ενισχυθεί σε ποσοστό 9,6%. Ο περιορισμός των επενδυτικών δαπανών το 2008 οφείλεται στην επιβράδυνση, μετά όμως από τη σημαντική άνοδό τους ένα χρόνο πριν, των επενδύσεων στις κατασκευές, ενώ αντίθετα οι επενδύσεις σε κατοικίες σημειώνουν κάθετη πτώση. Στη μείωση των επενδύσεων συνέτεινε το β' εξάμηνο του 2008 και η συγκράτηση του ρυθμού της πιστωτικής επέκτασης από το τραπεζικό σύστημα προς τις επιχει-

ρήσεις, στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης της πολιτικής του για την αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην Ευρώπη.

Οι εξαγωγές αποτελούν, μαζί με την τελική κατανάλωση, τις συνισταμένες του ΑΕΠ που παρουσίασαν άνοδο το 2008. Αυξήθηκαν κατά 2,3%, βελτίωση πάντως που υπολείπεται της αντίστοιχης περυσινής (+3,1%). Η ενίσχυση των εξαγωγών προήλθε από τις καλύτερες επιδόσεις τους κυρίως το πρώτο εξάμηνο του 2008 σε σύγκριση με το αντίστοιχο εξάμηνο του προηγούμενου έτους, καθώς στο τελευταίο τρίμηνο υποχώρησαν κατά 1,6% έναντι του δ' τριμήνου του 2007. Η αρχική δυναμική πορεία τους μετριάστηκε από της αύξηση της ισοτιμίας του ευρώ έναντι των περισσότερων νομισμάτων μέχρι τα μέσα Ιουλίου και κατόπιν από την εξασθένιση της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης.

Σε ότι αφορά τις εισαγωγές, την αύξησή τους κατά 6,7% το 2007 ακολούθησε μείωση σε ποσοστό 4,4% το 2008. Με εξαίρεση το α' τρίμηνο πέρυσι, οπότε και ήταν υψηλότερες από την ίδια περίοδο του 2007, οι εισαγωγές κινήθηκαν στο υπόλοιπο του 2008 αισθητά χαμηλότερα από ότι ένα χρόνο πριν. Η φθίνουσα πορεία τους αποτελεί συνάρτηση της χαλάρωσης της σχετικής εγχώριας ζήτησης, λόγω κυρίως της υποτονικότερης οικονομικής δραστηριότητας. Από την άλλη πλευρά, και σε συνδυασμό με την τόνωση των εξαγωγών, η πτώση των εισαγωγών συνέβαλε στη βελτίωση του εξωτερικού τομέα συνολικά, με τη διαφορά εξαγωγών-εισαγωγών το 2008 να είναι κατά 17,3% μικρότερη εκείνης το 2007.

Ο αρνητικός αντίκτυπος της επιβράδυνσης του εγχώριου προϊόντος γίνεται πλέον αισθητός και στην αγορά εργασίας. Το δ' τρίμηνο του 2008 η ανεργία έφτασε το 7,9%, 0,7 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από το γ' τρίμηνο. Εντούτοις, κινήθηκε χαμηλότερα από το προ ενός έτους ποσοστό της (8,1%). Παράλληλα, η απασχόληση αυξήθηκε ηπιότερα κατά 0,8%, όταν το τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου 2007 ενισχυόταν κατά 1,2%. Ο πληθωρισμός υποχώρησε στο 2,9% τους τελευταίους τρεις μήνες πέρυσι, από 4,7% ένα τρίμηνο νωρίτερα και 3,6% το δ' τρίμηνο του 2007. Πάντως στο σύνολο του 2008 έφτασε το 4,2%, από 2,9% το 2007, υπό την επίδραση της κατακόρυφης ανόδου των τιμών του πετρελαίου και των εμπορευμάτων το α' εξάμηνο του έτους (αναλυτικότερα στοιχεία σε επόμενα κεφάλαια).

Συνοψίζοντας τις εξελίξεις των βασικών μεγεθών της οικονομίας στο δ' τρίμηνο και κατ' επέκταση στο σύνολο του 2008, είναι εμφανής η γενίκευση, με μικρή χρονική υστέρηση σε σχέση με τις άλλες αναπτυσσόμενες οικονομίες, των επιπτώσεων της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης σε όλες τις συνιστώσες του ΑΕΠ. Η παρατηρούμενη χειροτέρευση θεμελιωδών μεγεθών και δεικτών προκαλείται κυρίως από τον-υφιστάμενο αλλά και προεξοφλούμενο-αντίκτυπο στην παραγωγική δραστηριότητα της χώρας των διαταραχών της παγκόσμιας οικονομίας. Σε αυτόν προστίθενται οι περιορισμένης έκτασης σε σύγκριση με το διεθνές περιβάλλον, συνέπειες της τρέχουσας κρί-

σης για το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα, που είχαν ως επακόλουθο την αυστηροποίηση της πολιτικής παροχής πιστώσεων. Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με το "πάγωμα" της αγοράς κατοικιών μετά από μια περίοδο ετών συνεχούς υπερθέρμανσής

της, είχαν ως επακόλουθο την παραγωγική στασιμότητα, την καθίζηση των επενδύσεων και την εξασθένηση του πλούτου των νοικοκυριών, παράγοντες που επέφεραν την επιβράδυνση του ΑΕΠ.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών –Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί
(σταθερές τιμές 2000)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	(v/v-4)	εκατ. €	(v/v-4)	Εκατ. €	(v/v-4)	εκατ. €	(v/v-4)	εκατ. €	(v/v-4)
2001	142.001	4,2%	127.979	4,1%	33.024	3,9%	33.878	-0,01%	52.882	1,2%
2002	146.885	3,2%	134.662	5,5%	33.441	-2,7%	31.034	-15,2%	52.219	-7,5%
2003*	155.082	3,2%	137.915	5,5%	39.133	-4,8%	32.126	-9,5%	53.97	-4,4%
2004*	162.706	3,6%	142.805	5,2%	39.179	-0,1%	36.591	-2,3%	55.729	1,4%
α' 2005	41.233	2,8%	36.544	3,9%	9.166	-10,5%	9.499	9,3%	13.968	0,03%
β' 2005	41.592	2,7%	36.823	3,5%	9.925	-1,4%	8.632	-4,1%	13.737	-2,6%
γ' 2005	42.07	2,9%	37.209	3,7%	9.065	-6,7%	10.055	8,6%	14.262	2,3%
δ' 2005	42.528	3,2%	37.523	3,7%	9.623	5,1%	9.928	3,0%	14.536	6,0%
2005*	167.423	2,9%	148.099	3,7%	37.779	-3,6%	38.114	4,2%	56.503	1,4%
α' 2006	43.005	4,3%	37.969	3,9%	9.524	3,9%	10.394	9,4%	14.889	6,6%
β' 2006	43.531	4,7%	38.264	3,9%	10.27	3,5%	10.568	22,4%	15.575	13,4%
γ' 2006	43.938	4,4%	38.669	3,9%	10.151	12,0%	10.607	5,5%	15.491	8,6%
δ' 2006	44.478	4,6%	38.961	3,8%	10.883	13,1%	10.695	7,7%	16.054	10,4%
2006*	174.952	4,5%	153.863	3,9%	40.828	8,1%	42.264	10,9%	62.009	9,7%
α' 2007	44.969	4,6%	39.493	4,0%	11.393	19,6%	10.534	1,3%	16.437	10,4%
β' 2007	45.283	4,0%	39.811	4,0%	10.81	5,3%	10.892	3,1%	16.23	4,2%
γ' 2007	45.737	4,1%	40.117	3,7%	11.412	12,4%	10.999	3,7%	16.786	8,4%
δ' 2007	46.024	3,5%	40.435	3,8%	11.138	2,3%	11.16	4,3%	16.711	4,1%
2007*	182.013	4,0%	159.856	3,9%	44.753	9,6%	43.585	3,1%	66.164	6,7%
α' 2008	46.420	3,2%	40.733	3,1%	11.153	-2,1%	11.319	7,5%	16.787	2,1%
β' 2008	46.816	3,4%	41.141	3,3%	9.928	-8,2%	11.153	2,4%	15.405	-5,1%
γ' 2008	46.988	2,7%	41.012	2,2%	10.112	-11,4%	11.082	0,8%	15.186	-9,5%
δ' 2008	47.126	2,4%	40.850	1,0%	11.199	0,5%	10.982	-1,6%	15.842	-5,2%
2008*	187.350	2,9%	163.736	2,4%	42.392	-5,3%	44.536	2,3%	63.220	-4,4%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΣΥΕ, αναθεωρημένα στοιχεία ΑΕΠ

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Η ελληνική οικονομία διανύει μια περίοδο κλιμάκωσης των εξωτερικών πιέσεων από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση. Σε αυτές προστίθενται ενδογενείς παράγοντες που επιτείνουν το αρνητικό οικονομικό κλίμα, πρωτίστως οι επιδεινούμενες επιδόσεις στα δημόσια οικονομικά. Η τροχιά ύφεσης στην οποία κινούνται οι περισσότερες από τις ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές οικονομίες και η απότομη εξασθένιση των ρυθμών μεγέθυνσης των γειτονικών οικονομιών, με τις οποίες η εγχώρια οικονομία βρίσκεται σε στενή διασύνδεση, πλήττουν τη ροή της παραγωγικής διαδικασίας στην Ελλάδα, όπως αυτή εξελισσόταν μέχρι και πριν την εξάπλωση της αστάθειας στο πιστωτικό σύστημα της Ευρώπης.

Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα δεν έχει παρουσιάσει προς το παρόν σημάδια αστάθειας ή σημαντικές απώλειες από συμμετοχή σε «τοξικά» επενδυτικά προϊόντα, υφίσταται ωστόσο τις συνέπειες της πιστωτικής στενότητας διεθνώς (βλ. κεφάλαιο 2.1), παρά τη λήψη μέτρων για την τόνωση της κυκλοφορίας κεφαλαίων και χρήματος. Αποτέλεσμα αυτών των επιπτώσεων αποτελεί η αυστηροποίηση της πιστωτικής πολιτικής των τραπεζικών ιδρυμάτων, που αντανάκλαται στη σημαντική τους τελευταίους μήνες επιβράδυνση του ρυθμού πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, επηρεάζοντας το τμήμα της συνολικής ζήτησης που προέρχεται από αυτά.

Η υλοποίηση των κυβερνητικών μέτρων στήριξης του τραπεζικού συστήματος

έχει αμβλύνει τις όποιες ανησυχίες εκφράζονταν για την ευρωστία του, επιδρώντας έτσι σταθεροποιητικά στη λειτουργία του. Ωστόσο, η εφαρμογή τους συνεπάγεται πρόσθετες υποχρεώσεις για τα δημόσια οικονομικά, σε μια περίοδο που οι επιδόσεις στο πεδίο του ελλείμματος του προϋπολογισμού και του δημόσιου χρέους εμφανίζουν σημαντική επιδείνωση. Η σημαντική παρέκκλιση στην εκτέλεση του προϋπολογισμού του 2008 από τους στόχους του συμφώνου σταθερότητας έχει ήδη θέσει σε επιτήρηση την ελληνική οικονομία από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, περιορίζοντας τις δυνατότητες άσκησης πολιτικής για την αντιμετώπιση της κρίσης. Επιπλέον, αναμένεται να συντηρήσει το ήδη οξυμένο πρόβλημα πληρωμής των προμηθευτών του και των κατασκευαστών δημοσίων έργων που αντιμετωπίζει το Ελληνικό Δημόσιο.

Η ιδιαίτερα δυσμενής συγκυρία στο σκέλος της προσφοράς της ελληνικής οικονομίας αποτυπώνεται στην εξέλιξη των σχετικών κλαδικών δεικτών, που παρουσίασαν, εκτός εκείνων που αφορούν το εμπόριο, σημαντική υποχώρηση το τελευταίο τρίμηνο του 2008 σε σχέση με πέρυσι. Οι πτωτικές τάσεις συνεχίζονται και τους δύο πρώτους μήνες του 2009, τουλάχιστον στη βιομηχανία και το λιανικό εμπόριο, τομείς για τους οποίους υπάρχουν στοιχεία (βλ. Κεφάλαιο 3.2). Ωστόσο η πιθανότητα σταθεροποίησης στη διάρκεια του έτους έχει ήδη εμφανιστεί, καθώς σχεδόν σε όλους σχεδόν τους βασικούς τομείς οι προσδοκίες για τους επόμενους μήνες γίνονται λιγότερο απαισιόδοξες, αν και παραμέ-

νουν σε χαμηλά επίπεδα, όπως προκύπτει από τα πλέον πρόσφατα στοιχεία των ερευνών οικονομικής συγκυρίας που διεξάγει το IOBE. Σε ότι αφορά το σύνολο της οικονομίας, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος, κινείται σε πολύ χαμηλά επίπεδα αν και βελτιώνεται τον Απρίλιο.

Σε αυτό το περιβάλλον οι εκτιμήσεις των διεθνών και εγχώριων οργανισμών έχουν αναθεωρηθεί επί το δυσμενέστερο. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μετέβαλε την πρόβλεψη που είχε κάνει στην αρχή του έτους και αναφερόταν σε οριακή ανάπτυξη φέτος κατά 0,2%, σε πτώση του ΑΕΠ σε ποσοστό 0,9% στην τελευταία έκθεσή της⁸. Η Τράπεζα της Ελλάδος, που στην αρχική εκτίμησή της το Φεβρουάριο κατέληγε σε άνοδο του ΑΕΠ κατά 0,5% το 2009⁹, επανήλθε με πρόβλεψη μηδενικού ρυθμού ανάπτυξης στην πλέον πρόσφατη έκθεση του Διοικητή (Απρίλιος 2009). Για το 2010 οι προβλέψεις διίστανται, με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να διαβλέπει σταθεροποίηση(0,1%) και τον ΟΟΣΑ συνέχιση και διεύρυνση της ύφεσης(-0,6%).

Η εξέταση των παραπάνω εκθέσεων αναδεικνύει, εκτός από τη γενικευμένη αίσθηση για σημαντική εξασθένιση της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, τη διαφορετική αποτίμηση των συνεπειών της χρηματοπιστωτικής κρίσης και των χρόνιων διαρθρωτικών προβλημάτων της εγχώριας οικονομίας. Το IOBE, συνεκτιμώντας τους παράγοντες που αναφέρθηκαν, καθώς και τα όποια

δυναμικά σενάρια για την πορεία της ελληνικής οικονομίας, εκτιμά πως ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ το 2009 μπορεί να διαμορφωθεί οριακά θετικός.

Η πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης, ρυθμιστικού παράγοντα του προϊόντος, θα μετριαστεί από την ηπιότερη εξασθένιση της δημόσιας κατανάλωσης. Παρόμοια εικόνα αναμένεται να παρουσιάσουν οι ιδιωτικές και δημόσιες επενδυτικές δαπάνες, με την υλοποίηση των ΣΔΙΤ και του ΕΣΠΑ να αποτελεί βαρόμετρο για το συνολικό ύψος τους. Τέλος, στον εξωτερικό τομέα, η συρρίκνωση των εισαγωγών θα βελτιώσει τη συμβολή του στο ΑΕΠ. Ήδη η ΕΣΥΕ, για το α' τρίμηνο του έτους, εκτίμησε άνοδο κατά 0,3%, προερχόμενη κυρίως από τους παράγοντες που αναφέρθηκαν, παρά το γεγονός ότι την ίδια περίοδο πέρυσι είχε σημειωθεί η μεγαλύτερη ενίσχυση του προϊόντος σε σχέση με το 2007.

Θετική επίδραση στην οικονομία, που θα αμβλύνει τις αρνητικές εξελίξεις τόσο στην πλευρά της ζήτησης όσο και σε αυτή της προσφοράς, αναμένεται να ασκήσει η διαρκής αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, παρά την νέα ενίσχυση της ισοτιμίας του ευρώ έναντι των σημαντικότερων νομισμάτων (δολάριο, γιεν, γουαν) από τις αρχές του έτους και της τιμής του πετρελαίου από τα μέσα Απριλίου. Με την εκτεταμένη κάμψη της παγκόσμιας ζήτησης εμπορευμάτων και πετρελαιοειδών να κατέχει τον πλέον καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξή του, βρίσκεται στην Ελλάδα στα χαμηλότερα επίπεδα από τα τέλη της δεκαετίας του '60, τάση που δεν αναμένεται να αντι-

⁸ European Commission, Spring Forecasts, May 2009.

⁹ Τράπεζα της Ελλάδος, Νομισματική Πολιτική 2008-2009, Φεβρουάριος 2009

στραφεί εντός του 2009. Τον Απρίλιο δεν ξεπέρασε το 1,0%, έναντι 4,4% πριν ένα χρόνο. Στον αντίποδα, η ακαμψία που παρουσίασε ο δομικός πληθωρισμός (εκτός ενέργειας και τροφίμων) το 2008 αναμένεται να συνεχισθεί και φέτος, καθώς το κόστος εργασίας ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος επιβραδύνεται οριακά ενώ οι στρεβλώσεις σε διάφορες αγορές παραμένουν έντονες.

Η περιορισμένη κερδοφορία, η δυσκολία στην άντληση κεφαλαίων και οι δυσοίωνες εκτιμήσεις για την πορεία της παραγωγής την επόμενη διετία θα λειτουργήσουν περιοριστικά για τις ιδιωτικές επενδύσεις το 2009. Ενδεικτικά, από την εξαμηνιαία έρευνα επενδύσεων στη βιομηχανία που διεξάγει το IOBE, η πτώση στον τομέα σύμφωνα με τις πρώτες προβλέψεις των επιχειρήσεων για το 2009 θα ανέλθει στο -25%. Η προβλεπόμενη, σύμφωνα με τον προϋπολογισμό, περικοπή του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων(ΠΔΕ) κατά 8,8% θα επιτείνει την κάμψη των επενδυτικών δαπανών. Η συγκεκριμένη πρόβλεψη οφείλεται κυρίως στη μείωση των αναμενόμενων εισροών επενδυτικών κεφαλαίων από την ΕΕ. Ωστόσο η καταβολή του 1/3 του ΠΔΕ στο πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, σύμφωνα με το Λογιστήριο του Κράτους, κάνει ιδιαίτερα πιθανό το ενδεχόμενο ευρείας υπέρβασης του στόχου για φέτος. Επιπλέον, εάν αξιοποιηθεί η χρονική επέκταση του Γ' ΚΠΣ και η επιτάχυνση του ΕΣΠΑ, όπως προβλέπει το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Ανάκαμψης, τότε σε συνδυασμό με την

κινητικότητα που παρατηρείται εντός του 2009 σε ότι αφορά τις ΣΔΙΤ μπορούν να οδηγήσουν σε ακόμα καλύτερες επιδόσεις, μετριάζοντας τα αποτελέσματα από την αναμενόμενη έντονη πτώση των ιδιωτικών επενδύσεων.

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, η βελτίωση που ξεκίνησε από τις αρχές του 2008 συνεχίστηκε καθ' όλο το έτος. Παρά αυτό το γεγονός, η μικρή πτώση των εξαγωγών το δ' τρίμηνο του 2008, που σχετίζεται με την ατονία των εμπορικών συναλλαγών στο τρέχον διεθνές οικονομικό περιβάλλον, είναι πολύ πιθανό να διευρυνθεί το 2009. Στο σκέλος των εισαγωγών, η διακύμανση της τιμής του πετρελαίου-παρά την ενίσχυσή της από τις αρχές Απριλίου- και των κυριότερων εμπορευμάτων σε επίπεδα αρκετά χαμηλότερα των αντίστοιχων περυσινών επιτρέπει, σε περίπτωση που η ζήτηση τους δεν μεταβληθεί σημαντικά, που είναι και το πιθανότερο, την κάλυψή της με πολύ μικρότερο κόστος. Συνεκτιμώντας τις επιδράσεις του μικρού βαθμού εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας και των μικρότερων τιμών των παραπάνω προϊόντων, το πρώτο αποτέλεσμα αναμένεται να είναι μικρότερης έκτασης από το δεύτερο, περιορίζοντας ακόμα περισσότερο την υστέρηση των εξαγωγών έναντι των εισαγωγών. Τα στοιχεία για το εμπορικό ισοζύγιο του πρώτου διμήνου φέτος, όπου σημειώθηκε περιορισμός του ελλείμματος κατά 38,5%, συνηγορούν προς την κατεύθυνση των εξελίξεων που περιγράφηκαν.

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής
(σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2000)

	2007	2008	2009	2010
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	4,0	2,9	-0,9	0,1
Ιδιωτική Κατανάλωση	3,0	2,2	0,4	0,5
Δημόσια Κατανάλωση	7,7	3,2	1,9	1,9
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	4,9	-11,5	-5,6	0,7
Εξοπλισμός	9,1	-9,6	-9,5	1,5
Τελική Ζήτηση	4,7	1,0	-2,2	0,3
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	3,1	2,2	7,3	0,8
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	6,7	-4,4	-6,0	0,9
Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα	3,2	2,1	-1,2	-0,1
Απασχόληση	1,3	1,2	-1,1	-0,1
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	9,1	7,5	4,4	1,9
Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	3,3	2,2	2,0	-0,9
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	-	-	-	-
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	3,0	4,2	1,8	2,3
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Εγχώρια Ζήτηση	4,6	-0,7	-0,5	0,9
Καθαρές Εξαγωγές	-1,5	2,1	0,3	-0,1
Αποθέματα σε κατοικίες	1,0	1,5	-0,6	-0,7
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Εμπορικό Ισοζύγιο	-18,7	-16,9	-14,8	-15,0
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-3,6	-5,0	-5,1	-5,7
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-14,0	-12,7	-11,5	-11,9
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	94,8	97,6	103,4	108,0
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	8,3	7,7	9,1	9,7

Πηγή: European Commission, Spring Forecasts, May 2009

Παρότι το ποσοστό της ανεργίας για το 2008 υπολείπεται εκείνου το 2007 (7,7% έναντι 8,3%), τους τελευταίους μήνες του περασμένου έτους παρουσίασε διαδοχικές αυξήσεις. Ήδη το Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους ανήλθε στο 9,1%, από 7,7% πριν ένα χρόνο, ελαφρά ψηλότερα ωστόσο σε σχέση τον ίδιο μήνα το 2007(9,0%). Καθώς η εκδήλωση των συμπτωμάτων οικονομικής επιβράδυνσης ξεκίνησε στην Ελλάδα με μικρή χρονική υστέρηση σε

σχέση με τις ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές οικονομίες και επιπλέον, η επίδραση των επιπτώσεών τους στην αγορά εργασίας δεν είναι ταυτόχρονη, η ανεργία θα συνεχίσει να αυξάνεται στη μεγαλύτερη διάρκεια του 2009. Το ΙΟΒΕ προβλέπει ότι θα ανέλθει περίπου στο 9%, ίσως και χαμηλότερα, ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμά ότι θα διαμορφωθεί στο 9,1% και το Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας 8%.

Πίνακας 3.3

Σύγκριση Προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2008- 2010
(σε σταθερές αγοραίες τιμές 2000, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΟ			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΝΤ		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
ΑΕΠ	3,0	1,1	1,6	2,9	-0,9	0,1	3,2	1,9	2,5	2,9	-0,2	-0,6
Τελική Ζήτηση	:	:	:	1,0	-2,2	0,3	1,8	2,0	2,5	:	:	:
Ιδιωτ. Κατανάλωση	3,1	3,5	1,0	2,2	0,4	0,5	2,4	2,3	2,6	:	:	:
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	4,3	2,6	2,5	4,2	1,8	2,3	4,5	2,7	2,4	4,2	1,6	2,1
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	-8,9	-0,5	3,0	-11,5	-5,6	0,7	-0,5	1,0	2,7	:	:	:
Ανεργία (%)	7,5	8,0	8,0	7,7	9,1	9,7	7,6	8,0	8,2	7,6	9,0	10,5
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-3,7	-3,7	-3,2	-5,0	-5,1	-5,7	-2,8	-2,7	-2,1	:	:	:
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	-14,6*	-13,4*	-13,0*	-16,9	-14,8	-15,0	-14,5	-13,9	-13,2	-14,4	-13,5	-12,6
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	94,6	96,3	96,1	97,6	103,4	108,0	:	:	:	:	:	:

Πηγή: Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2008-2011 (*Εναλλακτικό σενάριο πολιτικής), Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Ιανουάριος 2009, Spring Forecasts, European Commission, May 2009, OECD Economic Outlook No 84 Preliminary edition, November 2008, World Economic Outlook, IMF, April 2009.

Στο πεδίο των δημόσιων οικονομικών, η εκτίναξη του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης στο 5,0% το 2008, ποσοστό περίπου 3 φορές μεγαλύτερο από την επιδίωξη του προϋπολογισμού (1,6%), αντικατοπτρίζει την έκταση των υφιστάμενων δυσχερειών στη δημοσιονομική διαχείριση. Η απειθαρχία στα δημόσια οικονομικά πλήττει την αξιοπιστία της ελληνικής οικονομίας, γεγονός που αντανακλάται στα υψηλά επιτόκια δανεισμού του ελληνικού κράτους, αν και τελευταία η κατάσταση στις σχετιζόμενες αγορές τείνει να σταθεροποιηθεί. Παράλληλα, η υπέρβαση για τέταρτη φορά τα τελευταία πέντε χρόνια του προβλεπόμενου ποσοστού 3% σχετικά με το έλλειμμα από το σύμφωνο σταθερότητας έχει ήδη δρομολογήσει τη διαδικασία επιτήρησης της ελληνικής οικονομίας,

που απαιτεί τη λήψη μέτρων μόνιμου χαρακτήρα για τον περιορισμό του.

Ωστόσο η επίτευξη σημαντικής αύξησης των εσόδων, που επιδιώκεται και από τον προϋπολογισμό, κρίνεται δύσκολη, ειδικά σε μια χρονιά ισχνής ανάπτυξης όπως η φετινή. Ήδη από τα στοιχεία του Λογιστηρίου του Κράτους για την πορεία εκτέλεσης του Προϋπολογισμού το πρώτο τρίμηνο του 2009, προκύπτει σημαντική παρέκκλιση από το στόχο του προϋπολογισμού για την εξέλιξη των δαπανών, παράλληλα με υστέρηση των εσόδων. Η πρόβλεψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για παραμονή του ελλείμματος στην περιοχή του 5,0% το 2009 και για νέα διεύρυνσή του το 2010 (5,7%), αντικατοπτρίζει την έντονη δυσπιστία ως προ τη δυνατότητα επίτευ-

ξης δημοσιονομικής πειθαρχίας. Σε κάθε περίπτωση, η ανάγκη άμεσης συγκράτησης των δαπανών περιορίζει, ακόμα και αν αυτές εξορθολογιστούν, την ανακατανομή των όποιων περικοπών για την ανάληψη πρωτοβουλιών τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας.

Η ικανοποίηση των δημοσιονομικών στόχων ως το τέλος του 2010 που έχει θέσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι προσπάθειες για την επανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας θα πρέπει να αντιμετωπίσουν ένα επιπλέον εμπόδιο, αυτό του εφαρμοζόμενου αναπτυξιακού υποδείγματος στην Ελλάδα, που στηρίζεται κατά κύριο λόγο στην εγχώρια κατανάλωση και τις επενδύσεις. Με το πρώτο μέγεθος να εξασθενεί και το δεύτερο να σημειώνει πτώση, η επιστροφή σε σύντομο χρονικό διάστημα στους ρυθμούς μεγέθυνσης των προηγούμενων ετών θεωρείται ιδιαίτερα δύσκολη.

Για να επιτευχθεί αυτό απαιτείται πρωτίστως η μετάβαση σε μια καινούργια αναπτυξιακή πολιτική, με διαφορετικές προτεραιότητες: πρώτον, την τόνωση των εξαγωγών, που θα ενισχύσει την εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας, μειώνοντας ταυτόχρονα την εξάρτηση του ΑΕΠ από την εγχώρια καταναλωτική δαπάνη. Δεύτερον, την αξιοποίηση των εθνικών αποταμιεύσεων-πόρων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για επενδύσεις, στρατηγική που παράλληλα θα επιδράσει θετικά και στο πρόβλημα του ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Η κίνηση προς αυτές τις κατευθύνσεις απαιτεί την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας με μέτρα και πολιτικές που έχουν στόχο την ενδυνάμωση της προσφοράς αγαθών και υπηρεσιών και το

δραστικό περιορισμό του ελλείμματος του δημοσίου τομέα.

3.2 Εξελίξεις και Προοπτικές σε βασικούς τομείς της οικονομίας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι τριμηνιαίοι δείκτες δραστηριότητας που καταρτίζει η ΕΣΥΕ και οι οποίοι αποτυπώνουν την πορεία της παραγωγής στη Βιομηχανία και του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων στους τομείς των Κατασκευών, του Εμπορίου και των Υπηρεσιών. Ταυτόχρονα παρουσιάζονται αντίστοιχοι κλαδικοί δείκτες που κατασκευάζει το IOBE με βάση τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας, τις οποίες διεξάγει στην Ελλάδα για πάνω από 20 χρόνια. Ο συνδυασμός των δεικτών αυτών και η συνεκτίμηση των τάσεων που προκύπτουν, συνεισφέρουν σε μία ευρύτερη απεικόνιση της πλευράς της προσφοράς της οικονομίας, αποτυπώνοντας με σαφήνεια την ένταση της εγχώριας ζήτησης.

Βιομηχανία

Αξιοσημείωτη υποχώρηση καταγράφεται στη βιομηχανική παραγωγή το 2008 σε σύγκριση με το 2007, η οποία φθάνει το 3,7% όταν το 2007 η παραγωγή είχε αυξηθεί κατά 2,2%. Παρά τη σημαντική άνοδο του βιομηχανικού προϊόντος κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, η δυσμενής οικονομική συγκυρία ανέτρεψε τελικά τη θετική αυτή εξέλιξη και από το φθινόπωρο και μετά καταγράφεται έντονη πτώση, η οποία κορυφώνεται μάλιστα κατά το δ' τρίμηνο του έτους, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται κατά 7,8 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερα σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2007. Η εξασθένιση της βιομηχανικής παραγωγής συνεχίζεται και στις

αρχές του 2009, καθώς το α' τρίμηνο η παραγωγή μειώθηκε επίσης κατά 7%.

Στους επιμέρους τομείς της Βιομηχανίας, όλοι παρουσιάζουν μείωση το 2008: στα Ορυχεία – Λατομεία καταγράφεται πτώση της τάξης του 4,3%, ενώ παρόμοια είναι και η μείωση του σχετικού δείκτη στη Μεταποίηση (-4,2% από 1,8% για την ίδια περίοδο πέρυσι). Μόνο στον τομέα Ηλεκτρισμού-Φυσικού Αερίου-Νερού η πτώση είναι ήπια, φθάνοντας το 1,4%. Το α' τρίμηνο του 2009 η μεταποιητική παραγωγή παρουσιάζει σημαντική μείωση (-10,3%), όπως και η παραγωγική δραστηριότητα στα Ορυχεία-Λατομεία (-7,5%).

Στη **Μεταποίηση**, η παραγωγή ενισχύθηκε το 2008 μόνο σε 5 κλάδους, ενώ στους υπόλοιπους 17 το προϊόν περιορίστηκε. Αξίζει να σημειωθεί ωστόσο ότι στους κλάδους οι οποίοι καταγράφουν άνοδο παραγωγής, αυτή είναι γενικά ήπια και δεν ξεπερνά το 2%, εκτός από τον μικρό κλάδο της Ανακύκλωσης (αύξηση της παραγωγής κατά 5,1%). Συγκεκριμένα, ο κλάδος των Τροφίμων και των Ποτών αυξάνει την παραγωγή του το 2008 κατά 1,2%, ενώ στον Καπνό καταγράφεται μικρή άνοδος της τάξης του 0,7%. Στους υπόλοιπους κλάδους με άνοδο, ο δείκτης παραγωγής στις Ηλεκτρικές Συσκευές παρουσιάζει μικρή αύξηση κατά 1,8%, ενώ στον - μικρό σε όρους παραγωγής - κλάδο του Εξοπλισμού Μεταφορών - ο σχετικός δείκτης κινείται ανοδικά, κατά 2,4%. Από τους κλάδους με μείωση παραγωγής, η Κλωστοϋφαντουργία παρουσιάζει τη μεγαλύτερη υποχώρηση (-28,9%), όταν το 2007 το προϊόν είχε αυξηθεί κατά 3%. Σημαντική πτώση καταγράφεται στις Συσκευές Ραδιοφωνίας, Τηλεόρασης και Τηλεπικοινωνιών (-27,6%), όπως και στις

Μηχανές Γραφείου - Η/Υ (-21,6%), των οποίων πάντως το προϊόν αποτελεί μικρό ποσοστό του συνόλου της παραγωγής στη μεταποίηση. Τέλος, οριακή υποχώρηση, περί το 1%, παρουσίασε η παραγωγή στους κλάδους Εκτυπώσεων - Εκδόσεων, Προϊόντων από Ελαστική και Πλαστική ύλη και Μηχανημάτων και Ειδών Εξοπλισμού.

Μείωση της παραγωγής μικρότερης έκτασης ωστόσο σε σχέση με τους άλλους κλάδους της βιομηχανίας (-1,4%), καταγράφηκε το 2008 και στον τομέα **Ηλεκτρισμού - Φυσικού Αερίου - Νερού**, ύστερα από την άνοδο που σημειώθηκε το 2007 (4,7%). Η υποχώρηση προήλθε αποκλειστικά από την πτώση της παραγωγικής δραστηριότητας στην Παραγωγή και Διανομή Ηλεκτρικού Ρεύματος, με το σχετικό δείκτη να εξασθενεί κατά 2,8% σε σχέση με το 2007. Αντίθετα, τόσο στην Παραγωγή και Διανομή Φυσικού Αερίου, όσο και στη Συλλογή- Καθαρισμό-Διανομή Νερού, οι δείκτες παρουσίασαν άνοδο και διαμορφώθηκαν σε επίπεδα κατά 5,2% και 1,7% υψηλότερα το 2008, με την ενίσχυση του τελευταίου να υπερτερεί της αντίστοιχης περυσινής (1,1%).

Στα **Ορυχεία – Λατομεία** η υποχώρηση του προϊόντος έφθασε το 4,3%, εντονότερη της μείωσης που καταγράφηκε το 2007 σε σχέση με το 2006 (-0,9%). Στους επιμέρους κλάδους του τομέα η εικόνα είναι μικτή, καθώς οριακή αύξηση παραγωγής καταγράφεται στον κλάδο Εξόρυξης Άνθρακα και Λιγνίτη (0,3%), ενώ μεγαλύτερη είναι η ενίσχυση του προϊόντος στον κλάδο Εξόρυξης Μεταλλούχων Μεταλλευμάτων (4,6%). Ωστόσο, αυτές οι θετικές μεταβολές δεν αντισταθμίζουν τις αρνητικές επιδράσεις από την έντονη πτώση της παραγωγής στους κλάδους Άντλησης Αρ-

γού Πετρελαίου-Φυσικού Αερίου (κατά -17,1%) και Λοιπών Εξορυκτικών Δραστηριοτήτων (-12,0%).

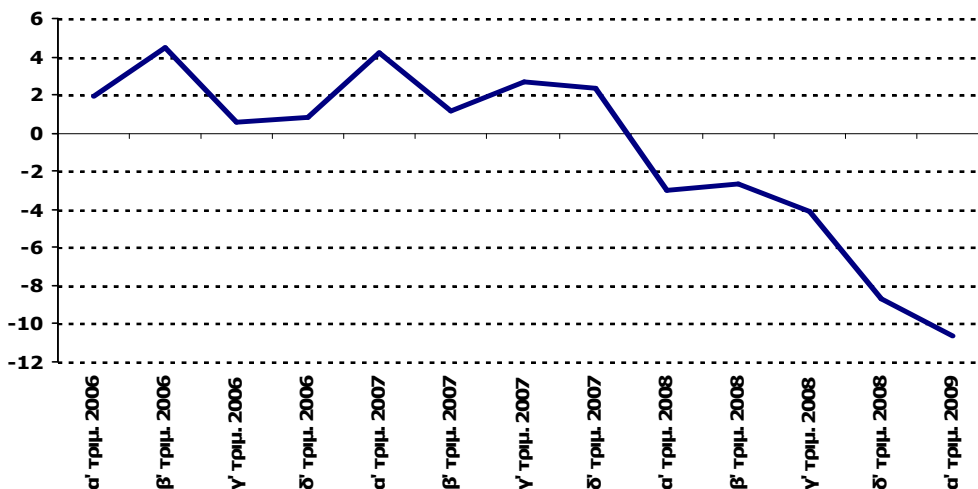
Όσον αφορά στο πρώτο τρίμηνο του 2009, η μεταποιητική παραγωγή σημειώνει περαιτέρω κάμψη, αφού με εξαίρεση 2 κλάδους, στους υπόλοιπους το προϊόν περιορίστηκε. Συγκεκριμένα, στον κλάδο των Βασικών Φαρμακευτικών Προϊόντων και σκευασμάτων η παραγωγή αυξήθηκε σε σχέση με το 2008 κατά 8,2%, ενώ στον κλάδο Παραγώγων Πετρελαίου και Άνθρακα η άνοδος φτάνει το 6,7%. Από την άλλη πλευρά, σε 8 από τους συνολικά 23 κλάδους η πτώση είναι μεγαλύτερη από 20%. Μεταξύ αυτών ο κλάδος των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών υποχωρεί κατά 39,1%, των Μη Μεταλλικών Ορυκτών κατά 27,4% και των Βασικών Μετάλλων κατά 20,4%. Όσον αφορά στην Κλωστοϋφαντουργία η μείωση της παραγωγής είναι μεγαλύτερη σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα (-22,9% το α' τρίμηνο 2009, έναντι -14,1% το α' τρίμηνο του

2008), ενώ στα Είδη Ένδυσης η μείωση της παραγωγής είναι τριπλάσια του α' τριμήνου του 2008. Η μικρότερη πτώση παρατηρείται στον κλάδο των ποτών (-2,4%), ενώ στα τρόφιμα η μείωση προσεγγίζει το 4,6%, όταν το πρώτο τρίμηνο του 2008 η παραγωγή είχε αυξηθεί κατά 2,1%.

Αντίστοιχα, στα **Ορυχεία – Λατομεία** η υποχώρηση του προϊόντος κατά 7,5% το α' τρίμηνο του 2009 είναι μικρότερη της μείωσης στο αντίστοιχο διάστημα του 2008 (-12,9%) λόγω της Εξόρυξης Άνθρακα και Λιγνίτη που επιτυγχάνει άνοδο 8% (έναντι μείωσης 10,4% την αντίστοιχη περυσινή περίοδο). Στις Εξορυκτικές και Λατομικές δραστηριότητες το παραγόμενο προϊόν είναι κατά 1/3 σχεδόν μικρότερο σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2008, ενώ ο δείκτης παραγωγής Ηλεκτρισμού παρουσίασε αύξηση κατά 3% σε αντίθεση με το δείκτη παροχής νερού όπου κατέγραψε μικρή πτώση κατά 0,6%.

Διάγραμμα 3.1

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στη Μεταποίηση
(% μεταβολή με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, 2005=100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Σε επίπεδο επιμέρους αγαθών, σχεδόν σε όλα σημειώνεται μείωση της παραγωγής τους πρώτους μήνες του 2009. Τη δυσμενέστερη εικόνα παρουσιάζουν τα Ενδιάμεσα και τα Κεφαλαιουχικά αγαθά, με το δείκτη τους να περιορίζεται κατά 20,1% και 15,9%, αντίστοιχα. Στα Διαρκή καταναλωτικά αγαθά η πτώση άγγιξε το 11,2%, ενώ μικρότερη είναι η μείωση στα Μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά (-5,1%). Μοναδική εξαίρεση αποτελεί ο κλάδος των ενεργειακών προϊόντων όπου η άνοδος ήταν της τάξης του 4%.

Κατασκευές

Ο γενικός δείκτης παραγωγής του τομέα των Κατασκευών αυξήθηκε το δ' τρίμηνο του 2008 κατά 2,4% έναντι όμως αύξησης κατά 17,5% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2007. Έτσι σε ετήσια βάση η κατασκευαστική παραγωγή αυξήθηκε κατά 2,8%, σε σημαντική επιβράδυνση σε σχέση με το 2007 όταν είχε αυξηθεί κατά 23,8%, επίδοση η οποία ήταν μάλιστα η υψηλότερη της πρόσφατης εξαετίας. Διαπιστώνεται επομένως ότι αν και η τρέχουσα οικονομική συγκυρία είχε σαφώς επηρεάσει αρνητικά και τον τομέα των Κατασκευών, η ηπιότερη πορεία της παραγωγής το 2008 ήταν αναπόφευκτη και ανεξάρτητη της κρίσης. Σαφώς η περιορισμένη πιστωτική επέκταση και η εξασθενημένη επενδυτική δραστηριότητα κυρίως στις κατασκευές κατοικιών επηρέασε τον κλάδο, όμως η ηπιότερη πορεία μπορεί να ερμηνευτεί και

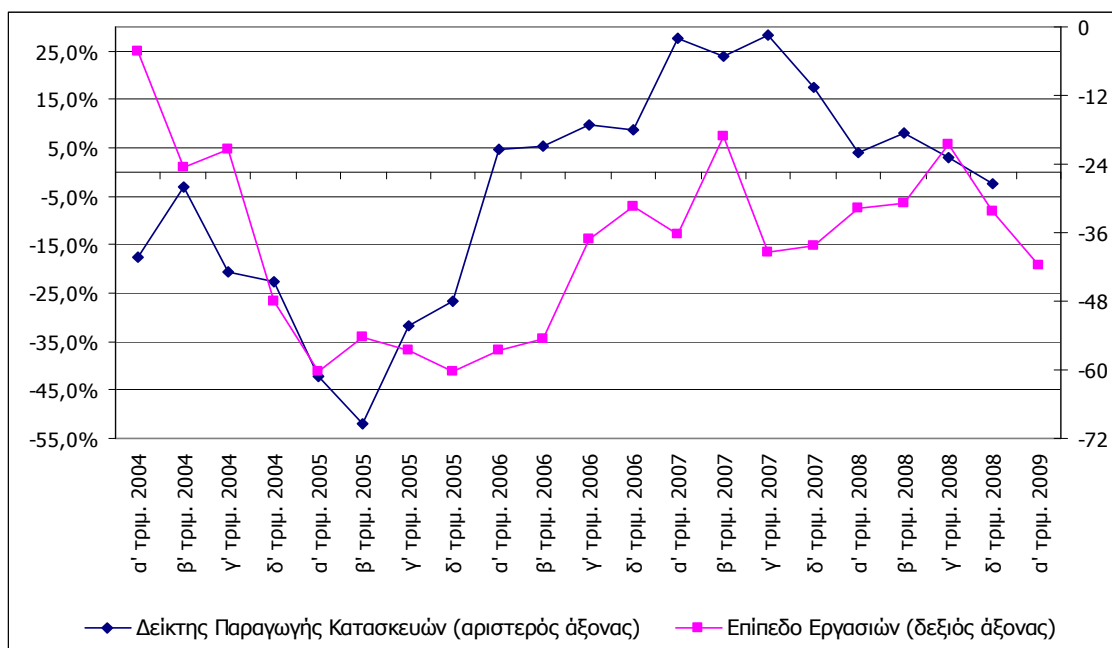
ως αφομοίωση-διόρθωση της μεγάλης ανόδου του 2007. Από τους επιμέρους δείκτες του τομέα, ελαφρώς μεγαλύτερη είναι η πτώση που καταγράφει ο δείκτης παραγωγής οικοδομικών έργων (-3,3%) σε σχέση με την παραγωγή έργων πολιτικού μηχανικού (-2%).

Με κριτήριο το πλήθος οικονομικών αδειών που εκφράζει τη δυναμική των νέων έργων, η συνολική οικοδομική δραστηριότητα (ιδιωτική και δημόσια) υποχώρησε το 2008 στις 65.474 άδειες, έναντι 77.423 αδειών που χορηγήθηκαν κατά το 2007 (-15,4%). Στην περιφέρεια Αττικής η πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας ήταν μεγαλύτερη, φθάνοντας το 23,1%. Σημαντικό μερίδιο νέων κατοικιών εξακολουθεί να παραμένει αδιάθετο στην αγορά, ενώ και η άνοδος των επιτοκίων για στεγαστικά δάνεια συμβάλλει στην πτώση της ζήτησης του κλάδου.

Στις Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας που διεξάγει το IOBE, έχουν ήδη αποτυπωθεί σημαντικά περιορισμένες επιχειρηματικές προσδοκίες στον κλάδο των Κατασκευών για τους πρώτους μήνες του 2009, με εκείνους που αναμένουν περαιτέρω κάμψη της παραγωγής τους να ξεπερνούν κατά 40 εκατοστιαίες μονάδες όσους κρίνουν ότι αυτή θα αυξηθεί το επόμενο διάστημα. Κατά την εκτίμηση του IOBE αυτό υποδηλώνει, όπως φαίνεται και από το Διάγραμμα 3.2, ότι η παραγωγή θα περιοριστεί τουλάχιστον στο α' πεντάμηνο του τρέχοντος έτους.

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές (ετήσιες μεταβολές) και Δείκτης Επίπεδου Εργασιών (διαφορά σταθμισμένων ποσοστών απαντήσεων για υψηλότερο – χαμηλότερο του κανονικού επιπέδου εργασιών)

Πηγή: ΕΣΥΕ – IOBE

Λιανικό Εμπόριο

Ένας από τους πλέον χαρακτηριστικούς δείκτες στους οποίους αποτυπώνονται έντονα οι εκάστοτε τάσεις από την πλευρά της κατανάλωσης είναι οι λιανικές πωλήσεις. Ο Δείκτης Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο (κύκλος εργασιών σε σταθερές τιμές) σημείωσε πτώση το 2008 κατά 1,4% σε σχέση με το 2007, έναντι αντίστοιχης ανόδου της τάξης του 2,2% ως προς το 2006. Κατά το πρώτο δίμηνο¹⁰ του 2009 η υποχώρηση είναι πολύ εντονότερη ξεπερνώντας το 7,3% έναντι σταθερότητας το 2008.

Αναλυτικότερα για το 2008, μεταξύ των δεικτών όγκου λιανικών πωλήσεων των

επιμέρους κλάδων, διαπιστώνεται εντονότερη υποχώρηση στους κλάδους Ένδυσης-Υπόδησης (-5,5%), Επίπλων-Ηλεκτρικών Ειδών-Οικιακού Εξοπλισμού (-4,3%) και στα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός (-4,6%), ενώ αρνητική, αλλά μικρότερης έκτασης είναι η μεταβολή στα Βιβλία – Χαρτικά – Λοιπά είδη δώρων (-1,3%). Αντίθετα, τα Μεγάλα Καταστήματα Τροφίμων και τα Πολυκαταστήματα παρουσίασαν ήπια άνοδο, της τάξης του 1,1% και 1,0% αντίστοιχα, ενώ περισσότερο ενισχυμένο σε σχέση με το 2007 εμφανίζεται το εμπόριο στους κλάδους των Φαρμακευτικών-Καλλυντικών, με το δείκτη όγκου να αυξάνεται κατά 2,6%. Ωστόσο κατά το πρώτο δίμηνο του 2009 η εικόνα είναι πολύ διαφορετική με την πτώση στους κλάδους Βιβλία – Χαρτικά – Λοιπά είδη δώρων και Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός να φτάνει το 25% και 18,1%, αντίστοιχα. Χαρακτηρι-

¹⁰ Αναφέρεται στο Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο όπως δημοσιεύονταν μέχρι το Δεκέμβριο 2008, χωρίς δηλαδή τη συμπερίληψη των καυσίμων και των λιπαντικών αυτοκινήτων

στικό όμως της αρνητικής επίδρασης της οικονομικής ύφεσης στην κατανάλωση είναι το γεγονός ότι στα Καύσιμα (παρά τη μείωση των τιμών τους) και τα Λιπαντικά αυτοκινήτων ο δείκτης υποχωρεί κατά 40%, όταν την ίδια περίοδο πέτυχε σημείωνε αύξηση κατά 32,5%. Αντίθετα σημαντική άνοδο σε σχέση με το αντίστοιχο δίμηνο του 2008 καταγράφεται στην Ένδυση-Υπόδηση (11,3%).

Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Εμπόριο, Συντήρηση και Επισκευή Αυτοκινήτων και Μοτοσυκλετών και Λιανικό Εμπόριο Καυσίμων και Λιπαντικών παρουσίασε το δ' τρίμηνο του 2008 μείωση κατά 15,4%, έναντι αύξησης 9,0% που εμφάνισε το 2007. Στον υποκλάδο Εμπορίας Αυτοκινήτων παρουσιάστηκε έντονη πτώση της τάξης του 29,4%, όταν η άνοδος το δ' τρίμηνο του 2007 σε σχέση με το 2006 έφθανε το 16,1%, ενώ και στη Συντήρηση και Επισκευή Αυτοκινήτων ο δείκτης κινή-

θηκε καθοδικά, κατά 11,9%. Τέλος, στο Λιανικό Εμπόριο Καυσίμων και Λιπαντικών, ο σχετικός δείκτης εμφανίστηκε οριακά εξασθενημένος το δ' τρίμηνο του 2008 κατά 0,7%, γεγονός το οποίο συνδέεται με την πτώση στις τιμές των καυσίμων.

Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι **στις Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας** του IOBE είχαν ήδη αποτυπωθεί πρόδρομες ενδείξεις των τρεχουσών αρνητικών εξελίξεων στο συγκεκριμένο τομέα, καθώς ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών διαμορφώθηκε το 2008 σε επίπεδο κατά 15,1% χαμηλότερο του αντίστοιχου περυσινού. Σε όλους τους επιμέρους κλάδους, ο σχετικός δείκτης προσδοκιών παρουσίασε υποχώρηση, με εντονότερη εκείνη στο Εμπόριο Οχημάτων και Ανταλλακτικών (-22,1%), στα Είδη Οικιακού Εξοπλισμού (-19,5%) και στα Υφάσματα – Ένδυση - Υπόδηση (-15,5%).

Πίνακας 3.4

Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων Λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2005=100,0)				Ετήσια Μεταβολή Ιαν. - Φεβ. (08/07)
	2008	2007	Ετήσια Μεταβολή (08/07)	Ετήσια Μεταβολή Ιαν. - Φεβ. (09/08)	
Γενικός Δείκτης	108,9	110,4	-1,4%	-7,3%	-0,3%
Επιμέρους κατηγορίες καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	114,5	113,3	1,1%	-5,1%	0,5%
Πολυκαταστήματα	122,8	121,6	1,0%	2,2%	2,4%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	125,8	107	17,6%	-39,9%	32,5%
Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός	94,7	99,3	-4,6%	1,5%	-7,5%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	107,0	104,3	2,6%	-0,6%	0,3%
Ένδυση-Υπόδηση	96,3	101,9	-5,5%	11,3%	-2,5%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλ.	120,2	125,6	-4,3%	-18,1%	0,4%
Βιβλία -Χαρτικά- Λοιπά είδη δώρων	109,2	110,6	-1,3%	-25,0%	5,2%

Πηγή: ΕΣΥΕ

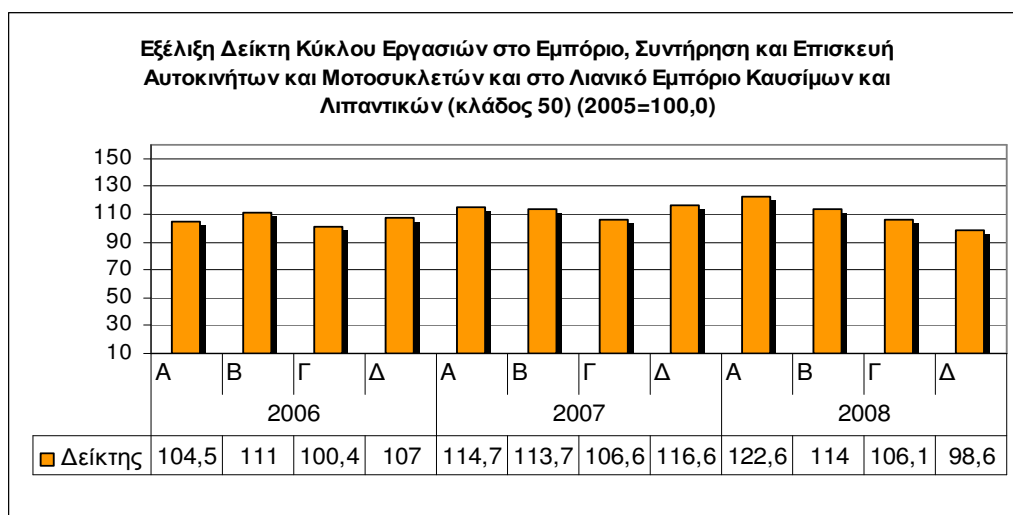
Πίνακας 3.5

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	2007	2008	ποσοστιαία μεταβολή 08/07	Ιαν.-Απρ. 2008	Ιαν.-Απρ. 2009	ποσοστιαία μεταβολή Ιαν.- Απρ. 08 / Ιαν. - Απρ. 09
Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός	121,0	112,6	-7,0%	119,3	85,7	-28,2%
Υφάσματα -Ένδυση- Υπόδηση	138,4	117,0	-15,5%	128,6	85,0	-39,3%
Είδη Οικιακού εξοπλισμού	130,6	105,1	-19,5%	124,1	63,7	-48,7%
Οχήματα – Ανταλλακτικά	115,5	90,0	-22,1%	116,8	35,5	-69,6%
Πολυκαταστήματα	121,0	114,5	-5,4%	122,1	103,9	-14,9%
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	120,8	102,5	-15,1%	119,0	62,9	-47,1%

Πηγή: IOBE

Διάγραμμα 3.3

Πηγή: ΕΣΥΕ

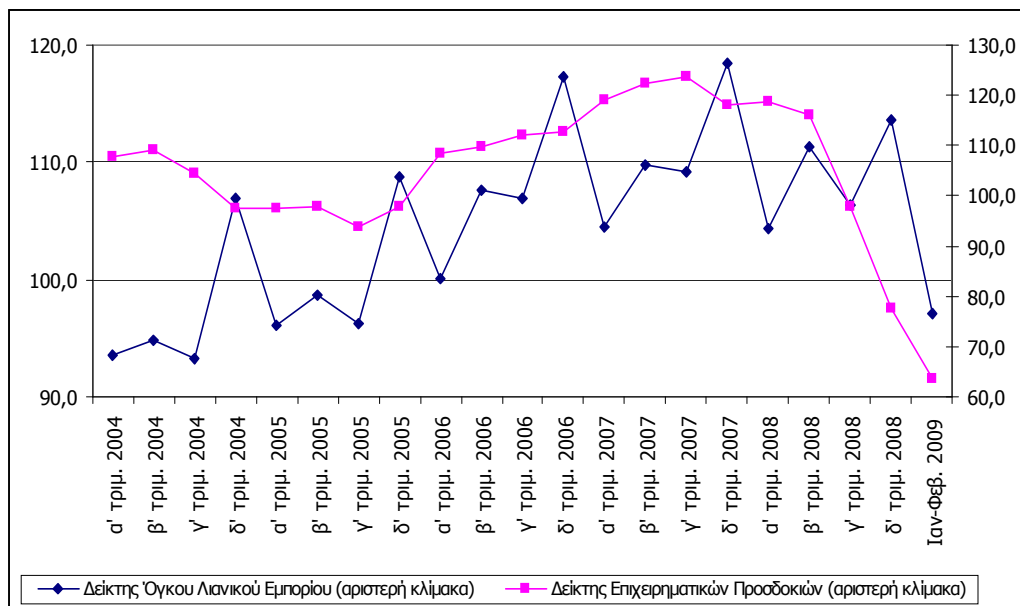
Με βάση μάλιστα τις επιχειρηματικές προσδοκίες που διατυπώνονται την περίοδο Ιανουαρίου - Απριλίου του τρέχοντος έτους, ο σχετικός δείκτης του IOBE καταγράφει μείωση της τάξης του 47,1% στο σύνολο του λιανικού εμπορίου σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2008, με εντονότερη εκείνη στα Οχήματα – Ανταλλακτικά (-70%). Ως εκ τούτου, βάσει των αποτελεσμάτων των Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας, ο δείκτης όγκου λιανικών πωλήσεων αναμένεται να κινηθεί χαμηλότερα από πέρυσι, τουλάχιστον κατά το α' εξάμηνο το 2009.

Χονδρικό Εμπόριο

Ο Δείκτης κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο κινήθηκε ανοδικά το δ' τρίμηνο του 2008 κατά 4,0% σε σχέση με αυτό το τρίμηνο του 2007, αλλά βραδύτερα σε σύγκριση με την αντίστοιχη αύξηση ως προς το 2006. Ο ρυθμός μεταβολής του χονδρικού εμπορίου υπήρξε κατά μέσο όρο θετικός το 2008 σε σχέση με το 2007, φθάνοντας μάλιστα το 9,4% (11,4% η ανάλογη μεταβολή το 2007). Ο σχετικός δείκτης βρίσκεται έτσι κατά το δ' τρίμηνο του 2008 στο υψηλότερο επίπεδο του από το 2005.

Διάγραμμα 3.4

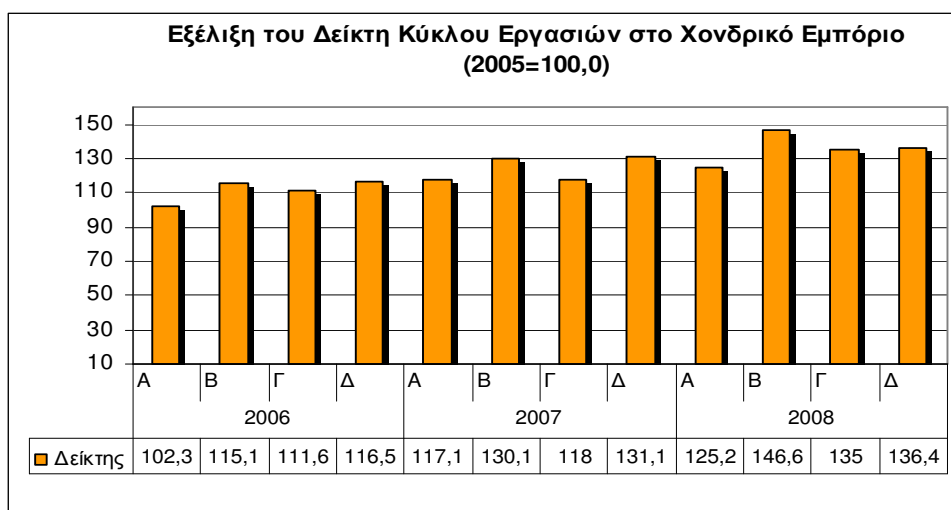
Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2005=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

Πηγή: ΕΣΥΕ-ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.5

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο (2005=100,0)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Υπηρεσίες

Η ΕΣΥΕ δημοσιεύει πλέον αρκετούς δείκτες κύκλου εργασιών και στον τομέα των Υπηρεσιών οι οποίοι έχουν εξαιρετικό ενδιαφέρον για την αποτύπωση της πορείας

της ζήτησης¹¹. Οι εξέλιξη των περισσότερων αποδίδει την εικόνα επιβράδυνσης του κύκλου εργασιών στο δ' τρίμηνο του προ-

¹¹ Οι δείκτες που επιλέγονται να παρουσιαστούν από το ΙΟΒΕ είναι κυρίως αυτοί για τους οποίους προκύπτουν πρόσθετα – συμπληρωματικά στοιχεία και από τις έρευνες συγκυρίας του ΙΟΒΕ, οπότε μπορεί να διαμορφωθεί μία ακόμα πιο ολοκληρωμένη εικόνα για αυτούς

ηγούμενου έτους σε σχέση με το 2007, όπως άλλωστε συμβαίνει και στους περισσότερους κλάδους της οικονομίας. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στις Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (κλάδος NACE 64) υπολείπεται το δ' τρίμηνο του 2008 κατά 3% της τιμής του ένα χρόνο νωρίτερα, υποχώρηση που είναι πάντως μικρότερη του 4,7% που σημειώθηκε κατά την ίδια περίοδο το 2007. Σε κάθε περίπτωση είναι το χειρότερο τέταρτο τρίμηνο από το 2005, ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί ότι καθώς κυριαρχείται από τη συνεισφορά των Τηλεπικοινωνιών, τη μόνη κατηγορία αγαθών / υπηρεσιών του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή όπου καταγράφεται υποχώρηση τιμών, ο δείκτης επηρεάζεται από αυτή την τάση. Ταυτόχρονα, είναι ένα κλάδος όπου στο ίδιο επίπεδο τιμών, προσφέρονται σταδιακά περισσότερες και ποιοτικότερες υπηρεσίες, γεγονός που δεν θα πρέπει να αγνοείται κατά την αξιολόγηση αυτών των δεικτών.

Από τους υπόλοιπους κλάδους, οι Υπηρεσίες Πληροφορικής (κλάδος NACE 72) παρουσίασαν μείωση του κύκλου εργασιών κατά 9,3% το δ' τρίμηνο του 2008 (αύξηση 7,8% το 2007). Παρόλα αυτά, σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, ο κύκλος εργασιών του συγκεκριμένου κλάδου παρουσίασε αύξηση κατά 82,5%, όπως άλλωστε συμβαίνει κάθε τέταρτο τρίμηνο του έτους. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι ο δείκτης δεν απέχει ιδιαίτερα από τα επίπεδά του το 2006. Ανάλογη είναι η πορεία του κύκλου εργασιών στον κλάδο των Άλλων Επιχειρηματικών Υπηρεσιών, όπου ο σχετικός δείκτης επίσης δια-

μορφώθηκε σε χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με το δ' τρίμηνο του 2007, παρουσιάζοντας κάμψη κατά 3,3%, παρόλο που ο κύκλος εργασιών μεταξύ δ' και γ' τριμήνου του 2008 αυξήθηκε (32,7%).

Η εικόνα επιβράδυνσης του τομέα των Υπηρεσιών κατά το δ' τρίμηνο του 2008 είχε ήδη αποτυπωθεί τις προβλέψεις των πρόδρομων δεικτών στα αποτελέσματα των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE. Συγκεκριμένα, για το δ' τρίμηνο του περασμένου έτους, ο συνολικός δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις Υπηρεσίες είχε διαμορφωθεί στις 80,8 μονάδες, όταν το ίδιο διάστημα το 2007 έφθανε τις 105,1 μονάδες. Επιπλέον, η υποχώρηση των επιχειρηματικών προσδοκιών του τομέα συνολικά για το 2008 σε σχέση με το προηγούμενο έτος ανήλθε στο 8,3%.

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία για τους τέσσερις πρώτους μήνες του 2009, φαίνεται πως η επιβράδυνση θα είναι ακόμη μεγαλύτερη, αφού ο σχετικός δείκτης διαμορφώνεται στο σύνολο των Υπηρεσιών κατά 41,8% χαμηλότερα σε σχέση με το ίδιο διάστημα πέρυσι. Όλοι οι επιμέρους κλάδοι φαίνεται να πλήττονται εξίσου, με μεγαλύτερη την επιδείνωση στις Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις (-48,3%), τους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς (-46,1%), και στα Τουριστικά Γραφεία – Πρακτορεία (-39,8%). Ελαφρώς ηπιότερη, αλλά εξίσου έντονη πτώση παρουσιάζει και ο δείκτης στα Ξενοδοχεία-Εστιατόρια (-29%).

Ο τομέας του Τουρισμού ο οποίος όμως αντικατοπτρίζει τις εξελίξεις αποκλειστικά στον κλάδο των Ξενοδοχείων – Εστιατορίων (NACE 55) και δεν ενθυλακώνει τα θετικά αποτελέσματα που διαχέονται σε

πλήθος δραστηριοτήτων της οικονομίας από την τουριστική δραστηριότητα, διατήρησε τη δυναμική του το προηγούμενο καλοκαίρι, κατά το οποίο παρουσίασε σημαντική βελτίωση, αλλά και το γ' τρίμηνο του 2008, όταν ο δείκτης κύκλου εργασιών σημείωσε την υψηλότερη τιμή του από το 2005. Στο τελευταίο τρίμηνο του 2008

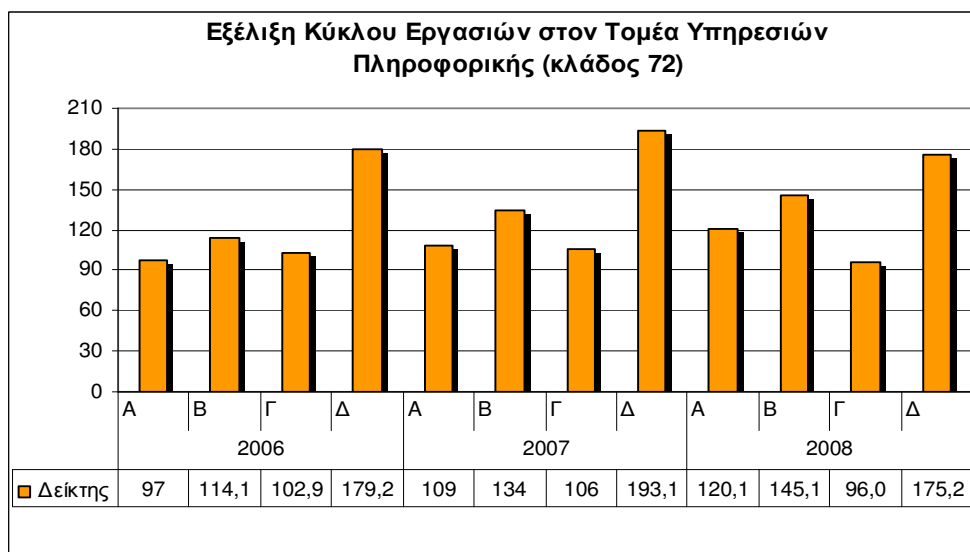
σημειώνει μικρή υποχώρηση της τάξης του 1,7% σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο του 2007 (10,1% η σχετική μεταβολή ως προς το 2006). Συνεπώς και ο τομέας του τουρισμού φαίνεται να διατηρεί τα επίπεδά του, αφού μάλιστα και σε σχέση με δ' τρίμηνο του 2006, ο δείκτης κύκλου εργασιών βρίσκεται κατά 8,2% υψηλότερα.

Διάγραμμα 3.6 (2005 = 100)

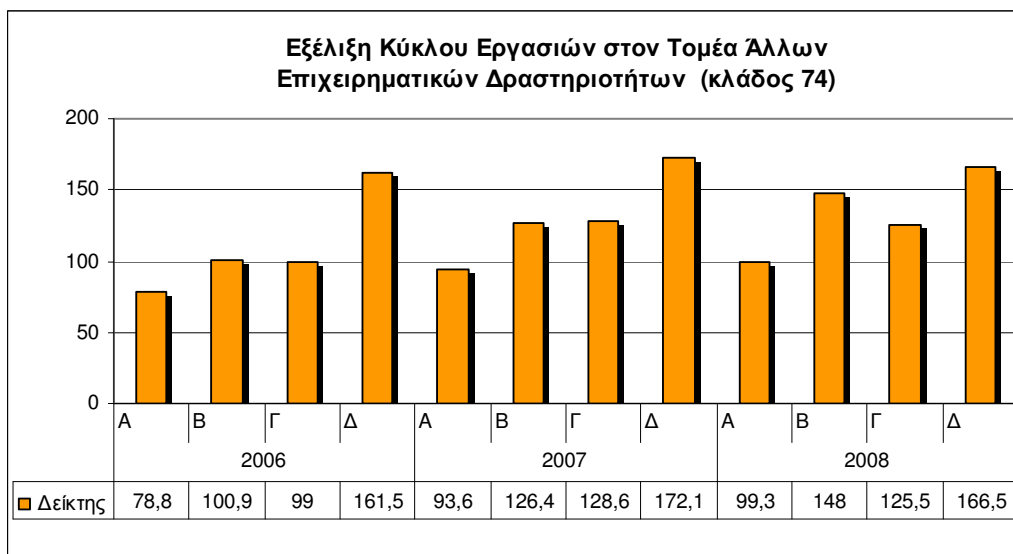
Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.7 (2005 = 100)

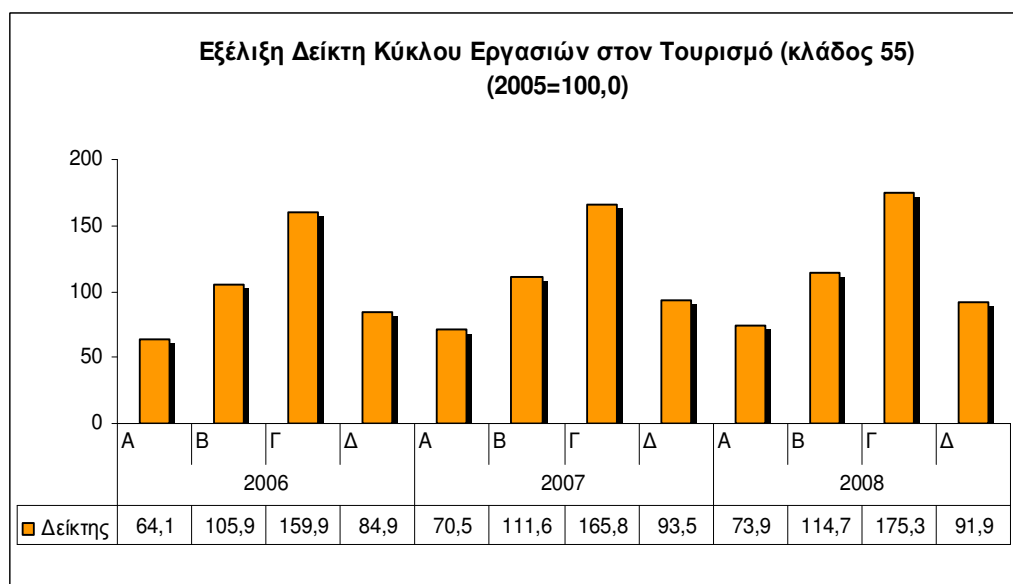
Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.8 (2005 = 100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.9 (2005 = 100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Ανακεφαλαιώνοντας, η εξέλιξη της πλειονότητας των κλαδικών δεικτών επιβεβαιώνει την επιβράδυνση ή και υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας των επιμέρους τομέων στο δ' τρίμηνο του 2008. Σε ετήσια βάση, λόγω των ικανοποιητικών επιδόσεων κατά τους πρώτους μήνες του, η δυναμική της ζήτησης παρουσιάζεται

απλώς υποτονικότερη σε σχέση με το 2007, ωστόσο έχουν αρχίσει να γίνονται ιδιαίτερα αισθητές οι επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην πραγματική οικονομία, γεγονός που διαφαίνεται από τα διαθέσιμα στοιχεία για το πρώτο δίμηνο του 2009 με τη σημαντική υποχώρηση δεικτών.

Πίνακας 3.6

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100)

	2007	2008	ποσοστιαία μεταβολή 08/07	Ιαν.-Απρ. 2008	Ιαν.-Απρ. 2009	ποσοστιαία μεταβολή Ιαν.- Απρ. 08 / Ιαν. – Απρ. 09
Ξενοδοχεία – Εστιατόρια	110,4	98,8	-10,5%	98,3	67,4	-31,4%
Τουριστικά Γραφεία – Πρακτο- ρεία	112,7	85,7	-24,0%	95,2	56,5	-40,7%
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επι- χειρήσεις	93,7	87,4	-6,7%	98,0	54,4	-44,5%
Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	107,4	84,5	-21,3%	95,0	55,2	-41,9%
Σύνολο Υπηρεσιών	106,6	97,8	-8,3%	108,4	64,9	-40,1%

Πηγή: IOBE

**3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της
Ελληνικής Οικονομίας**

Η πορεία των εξαγωγών αγαθών την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου υπολείπεται σημαντικά εκείνης του 2007, επαληθεύοντας έτσι τις προβλέψεις για επιβράδυνση των εξαγωγών στο σύνολο το 2008. Τα τελευταία στοιχεία (ΕΣΥΕ, επεξεργασία IOBE), δείχνουν οριακή αύξηση των εξαγωγών κατά 0,6% το 2008 σε σύγκριση με το 2007, όταν όμως το 2007 ο ρυθμός ανόδου τους έφθανε το 4,0%. Αναλυτικότερα:

Ο αγροτικός τομέας και τα βιομηχανικά προϊόντα είναι οι τομείς στους οποίους οι εξαγωγές ενισχύθηκαν το 2008 σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Πιο συγκεκριμένα οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων αυξήθηκαν κατά 7,2%, όταν την ίδια περίοδο πέρυσι είχαν αυξηθεί μόλις κατά 1,2%. Η εξέλιξη αυτή διευρύνει το αντίστοιχο μερίδιο των αγροτικών προϊόντων στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών στο 20,9% από το 19,6% το 2007 και 20,2% το 2006. Το κύριο μέρος της αύξησης των εξαγωγών προέρχεται από την κατηγορία «ποτά και

καπνός» που σημείωσαν άνοδο 15,1%, που είναι και η μεγαλύτερη μεταξύ όλων των κατηγοριών των εξαγωγίμων ελληνικών προϊόντων. Από τις υπόλοιπες κατηγορίες, οι εξαγωγές στα «τρόφιμα και ζώα ζωντανά» κινούνται επίσης ανοδικά, κατά 7,5%, ενώ οι εξαγωγές «λαδιών και λιπών ζωικής ή φυτικής προέλευσης» μειώνονται εκ νέου κατά 6,3%, αν και ηπιότερα της μεγάλης υποχώρησης του 2007 (-27,8%).

Η άνοδος που παρουσιάζουν οι εξαγωγές των βιομηχανικών προϊόντων, μετά τη στασιμότητα που επέδειξαν στις αρχές του 2008, φθάνει συνολικά σε ετήσια βάση το 2%, ρυθμός όμως που υπολείπεται σημαντικά εκείνου του 2007 (7,1%). Παρόλα αυτά λόγω της υποχώρησης των περισσότερων άλλων κατηγοριών αγαθών το μερίδιό τους το σύνολο των ελληνικών εξαγωγών ενισχύεται στο 61% από 60,2% το 2007. Οι εξαγωγές των «ταξινομημένων κατά πρώτη ύλη βιομηχανικών ειδών» -τα οποία κατέχουν και το μεγαλύτερο μερίδιο στη σύνθεση των βιομηχανικών προϊόντων - αυξήθηκαν κατά 5%, ενώ περίπου το ίδιο ανήλθαν και οι εξαγωγές από τα «μηχανήματα & υλικά μεταφορών» (4,8%). Από την άλλη πλευρά, οι υπόλοιπες κατηγορίες

κινήθηκαν καθοδικά, με τις εξαγωγές στα «διάφορα βιομηχανικά είδη» να μειώνονται οριακά, κατά 1,3% και αυτές σε «χημικά προϊόντα & συναφή (μακ,» να περιορίζονται κατά 2,8%.

Οι εξαγωγές των πρώτων υλών υποχώρησαν οριακά, κατά 0,2% (από -11% το 2007). Συνεχή υποχώρηση παρουσιάζουν και οι εξαγωγές των καυσίμων, οι οποίες μειώθηκαν κατά 9,6%, μετά από πτώση

4% το 2007, ενώ και τα σχετικά μερίδια τους επί των συνολικών εγχώριων εξαγωγών περιορίζονται στο 11% το 2008 (12,2% το 2007 και 13,2% το 2006). Τέλος, οι εξαγωγές της κατηγορίας «είδη και συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες» - οι οποίες αποτελούν μόλις το 2,6% των συνολικών εξαγωγών – κατέγραψαν πτώση κατά 22,6% το 2008, διορθώνοντας τη μεγάλη άνοδο κατά 27,6% το 2007.

Πίνακας 3.7

Εξαγωγές (σε εκατ. ευρώ), προσωρινά στοιχεία

Ετήσια στοιχεία							
	Αξία (εκατ. €)		Ετήσια μεταβολή (%)		Σύνθεση (%)		
	2007	2008	08/07	07/06	2006	2007	2008
Αγροτικά Προϊόντα	3.375,4	3.617,4	7,2	1,2	20,2	19,6	20,9
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	2.521,9	2.710,1	7,5	7,8	14,2	14,6	15,6
Ποτά & Καπνός	502,3	578,3	15,1	-1,5	3,1	2,9	3,3
Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	351,2	328,9	-6,3	-27,8	2,9	2,0	1,9
Πρώτες Ύλες	777,3	775,4	-0,2	-11,0	5,2	4,5	4,5
Πρώτες ύλες μη edwδι- μες εκτός από καύσιμα	777,3	775,4	-0,2	-11,0	5,2	4,5	4,5
Καύσιμα	2.104,0	1.902,9	-9,6	-4,0	13,2	12,2	11,0
Ορυκτά, καύσιμα, λιπα- ντικά, κ,λπ,	2.104,0	1.902,9	-9,6	-4,0	13,2	12,2	11,0
Βιομηχανικά Προϊό- ντα	10.376,0	10.581,0	2,0	7,1	58,6	60,2	61,0
Χημικά προϊόντα & συ- ναφή (μ,α,κ,)	2.374,6	2.307,1	-2,8	8,4	13,2	13,8	13,3
Βιομηχανικά είδη ταξινο- μημένα κατά πρώτη ύλη	3.740,5	3.926,6	5,0	9,1	20,7	21,7	22,7
Μηχανήματα & υλικό μεταφορών	2.320,1	2.431,9	4,8	10,6	12,7	13,5	14,
Διάφορα βιομηχανικά είδη	1.940,8	1.915,4	-1,3	-1,7	12,0	11,3	11,1
Άλλα	590,1	456,5	-22,6	27,6	2,7	3,4	2,6
Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κα- τηγορίες	590,1	456,5	-22,6	27,6	2,7	3,4	2,6
Συνολικές Εξαγωγές	17.222,8	17.333,1	0,6	4,0	100,0	100,0	100,0

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Σε όρους γεωγραφικής κατεύθυνσης, οι εξαγωγές προς την αγορά της ΕΕ-25 περιορίστηκαν κατά 1,7% το 2008, ενώ αντίθετα, οι αντίστοιχες προς τα Βαλκάνια αυξήθηκαν κατά 3,4%. Προς τις υπόλοιπες βασικές γεωγραφικές ζώνες, η εικόνα είναι μικτή: καταγράφεται άνοδος προς τις χώρες του ΟΟΣΑ, τις χώρες της διεύρυνσης της ΕΕ, τη Β. Αμερική, την Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (χώρες πρώην ΕΣΣΔ) και τις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής. Από την άλλη πλευρά, οι εξαγωγές στη Λατινική Αμερική υποχώρησαν κατά 0,9%, στη Ν.Α. Ασία κατά 8,4% και στη Μέση Ανατολή και Β. Αφρική κατά 1,4%%.

Πιο συγκεκριμένα, οι εξαγωγές προς τον ανεπτυγμένο κόσμο (ΟΟΣΑ), αυξήθηκαν κατά 0,2% και αντιπροσωπεύουν το 56% των συνολικών εξαγωγών της χώρας. Η μείωση των εξαγωγών προς τα 15 παλαιότερα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι διπλάσια (-3,3%) από την εκείνη που καταγράφεται στις χώρες της ΕΕ-25, όπου το σχετικό μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών φθάνει το 52,5% το 2008. Η μείωση αυτή οφείλεται εν μέρει στην έντονη πτώση των εξαγωγών στη Γερμανία (-8%) και το Ηνωμένο Βασίλειο (-12%), χώρες οι οποίες αποτελούν κύριους εμπορικούς εταίρους της Ελλάδας. Η Ιταλία παραμένει η βασική εξαγωγική αγορά της Ελλάδας, με τις εξαγωγές να αυξάνονται κατά 8,7% το 2008. Έντονη είναι η εξαγωγική δραστηριότητα προς την Βουλγαρία και την Κύπρο κατά το 2008, αν και σε αύξηση η πρώτη κατά 11,4% και σε οριακή υποχώρηση κατά -0,8% η δεύτερη.

Η εξαγωγική δραστηριότητα προς τις χώρες της διεύρυνσης διατηρεί την ανοδική της πορεία καθώς αυξήθηκε το 2008 κατά 4,4% και αντιπροσωπεύει πλέον ένα μερίδιο της τάξης του 11,1% το 2008 (10,8% το 2007). Ενισχυμένες είναι οι εξαγωγές σε Τσεχία, Λιθουανία, Μάλτα, Λετονία, Ουγγαρία, Σλοβακία και Σλοβενία και ηπιότερες σε Εσθονία, Κύπρο και Πολωνία. Όσον αφορά στη βαλκανική αγορά, η άνοδος των εξαγωγών φθάνει το 2008 το 3,4%, είναι όπως ηπιότερη σε σχέση με τα προηγούμενα έτη και αντιπροσωπεύει ένα μερίδιο της τάξης του 18,4%. Πάντως σε Αλβανία, Κροατία, Ρουμανία, οι εξαγωγές περιορίζονται το 2008.

Αξιόλογη αύξηση καταγράφουν το 2008 οι εξαγωγές προς τη Β. Αμερική (22,7%) και μερίδιο στο 5,7%. Ανοδικά κινούνται και οι εξαγωγές προς τις υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ (19,8%), με το μερίδιό τους να φθάνει το 5,4% (από 4,5% το 2007). Αντίθετα μειώθηκαν οι εξαγωγές προς τις χώρες της Μ. Ανατολής-Β. Αφρικής (κατά 1,4%), αν και το μερίδιό τους παραμένει σταθερό σε σχέση με το 2007, στο 5,5%. Οι εξαγωγές προς την Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών, αυξήθηκαν και το 2008, με ρυθμό της τάξης του 6,3%, με μερίδιο που φθάνει το 3,4%. Αντιθέτως, οι εξαγωγές προς την Λατινική Αμερική περιορίζονται ελαφρώς το 2008, κατά 0,9%, όπως συμβαίνει άλλωστε και με εκείνες προς την Ν.Α. Ασία (-8,4%). Προς τις υπόλοιπες μεγάλες ασιατικές οικονομίες με ισχυρή ανάπτυξη, οι ελληνικές εξαγωγές υποχωρούν, τόσο στην Κίνα (-20,7%), όσο και στην Ινδία (-5,7%).

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές ανά προορισμό (σε εκατ. ευρώ), προσωρινά στοιχεία

	Εξαγωγές				
	Αξία		Μεταβολή 08/07	Σύνθεση	
	2007	2008		2007	2008
ΟΟΣΑ (29 χώρες)	9693,4	9711,4	0,2%	56,5%	56,0%
Ε. Ε. (25)	9252,6	9092,5	-1,7%	54,0%	52,5%
Ε. Ε. (15)	7402,6	7161,4	-3,3%	43,2%	41,3%
ΧΩΡΕΣ ΝΕΑΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ	1850,0	1931,1	4,4%	10,8%	11,1%
Β. ΑΜΕΡΙΚΗ	810,4	994,2	22,7%	4,7%	5,7%
ΑΛΛΕΣ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ	206,0	115,0	-44,2%	1,2%	0,7%
ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΟΟΣΑ (εκτός Ν. Κορέας)	779,6	933,7	19,8%	4,5%	5,4%
ΒΑΛΚΑΝΙΑ	3087,6	3191,6	3,4%	18,0%	18,4%
ΚΟΙΝΟΠΟΛ. ΑΝΕΞΑΡΤ. ΚΡΑΤΩΝ (ΚΑΚ)	555,4	590,2	6,3%	3,2%	3,4%
Μ.ΑΝΑΤΟΛΗ & Β.ΑΦΡΙΚΗ	962,7	949,5	-1,4%	5,6%	5,5%
ΧΩΡΕΣ ΑΦΡΙΚΗΣ (εκτός Β.Αφρικής)	149,3	157,0	5,1%	0,9%	0,9%
Ν. Α. ΑΣΙΑ	181,0	165,8	-8,4%	1,1%	1,0%
ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ	109,3	108,3	-0,9%	0,6%	0,6%
ΙΝΔΙΑ	46,8	37,1	-20,7%	0,3%	0,2%
ΚΙΝΑ	110,8	104,5	-5,7%	0,6%	0,6%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία IOBE

3.4 Απασχόληση - Ανεργία

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ, το ποσοστό ανεργίας το 2008 κυμάνθηκε στο 7,7%, μειωμένο κατά 0,6 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2007 και το συνολικό αριθμό των ανέργων να διαμορφώνεται στους 377,1 χιλ. άτομα. Αντίστοιχα στην Ευρωζώνη, το ποσοστό ανεργίας παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητο στο 7,5% έναντι 7,4% το προηγούμενο έτος. Ο αριθμός των απασχολούμενων κατά μέσο όρο το 2008 ανήλθε σε 4,559 εκατ. άτομα, αυξημένος κατά 1,1% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, όταν η αντίστοιχη αύξηση το 2007 ήταν 1,3%. Ωστόσο η συμμετοχή στην απασχόληση, δηλαδή το ποσοστό του εργατικού δυναμικού στο σύνολο του πληθυσμού (15 ετών και άνω) παρέμεινε

αμετάβλητη σε σχέση με το προηγούμενο έτος (53,5%).

Ήδη όμως από τα τέλη του 2008 η τροχιά επιβράδυνσης στην οποία εισέρχεται η ελληνική οικονομία αρχίζει να έχει επιπτώσεις στην απασχόληση. Η σταθερή πορεία μείωσης της ανεργίας ανακόπτεται, με αποτέλεσμα αυτή να διαμορφώνεται το τέταρτο τρίμηνο του 2008 στο 7,9%. Σε σύγκριση με το τρίτο τρίμηνο του 2008 ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε σημαντικά, από 355,1 χιλ. σε 392,7 χιλ. (10,6% άνοδος), ενώ και στους απασχολούμενους διαπιστώνεται μείωση κατά 36.200 άτομα (-0,8%). Από την άλλη πλευρά, η συγκεκριμένη επίδοση είναι η μικρότερη για τέταρτο τρίμηνο έτους που έχει καταγραφεί από το 1998.

Περαιτέρω όξυνση της ανεργίας παρουσιάζεται το πρώτο δίμηνο του 2009, με την

ανεργία να ανέρχεται στο 9,3%, όταν το αντίστοιχο δίμηνο του 2008 είχε διαμορφωθεί στο 8%. Η επιδείνωση αυτή, οφείλεται στο συνδυασμό της μείωσης του αριθμού των απασχολούμενων κατά 0,8% και της σημαντικής αύξησης του αριθμού των ανέργων κατά 16,9% (458.345 άνεργοι από 392.190). Επομένως, οι αρνητικές συνέπειες εξαιτίας της υποχώρησης της οικονομικής δραστηριότητας αποτυπώνονται έντονα πλέον στην εγχώρια αγορά εργασίας.

Την ίδια στιγμή θα πρέπει να σημειωθεί ότι παρά τις επιμέρους βελτιώσεις των τελευταίων ετών, τα διαρθρωτικά προβλήματα της αγοράς εργασίας παρέμειναν έντονα κατά το 2008, με τις γυναίκες και τους νέους να εξακολουθούν να πλήττονται περισσότερο. Η ανεργία των γυναικών το 2008 ήταν υπερδιπλάσια των ανδρών (11,4% έναντι 5,1%) αν και σε σχέση με το 2007 υποχώρησε κατά 1,4 εκατοστιαίες μονάδες, έναντι σταθερότητας στους άνδρες. Κατά τη διάρκεια του πρώτου διμήνου του 2009, το ποσοστό των ανέργων ανδρών αυξήθηκε κατά μία ποσοστιαία μονάδα σε σύγκριση με το 2008 και διαμορφώθηκε στο 6,9%, με το αντίστοιχο ποσοστό στις γυναίκες να παραμένει ουσιαστικά αμετάβλητο (12,8%).

Παράλληλα οι «νέοι άνεργοι», δηλαδή εκείνοι που εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας και δεν βρίσκουν δουλειά, εξακολούθησαν το 2008 να είναι περισσότεροι από το 1/3 του συνόλου των ανέργων (35,1% το 2008 έναντι 35,2% το 2007), ενώ το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων μειώθηκε από 51,7% το 2007 σε 49,5% το 2008. Αντίθετα, ευκολότερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας εμφανί-

ζουν τα άτομα με ξένη υπηκοότητα, μιας και η ανεργία σε αυτές τις ομάδες είναι μικρότερη από το μέσο εθνικό (6,7% έναντι 7,7%).

Στα ηλικιακά χαρακτηριστικά της ανεργίας, το μεγαλύτερο πρόβλημα το 2008 συνέχισαν να αντιμετωπίζουν οι νέοι ηλικίας 15-29 ετών, με την ανεργία να προσεγγίζει το 16,2% (μειωμένη κατά 1,1 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2007) παρόλο που σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, καταγράφεται μείωση της ανεργίας το 2008. Ήδη όμως κατά τη διάρκεια του τέταρτου τριμήνου του 2008, παρατηρείται ενίσχυση της ανεργίας σε όλες τις ηλικιακές ομάδες. Χαρακτηριστικά, στους νέους 15-29 ετών, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε από 15,6% σε 16,5%, με τις νέες γυναίκες να εμφανίζουν το μεγαλύτερο πρόβλημα, αφού το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 21,1% τους τελευταίους τρεις μήνες του 2008. Η δυσμενής αυτή εξέλιξη συνεχίζεται και στο τρέχον έτος, αφού το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2009, μεγαλύτερη δυσκολία στην εύρεση εργασίας αντιμετώπισαν οι νέοι ηλικίας 15-24 ετών, καθώς αποτέλεσαν το 1/4 του συνόλου των ανέργων, ποσοστό αυξημένο κατά 4 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το αντίστοιχο δίμηνο του 2008. Επιβεβαιώνεται κατ' αυτόν τον τρόπο η τάση, κατά την οποία άτομα με μικρή εργασιακή εμπειρία και εξειδίκευση, αντιμετωπίζουν τα μεγαλύτερα εμπόδια εισόδου στην αγορά εργασίας.

Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης, οι απόφοιτοι ανώτερης τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, καθώς και εκείνοι οι οποίοι δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο, εμφάνισαν υψηλότερη ανεργία το 2008

από το μέσο ετήσιο (9,9% και για τις δύο ομάδες). Ακόμη πιο έντονο πρόβλημα στην εύρεση εργασίας αντιμετώπισαν όσοι έχουν τελειώσει το τριτάξιο γυμνάσιο (8,5%) και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (8,6%). Αντίθετα, μικρότερα ποσοστά ανεργίας παρατηρούνται στα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (6,1% για τους απόφοιτους δημοτικού και 5,6% για άτομα που έχουν τελειώσει μερικές τάξεις δημοτικού). Παρόμοια είναι η κατάσταση και στους κατόχους διδακτορικού ή μεταπτυχιακού διπλώματος, καθώς και στους πτυχιούχους ανωτάτων σχολών όπου το ποσοστό ανεργίας βρέθηκε κάτω από το μέσο συνολικό ποσοστό (5,4% και 5,5% αντίστοιχα).

Το 2008, ένα ποσοστό 86,3% του συνόλου των ανέργων δήλωσε ότι αναζητούσε εργασία με πλήρη απασχόληση, εκ των οποίων το 40,4% αναζητούσε αποκλειστικά πλήρη απασχόληση, ενώ το 45,9% ενδιαφερόταν για πλήρη, αλλά ήταν διατεθειμένο να εργαστεί και με μερική απασχόληση. Εξάλλου, το 12,5% των ανέργων απέρριψε κάποια πρόταση ανάληψης εργασίας για διάφορους λόγους, κυρίως επειδή δεν τους εξυπηρετούσε ο τόπος εργασίας (23,8%) ή δεν έβρισκε ικανοποιητικές τις αποδοχές (23%) και δευτερευόντως λόγω του ωραρίου εργασίας (15%).

Σε επίπεδο περιφερειών, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας εξακολούθησε να κατέχει η Δυτική Μακεδονία, έχοντας μάλιστα παρουσιάσει οριακή αύξηση σε σύγκριση με το 2007 (12,5% από 12,1%). Αύξηση της ανεργίας σε σχέση με το προηγούμενο έτος –τάση δηλαδή αντίθετη με την πορεία του συνολικού δείκτη– σημειώθηκε επίσης στη Θεσσαλία (8,4% από 7,8%) και

την Κρήτη (6,3% από 5,3%). Στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας - με εξαίρεση την Δυτική Ελλάδα όπου το ποσοστό ανεργίας παρέμεινε αμετάβλητο (9,6%) - καταγράφεται μείωση. Η μεγαλύτερη από αυτές είναι στα νησιά του Βορείου Αιγαίου, όπου το ποσοστό ανεργίας από 7,9% το 2007 υποχώρησε στο 4,5% το 2008. Τέλος, αναφορικά με το τέταρτο τρίμηνο του 2008, σημαντική άνοδος της ανεργίας σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2007 καταγράφεται στην Κρήτη με το ποσοστό να διαμορφώνεται στο 8,2% από 5,3%.

Ενδεικτικό της αρνητικής επίδρασης από την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας είναι το γεγονός ότι κατά τους δύο πρώτους μήνες του 2009, σε όλες σχεδόν τις περιφέρειες της χώρας καταγράφεται άνοδος της ανεργίας σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2008. Το μεγαλύτερο ποσοστό καταγράφεται στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (16,8%) και η μεγαλύτερη άνοδος σε σύγκριση με τους αντίστοιχους μήνες του 2008 στην Κρήτη κατά 3,9 εκατοστιαίες μονάδες. Πτωτική πορεία της ανεργίας παρατηρείται στα Ιόνια Νησιά και τη Δυτική Μακεδονία κατά 1,6 και 0,8 εκατοστιαίες μονάδες αντίστοιχα, αν και το ποσοστό ανεργίας στην περιοχή είναι το δεύτερο μεγαλύτερο της χώρας (14,1%) τη δεδομένη χρονική περίοδο.

Όσον αφορά στην απασχόληση ανά τομέα της οικονομίας οι μακροχρόνιες τάσεις δεν μεταβλήθηκαν το 2008. Στον πρωτογενή τομέα το 2008 καταγράφηκε μείωση κατά 0,6% σε σχέση με το 2007, ενώ στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα, οι απασχολούμενοι αυξήθηκαν κατά 0,1% και 1,7% αντίστοιχα. Σε κλαδικό επίπεδο τους τε-

λευταίους μήνες του 2008 υπήρξε μείωση της απασχόλησης σε ορισμένες κατηγορίες εξαιτίας της μειωμένης οικονομικής δραστηριότητας. Σε μεγαλύτερο βαθμό δυσμενώς επηρεάστηκαν τα Ορυχεία-Λατομεία (-17% το τέταρτο τρίμηνο του 2008), οι δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών κατά 10,7%, η μεταποίηση κατά 4,7% και οι κατασκευές κατά 3,2%. Αντίθετα, αύξηση της απασχόλησης επιτεύχθηκε στο Χονδρικό και το Λιανικό εμπόριο κατά 4% και στη διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες (4,6%).

Με βάση τις εξελίξεις στην αγορά εργασίας, η απασχόληση το 2009 θα εμφανίσει κάμψη έπειτα από την ανοδική πορεία των τελευταίων ετών, η οποία αναμένεται να είναι της τάξης περίπου του 1%. Οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2009 εκτιμούν ανεργία περίπου στο 9,1% στην Ελλάδα, όταν για την ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη προβλέπεται υψηλότερη ανεργία, της τάξης του 9,4% και 9,9% αντίστοιχα¹². Ωστόσο, η διάρκεια και το βάθος της κρίσης θα κρίνει σημαντικά το βαθμό στον οποίο οι συγκεκριμένες προβλέψεις θα επιβεβαιωθούν. Ήδη παρατηρείται μείωση του κανονικού ωραρίου εργασίας σε επιχειρήσεις που πλήττονται από την ύφεση, ενώ οι κλάδοι που αντιμετωπίζουν τις μεγαλύτερες δυσκολίες είναι κατά κύριο λόγο οι κατασκευές, ο τουρισμός και το εμπόριο. Οι εξελίξεις στον τουρισμό μάλιστα αναμένεται να επηρεάσουν σημαντικά την ανεργία μιας και σε πλήθος δραστηριοτήτων που ενεργοποιούνται κατά τη θερινή περίοδο, απασχολείται ένας σημαντικός αριθμός εργαζομένων.

Από την άλλη πλευρά όμως και παρά τη σημαντική υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας τους τελευταίους μήνες, η ελληνική αγορά εργασίας έχει ιδιαιτερότητες οι οποίες μπορεί να λειτουργήσουν ανασταλτικά στην μεγαλύτερη άνοδο της ανεργίας. Η βασικότερη είναι το σημαντικό ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων, συμπεριλαμβανομένων και των βοηθών σε οικογενειακές επιχειρήσεις, το οποίο ξεπερνά το 1/3 του συνόλου των απασχολούμενων (από 36,7% το 2004 μειώθηκε στο 35,4% το 2008). Ο κυριότερος κίνδυνος που αντιμετωπίζουν αυτοί οι εργαζόμενοι σχετίζεται με τη μειωμένη δραστηριότητα, την απώλεια εισοδήματος και ίσως το μικρότερο χρόνο εργασίας, παρά με την απώλεια αυτής. Μάλιστα σε περιόδους κρίσης, η ανάπτυξη προσωπικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων μπορεί να αποτελέσει λύση για άτομα που επιδιώκουν να εργαστούν, αλλά δυσκολεύονται στην εξεύρεση μισθωτής εργασίας. Θετική επίσης επίδραση στον περιορισμό της συνολικής ανεργίας μπορεί να αποτελέσει το σχετικά υψηλότερο, σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα (ποσοστό 11,4% τη διετία 2007-2008), από την άποψη ότι η δυσμενής τρέχουσα οικονομική κατάσταση μπορεί να λειτουργήσει ανασταλτικά στην εγκατάλειψη αγροτικών επαγγελμάτων, η οποία παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα. Το γεγονός αυτό μπορεί να διαφανεί και από την αύξηση των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, έστω και οριακά (0,6%), μεταξύ τετάρτου και τρίτου τριμήνου του 2008.

¹² European Commission, Spring Forecasts, May 2009.

Πίνακας 3.9

Πληθυσμός (σε χιλιάδες) ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης
(2004-2008 ανά τρίμηνο)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Εργατικό Δυναμικό					
		Σύνολο	% του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	% εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	% εργατικού δυναμικού
α' τριμ. 2004	9.044,8	4.792,9	53,0	4.249,1	88,7	543,8	11,3
β' τριμ. 2004	9.056,9	4.823,2	53,3	4.330,5	89,8	492,7	10,2
γ' τριμ. 2004	9.069,9	4.827,5	53,2	4.341,6	89,9	485,9	10,1
δ' τριμ. 2004	9.082,5	4.831,8	53,2	4.331,4	89,6	500,4	10,4
α' τριμ. 2005	9.094,5	4.827,5	53,1	4.325,0	89,6	502,4	10,4
β' τριμ. 2005	9.102,6	4.848,8	53,3	4.381,9	90,4	466,9	9,6
γ' τριμ. 2005	9.112,9	4.855,3	53,3	4.385,6	90,3	469,8	9,7
δ' τριμ. 2005	9.122,3	4.854,3	53,2	4.383,4	90,3	470,9	9,7
α' τριμ. 2006	9.136,0	4.873,1	53,3	4.400,0	90,3	473,1	9,7
β' τριμ. 2006	9.150,1	4.880,2	53,3	4.452,8	91,2	427,4	8,8
γ' τριμ. 2006	9.164,2	4.902,5	53,5	4.494,2	91,7	408,3	8,3
δ' τριμ. 2006	9.179,1	4.891,2	53,3	4.462,1	91,2	429,1	8,8
α' τριμ. 2007	9.195,4	4.906,9	53,4	4.461,2	90,9	445,7	9,1
β' τριμ. 2007	9.206,7	4.917,9	53,4	4.519,9	91,9	398,0	8,1
γ' τριμ. 2007	9.211,3	4.926,8	53,5	4.539,3	92,1	387,5	7,9
δ' τριμ. 2007	9.216,0	4.915,6	53,3	4.519,1	91,9	396,5	8,1
α' τριμ. 2008	9.222,7	4.918,2	53,3	4.511,6	91,7	406,5	8,3
β' τριμ. 2008	9.230,1	4.939,3	53,5	4.582,1	92,8	357,1	7,2
γ' τριμ. 2008	9.237,8	4.944,9	53,5	4.589,8	92,8	355,1	7,2
δ' τριμ. 2008	9.245,8	4.946,3	53,5	4.553,6	92,1	392,7	7,9

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Παράλληλα η ίδια η μείωση του ποσοστού ανεργίας τα τελευταία χρόνια συνδέεται άμεσα και με τη μείωση του εργατικού δυναμικού. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο ρυθμός ανόδου του εργατικού δυναμικού υποχωρεί από το 2005 και έπειτα με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στο 0,6% κατά μέσο όρο την περίοδο 2005-2008 (1,1% την περίοδο 1998-2004), με την απασχόληση την ίδια περίοδο να αυξάνεται κατά 1,4% (1,2% την περίοδο 1998-2004). Η ίδια τάση αναμένεται να συνεχιστεί και το 2009, καθώς συγκεκριμένες ομάδες ατόμων, όπως οι μακροχρόνια άνεργοι, οι μετανάστες και άτομα που αντιμετωπίζουν δυ-

σκολία στην εύρεση εργασίας, τείνουν προς την παύση αναζήτησης εργασίας. Άρα η συγκρατημένη πορεία της ανεργίας για το 2009 θα επηρεαστεί από την ηπιότερη άνοδο του εργατικού δυναμικού.

Τέλος αξίζει να αναφερθεί ότι οι ομάδες εργαζομένων που κατά κύριο λόγο πλήττονται λόγω της κρίσης είναι οι ανειδίκευτοι εργάτες, τα άτομα με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο, οι μετανάστες (σημαντικό μέρος των οποίων εργάζονται σε επαγγέλματα που συνδέονται με τον κατασκευαστικό κλάδο και τον τουρισμό), καθώς και οι εργαζόμενοι με συμβάσεις ορισμένου χρόνου εργασίας, ο αριθμός των

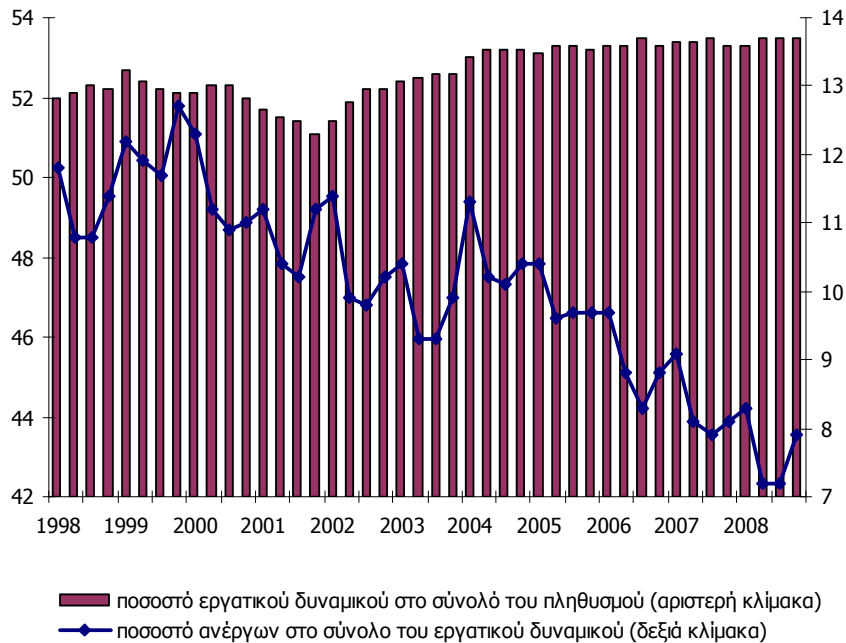
οποίων ως ποσοστό των μισθωτών, αυξήθηκε κατά 0,6 εκατοστιαίες μονάδες το 2008 σε σχέση με το 2007. Μικρότερο κίνδυνο αντίθετα, αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι με εξειδίκευση και υψηλό μορφωτικό επίπεδο, οι οποίοι πλήττονται περισσότερο σε όρους απωλειών κάποιων επιδομάτων ή στασιμότητα αποδοχών, άρα και μείωσης εισοδήματος, παρά σε όρους απώλειας εργασίας. Άλλωστε θα πρέπει να σημειωθεί ότι ειδικά σε περιόδους κρίσης, οι επιχειρήσεις δεν επιθυμούν να χάνουν εργαζομένους στους οποίους έχουν «επενδύσει» όπως σημειώνεται και στην Έκθεση του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδας (Απρίλιος 2009).

Πρόσθετα στοιχεία για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης προ-

σφέρουν οι Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE. Από τα στοιχεία των ερευνών αυτών τους πρώτους μήνες του 2009 προκύπτουν τα εξής: στη Βιομηχανία καταγράφονται πολύ αρνητικές προβλέψεις για την απασχόληση, αν και το δίμηνο Μαρτίου – Απριλίου σημειώνεται ελαφρά τάση ανάκαμψης. Πολύ αρνητικές είναι οι προβλέψεις και στις Κατασκευές, αν και με έντονες διακυμάνσεις την τελευταία περίοδο, ενώ ραγδαία επιδείνωση σημειώνεται και στις Υπηρεσίες. Τέλος, στο Λιανικό Εμπόριο, οι προβλέψεις εξασθενούν σταδιακά από τις αρχές του έτους, αλλά παρέμεναν θετικές μέχρι τον Μάρτιο, για να γίνουν αρνητικές τον Απρίλιο για πρώτη φορά τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Αναλυτικότερα:

Διάγραμμα 3.10

Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο Σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία IOBE

Στη **Βιομηχανία**, οι προβλέψεις για την απασχόληση είναι έντονα αρνητικές, έχοντας επιδεινωθεί ραγδαία τους τελευταίους μήνες. Προβλέψεις αύξησης διατυπώνονται μόλις από το 3% των επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα, το μέσο ισοζύγιο της περιόδου διαμορφώνεται στις -33 ποσοστιαίες μονάδες, όταν το αντίστοιχο περυσινό διάστημα ήταν οριακά αρνητικό. Οι όποιες προσαρμογές φαίνεται πάντως να έχουν ολοκληρωθεί, γι' αυτό και το δίμηνο Μαρτίου – Απριλίου η εικόνα σταθεροποιείται και σημειώνεται μία ελαφρά τάση διόρθωσης των πολύ αρνητικών προσδοκιών. Παρόλα αυτά, είναι ακόμη νωρίς να γίνεται λόγος για σταθερή άνοδο, αφού η Βιομηχανία είναι από τους τομείς οι οποίοι φαίνεται ότι έχουν πληγεί ιδιαίτερα από την οικονομική δυσπραγία των τελευταίων μηνών και την τάση επιβράδυνσης της οικονομίας.

Το ίδιο συμβαίνει άλλωστε και στις **Κατασκευές**, καθώς οι αρνητικές εξελίξεις στο πρόγραμμα εργασιών το τελευταίο διάστημα έχουν επηρεάσει δυσμενώς και τις προοπτικές της απασχόλησης του τομέα, ιδιαίτερα στον Ιδιωτικό Τομέα. Πάντως ο σχετικός δείκτης στο σύνολο του τομέα την περίοδο αυτή παρουσιάζει μικρές διακυμάνσεις, πάντοτε όμως κινείται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, στις -31 μονάδες κατά μέσο όρο. Ο τομέας αυτός εμφανίζει σταθερά το δυσμενέστερο ισοζύγιο από όλους τους τομείς, γεγονός που υποδηλώνει τις σημαντικές απώλειες θέσεων εργασίας στον κλάδο.

Έντονα έχουν επιδεινωθεί στο σύνολό τους οι προσδοκίες της απασχόλησης στον τομέα των **Υπηρεσιών**, καθώς το πεντάμηνο Δεκεμβρίου '08– Απριλίου '09 διατυ-

πώνονται όλο και πιο αρνητικές προβλέψεις για την εξέλιξή της. Έτσι ο σχετικός δείκτης φθάνει κατά μέσο όρο τις -17 μονάδες έναντι των +22 μονάδων το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι. Και εδώ όμως τον Απρίλιο η κατάσταση φαίνεται να σταθεροποιείται και να περιορίζεται ελαφρά η έντονη απαισιοδοξία, αν και είναι μάλλον νωρίς για να αξιολογηθεί ως τάση ανάκαμψης.

Αντίθετα με τους υπόλοιπους τομείς, το **Λιανικό Εμπόριο** παρέμενε ο μόνος τομέας με θετικό ισοζύγιο, αυτός δηλαδή που προσέφερε νέες θέσεις εργασίας τους τελευταίους μήνες στην ελληνική οικονομία. Όμως η θετική αυτή τάση εξασθενούσε σταδιακά, καθώς περιορίζονταν αριθμητικά οι αισιόδοξοι και ενισχύονταν οι απαισιόδοξοι. Έτσι τον Απρίλιο και σε αντίθεση με τους άλλους τομείς, σημειώνονται για πρώτη φορά αρνητικές προβλέψεις, γεγονός που σημαίνει ότι εξαντλήθηκε η δυναμική της συνεισφοράς του τομέα στην απασχόληση. Πάντως, σε σχέση με τους υπόλοιπους τομείς, το σχετικό ισοζύγιο προσδοκιών για την απασχόληση του κλάδου είναι θετικό κατά μέσο όρο στο πρώτο τετράμηνο του έτους.

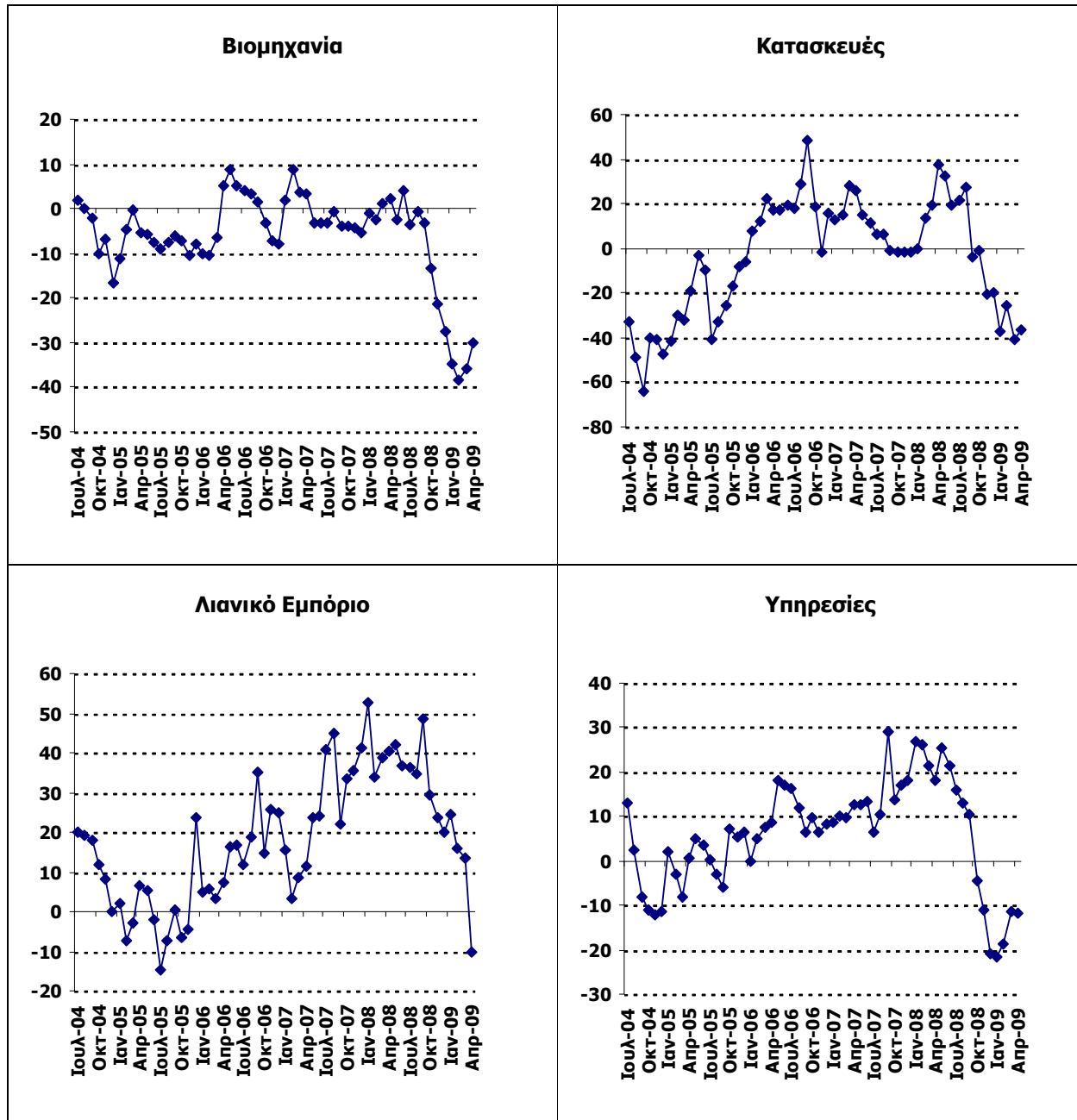
Συμπερασματικά, τους πρώτους μήνες του 2009 σε όλους τους τομείς της οικονομίας διατυπώνονται αρνητικές προβλέψεις για την εξέλιξη της απασχόλησης, με εξαίρεση το Λιανικό Εμπόριο, όπου όμως και εδώ φαίνεται να εξαντλήθηκε η όποια θετική δυναμική υπήρχε μέχρι σήμερα. Η σταθεροποίηση και οι δειλές ενδείξεις ανάκαμψης τον Απρίλιο υποδηλώνουν ότι ενδεχομένως να ολοκληρώθηκαν οι διορθώσεις και οι περικοπές σε προσωπικό που κρίθηκαν απαραίτητες λόγω της κρίσης και η

ένταση του φαινομένου θα περιορίζεται. Είναι όμως ακόμα νωρίς για να αξιολογηθεί ως τάση ανάκαμψης. Το μεγαλύτερο πλήγμα φαίνεται ότι έχουν δεχθεί η Βιομηχανία και οι Κατασκευές, τομείς όπου φαί-

νεται να υπάρχει αρκετό ανειδίκευτο και ενδεχομένως πλεονάζον προσωπικό, ενώ στους άλλους δύο τομείς η εικόνα είναι ηπιότερη.

Διάγραμμα 3.11

Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: ΙΟΒΕ

3.5 Τιμές Καταναλωτή

Εξελίξεις το 2009

Το 2008 ο πληθωρισμός διαμορφώθηκε στο 4,2%, έναντι 2,9% το 2007. Η επίδοση αυτή αποτελεί την υψηλότερη τιμή της δεκαετίας, καθώς τελευταία φορά όπου ο πληθωρισμός κινήθηκε σε επίπεδο μεγαλύτερο του 4% ήταν το 1998 (4,8%). Οι παράγοντες που συνέβαλαν καθοριστικά στην παραπάνω εξέλιξη έχουν ήδη αναλυθεί στις προηγούμενες τριμηνιαίες εκθέσεις και συνδέονται με την πορεία της τιμής του πετρελαίου. Η διατήρηση σε επίπεδο άνω των 100\$ της τιμής Brent το βαρέλι είχε ως συνέπεια ο πληθωρισμός μέχρι και το καλοκαίρι του 2008 να προσεγγίσει το 5%. Η μετέπειτα κάθετη πτώση της τιμής αυτής κάτω από τα 40\$, σε συνδυασμό με τη σταδιακή επιβράδυνση της ζήτησης οδήγησε σε αποκλιμάκωση του πληθωρισμού στο 2% τον Δεκέμβριο.

Η τροχιά ύφεσης στην οποία έχει εισέλθει η ευρωπαϊκή οικονομία και η επιβράδυνση της εγχώριας οικονομίας, έχει οδηγήσει σε σημαντική υποχώρηση των τιμών του πετρελαίου, με αποτέλεσμα ο πληθωρισμός το τετράμηνο Ιανουαρίου-Απριλίου 2009 – βάσει ΓΔΤΚ – **να κινείται στο 1,4% όταν την αντίστοιχη περίοδο του 2008 είχε διαμορφωθεί στο 4,3%.** Μάλιστα τον Απρίλιο του τρέχοντος έτους ο πληθωρισμός υποχώρησε στο 1%, τιμή που αποτελεί τη χαμηλότερη των τελευταίων 45 ετών.

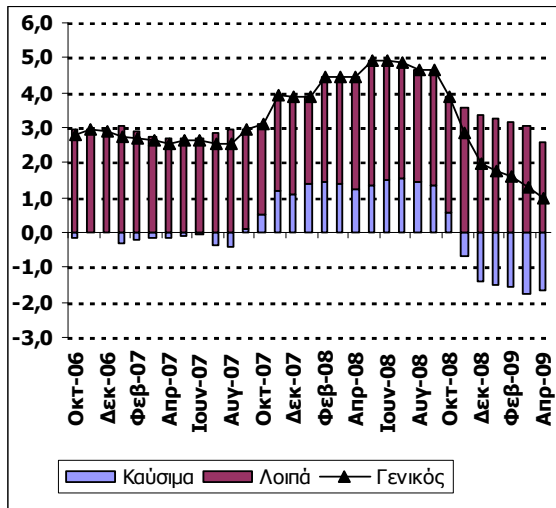
Από την άλλη πλευρά η υποχώρηση του δομικού πληθωρισμού (εξαιρουμένων δηλαδή των καυσίμων και των εποχικών νωπών οπωροκηπευτικών) δεν είναι το ίδιο ταχεία. Αν και τον Απρίλιο του 2009 περι-

ορίζεται στον αρκετά χαμηλό ρυθμό της τάξης του 2,7%, γενικά στο πρώτο τετράμηνο του 2009 εκτιμάται στο 3,1%, οριακά υψηλότερος σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2008. Αυτό σημαίνει ότι η επιβράδυνση της ζήτησης δεν έχει οδηγήσει σε ουσιαστική συγκράτηση της πορείας βασικών υπηρεσιών και ουσιαστικά ο πολύ χαμηλός ρυθμός πληθωρισμού προκύπτει από την επίδραση των χαμηλότερων φετινών τιμών πετρελαίου. Επιβεβαιώνεται έτσι από τη μία πλευρά ότι αρκετές αγορές έχουν σημαντικά προβλήματα λειτουργίας και διέπονται από στρεβλώσεις του ανταγωνισμού, καθώς οι τιμές παραμένουν υψηλές ακόμα και σε περιόδους όπου σημειώνεται μεγάλη υποχώρηση της ζήτησης. Από την άλλη πλευρά όμως η συγκρατημένη διάθεση των επιχειρήσεων να μειώσουν τις τιμές στις υπηρεσίες, αντανακλά την μάλλον αυξημένη δυνατότητα που ακόμα διαθέτουν στο να απορροφήσουν την υποχώρηση του τζίρου αυτής της περιόδου.

Αναλυτικότερα σε ειδικούς δείκτες και βασικές κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών μπορεί να σημειωθεί η σημαντική υποχώρηση του δείκτη των καυσίμων ο οποίος στο πρώτο τετράμηνο του 2009 σημείωσε μείωση 23,5%, όταν την αντίστοιχη περυσινή αυξανόταν με ρυθμό 23,6%. Μάλιστα, μεταξύ Απριλίου 2009 και Απριλίου 2008 στην τιμή της βενζίνης καταγράφηκε μείωση κατά 16,2%, ενώ στο πετρέλαιο θέρμανσης η τιμή μειώθηκε κατά 36,4%. Αντίθετα, ο ρυθμός ανόδου των τιμών στα οπωροκηπευτικά, κινείται στο επίπεδο του 7,7% ελαφρά υψηλότερος από τον αντίστοιχο περυσινό (7,3%).

Διάγραμμα 3.12

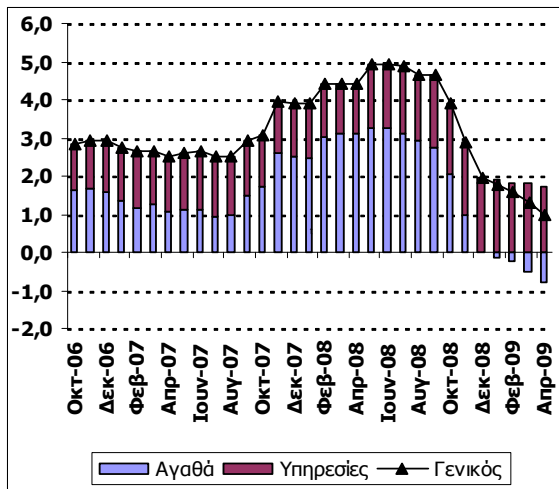
Συμβολή των Καυσίμων στη διαμόρφωση του πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.13

Εξέλιξη πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

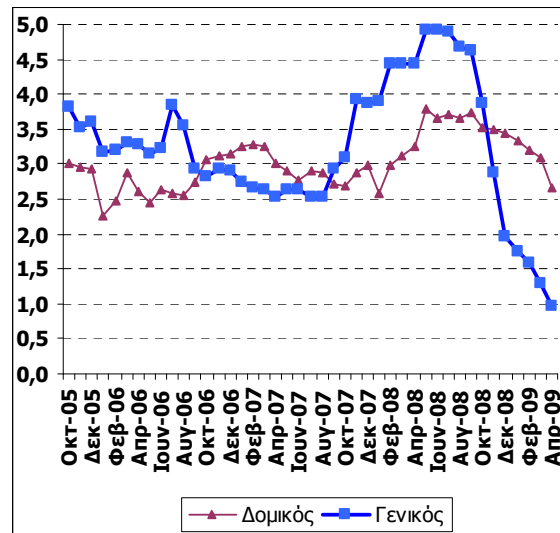
Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Σε ότι αφορά τις βασικές κατηγορίες καταναλώσεως, στα αγαθά παρατηρείται για πρώτη φορά από το 1999 μείωση τιμών κατά 0,7% όταν την αντίστοιχη περυσινή περίοδο είχε σημειωθεί άνοδος κατά 5,1%. Αντίθετα, στις υπηρεσίες ο δείκτης κινείται με ρυθμό 4,3% το πρώτο τετράμηνο του 2009, έναντι 3,2% το 2008. Συνεπώς οι

τιμές των υπηρεσιών αυξάνονται αφενός ταχύτερα κατά το τρέχον έτος από τις τιμές των αγαθών, αφετέρου ταχύτερα από πέρυσι. Επομένως η επιβράδυνση του πληθωρισμού την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου του 2009 προέρχεται από τη μείωση στα αγαθά και όχι στις υπηρεσίες.

Διάγραμμα 3.14

Εξέλιξη δομικού πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Μεταξύ των μελών της Ευρωζώνης, η Ελλάδα το 2008 συνέχισε να εμφανίζει από τους υψηλότερους πληθωρισμούς, καθώς μόνο τα νέα-μέλη (Κύπρος, Μάλτα, Σλοβακία), η Φιλανδία και το Βέλγιο εμφανίζουν υψηλότερους ρυθμούς ανόδου τιμών. Λόγω όμως της ταυτόχρονης μείωσης του πληθωρισμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η απόκλιση από το μέσο πληθωρισμό της Ευρωζώνης κυμάνθηκε για το 2008 περίπου στο επίπεδο της μίας εκατοστιαίας μονάδας (4,2% έναντι 3,3%). Δεν ανακόπηκε δηλαδή η πορεία σύγκλισης ακόμα και στο περιβάλλον έντονης πληθωριστικής έκρηξης του 2008. Μάλιστα η πορεία σύγκλισης φαίνεται να συνεχίζεται το 2009 καθώς το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου ο πληθωρι-

σμός στην Ευρωζώνη ήταν 1%, ενώ στην Ελλάδα έφθασε το 1,8%, δηλαδή η απόκλιση περιορίζεται κάτω της μονάδας πλέον.

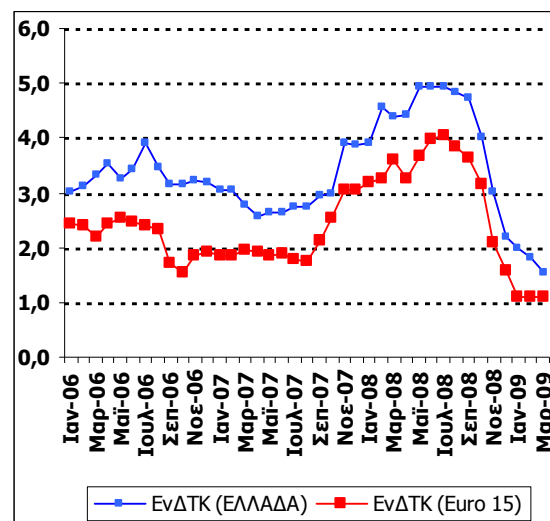
Σε κλαδικό επίπεδο, στις περισσότερες κατηγορίες του ΓΔΤΚ παρατηρείται άνοδος η οποία κυμαίνεται από 1,4% έως 4,7%. Η ταχύτερη άνοδος την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου 2009 σημειώνεται στην Εκπαίδευση (4,7% φέτος έναντι 4,6% το αντίστοιχο περσινό τετράμηνο) εξαιτίας της αύξησης των διδάκτρων στα ιδιωτικά σχολεία, και φροντιστήρια. Ακολουθούν τα Ξενοδοχεία – Καφέ - Εστιατόρια (4,3% έναντι 4,4% πέρυσι) και ο κλάδος της Διατροφής-Μη Αλκοολούχων Ποτών όπου σημειώνεται αύξηση 3,3% το 2009, έναντι όμως αύξησης κατά 6,2% το 2008. Αύξηση επίσης, κατά 3,2% παρατηρείται στους κλάδους Ένδυσης-Υπόδησης και Υγείας. Αντίθετα, πτωτικά ως προς το προηγούμενο έτος κινούνται οι κλάδοι των Μεταφορών και της Στέγασης, ενώ οριακή είναι η πτώση στις Τηλεπικοινωνίες (-0,6%). Ενδεικτικό της καθοριστικής συμβολής της μείωσης της τιμής των καυσίμων είναι το γεγονός ότι στις Μεταφορές κατά το πρώτο τετράμηνο του 2009 καταγράφεται πτώση τιμών κατά 3,7% σε σχέση με το 2008 (έναντι αύξησης 4,7% την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους), ενώ και στον κλάδο της Στέγασης η μείωση φτάνει το 2,8%.

Η αυξητική τάση του πληθωρισμού το 2008 συνδέεται άμεσα με την ανοδική πορεία του κόστους παραγωγής στη βιομηχανία. Έτσι, για το 2008 ο δείκτης τιμών παραγωγού στην εγχώρια αγορά σημείωσε μέση αύξηση κατά 10,1% έναντι αύξησης 4,1% για το 2007, ενώ και στον δείκτη

χωρίς την ενέργεια η αύξηση έφτασε το 6,4% το προηγούμενο έτος έναντι 2,7% το 2007. Όμως, η αποκλιμάκωση στην τιμή του δείκτη που παρατηρείται από τον Σεπτέμβριο του 2008 και μετά λόγω της συνεχιζόμενης μείωσης στις τιμές των καυσίμων και των πρώτων υλών συνεχίζεται και στις αρχές του 2009. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι τιμές παραγωγού στην εγχώρια βιομηχανία το α' τρίμηνο φέτος να κινηθούν πτωτικά κατά 5,7% έναντι της ίδιας περιόδου το 2008. Ενδεικτικό της σχέσης μεταξύ κόστους παραγωγής και ενέργειας είναι η παρατηρούμενη μείωση στις τιμές των ενεργειακών αγαθών κατά 16,3% σε σχέση με πέρυσι. Η εξέλιξη αυτή συνιστά πρόδρομη ένδειξη για διατήρηση του πληθωρισμού σε χαμηλά επίπεδα τους επόμενους μήνες καθώς οι πιέσεις από την πλευρά της προσφοράς εξασθενούν περαιτέρω.

Διάγραμμα 3.15

Εξέλιξη Εναρμονισμένων Δεικτών Καταναλωτή
Ελλάδας και Ευρωζώνης
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ε.Ε και ΕΣΥΕ

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Ο πληθωρισμός δεν συνιστά αυτή τη στιγμή ιδιαίτερο πρόβλημα για την εγχώρια οικονομία. Οι χαμηλές τιμές του πετρελαίου αυτήν την περίοδο σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή, επιτρέπουν τη διατήρηση χαμηλών πληθωριστικών πιέσεων, με αποτέλεσμα συνολικά κατά το πρώτο **οκτάμηνο του έτους**, ο πληθωρισμός να κινηθεί χαμηλότερα του **1,5%**.

Στη συνέχεια όμως του 2009 και σύμφωνα με τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις¹³ η τιμή του πετρελαίου αναμένεται να κινηθεί περίπου στα 55\$ το βαρέλι, επίπεδο όμως που είναι υψηλότερο το 2008, όταν η τιμή είχε υποχωρήσει κάτω από το επίπεδο των 46 δολαρίων το βαρέλι την ίδια περίοδο. Συνεπώς η «τεχνική» επίδραση των πολύ υψηλών τιμών του πετρελαίου σταδιακά περιορίζεται και άρα δεν θα ευνοεί τη διατήρηση αυτού του χαμηλού ρυθμού ανόδου των τιμών. Την ίδια στιγμή ο πληθωρισμός αναμένεται να επιβαρυνθεί, εφόσον ληφθούν πρόσθετα μέτρα από την κυβέρνηση, στο πλαίσιο της δημοσιονομικής προσαρμογής όπως για παράδειγμα η αύξηση της φορολογίας σε ποτά και τσιγάρα.

Αντισταθμιστικά - και ίσως καθοριστικά - στην παραπάνω εξέλιξη θα δράσει η πορεία της οικονομικής δραστηριότητας, η επιβράδυνση της οποίας είναι μεν έντονη, αλλά ακόμα δεν έχει οδηγήσει σε συγκράτηση των τιμών στο τμήμα των υπηρεσιών. Με δεδομένη τη συνέχιση της υποχώρησης της κατανάλωσης που τροφοδοτείται από την αβεβαιότητα και την περιορισμένη ακόμα πιστωτική επέκταση, είναι αναμενόμενο να ασκούνται ακόμα εντονό-

τερες πιέσεις για μείωση των τιμών, οι οποίες αναμένεται να αποτυπωθούν και στις υπηρεσίες στο επόμενο διάστημα.

Στο πλαίσιο αυτό και σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ελλάδα¹⁴ ο εναρμονισμένος ΔΤΚ εκτιμάται ότι θα υποχωρήσει στο 1,8% για το 2009 από 4,2% το 2008. Το IOBE εκτιμά ότι ο πληθωρισμός σε ετήσια βάση θα κινηθεί πράγματι στα επίπεδα του **1,8%, ίσως όμως και ελαφρά χαμηλότερα**.

Από την άλλη πλευρά όμως ο δομικός πληθωρισμός, θα κινηθεί αρκετά υψηλότερα και σίγουρα πάνω από 3%. Παρόλο που η υπερβάλλουσα ζήτηση υποχωρεί και ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας επιβραδύνεται (σύμφωνα με την ΤτΕ), οι δομικές στρεβλώσεις που παρουσιάζονται σε κρίσιμες για τον πληθωρισμό αγορές, εξακολουθούν να μην επιτρέπουν ταχύτερη μείωση των τιμών. Εντούτοις, ο δομικός πληθωρισμός είναι πιθανό να υποχωρήσει σημαντικά στην περίπτωση όπου η εγχώρια ζήτηση σημειώσει περαιτέρω κάμψη τους επόμενους μήνες. Άλλωστε ο κύκλος μείωσης των επιτοκίων που έχει ξεκινήσει η ΕΚΤ και έχει οδηγήσει το επιτόκιο της στο ιστορικά χαμηλό επίπεδο του 1%, όταν πριν από ένα εξάμηνο βρισκόταν στο 3,25%, συνεισφέρει στην προσπάθεια αναθέρμανσης της δραστηριότητας.

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών στο επόμενο διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, που συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξη τους από την πλευρά της προσφοράς. Οι προβλέψεις ανόδου των τιμών

¹³ Energy Information Agency

¹⁴ European Commission, Spring Forecasts, May 2009

έχουν εξασθενήσει αρκετά ήδη από τους τελευταίους μήνες του 2008 και ακόμα εντονότερα τους πρώτους μήνες του 2009. Στην πλειονότητα των κλάδων οι προβλέψεις που διατυπώνονται από τις επιχειρήσεις συγκλίνουν σε τάση μείωσης των τιμών, αφού υπερτερούν οι αποπληθωριστικές προσδοκίες. Η τάση αποκλιμάκωσης είναι περισσότερο έντονη στις Ιδιωτικές Κατασκευές, το Λιανικό Εμπόριο και τη Βιομηχανία και λιγότερο στις Υπηρεσίες. Αναλυτικότερα:

- Στη **Βιομηχανία**, η τάση αποκλιμάκωσης των τιμών που ξεκίνησε τον περασμένο Σεπτέμβριο, διατηρείται και τους πρώτους μήνες του 2009, ενώ το σχετικό ισοζύγιο αυτών που προβλέπουν βραχυπρόθεσμα άνοδο / μείωση τιμών είναι σταθερά αρνητικό από τον Οκτώβριο. Έτσι, στο α' τετράμηνο, ο σχετικός δείκτης διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -13 μονάδες, όταν για το ίδιο διάστημα πέρυσι το αντίστοιχο ισοζύγιο ξεπερνούσε το φετινό κατά 42 μονάδες. Πάντως το δίμηνο Μαρτίου – Απριλίου φαίνεται να ανακόπτεται η πτωτική τάση και να σταθεροποιούνται οι σχετικές προβλέψεις, πάντα όμως στην κατεύθυνση της μείωσης των τιμών.
- Έντονα πτωτική είναι και η εικόνα στο **Λιανικό Εμπόριο**, καθώς οι προβλέψεις ανόδου των τιμών περιορίζονται σταθερά από το καλοκαίρι του 2008. Όμως παρά την οικονομική κρίση μέχρι και το τέλος του προηγούμενου έτους, οι επιχειρήσεις που προέβλεπαν άνοδο τιμών ξεπερνούσαν όσες ανέμεναν υποχώρηση. Από

τις αρχές του έτους όμως το ισοζύγιο γίνεται αρνητικό και μάλιστα διευρύνεται σταθερά. Έτσι κατά μέσο όρο διαμορφώνεται στις -18 μονάδες, όταν για το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι ο σχετικός δείκτης βρισκόταν πολύ υψηλότερα, στις +31 μονάδες.

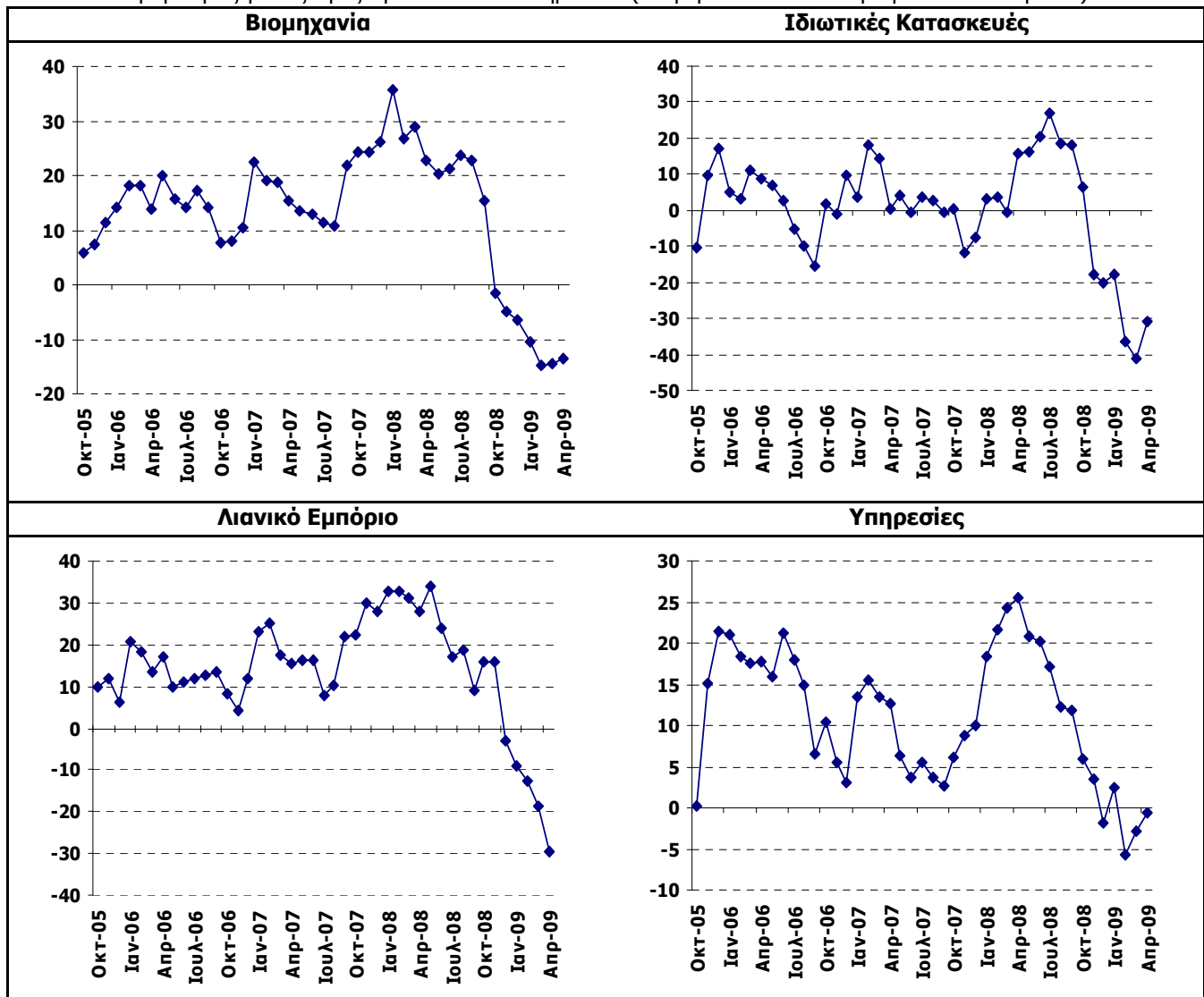
- Παραπλήσια πτωτική τάση, σημαντικά μικρότερης έντασης ωστόσο, καταγράφεται και στον τομέα των **Υπηρεσιών**, με το σχετικό ισοζύγιο να είναι ελαφρώς μόνο αρνητικό το διάστημα Ιανουαρίου – Απριλίου, στις -2 μονάδες. Αν και σε σύγκριση με πέρυσι, το ισοζύγιο είναι πολύ χαμηλότερο (+22 μονάδες το α' τετράμηνο του 2008), υποδηλώνοντας τελικά σταθερές τιμές κατά τη φετινή περίοδο, εν τούτοις η εικόνα στις Υπηρεσίες αντανακλά όσα διαπιστώθηκαν στην εξέταση του δομικού πληθωρισμού: οι τιμές σε βασικές υπηρεσίες δεν ακολουθούν τις τάσεις στα αγαθά και δεν φαίνεται η οικονομική κρίση να έχει οδηγήσει σε σημαντική πτώση των τιμών σε αυτόν τον τομέα της οικονομίας. Μάλιστα κατά το τελευταίο δίμηνο, φαίνεται να ενισχύονται οι προβλέψεις ανόδου των τιμών, καθώς πλησιάζει η τουριστική περίοδος και αρχίζει να ενεργοποιείται ένα πλήθος σχετικών υπηρεσιών, αν και σε σχέση με την περυσινή περίοδο η εικόνα είναι αρκετά ηπιότερη.
- Η εικόνα στις **Ιδιωτικές Κατασκευές**, είναι παρόμοια με εκείνη των υπόλοιπων τομέων, με τις προβλέψεις για το επίπεδο των τιμών να εμφανίζουν έντονα σημάδια αποκλιμάκωσης από τον περασμένο Οκτώβριο. Πιο

συγκεκριμένα, κατά το τετράμηνο Ιανουαρίου – Απριλίου, το ισοζύγιο θετικών/ αρνητικών προβλέψεων αν και σημειώνει έντονες διακυμάνσεις, διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -32 μονάδες, παρουσιάζοντας έντονη εξασθένιση των πληθωριστικών προσδοκιών σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, όταν υπερτερού-

σαν οι προβλέψεις ανόδου (+5 μονάδες). Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι η έντονη τάση αποκλιμάκωσης που καταγράφεται το τελευταίο διάστημα φαίνεται να τροφοδοτείται από τα «σήματα» που διοχετεύονται στην αγορά λόγω της ανάγκης εκτόνωσης της υπερπροσφοράς κατοικιών.

Διάγραμμα 3.16

Προβλέψεις για τις τιμές Προϊόντων και Υπηρεσιών (διαφορά % θετικών αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή:ΙΟΒΕ

3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, το 2008 το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών άγγιξε τα 35 δισεκ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση κατά 8% σε σχέση με το 2007. Έτσι το εξωτερικό έλλειμμα αντιστοιχούσε το 2008 στο 14,5% του ΑΕΠ της χώρας, έναντι 14,2% το 2007. Στο πρώτο δίμηνο του 2009, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών καταγράφει πτώση 21,5% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2008 και διαμορφώνεται στα 4,6 δισεκ. ευρώ. Η αντιστροφή της εικόνας για το ισοζύγιο, σε σχέση με την αύξηση που κατεγράφη το 2008, οφείλεται στον περιορισμό του εμπορικού ελλείμματος και του ισοζυγίου εισοδημάτων αλλά και στον περιορισμό των πλεονασμάτων του ισοζυγίου υπηρεσιών και τρεχουσών μεταβιβάσεων.

Η διεύρυνση του ελλείμματος του **εμπορικού ισοζυγίου** κατά 6,1% το 2008 οφείλεται κυρίως στην αύξηση των καθαρών πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων κατά 2,9 δισεκ. ευρώ και σε μικρότερο βαθμό, στην αύξηση του εμπορικού ελλείμματος εκτός καυσίμων και πλοίων κατά 422,3 εκατ. ευρώ. Στη συγκεκριμένη κατηγορία (εμπορικό ισοζύγιο εκτός πλοίων και καυσίμων), καταγράφεται αύξηση των πληρωμών για εισαγωγές κατά 2,3 δισεκ. ευρώ, και αύξηση στις εισπράξεις από εξαγωγές κατά 1,8 δισεκ. ευρώ. Ωστόσο, ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων ήταν σημαντικά μεγαλύτερος (15,2%) από τον αντίστοιχο ρυθμό αύξησης των εισαγωγών (5,8%). Αντίθετα, το πρώτο δίμηνο του

2009 παρατηρείται μείωση του εμπορικού ισοζυγίου κατά 27,5% με κύρια αιτία τη μείωση των καθαρών πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων και επιπλέον τη μείωση του εμπορικού ελλείμματος εκτός καυσίμων και πλοίων. Ο ρυθμός μείωσης των εξαγωγών αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων (-19,6%) είναι ελαφρά χαμηλότερος από το ρυθμό μείωσης των εισαγωγών (-23,9%) το 2009.

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου υπηρεσιών** διευρύνεται το 2008 κατά 3,6%, λόγω αυξήσεων των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών (13%) και ταξιδιωτικές υπηρεσίες (3%). Η αύξηση αυτή είναι ηπιότερη πάντως από την αύξηση του 2007, ενώ ήδη στο πρώτο δίμηνο του 2009 παρατηρείται μεγάλη πτώση κατά 34%. Πιο συγκεκριμένα το πρώτο δίμηνο του 2009 οι εισπράξεις από υπηρεσίες μεταφορών μειώθηκαν κατά 770 εκ. ευρώ (-25%) ενώ οι εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες μειώθηκαν κατά 72 εκ. Ευρώ (-20%).

Το έλλειμμα του **ισοζυγίου των εισοδημάτων** διευρύνθηκε κατά 1,8 δισεκ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 20%, σε σχέση με το 2007. Αποδίδεται κυρίως στην αύξηση των καθαρών πληρωμών για τόκους, μερίσματα και κέρδη όσο και στην αύξηση του τμήματος του δημόσιου χρέους που διακρατείται από κατοίκους του εξωτερικού (21,3%). Το πρώτο δίμηνο του 2009 το έλλειμμα του ισοζυγίου εξακολουθεί να διευρύνεται κατά 22,7%.

Αναφορικά με το **ισοζύγιο των τρεχουσών μεταβιβάσεων** σημειώνεται σημαντική άνοδος του πλεονάσματος κατά 1,2 δισεκ. ευρώ σε σχέση με το 2007 (73,4%). Αυτή οφείλεται κυρίως στην αύ-

ξηση των μεταβιβάσεων από την ΕΕ προς τον τομέα της γενικής κυβέρνησης κατά 318 εκατ. ευρώ, η οποία συνδυάζεται από αντίστοιχη μείωση των πληρωμών του ίδιου τομέα προς την ΕΕ κατά 1,1 δισεκ. ευρώ. Αντιθέτως, το πρώτο δίμηνο του 2009 καταγράφεται μείωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου κατά 6,1%.

Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων

Το 2008, το **ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων** παρουσίασε πλεόνασμα 4,1 δισεκ. ευρώ, μειωμένο κατά -5,6% σε σχέση με το 2007. Το πλεόνασμα αυτό περιορίστηκε όμως κατά -80,7% το πρώτο δίμηνο του 2009. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι οι εισπράξεις της γενικής κυβέρνησης από την ΕΕ μειώθηκαν κατά 78,5% ως προς το πρώτο δίμηνο του 2008, και διαμορφώθηκαν στα 278,9 εκ. ευρώ. Τέλος, το **συνολικό ισοζύγιο μεταβιβάσεων** (τρεχουσών και κεφαλαιακών) διαμορφώθηκε το 2008 στα 6,8 δισεκ. ευρώ, καταγράφοντας πλεόνασμα 926 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με το 2007, ενώ το πρώτο δίμηνο του 2009 καταγράφεται πτώση -62,5%.

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το 2008, το πλεόνασμα του **ισοζυγίου χρηματοοικονομικών συναλλαγών** διευρύνθηκε κατά 10,2%, ηπιότερα όμως του 2007, ενώ ήδη από το πρώτο δίμηνο του 2009, αυτό περιορίζεται κατά 19%.

Συγκεκριμένα για το 2008, οι **άμεσες επενδύσεις** εμφανίζουν καθαρή εισροή ύψους 1,7 δισεκ. ευρώ με την καθαρή εισροή κεφαλαίων μη κατοίκων της χώρας για άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα να ανέρ-

χονται στα 3,5 δισεκ. ευρώ και την καθαρή εκροή κεφαλαίων κατοίκων της Ελλάδας για άμεσες επενδύσεις στο εξωτερικό να ξεπερνά τα 1,8 δισεκ. ευρώ. Αντιθέτως, το πρώτο δίμηνο του 2009 καταγράφεται καθαρή εκροή -42 εκ. ευρώ.

Στην κατηγορία των **επενδύσεων χαρτοφυλακίου** η καθαρή εισροή ανήλθε σε 16,4 δισεκ. ευρώ το 2008. Ειδικότερα, η εισροή κεφαλαίων για αγορές ομολόγων και εντόκων του Ελληνικού Δημοσίου από μη κατοίκους της χώρας ανήλθε στα 19,9 δισεκ. ευρώ, ενώ η εισροή κεφαλαίων από την πώληση μετοχών εξωτερικού από κατοίκους της Ελλάδας άγγιξε τα 2,9 δισεκ. ευρώ. Οι συγκεκριμένου τύπου εισροές κεφαλαίου, υπερκάλυψαν την εκροή κεφαλαίων τόσο για αγορές ομολόγων και εντόκων γραμματίων του εξωτερικού από κατοίκους της Ελλάδας (2,2 δισεκ. ευρώ), όσο και από πωλήσεις μετοχών ελληνικών επιχειρήσεων από μη κατοίκους (3,7 δισεκ. ευρώ). Το πρώτο δίμηνο του 2009 η καθαρή εισροή μειώθηκε κατά 32% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2008, (μεταβολή 4,2 δισεκ. ευρώ).

Αντίστοιχα, στην κατηγορία των **"λοιπών" επενδύσεων** η καθαρή εκροή ύψους 12,1 δισεκ. ευρώ το 2008 οφείλεται πρωτίστως στο ότι η εισροή κεφαλαίων μη κατοίκων για τοποθετήσεις σε καταθέσεις και *repos* στην Ελλάδα (39,9 δισεκ. ευρώ) ήταν μεγαλύτερη από την αύξηση των αντίστοιχων τοποθετήσεων στο εξωτερικό από εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα και θεσμικούς επενδυτές (27,8 δισεκ. ευρώ). Το πρώτο δίμηνο του 2009 η καθαρή εκροή μειώθηκε κατά 39% σε σχέση με το 2008 και διαμορφώθηκε στα 5 δισεκ. ευρώ, κυρίως λόγω της αύξησης των τοποθετήσε-

ων εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και θεσμικών επενδυτών σε καταθέσεις και *repors* στο εξωτερικό. Τέλος, τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Φεβρουαρίου 2009 σε 2,5 δισεκ. ευρώ, στα επίπεδα του Δεκεμβρίου του 2008.

Από τα παραπάνω επιβεβαιώνεται και πάλι ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε συνδυασμό με τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα των εγχώριων προϊόντων, αποτελούν από τα πλέον σημαντικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας. Αν και μεγάλο μέρος της παρατηρούμενης επιδείνωσης το 2008 οφείλεται στην εισαγωγή παραγωγικού εξοπλισμού αναγκαίου για την στήριξη της ανάπτυξης (π.χ. αγορές πλοίων από τους Έλληνες εφοπλιστές) το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο, μετά την αφαίρεση καυσίμων και πλοίων, συνεχίζει να διευρύνεται.

Το IOBE μελετώντας συστηματικά τα τελευταία χρόνια τις αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, έχει χαρακτηρίσει το πρόβλημα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως διαρθρωτικό πρόβλημα, και όχι απλώς ως μια συγκυριακή δυσμενή εξέλιξη των τελευταίων ετών, η οποία απλώς έχει μεγεθύνει τα «συμπτώματα»^{15,16}. Η χαμηλή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών έχει ως αποτέλεσμα τη μικρή εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας. Παρά τη διείσδυση των ελληνικών αγαθών στις αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης τα τελευταία χρόνια, η εγχώρια προσφορά δεν είναι σε θέση να ανταπο-

κριθεί στα νέα χαρακτηριστικά της ζήτησης, εγχώριας και εξωτερικής. Οι εξαγωγές αγαθών παραμένουν επικεντρωμένες σε ένα σχετικά μικρό φάσμα αγαθών, κυρίως αγροτικά προϊόντα, χημικά, εξοπλισμό μεταφορών και μηχανολογικό, ενώ παρατηρείται φθίνουσα πορεία σε παραδοσιακούς εξαγωγικούς κλάδους όπως η κλωστοϋφαντουργία. Παράλληλα σημαντικό μέρος της επιδείνωσης στο ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών οφείλεται στο γεγονός ότι το Ισοζύγιο Εισοδημάτων γίνεται ελλειμματικό λόγω της αύξησης του μεριδίου του Δημόσιου χρέους που διακρατείται από ξένους επενδυτές και της διεύρυνσης των πληρωμών τόκων προς το εξωτερικό.

Η επιβράδυνση της οικονομίας σε εγχώριο αλλά και διεθνές επίπεδο σε συνδυασμό με την υποχώρηση του παγκοσμίου εμπορίου θα ευνοήσει βραχυπρόθεσμα το εμπορικό ισοζύγιο με τις εισαγωγές να περιορίζονται λόγω της χαμηλότερης εγχώριας ζήτησης, κάτι που ήδη διαφαίνεται το πρώτο δίμηνο του 2009. Ταυτόχρονα όμως, θα μετριάσει και η ζήτηση για ελληνικά προϊόντα και υπηρεσίες στο εξωτερικό, ενώ είναι πιθανό η κάμψη της εξωτερικής ζήτησης να είναι εκτεταμένη εξαιτίας και του προσανατολισμού των ελληνικών εξαγωγών προς τις αναδυόμενες αγορές, οι οποίες των οποίων εμφανίζουν τα σημαντικότερα προβλήματα. Ήδη άλλωστε οι εξαγωγές αγαθών το πρώτο δίμηνο του 2009 παρουσιάζουν κάμψη.

Αρνητική αναμένεται να είναι επίσης η επίδραση στο ισοζύγιο των υπηρεσιών από τη μείωση στις εισπράξεις από τον τουρισμό και τη ναυτιλία, τομείς οι οποίοι λειτουργούν ως αντίβαρο στη διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος και ήδη από το

¹⁵ Βασίλης Ράπανος, (2008), «Διαρθρωτικές αδυναμίες και ισοζύγιο πληρωμών: Εξελίξεις στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών», IOBE

¹⁶ Γιάννης Στουρνάρας και Μαρία Αλμπάνη, (2008) «Η Ελληνική οικονομία μετά την κρίση: Αναζητώντας το νέο αναπτυξιακό πρότυπο», IOBE.

πρώτο δίμηνο του 2009 καταγράφεται πτώση 20% και 25% στις κατηγορίες αυτές. Ωστόσο, θετική εξέλιξη αποτελεί η υποχώρηση της τιμής του πετρελαίου στις διεθνείς αγορές, η οποία μάλιστα δεν προβλέπεται να παρουσιάσει ιδιαίτερη αύξηση εξαιτίας της επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας σε παγκόσμιο επίπεδο. Επομένως, αναμένεται μείωση των καθαρών πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων, γεγονός αρκετά ευνοϊκό, αφού η χώρα εμφανίζει τη μεγαλύτερη ενεργειακή εξάρτηση από το πετρέλαιο μεταξύ των χωρών-μελών της Ευρωζώνης. Βάσει λοιπόν των παραπάνω, οι εκτιμήσεις ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστό του ΑΕΠ θα σημειώσει κάμψη το 2009 φαίνεται να επιβεβαιώνεται και από τα στοιχεία του πρώτου διμήνου.

Γίνεται τέλος κατανοητό ότι η αντιμετώπιση του ελλείμματος απαιτεί δημοσιονομική πειθαρχία και μεθοδικές διαρθρωτικές αλλαγές με μεσοπρόθεσμο ορίζοντα εφαρμογής. Τα ελληνικά εξαγώγιμα αγαθά είναι κατά κύριο λόγο χαμηλού ή μεσαίου τεχνολογικού περιεχομένου, γεγονός που δικαιολογεί εν μέρει την υστέρηση της αξίας των εξαγωγών σε σύγκριση με των εισαγωγών.

Για τον λόγο αυτό απαιτείται και η παραγωγή προϊόντων μεσαίας και υψηλής τεχνολογίας. Προς την κατεύθυνση αυτή, συμβάλλει η ανάπτυξη των κλάδων υψηλής τεχνολογίας με τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη χώρα να έχουν αυξηθεί σημαντικά την τελευταία 15ετία. Παράλληλα, η παραγωγή προϊόντων με "ταυτότητα" ιδίως από τον αγροτικό-κτηνοτροφικό τομέα (όπως προϊόντα προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης, γεωγραφικής ένδειξης, βιολογικής καλλιέργειας), η βελτίωση της παραγωγικότητας και η μείωση του κόστους παραγωγής θα δώσει τη δυνατότητα για την προσφορά ποιοτικών και σε πιο ανταγωνιστικές τιμές προϊόντων. Συνεπώς, και προκειμένου επομένως να αποφευχθούν φαινόμενα υστέρησης στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας με περαιτέρω αρνητικές συνέπειες για την οικονομία, απαιτείται η ισχυροποίηση της παραγωγικής βάσης της χώρας σε συνδυασμό με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, ώστε τα προϊόντα και οι υπηρεσίες να αποκτήσουν καλύτερη θέση στις διεθνείς αγορές.

Πίνακας 3.10

Προσωρινό Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών (εκατ. ευρώ)

		Ιανουάριος - Δεκέμβριος			Ιανουάριος - Φεβρουάριος		
		2006	2007	2008	2007	2008	2009
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (I.A + I.B + I.Γ + I.Δ)	-23.668,1	-32.393,4	-34.980,7	-5.929,5	-5.864,9	-4.624,7
I.A	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 - I.A.2)	-35.286,3	-41.499,2	-44.048,8	-6.051,2	-7.413,6	-5.376,0
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-8.761,3	-9.219,6	-12.154,6	-1.446,2	-2.103,2	-1.395,1
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-26.525,0	-32.279,6	-31.894,3	-4.605,0	-5.310,4	-3.980,9
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-3.390,5	-5.520,3	-4.712,7	-624,8	-794,8	-647,1
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-23.134,5	-26.759,3	-27.181,6	-3.980,2	-4.515,6	-3.333,8
I.A.1	Εξαγωγές αγαθών	16.154,3	17.445,5	19.812,9	2.500,0	3.172,7	2.339,7
	Καύσιμα	2.939,8	3.037,3	4.254,5	367,3	559,8	352,6
	Πλοία (εισπράξεις)	1.631,8	2.275,4	1.582,0	310,8	325,5	149,9
	Λοιπά αγαθά	11.582,7	12.132,8	13.976,5	1.821,9	2.287,4	1.837,2
I.A.2	Εισαγωγές αγαθών	51.440,6	58.944,8	63.861,7	8.551,2	10.586,2	7.715,7
	Καύσιμα	11.701,1	12.256,9	16.409,0	1.813,5	2.663,0	1.747,7
	Πλοία (πληρωμές)	5.022,3	7.795,7	6.294,6	935,6	1.120,3	797,0
	Λοιπά αγαθά	34.717,2	38.892,2	41.158,1	5.802,1	6.802,9	5.171,0
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	15.337,1	16.591,7	17.198,6	975,9	1.227,1	808,7
I.B.1	Εισπράξεις	28.364,1	31.337,3	34.092,6	3.120,1	3.970,7	3.031,7
	Ταξιδιωτικό	11.356,7	11.319,2	11.662,3	305,3	355,7	283,7
	Μεταφορές	14.324,7	16.939,3	19.188,3	2.351,3	3.058,8	2.292,2
	Λοιπές υπηρεσίες	2.682,7	3.078,9	3.242,0	463,6	556,2	455,8
I.B.2	Πληρωμές	13.027,0	14.745,6	16.894,1	2.144,2	2.743,7	2.223,0
	Ταξιδιωτικό	2.382,8	2.485,7	2.642,6	362,3	459,4	364,8
	Μεταφορές	6.991,3	7.771,3	9.316,0	1.147,1	1.477,6	1.098,9
	Λοιπές υπηρεσίες	3.652,9	4.488,6	4.935,5	634,8	806,6	759,3
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-7.118,8	-9.077,0	-10.889,0	-999,4	-1.243,6	-1.526,2
I.Γ.1	Εισπράξεις	3.626,1	4.625,7	5.732,8	704,4	965,5	899,0
	Αμοιβές, μισθοί	318,1	366,9	344,7	48,1	62,0	41,0
	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	3.308,0	4.258,9	5.388,1	656,3	903,6	858,0
I.Γ.2	Πληρωμές	10.744,9	13.702,7	16.621,8	1.703,8	2.209,2	2.425,2
	Αμοιβές, μισθοί	280,7	332,6	410,1	50,6	53,9	68,1
	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	10.464,2	13.370,1	16.211,7	1.653,1	2.155,2	2.357,0
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	3.399,9	1.591,1	2.758,6	145,2	1.565,3	1.468,8
I.Δ.1	Εισπράξεις	6.847,4	6.608,1	6.882,7	1.267,3	2.429,5	2.335,1
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	4.462,4	4.361,2	4.678,8	939,0	2.030,8	2.000,2
	Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα, κλπ)	2.385,0	2.246,9	2.203,9	328,4	398,7	334,9
I.Δ.2	Πληρωμές	3.447,5	5.017,0	4.124,1	1.122,1	864,2	866,2
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	2.472,7	3.825,4	2.717,6	942,9	641,3	662,7
	Λοιποί τομείς	974,8	1.191,6	1.406,4	179,2	222,9	203,6
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1 - II.2)	3.041,3	4.332,3	4.090,8	841,0	1.196,1	230,7
II.1	Εισπράξεις	3.310,7	4.673,9	4.637,8	890,0	1.257,3	278,9
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	3.116,5	4.401,4	4.241,9	856,4	1.181,5	253,5
	Λοιποί τομείς	194,2	272,4	395,9	33,6	75,7	25,3
II.2	Πληρωμές	269,5	341,6	547,0	48,9	61,2	48,2
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	32,2	27,1	192,0	4,8	5,2	1,6
	Λοιποί τομείς	237,3	314,5	354,9	44,2	56,0	46,6
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I + II)	-20.626,8	-28.061,1	-30.889,9	-5.088,4	-4.668,8	-4.394,0
IV	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (IV.A + IV.B + IV.Γ + IV.Δ)	20363,7	27361,4	30160,2	4460,9	5025,0	4062,7
IV.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	953,8	-2499,0	1666,7	-1900,9	-319,7	-42,4
	Κατοίκων στο εξωτερικό	-3321,6	-3900,1	-1810,0	-1877,7	-394,5	-193,2
	Μη κατοίκων στην Ελλάδα	4275,4	1401,1	3476,7	-23,2	74,8	150,8
IV.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ*	8115,4	17441,7	16428,0	6608,0	13388,3	9102,2
	Απαιτήσεις	-6961,2	-16351,1	-268,9	-2762,3	-49,1	3502,9
	Υποχρεώσεις	15076,6	33792,8	16696,9	9370,3	13437,4	5599,3
IV.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	11518,5	12740,6	12094,6	-284,3	-8211,7	-5002,1
	Απαιτήσεις	-5851,0	-16266,1	-27823,3	-7398,4	-5007,4	-4273,0
	Υποχρεώσεις	17369,5	29006,8	39917,8	7114,1	-3204,3	-729,1
	(Δάνεια Γενικής Κυβέρνησης)	-447,7	-2341,7	-572,7	-918,8	-33,1	-527,2
IV.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ **	-224,0	-322,0	-29,0	38,0	168,0	5,0
V	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (I + II + IV + V = 0)	263,1	699,7	729,7	627,6	-356,1	331,3
	ΥΦΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ (τέλος Φεβρουαρίου)***				2131,0	2323,0	2516,0

* (+) καθαρή εισροή (-) καθαρή εκροή ** (+) μείωση (-) αύξηση * * Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στοΔιεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ, και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ. **Πηγή:** Τράπεζα της Ελλάδος

4. Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η εγχώρια Αμυντική Βιομηχανία¹⁷ αναπτύχθηκε κυρίως σε μια προσπάθεια μείωσης της εξάρτησης από ξένους προμηθευτές και περιορισμού του αντίστοιχου συναλλαγματικού βάρους. Οι τεχνολογικές εξελίξεις και η είσοδος νέων επιχειρήσεων σε μία αγορά που κυριαρχούσαν οι κρατικές επιχειρήσεις, έχουν μεταβάλει τα χαρακτηριστικά της τα τελευταία χρόνια, ενώ το ρυθμιστικό περιβάλλον εξακολουθεί να παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των συνθηκών λειτουργίας της. Εντούτοις, η εγχώρια ζήτηση αμυντικού υλικού καλύπτεται ακόμα κατά ένα μικρό ποσοστό από την εγχώρια παραγωγή, καθώς υπάρχουν αδυναμίες σε όρους καινοτομίας και τεχνογνωσίας – πλην ελάχιστων εξαιρέσεων – ενώ το υπόλοιπο μέρος καλύπτεται από εισαγωγές. Οι σημαντικότεροι προμηθευτές αμυντικού εξοπλισμού συμβατικών όπλων της Ελλάδας είναι οι ΗΠΑ, η Γερμανία και η Γαλλία, ενώ δυναμική είναι τα τελευταία χρόνια και η παρουσία της Ρωσίας. Οι εισαγωγές αφορούν κυρίως αεροσκάφη, πλοία και τεθωρακισμένα οχήματα. Οι αμυντικές δαπάνες ως ποσοστά κορυφώθηκαν το 2000, ενώ στη συνέχεια το ύψος τους σταθεροποιείται. Το 2006, οι αμυντικές δαπάνες αποτελούσαν το 2,3% του ΑΕΠ και το 5,4% των συνολικών δημόσιων δαπανών. Άλλωστε, το μέγεθος των αμυντικών προμηθειών επηρεάζεται από πλήθος παραγόντων πολιτικής ή στρατηγικής φύσεως, το επίπεδο των συμ-

μαχικών αμυντικών δαπανών, την πολιτική προμηθειών που έχει υιοθετήσει ένα κράτος κ.λπ.

4.1 Δομή και χαρακτηριστικά της αμυντικής βιομηχανίας στην Ελλάδα

Ο προσδιορισμός των επιχειρήσεων που περιλαμβάνονται στην αμυντική βιομηχανία είναι αρκετά δύσκολος, εξαιτίας του εύρους των αμυντικών προϊόντων, τα όρια του οποίου εκτείνονται από τα σύνθετα οπλικά συστήματα έως τα απλά προϊόντα χρήσιμα για τη λειτουργία των Ενόπλων Δυνάμεων. Στην ελληνική αμυντική αγορά, εκτός από τις εγχώριες αμυντικές επιχειρήσεις, δραστηριοποιείται και ένας σημαντικός αριθμός μη εγχώριων αμυντικών παραγωγικών επιχειρήσεων, ως ανάδοχοι προμηθειών, που συνεργάζεται με εγχώριες επιχειρήσεις (κατασκευαστές ή υποκατασκευαστές) στο πλαίσιο συμπαραγωγών (Εγχώριας Βιομηχανικής Συμμετοχής ή Αντισταθμιστικών Ωφελημάτων). Συγχρόνως, οι περισσότερες επιχειρήσεις που εμπλέκονται στην αμυντική βιομηχανία έχουν δραστηριότητα και σε πολιτικούς τομείς: άλλες επιχειρήσεις έχουν ως κύρια δραστηριότητα την παραγωγή αμυντικών προϊόντων και άλλες ως δευτερεύουσα.

Οι εγχώριοι παραγωγοί αμυντικών προϊόντων είναι πλέον εδραιωμένοι και το ενδεχόμενο εμφάνισης νεοεισερχομένων παραγωγών στον κλάδο είναι περιορισμένο. Από την άλλη πλευρά όμως λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων είναι αρκετά πιθανό επιχειρήσεις που αναπτύσσουν νέα τεχνολογία και

¹⁷ Το κείμενο αυτό αποτελεί προδημοσίευση της κλαδικής μελέτης που εκπόνησε το IOBE για την Αμυντική Βιομηχανία (Κλαδική μελέτη Νο 222, Μάρτιος 2009).

επενδύουν στην Ε&Α να είναι σε θέση να διεκδικήσουν μερίδιο της αγοράς. Ταυτόχρονα, το άνοιγμα της αγοράς στο διεθνή ανταγωνισμό εντείνει τον υφιστάμενο ανταγωνισμό, καθώς εισέρχονται στην αγορά διεθνείς παίκτες με συγκριτικά πλεονεκτήματα – ιδιαίτερα σε όρους καινοτομίας – έναντι των εγχώριων παραγωγών.

Συνεπώς, μια μεγάλη αδυναμία της ελληνικής αμυντικής βιομηχανίας είναι η περιορισμένη τεχνογνωσία: οι περισσότερες επιχειρήσεις του κλάδου δεν έχουν να επιδείξουν πολλά ως προς την τεχνογνωσία σχεδιασμού αμυντικών προϊόντων και οπλικών συστημάτων. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι εγχώριες δημόσιες δαπάνες σε Έρευνα και Ανάπτυξη (Ε&Α) στον αμυντικό τομέα αντιστοιχούσαν το 2006 σε 0,5% των συνολικών δημόσιων δαπανών σε Ε&Α και μόλις σε 0,016‰ του ΑΕΠ. Εξαιρετικά περιορισμένη είναι και η συμμετοχή των επιχειρήσεων σε διεθνή ερευνητικά προγράμματα. Η πλειονότητα των εγχώριων επιχειρήσεων αγοράζει άδειες παραγωγής από τρίτους (licencing) και λειτουργεί με την τεχνογνωσία που έχουν αναπτύξει ξένες εταιρίες. Συνήθως, οι εγχώριες αμυντικές επιχειρήσεις βρίσκονται στο διεθνή ανταγωνισμό σε ρόλο υποκατασκευαστή. Η ιδιαιτερότητα της εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας είναι ότι δεν έχει το εύρος των πελατών που έχουν βιομηχανίες άλλων χωρών, ούτε – εκτός ορισμένων περιπτώσεων – παρουσιάζει ιδιαίτερες τεχνολογικές καινοτομίες σε βαθμό τέτοιο που να μπορεί να διευρύνει το πελατολόγιό της και σε άλλες χώρες. Παράλληλα, η υψηλή εξάρτησή της από το ελληνικό κράτος επιδεινώνει τη θέση της, τη στιγμή που οι πα-

ραγγελίες εξοπλιστικών προγραμμάτων έχουν περιοριστεί.

4.2 Οικονομικές επιδόσεις

Για την εξέταση των οικονομικών μεγεθών και επιδόσεων του κλάδου, οι επιχειρήσεις διακρίθηκαν σε δύο δείγματα: το πρώτο δείγμα (πυρήνας αμυντικής βιομηχανίας), περιλαμβάνει επιχειρήσεις με κύριο προσανατολισμό στον τομέα της άμυνας, επιχειρήσεις δηλαδή που δραστηριοποιούνται κυρίως σε προϊόντα της αμυντικής βιομηχανίας, ενώ το δεύτερο δείγμα (περιφερειακές αμυντικής βιομηχανίας) αποτελείται από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται μεν στον τομέα της άμυνας, αλλά κυρίως ασχολούνται με τον πολιτικό τομέα.

Στο πλαίσιο αυτό, οι επιχειρήσεις του «πυρήνα» εμφανίζονται συνολικά ζημιογόνες σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 2004-2007. Τα ίδια κεφάλαια παρουσιάζουν πτωτική πορεία, γεγονός που οφείλεται εν μέρει και στις συνολικές ζημιές που εμφανίζουν οι επιχειρήσεις του δείγματος. Αντίθετα, οι «περιφερειακές» επιχειρήσεις εμφανίζονται συνολικά κερδοφόρες. Το γενικότερο συμπέρασμα που ανακύπτει είναι ότι όσο περισσότερο δραστηριοποιείται μια επιχείρηση στον αμυντικό τομέα, τόσο πιο πιθανό να είναι ζημιογόνα, ενώ η εξέλιξη της κερδοφορίας της μπορεί να είναι πιο θετική εάν δραστηριοποιείται σημαντικά και στον πολιτικό τομέα. Οι επιχειρήσεις που έχουν πιο σαφή προσανατολισμό προς την άμυνα παρουσιάζουν πιο σημαντικά χρηματοοικονομικά διρθρωτικά προβλήματα σε σχέση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις. Ειδικότερα οι κρατικές αμυντικές επιχειρήσεις παρουσιάζουν υψηλά λειτουργικά έξοδα, γεγονός που δυσχεραίνει και την υπόλοιπη χρηματοοικονο-

μική πορεία τους. Στο ίδιο πλαίσιο, από την εξέταση των αριθμοδεικτών, οι «περιφερειακές» επιχειρήσεις παρουσίαζαν καλύτερα αποτελέσματα συγκριτικά με τις επιχειρήσεις του πυρήνα, ειδικότερα ως προς τη ρευστότητα και την αποδοτικότητα.

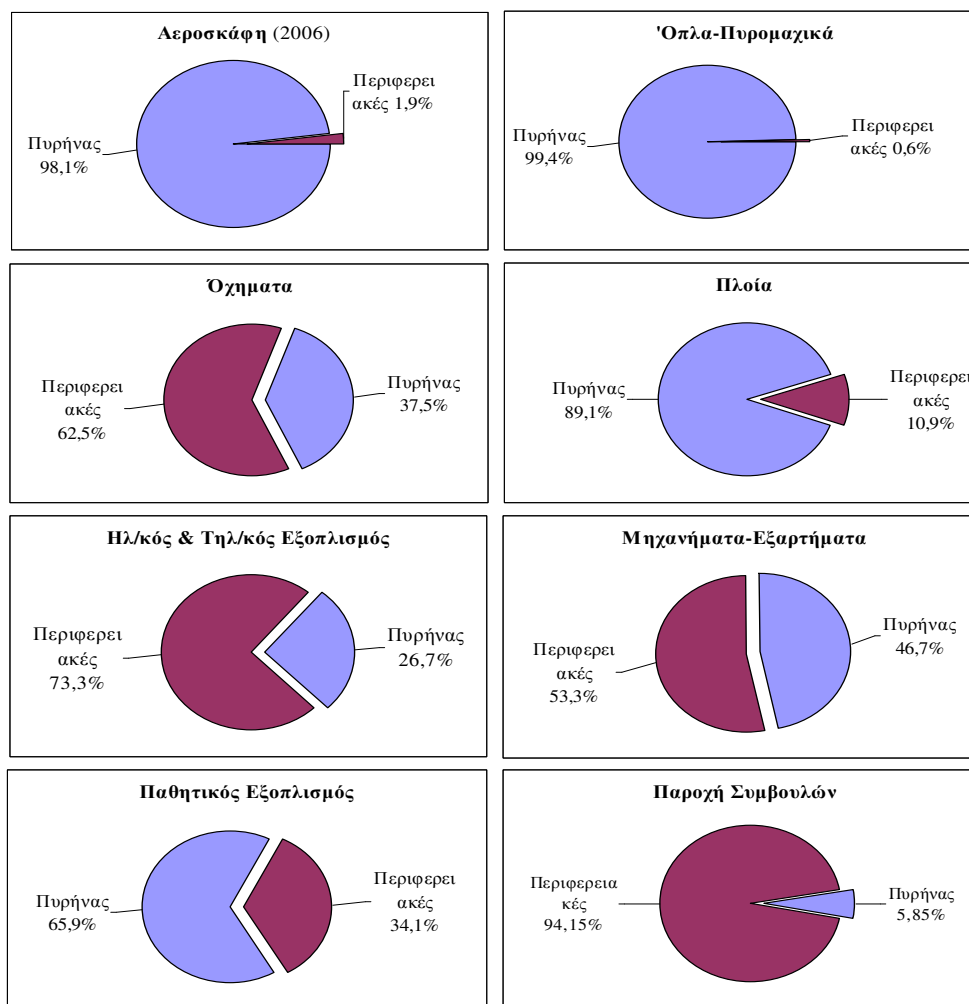
4.3 Θεσμικό περιβάλλον

Σύμφωνα με το ν.3433/2006, οι επιχειρήσεις πλέον πρέπει να αποδεικνύουν μέσω διαγωνιστικής διαδικασίας την τεχνογνωσία

τους και την επάρκειά τους για να επιλεγθούν ως ανάδοχοι ενός έργου / παραγγελίας. Ωστόσο, οι ξένες επιχειρήσεις μπορούν να ανταποκριθούν πιο άμεσα σε μια ενδεχόμενη παραγγελία και να τη διεκδικήσουν σε ένα διαγωνισμό. Από την άλλη πλευρά, οι εγχώριες επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο να σταθούν ανταγωνιστικά στο διεθνές περιβάλλον και να διεκδικήσουν συμβόλαια και συμβάσεις από την παγκόσμια αγορά, πλην ελάχιστων και χαρακτηριστικών περιπτώσεων.

Διάγραμμα 4.1:

Κατανομή Κύκλου Εργασιών Επιλεγμένων Επιχειρήσεων Αμυντικής Βιομηχανίας ανά Τομέα Δραστηριότητας και Προσανατολισμό, 2007

Πηγή: Δημοσιευμένες Λογιστικές Καταστάσεις Εταιριών. Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ.

Σημείωση: για τον τομέα κατασκευή και επισκευή αεροσκαφών παρουσιάζονται τα στοιχεία του 2006, καθώς το 2007 ο ισολογισμός της ΕΑΒ ΑΕ δεν ήταν διαθέσιμος, με αποτέλεσμα να διαφοροποιείται η εικόνα του τομέα.

Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ εντείνει τις προσπάθειές της για τη δημιουργία κοινής ευρωπαϊκής αμυντικής αγοράς και της ευρωπαϊκής αμυντικής τεχνολογικής βιομηχανικής βάσης, οι οποίες αποσκοπούν στη δημιουργία ομοσπονδιακών δομών. Οι εξελίξεις αυτές αναμένεται να επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα των εγχώριων επιχειρήσεων. Παράλληλα, η εγχώρια αμυντική αγορά των προϊόντων που παράγουν οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι μικρή σε μέγεθος συγκριτικά με άλλες του εξωτερικού, και συνεπώς, η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς τους και η επέκταση των δραστηριοτήτων τους και εκτός ελληνικών συνόρων κρίνονται απαραίτητες για τη βιωσιμότητά τους.

4.4 Προοπτικές

Το περιβάλλον για τις εγχώριες αμυντικές επιχειρήσεις αναμένεται να αναμορφωθεί τα επόμενα χρόνια από την προωθούμενη δημιουργία Ευρωπαϊκής Αγοράς Αμυντικού Εξοπλισμού στην ΕΕ, που είναι πιθανό να οδηγήσει στην επικράτηση λίγων μεγάλων ευρωπαϊκών αμυντικών εταιριών. Οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις θα ζημιωθούν από μια τέτοια εξέλιξη, καθώς δεν θα διαθέτουν ούτε την απαραίτητη τεχνογνωσία, ούτε την κατάλληλη υποδομή για να μπορέσουν να ανταγωνισθούν τους διεθνείς οίκους. Επιπλέον, ενδεχόμενη δεσμευτική υποχρέωση της Ελλάδας στους κανονισμούς του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας (ΕΟΑ), ο οποίος θέτει θέμα για περιορισμό της χρήσης του άρθρου 296 της Συνθήκης της ΕΕ και για άνοιγμα των αγορών των χωρών μελών στο διεθνή ανταγωνισμό, αναμένεται να πλήξει την ελληνι-

κή αμυντική βιομηχανία, καθώς οι περισσότερες εταιρίες του κλάδου δεν είναι προετοιμασμένες να αντεπεξέλθουν στον ανοικτό ανταγωνισμό.

Συνεπώς, κρίνεται απαραίτητη η αναδιάρθρωση των εγχώριων αμυντικών βιομηχανιών προκειμένου να εξασφαλίσουν την ανάπτυξή τους σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα και να αντιμετωπίσουν το έντονα ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον. Παράλληλα, οι επιχειρήσεις του κλάδου πρέπει να ενσωματώσουν χαρακτηριστικά διεθνούς παίκτη για να επιβιώσουν στο διεθνή ανταγωνισμό, καθώς, εάν συνεχίσουν να λειτουργούν με τις υπάρχουσες δομές, θα δυσκολευτούν να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις του ανοικτού ανταγωνισμού, εξέλιξη που πιθανόν να οδηγήσει σε συρρίκνωση της εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας.

4.5 Προτάσεις

Ορισμένα μέτρα που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην ενίσχυση της αμυντικής βιομηχανίας είναι τα εξής:

- Προβολή στο εξωτερικό, με την παράλληλη συμβολή του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, των αμυντικών επιχειρήσεων, κρατικών και ιδιωτικών, και ιδιαίτερα εκείνων των επιχειρήσεων που παράγουν καινοτόμα προϊόντα.
- Συστηματική καταγραφή των δυνατοτήτων της αμυντικής βιομηχανίας, όχι μόνο ως προς τον αριθμό των επιχειρήσεων, αλλά και των τεχνολογικών δυνατοτήτων, των

- καινοτομιών που παρουσιάζουν, είτε σε εθνικό είτε σε διεθνές επίπεδο, αλλά και των υστερήσεων και των αδυναμιών τους. Σύμφωνα με εκπροσώπους του κλάδου, το ελληνικό κράτος δεν θα πρέπει να αναλαμβάνει μόνο υποχρεώσεις ως προς τις θεσμικές αλλαγές, αλλά και να διεκδικεί δικαιώματα υπέρ της αμυντικής βιομηχανίας, δεδομένου μάλιστα ότι ως ένας από τους πιο σημαντικούς αγοραστές αμυντικού εξοπλισμού στην Ευρώπη, έχει ικανή διαπραγματευτική δύναμη.
- Επίσης, στην ενίσχυση των εγχώριων αμυντικών επιχειρήσεων θα μπορούσαν να συμβάλλουν: (α) η πραγματοποίηση συμβάσεων υποστήριξης των αμυντικών προϊόντων και μετά την πώληση, (β) οι κατάλληλες συνεργασίες στο πλαίσιο της Ελληνικής Προστιθέμενης Αξίας, (γ) η επιτάχυνση των διαδικασιών υλοποίησης αντισταθμιστικών ωφελημάτων προς κατευθύνσεις αποτελεσματικές για την αμυντική βιομηχανία, γεγονός που θα λειτουργούσε ευεργετικά ιδιαίτερα την τρέχουσα περίοδο που οι παραγγελίες των εξοπλιστικών προγραμμάτων έχουν ελαττωθεί και οι επιχειρήσεις υποαπασχολούνται και (δ) η εκμετάλλευση του καθεστώτος ενεργητικής τελειοποίησης βάσει του Κοινού Τελωνειακού Κώδικα, κατά το οποίο τα εισαγόμενα προϊόντα τρίτων χωρών απαλλάσσονται από δασμούς και τυχόν άλλες επιβαρύνσεις όταν έχουν υποστεί επιπλέον μεταποίηση και επανεξάγονται ως παράγωγα προϊόντα σε τρίτες χώρες.
 - Ο διεθνής ανταγωνισμός θα πρέπει να αντιμετωπιστεί όχι ως απειλή αλλά ως πρόκληση για τις εγχώριες αμυντικές επιχειρήσεις για την ενδυνάμωση της εξαγωγικής δραστηριότητας. Κατόπιν εσωτερικών αποτελεσματικών αναδιορθώσεων, οι επιχειρήσεις θα έχουν την ευκαιρία να συμμετάσχουν σε διεθνή προγράμματα ή να υποβάλλουν προσφορές σε άλλες χώρες. Για παράδειγμα, οι επιχειρήσεις θα μπορούν να συμμετάσχουν σε διαγωνισμούς άλλων κρατών-μελών που δημοσιεύονται μέσω του ΕΟΑ. Μέσω των διεθνών προγραμμάτων, δυνητικά θα βελτιώσουν τις τεχνολογικές δυνατότητές τους με παράλληλη διεύρυνση του πελατολογίου τους, χωρίς την έντονη εξάρτησή τους από το ελληνικό κράτος.
 - Ένταξη των ελληνικών επιχειρήσεων στο ερευνητικό πρόγραμμα των ξένων προμηθευτών. Η συμμετοχή στην ανάπτυξη ενός συστήματος κάποιου ξένου οίκου θα έχει πολλαπλασιαστικά οφέλη μελλοντικά, καθώς θα βοηθηθεί ιδιαίτερα η απόκτηση τεχνογνωσίας των ελληνικών επιχειρήσεων για τη δημιουργία ελληνικών καινοτομιών.
 - Συμμετοχή των ελληνικών αμυντικών επιχειρήσεων σε διεθνή προγράμματα E&A και σε κέντρα αριστείας. Όταν ανατίθενται προμή-

θεις σε ελληνικές επιχειρήσεις αποκτάται τεχνογνωσία από την εγχώρια παραγωγή και δημιουργούνται υποδομές οι οποίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν μελλοντικά σε εναλλακτικές χρήσεις. Σύμφωνα με εκπροσώπους του κλάδου, μπορεί βραχυχρόνια οι επενδύσεις σε Ε&Α και η προσπάθεια απόκτησης τεχνογνωσίας σε επίπεδο σχεδιασμού να έχουν κόστος και δυσκολίες ως προς την υλοποίηση, μακροχρόνια όμως θα βοηθήσουν σημαντικά την εγχώρια αμυντική βιομηχανία να γίνει πιο ανταγωνι-

στική και να μπορέσει να ανταποκριθεί στις προκλήσεις που δέχεται από το διεθνή ανταγωνισμό.

- Επέκταση της πρακτικής συσπειρώσεων – κοινοπραξιών επιχειρήσεων συμπληρωματικών εργασιών και παραγωγής προϊόντων, προκειμένου να προσφέρονται πιο ολοκληρωμένες λύσεις, για παράδειγμα στους ξένους προμηθευτές σε περιπτώσεις συμπαραγωγών ώστε να επιτυγχάνεται χαμηλότερο κόστος π.χ. μέσω μαζικότερων παραγγελιών.

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Το παράρτημα που ακολουθεί, χωρίζεται σε δύο μέρη, έτσι ώστε στην παρούσα έκθεση του IOBE να ενσωματωθεί το μοντέλο που ακολουθείται πλέον στο πλαίσιο παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας:

A) Το α' μέρος του παραρτήματος περιλαμβάνει τις επιδόσεις των χωρών – μελών της Ε.Ε. των 25 στους 14 διαρθρωτικούς δείκτες που συνθέτουν τη συνοπτική λίστα (short list) δεικτών που χρησιμοποιούνται πλέον από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για την παρακολούθηση της υλοποίησης των στόχων της Λισσαβόνας από κάθε χώρα-μέλος και την πορεία των διαρθρωτικών αλλαγών των αντίστοιχων οικονομιών.

B) Το β' μέρος περιλαμβάνει μία επιλογή από τους υπόλοιπους δείκτες που υιοθετήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2000 σε μια προσπάθεια να τροφοδοτηθούν οι εθνικές κυβερνήσεις με ένα σύνολο από σαφείς διακριτούς και εύκολα μετρήσιμους δείκτες που αποτυπώνουν το βαθμό διαρθρωτικής προσαρμογής κάθε χώρας - μέλους. Οι δείκτες αυτοί αποτελούν έτσι (μαζί προφανώς με τους 14 παραπάνω δείκτες), την ευρεία λίστα (long list) των δεικτών που η Eurostat παρακολουθεί και εναρμονίζει σε συστηματική βάση για την Ε.Ε των 27.

Βασικός στόχος του συνόλου των διαρθρωτικών δεικτών είναι να καταγραφεί η πρόοδος, που έχει σημειωθεί σε πέντε κρίσιμους τομείς πολιτικής, οι οποίοι αφορούν στην **απασχόληση**, στην **καινοτομία και έρευνα**, στις **αλλαγές στη διάρθρωση της οικονομίας**, στην **κοινωνική συνοχή** και στο **περιβάλλον**. Παράλληλα παρακολουθούνται επιπλέον κάποιοι **βασικοί οικονομικοί δείκτες**, που αποδίδουν το ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον, εντός του οποίου λαμβάνουν χώρα οι διαρθρωτικές αλλαγές που εφαρμόζονται σε κάθε χώρα - μέλος.

Κάθε ένας από τους δείκτες που παρουσιάζονται στη συνέχεια, αποδίδεται γραφικά για το σύνολο των 27 χωρών (όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία), ενώ σε πινακοποιημένη μορφή δίνεται η επίδοση της Ελλάδας σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ε.Ε. των 27, της Ε.Ε. των 25, της Ε.Ε. των 15 και της Ευρωζώνης (τελευταία αναθεώρηση Eurostat, Αύγουστος 2007).

Ονοματολογία

EU27	Ευρωπαϊκή Ένωση (Τον Ιανουάριο 2007 εντάχθηκαν στη Ευρωπαϊκή Ένωση η Βουλγαρία και η Ρουμανία)
EU25	Ευρωπαϊκή Ένωση
EA13	Ευρωζώνη (Τον Ιανουάριο 2007 εντάχθηκε στη Ευρωζώνη η Σλοβενία)
BE	Βέλγιο
CZ	Τσεχία
DK	Δανία
DE	Γερμανία
EE	Εσθονία
EL	Ελλάδα
ES	Ισπανία
FR	Γαλλία
IE	Ιρλανδία
IT	Ιταλία
CY	Κύπρος
LV	Λετονία
LT	Λιθουανία
LU	Λουξεμβούργο
HU	Ουγγαρία
MT	Μάλτα
NL	Ολλανδία
AT	Αυστρία
PL	Πολωνία
PT	Πορτογαλία
SI	Σλοβενία
SK	Σλοβακία
FI	Φινλανδία
SE	Σουηδία
UK	Μ. Βρετανία

ΜΕΡΟΣ Α

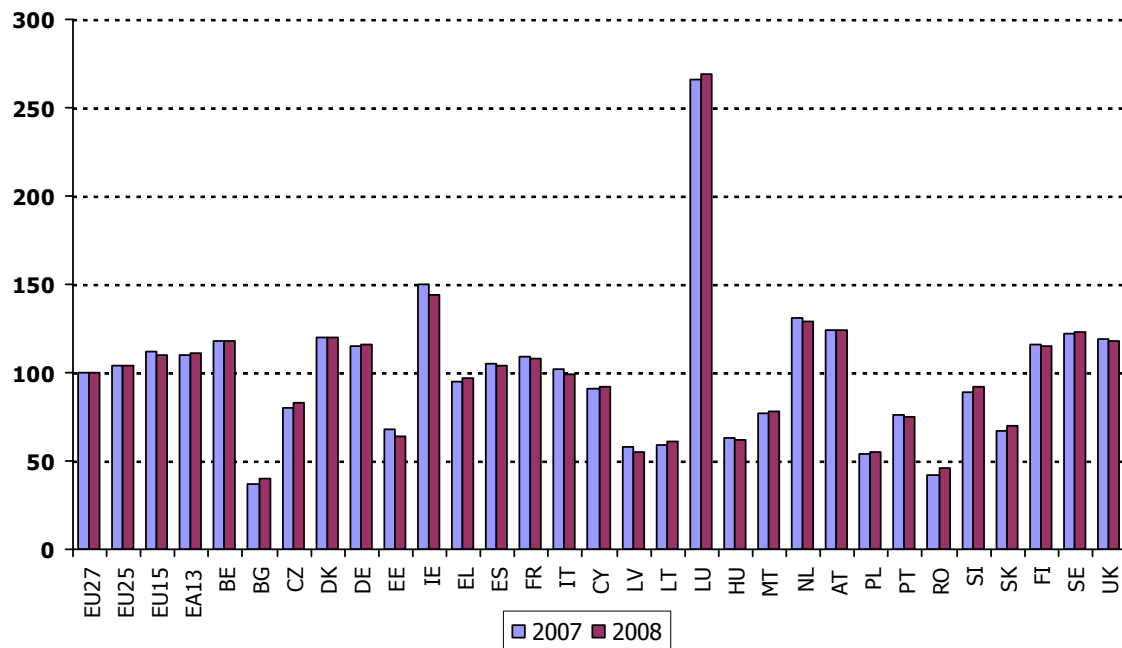
(ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΦΘΩΤΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ)

I-A. ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

I-1α. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ

(μονάδες αγοραστικής δύναμης, PPS, Ε.Ε-27=100)

Οι μονάδες αγοραστικής δύναμης (Purchasing Power Standards, PPS) είναι δείκτες της μέσης αναλογίας των τιμών μεταξύ διαφορετικών χωρών. Η χρήση τους κάνει εφικτή την σύγκρισή του όγκου του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των χωρών.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	100	100	100	100	100	100	100	100	100,0(f)
EU25	105	104,8	104,6	104,4	104,2	104,1	103,9	103,7	103,7(f)
EU15	115,3	114,9	114,3	113,7	113,2	112,8	112,2	111,7	110,5(f)
EA13	113,7	113,3	112,4	111,6	110,5	110,5	110,1	109,7	111,5(f)
EL	84,1	86,6	90,2	92,1	94	92,8	94,1	94,8	96,6(f)

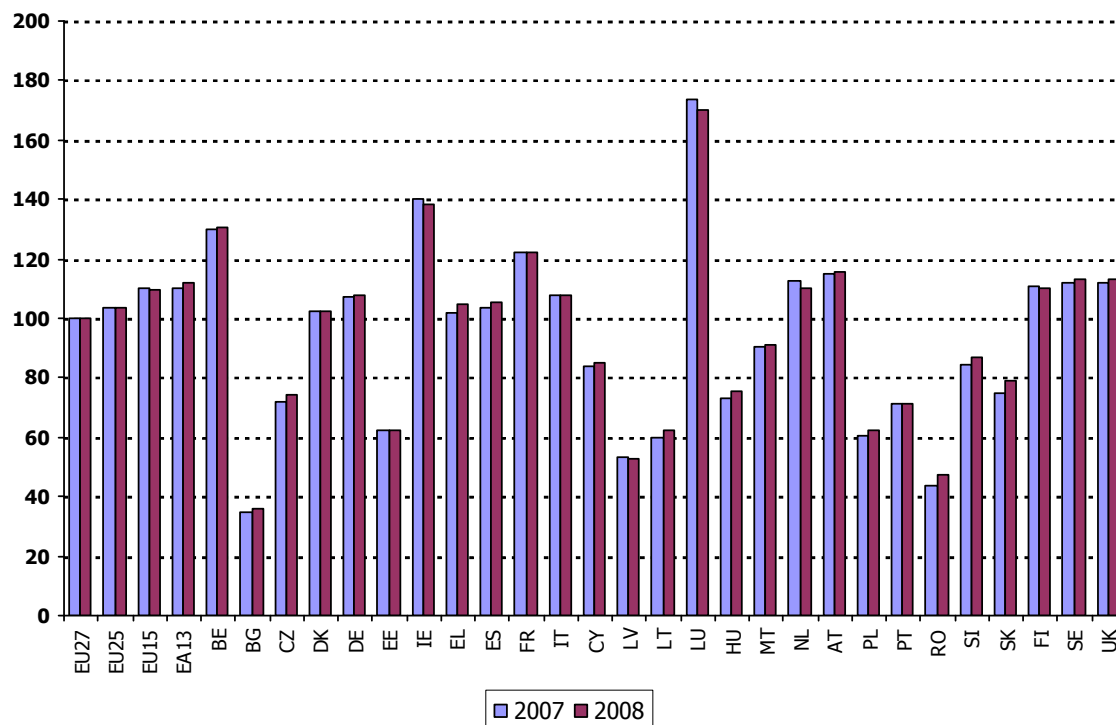
(f): πρόβλεψη

Πηγή: Eurostat

I-2α. Παραγωγικότητα Εργασίας ανά Απασχολούμενο Άτομο

(ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, (ΕΕ-27=100) PPS,/ αριθμό εργαζομένων)

Ο αριθμός των εργαζομένων περιλαμβάνει τους απασχολούμενους και τους αυτοαπασχολούμενους. Περιλαμβάνονται οι μισθωτοί, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι στρατιωτικοί και οι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων. Οι εποχικά απασχολούμενοι και αυτοί που απουσιάζουν από την εργασία τους λόγω ασθένειας, διακοπών, απεργίας και παρακολούθησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων κατά τη διάρκεια της έρευνας περιλαμβάνονται στους απασχολούμενους. Ο καθορισμός αυτός είναι σύμφωνος με το Διεθνή Οργανισμό Εργασίας (International Labor Organization, ILO)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0(f)
EU25	104,8	104,6	104,5	104,4	104,2	104,1	103,9	103,7	103,7(f)
EU15	113,2	112,5	111,9	111,4	110,9	110,8	110,5	110,3	109,4(f)
EA13	113,5	112,7	111,8	111,2	110,1	110,4	110,1	109,9	111,7(f)
EL	93,5	97,1	99,4	100,8	101,2	99,9	100,7	102,1	104,5(f)

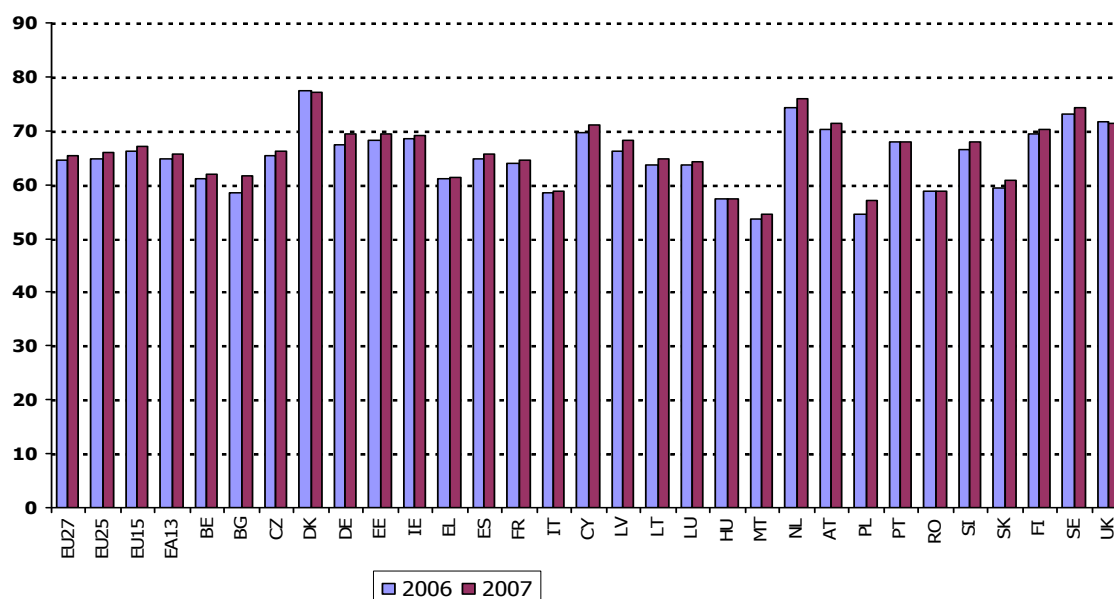
(f): πρόβλεψη,
Πηγή: Eurostat

II-A. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1α. Ποσοστό Απασχόλησης

(% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 15-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

Τα εργατικό δυναμικό αποτελείται από άτομα τα οποία κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας εργάζονταν κάνοντας οποιαδήποτε εργασία επί πληρωμή για τουλάχιστον μια ώρα ή έχουν εργασία αλλά απουσίαζαν από αυτή κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Η έρευνα αναφέρεται σε άτομα άνω των 15 ετών. Άτομα τα οποία κατοικούν σε συλλογικές κατοικίες (εστίες, θεραπευτήρια, εκκλησιαστικά ιδρύματα, εργατικές εστίες, ξενώνες κ.τ.λ) καθώς και άτομα που εκπληρώνουν υποχρεωτική στρατιωτική θητεία δεν περιλαμβάνονται στην έρευνα.

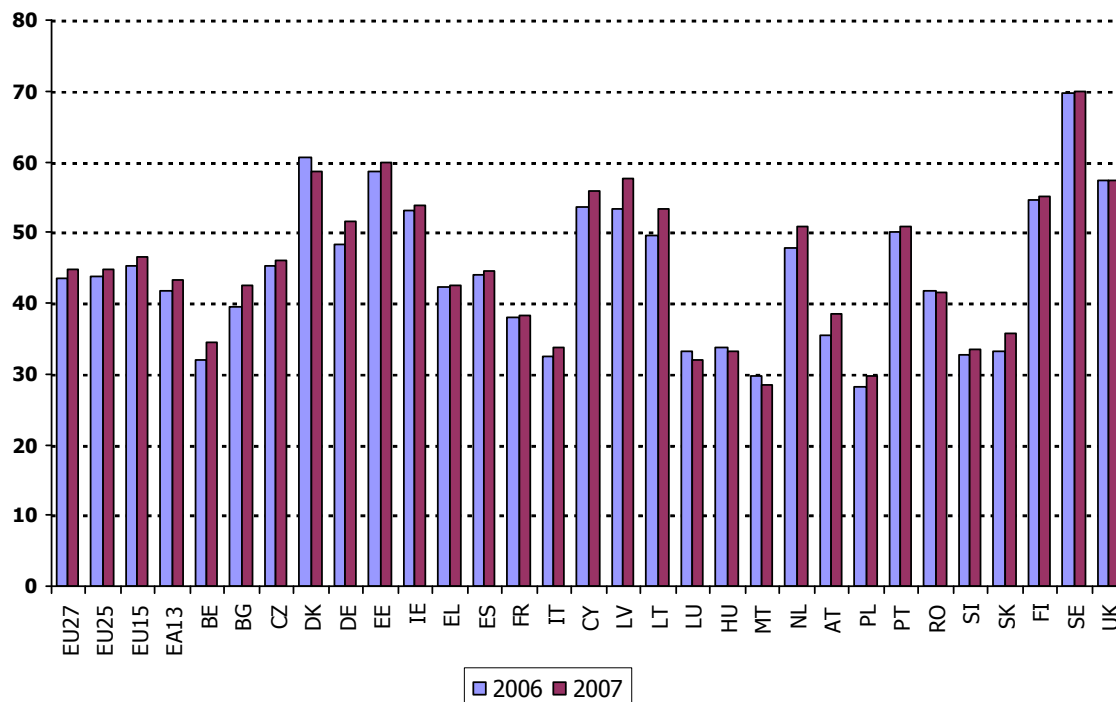

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	62,2	62,6	62,4	62,6	63,0	63,6	64,5	65,4
EU25	62,4	62,8	62,8	63,0	63,4	64,0	64,9	65,8
EU15	63,4	64,1	64,2	64,5	64,8	65,4	66,2	67,0
EA13	61,5	62,2	62,4	62,7	63,2	63,8	64,8	65,7
EL	56,5	56,3	57,5	58,7	59,4	60,1	61,0	61,4
Άντρες								
EU27	70,8	70,9	70,4	70,3	70,4	70,8	71,7	72,5
EU25	71,3	71,4	71,0	70,9	71,0	71,4	72,1	73,0
EU15	72,8	73,1	72,8	72,7	72,7	73,0	73,6	74,2
EA13	71,6	72,0	71,7	71,6	71,6	71,9	72,7	73,4
EL	71,5	71,4	72,2	73,4	73,7	74,2	74,6	74,9
Γυναίκες								
EU27	53,7	54,3	54,4	54,9	55,5	56,3	57,3	58,3
EU25	53,6	54,3	54,7	55,2	55,8	56,6	57,6	58,6
EU15	54,1	55,0	55,6	56,2	57,0	57,8	58,8	59,7
EA13	51,4	52,4	53,1	53,8	54,7	55,7	56,9	58,0
EL	41,7	41,5	42,9	44,3	45,2	46,1	47,4	47,9

Πηγή: Eurostat

II-2α. Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών

(% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

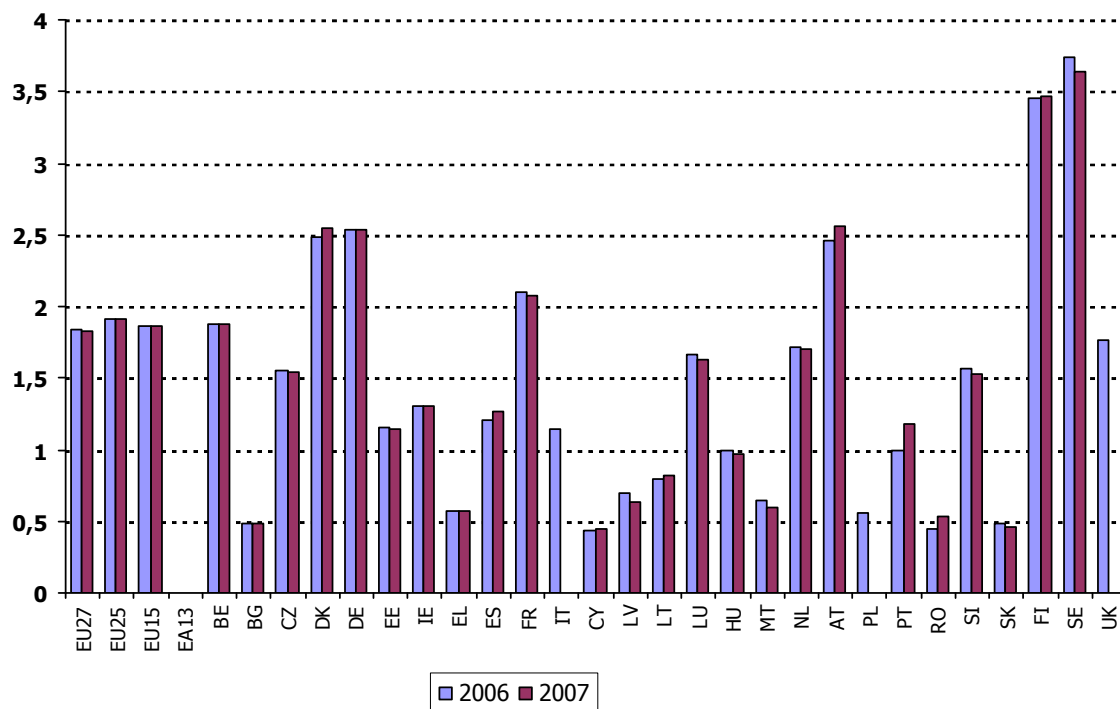

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	36,5	36,9	37,7	38,5	40	40,7	42,3	43,5	44,7
EU25	36,2	36,6	37,5	38,7	40,3	41	42,6	43,7	44,9
EU15	37,1	37,8	38,8	40,2	41,7	42,5	44,2	45,3	46,5
EA13	33,8	34,3	35,1	36,4	37,8	38,6	40,5	41,8	43,3
EL	39,3	39	38,2	39,2	41,3	39,4	41,6	42,3	42,4
Άντρες									
EU27	46,9	47,1	47,7	48,4	49,9	50,3	51,6	52,7	53,9
EU25	46,7	46,9	47,7	48,8	50,3	50,8	51,9	52,8	54,1
EU15	47,5	48	48,9	50,1	51,6	52,2	53,3	54,1	55,3
EA13	44,4	44,8	45,5	46,7	48	48,6	49,8	50,9	52,3
EL	55,7	55,2	55,3	55,9	58,7	56,4	58,8	59,2	59,1
Γυναίκες									
EU27	26,7	27,4	28,2	29,1	30,7	31,6	33,6	34,9	36
EU25	26,3	26,9	27,8	29,2	30,8	31,7	33,8	35	36,1
EU15	27,1	28	29,1	30,7	32,2	33,2	35,5	36,9	38,1
EA13	23,7	24,3	25,1	26,6	28	29	31,6	33,1	34,7
EL	24,4	24,3	22,9	24	25,5	24	25,8	26,6	26,9

Πηγή: Eurostat

III-A. ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1α. Ακαθάριστη Εγχώρια Δαπάνη σε Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D) (% του ΑΕΠ)

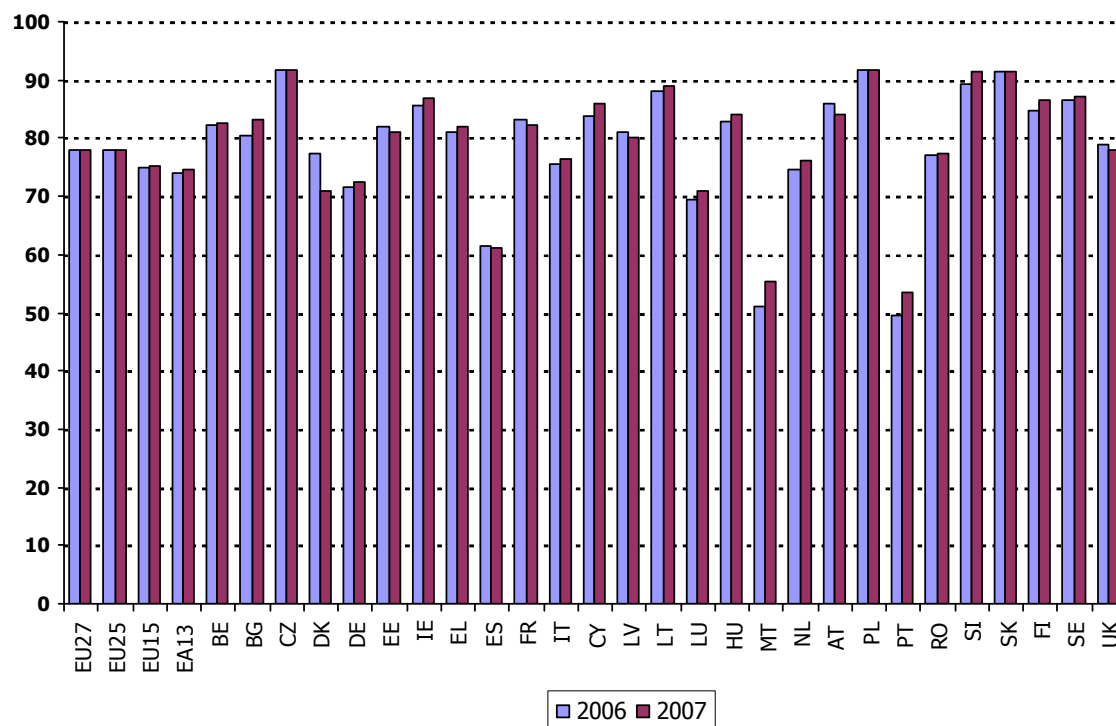
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	1,84(s)	1,85(s)	1,86(s)	1,87(s)	1,86(s)	1,82(s)	1,82(s)	1,84(s)	1,83(s)
EU25	1,89(s)	1,91(s)	1,92(s)	1,93(s)	1,92(s)	1,89(s)	1,89(s)	1,91(s)	1,91(s)
EU15	:	1,84(s)	1,86(s)	1,87(s)	1,86(s)	1,85(s)	1,84(s)	1,86(s)	1,86(s)
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,6	:	0,58	:	0,57	0,55(e)	0,58	0,57(e)	0,57(e)

(s): εκτίμηση Eurostat, (e): εκτίμηση

Πηγή: Eurostat

III-2α. Επίπεδο Μόρφωσης Ατόμων Ηλικίας 20-24 ετών

(% πληθυσμού 20-24 ετών που έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον την δευτεροβάθμια εκπαίδευση)

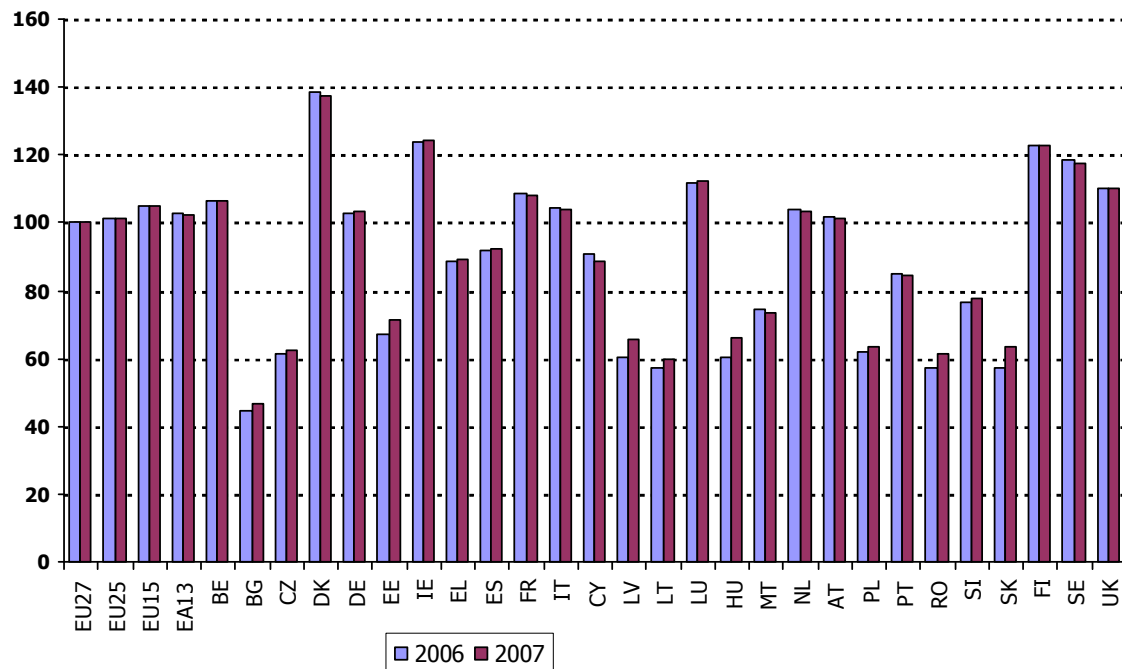
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	76,6	76,6	76,7	76,9	77,1	77,5	77,9	78,1
EU25	:	76,6	76,5	76,7	77	77,3	77,6	77,9	78
EU15	72,4	73,7	73,6	73,7	74	74,4	74,7	75	75,2
EA13	71,6	73,1	72,7	72,9	73	73,6	73,8	74	74,5
EL	78,6	79,2	80,2	81,1	81,7	83	84,1	81	82,1
Αντρες									
EU27	:	73,8	74	74	74,4	74,4	74,9	75	75,5
EU25	:	73,7	73,7	74	74,4	74,4	74,8	74,9	75,2
EU15	69,6 (b)	70,7	70,5	70,9	71,3	71,2	71,8	71,8	72,2
EA13	68,5	69,6	69,3	69,6	69,7	70	70,4	70,4	71,1
EL	74,3	73,6	75,3	76,1	76,6	79,2	79,7	75,5	77,5
Γυναίκες									
EU27	:	79,3	79,2	79,3	79,4	79,9	80,2	80,8	80,8
EU25	:	79,5	79,3	79,4	79,6	80,2	80,4	81	80,9
EU15	75,0 (b)	76,8	76,6	76,6	76,8	77,5	77,7	78,4	78,3
EA13	74,6	76,5	76	76,2	76,3	77,3	77,3	77,7	78
EL	82,8	84,6	84,8	86	86,8	86,8	88,5	86,6	87

Πηγή: Eurostat

IV-A. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

IV-1α. Συγκριτικά Επίπεδα Τιμών

(ιδιωτική τελική κατανάλωση, συμπεριλαμβάνονται οι έμμεσοι φόροι ΕΕ-27=100)

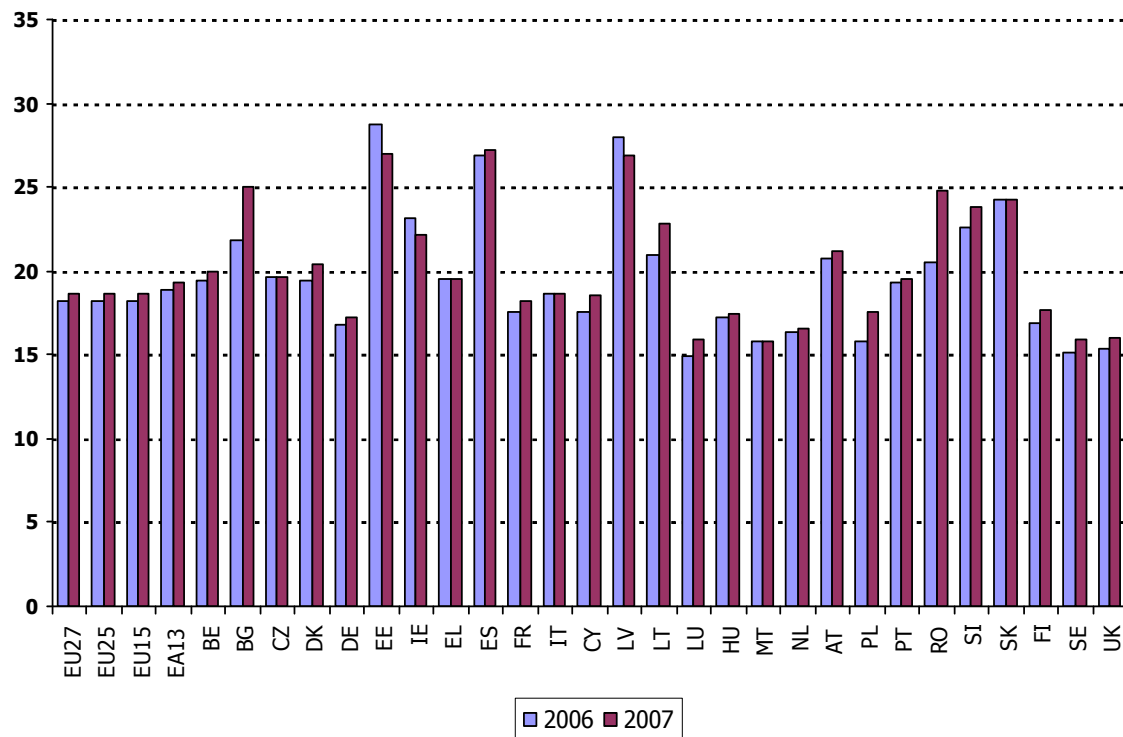

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	100	100	100	100	100	100	100	100	100
EU25	101,1	101	101,1	101,1	101,1	101,2	101,1	101,1	101,1
EU15	105,4	104,9	104,7	104,8	105,2	105,4	104,8	104,9	104,7
EA13	102,1	100,4	100,9	101	103,4	103,5	102,6	102,6	102,4
EL	88,3	84,8	82,3	80,2	85,9	87,6	88,2	88,8	89,4

Πηγή: Eurostat

IV-2α. Επιχειρηματικές Επενδύσεις

(ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ιδιωτικών επιχειρήσεων ως % του ΑΕΠ)

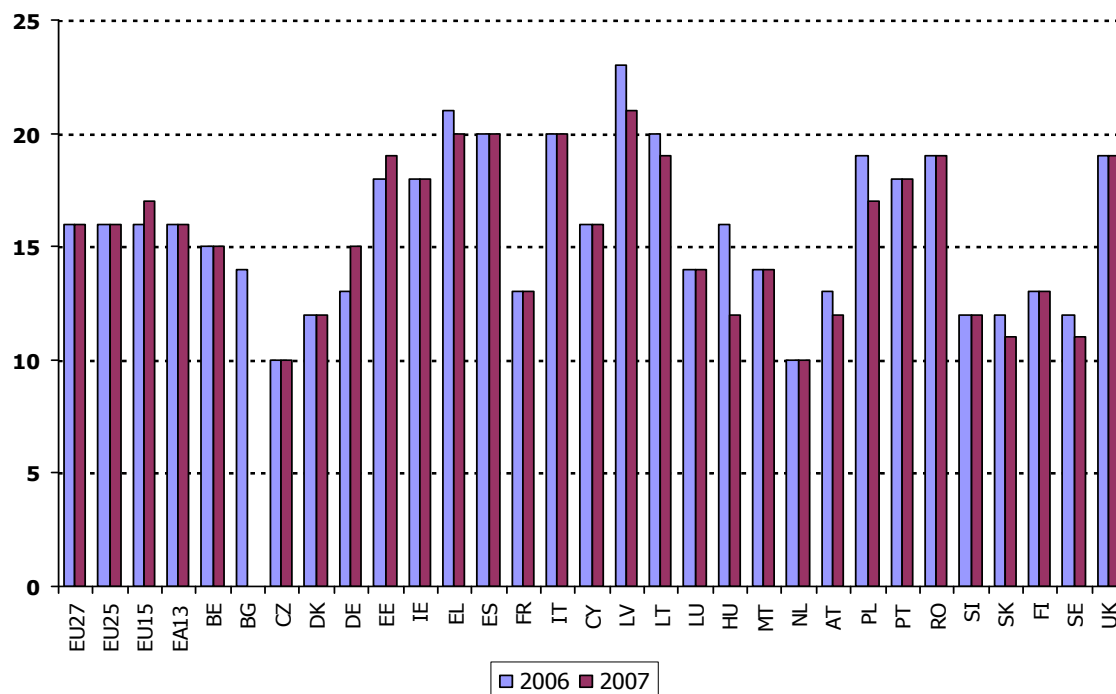
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	18,1	18,4	17,8	17,3	17	17,2	17,7	18,2	18,7
EU25	18,1	18,4	17,8	17,3	17	17,2	17,7	18,2	18,7
EU15	17,9	18,2	17,7	17,2	17	17,2	17,7	18,2	18,6
EA13	18,5	18,9	18,4	17,8	17,6	17,8	18,2	18,9	19,3
EL	:	17,4	17,8	18,2	19,3	19	18,5	19,5	19,5

Πηγή: Eurostat

V-A. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1α. Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας

(% ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα κάτω του 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος)

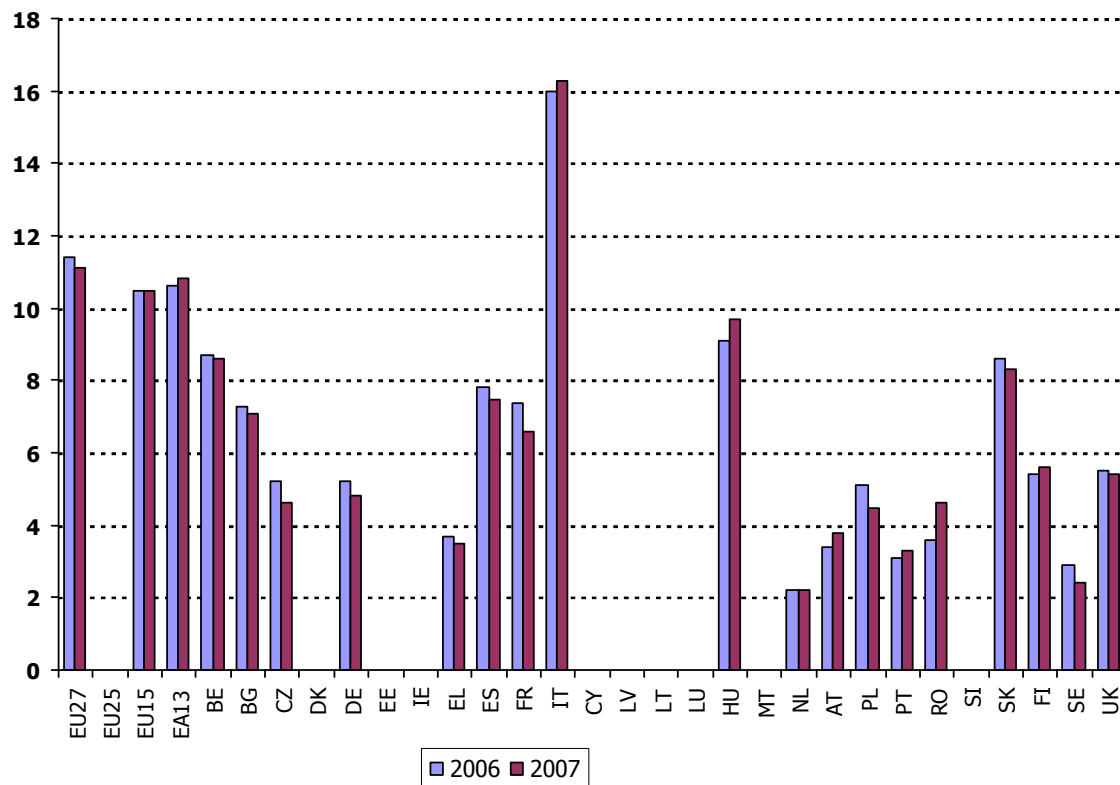
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	:	:	:	:	:	16(s)	16(s)	16(ps)
EU25	16(s)	16(s)	16(s)	:	15(s)	16(s)	16(b)	16	16(p)
EU15	16(s)	15(s)	15(s)	:	15(s)	17(s)	16(b)	16	17(p)
EA13	:	:	:	:	:	:	15(b)	16	16(p)
EL	21	20	20	:	21(b)	20	20	21	20
Άντρες									
EU27	:	:	:	:	:	:	15(s)	15(s)	15(ps)
EU25	15(s)	15(s)	15(s)	:	14(s)	15(s)	15(b)	15	15(p)
EU15	15(s)	15(s)	:	:	14(s)	15(s)	15(b)	15	15(p)
EA13	:	:	:	:	:	:	14(b)	15	15(p)
EL	20	19	19	:	20(b)	19	18	20	20
Γυναίκες									
EU27	:	:	:	:	:	:	17(s)	17(s)	17(ps)
EU25	17(s)	17(s)	17(s)	:	16(s)	17(s)	17(b)	17	17(p)
EU15	17(s)	16(s)	:	:	17(s)	18(s)	17(b)	17	17(p)
EA13	:	:	:	:	:	:	16(b)	16	17(p)
EL	21	20	22	:	21b	21	21	21	21

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

V-2α Διασπορά Ποσοστών Συνολικής Απασχόλησης ανά Περιφέρεια

(Συντελεστής διασποράς ποσοστών απασχόλησης μεταξύ περιφερειών της κάθε χώρας, NUTS 2)

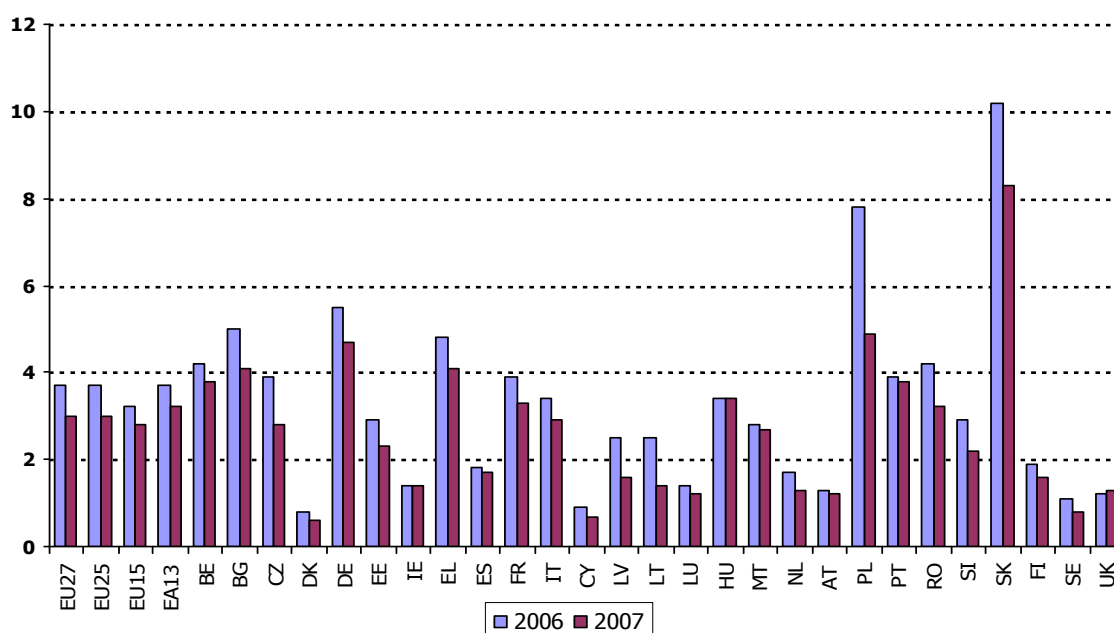
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	12,9	13	13,2	13,2	12,9	12,1	11,9	11,4	11,1
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	13,8	13,3	13,1	12,4	11,8	11	10,8	10,5	10,5
EA13	13,3	13	12,7	12,1	11,5	10,5	10,6	10,6	10,8
EL	5,2	5,1	4,3	3,8	3,2	4,1	4,3	3,7	3,5

Πηγή: Eurostat

V-3α Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας

(% των ανέργων άνω των 12 μηνών στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία, Η διάρκεια ανεργίας ορίζεται ως το χρονικό διάστημα: που ψάχνουν για εργασία (μεγαλύτερο των 12 μηνών)

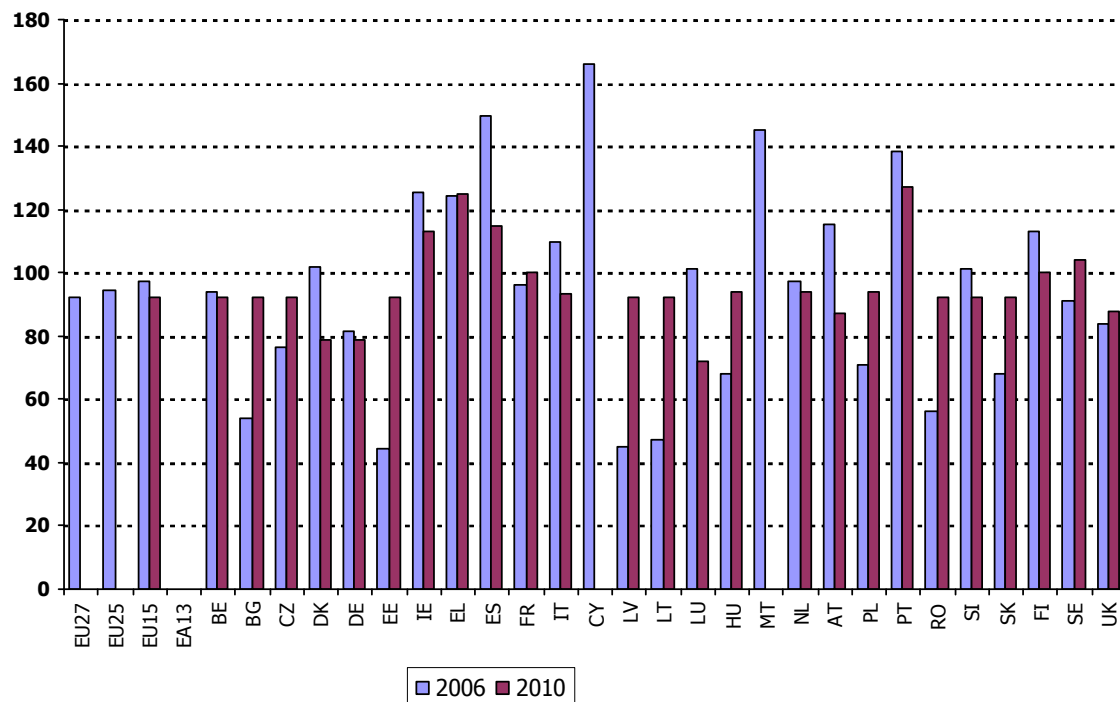
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ΕΥ27	:	4	3,9	4	4,1	4,2	:	3,7	3
ΕΥ25	4,1	3,9	3,8	3,9	4	4,1	:	3,7	3
ΕΥ15	3,9	3,4	3,1	3,1	3,3	3,4	:	3,2	2,8
ΕΑ13	4,5	4	3,6	3,6	3,9	4	3,9	3,7	3,2
ΕΛ	6,5	6,2	5,5	5,3	5,3	5,6	5,1	4,8	4,1
Άντρες									
ΕΥ27	:	3,5	3,5	3,6	3,8	3,8	:	3,5	2,8
ΕΥ25	3,5	3,4	3,3	3,4	3,6	3,7	:	3,4	2,8
ΕΥ15	3,3	2,9	2,7	2,7	3	3,1	:	3	2,6
ΕΑ13	3,6	3,2	3	3	3,4	3,5	3,5	3,4	2,9
ΕΛ	3,6	3,2	3	3	3,4	3,5	3,5	3,4	2,9
Γυναίκες									
ΕΥ27	:	4,6	4,4	4,5	4,5	4,6	:	4,0	3,3
ΕΥ25	4,9	4,6	4,4	4,4	4,5	4,5	:	4,0	3,3
ΕΥ15	4,6	4,1	3,6	3,5	3,7	3,8	:	3,5	3,1
ΕΑ13	5,6	4,9	4,4	4,3	4,5	4,6	4,5	4,2	3,7
ΕΛ	10,7	10,1	9,0	8,6	8,9	9,4	8,9	8,1	7,0

Πηγή: Eurostat

VI-A. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

VI-1α. Εκπομπές Αερίων που σχετίζονται με το Φαινόμενο του Θερμοκηπίου

(ποσοστιαία μεταβολή από το έτος βάσης ως προς τους στόχους του Κιότο, σε ισοδύναμα CO₂)

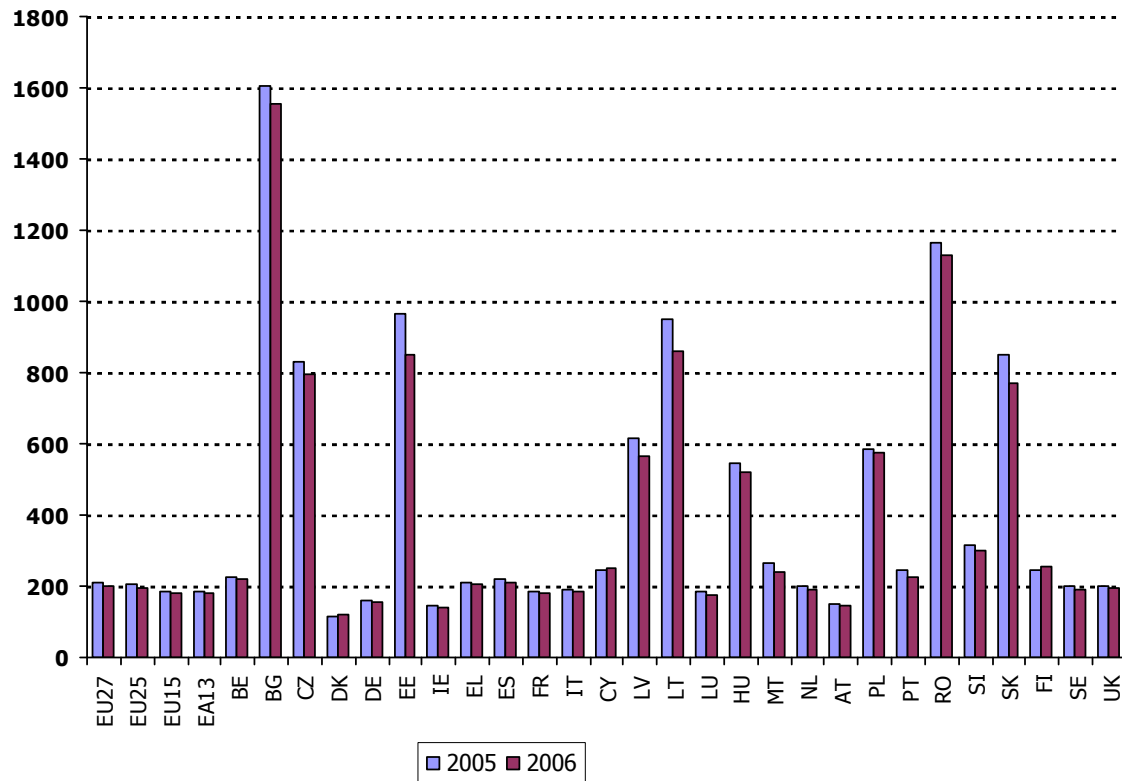

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2010
EU27	90,8	90,9	91,9	91,2	93	93,2	92,5	92,3	:
EU25	93,2	93,3	94,2	93,4	95	95,2	94,7	94,3	:
EU15	96,2	96,5	97,6	97	98,6	98,8	98,1	97,3	92
EA13									
EL	115,9	119,9	121,1	121	124,8	125	125,1	124,4	125

Πηγή: Eurostat

VI-2α. Ενεργειακή Ένταση της Οικονομίας

(ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση ενέργειας ως προς ΑΕΠ (σταθερές τιμές 1995), kilogram ισοδύναμου πετρελαίου (kgoe) ανά 1000 €)

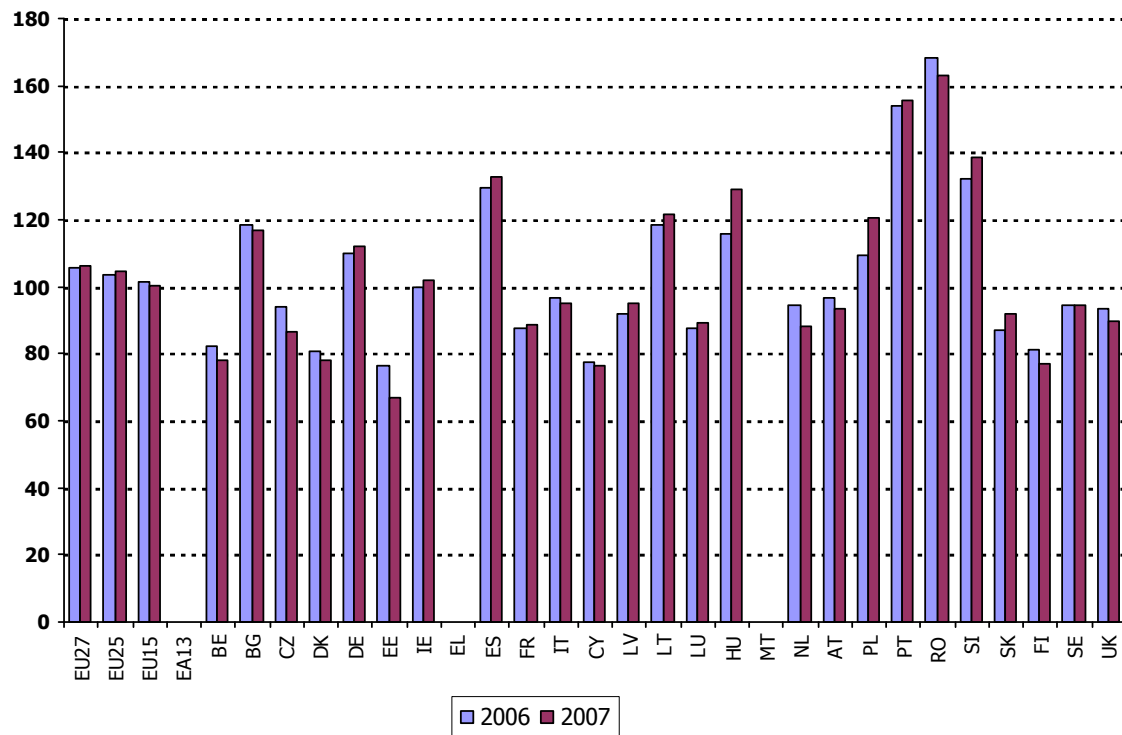

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU27	227,75	219,48	213,9	214,71	211,76	214,69	212,06	208,56	202,45
EU25	224,16	214,94	207,88	208,79	205,8	208,58	206,31	202,86	196,71
EU15	201,03	195,69	189,91	190,69	187,95	190,29	188,68	185,53	179,54
EA13	193,39	188,52	185,4	186,51	185,01	188,17	187,2	184,37	178,85
EL	272,67	262,52	236,47	233,08	230,46	222,72	216,24	212,18	204,66

Πηγή: Eurostat

VI-3α. Όγκος Μεταφερόμενων Εμπορευμάτων

(ως προς του ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 2000, σε τόνους ανά χλμ, Δείκτης 2000=100)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	100,1(s)	100,0	99,0(s)	100,0(s)	99,4(s)	105,0(s)	104,8(s)	105,5(s)	106,2(s)
EU25	100,4(s)	100,0	99,8(s)	99,5(s)	98,6(s)	103,9(s)	103,0(s)	103,6(s)	104,4(s)
EU15	100,2(s)	100,0	99,1(s)	99,4(s)	97,8(s)	103,1(s)	101,4(s)	101,2(s)	100,5(s)
EA13									
EL	:	100,0	:	:	:	:	:	:	:

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

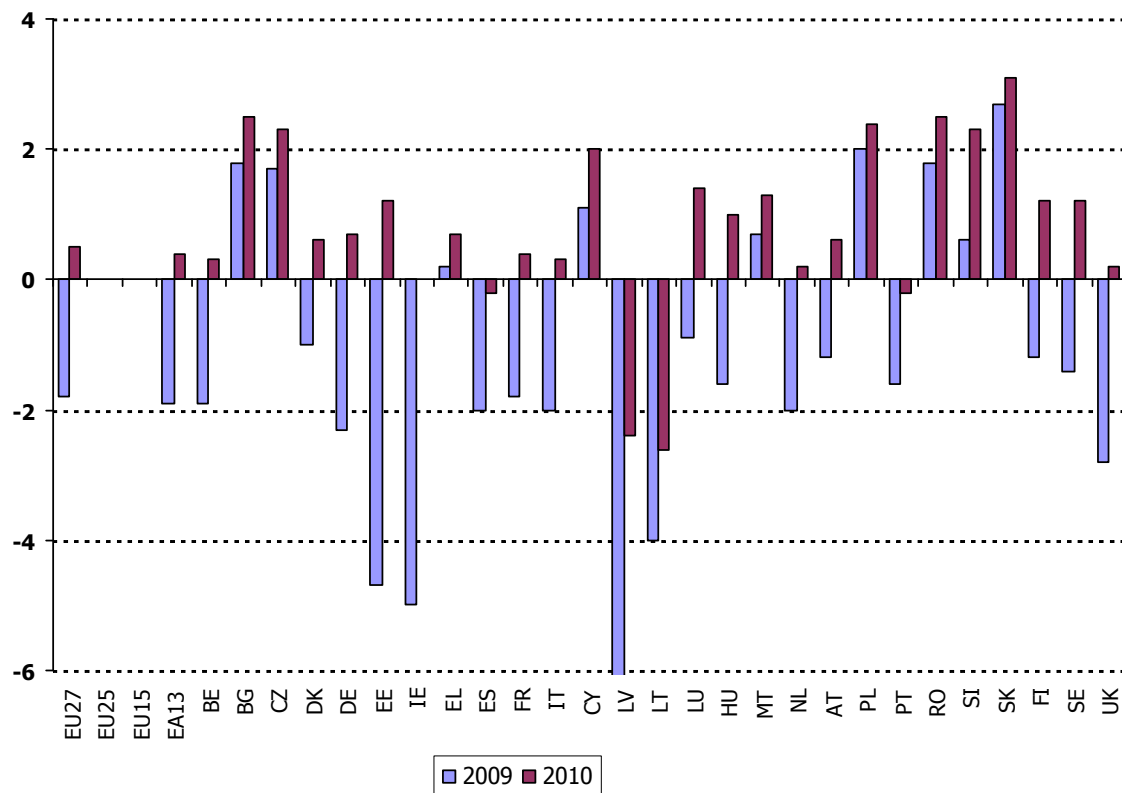
ΜΕΡΟΣ Β
(ΑΛΛΟΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ)

I-B. ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

I-1β. Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ σε σταθερές τιμές 1995

(% μεταβολής σε σχέση με το προηγούμενο έτος)

Η μέτρηση της μεταβολής του όγκου ΑΕΠ γίνεται μέσω του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές. Η επίπτωση από τις μεταβολές του επιπέδου των τιμών (πληθωρισμός) απαλείφονται.

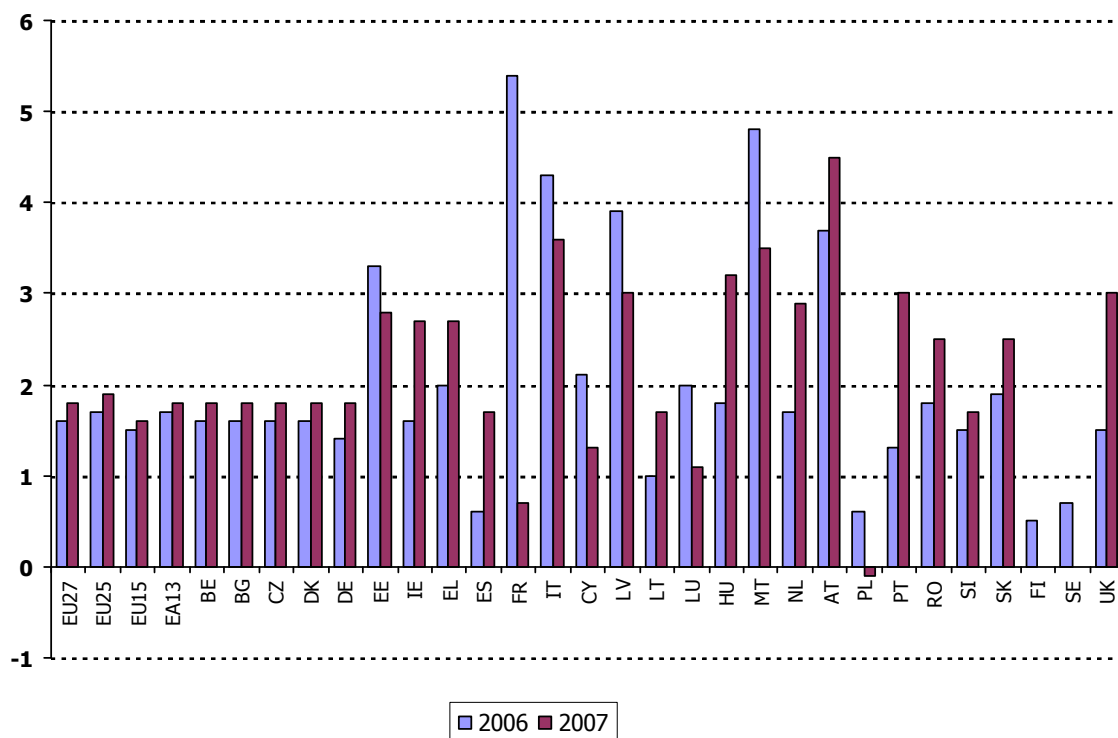
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	1,2	1,3	2,5	2	3,1	2,9	1,0	-1,8(f)	0,5(f)
EU25	1,2	1,3	2,4	2	3,1	2,9	0,8	:	:
EU15	1,2	1,2	2,3	1,8	2,9	2,7	0,7	:	:
EA13	0,9	0,8	2,1	1,7	2,9	2,6	0,9	-1,9(f)	0,4(f)
EL	3,4	5,6	4,9	2,9	4,5	4,0	2,9	0,2(f)	0,7(f)

(f): πρόβλεψη

Πηγή: Interim Forecast January 2009

Ι-2β. Μεταβολή της Απασχόλησης

(ετήσια μεταβολή της συνολικής απασχόλησης)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ΕΥ27	1,1	1,7	1	0,4	0,4	0,7	1	1,6	1,8
ΕΥ25	1,1	1,7	1,1	0,4	0,3	0,8	1,1	1,7	1,9
ΕΥ15	1,8	2,2	1,4	0,7	0,5	0,8	1	1,5	1,6
ΕΑ13	1,9	2,4	1,5	0,7	0,4	0,8	1	1,6	1,8
ΕΛ	0,3(e)	0,5	0,1	2,3	1	2,3	1	2,1	1,3
Άντρες									
ΕΥ27	0,5	1,1	0,6	0	0,1	0,3	0,7	1,4	1,6
ΕΥ25	0,6	1,1	0,7	-0,1	0	0,4	0,7	1,4	1,6
ΕΥ15	1,3	1,6	1	0,1	0	0,2	0,4	1,2	1,3
ΕΑ13	1,3	2	1	0	-0,1	0,2	0,3	1,3	1,4
ΕΛ	-0,4 (e)	0,1	0,2	1,6	0,5	1,7	0,6	1,3	1,2
Γυναίκες									
ΕΥ27	1,9	2,4	1,5	0,8	0,7	1,2	1,3	2	2,1
ΕΥ25	1,9	2,4	1,6	1,1	0,8	1,3	1,5	1,9	2,2
ΕΥ15	2,6	3	2	1,5	1	1,5	1,6	1,9	2
ΕΑ13	2,9	3,1	2,2	1,7	1,2	1,7	1,8	2,1	2,4
ΕΛ	1,5 (e)	1,2	0	3,3	1,8	3,4	1,5	3,4	1,4

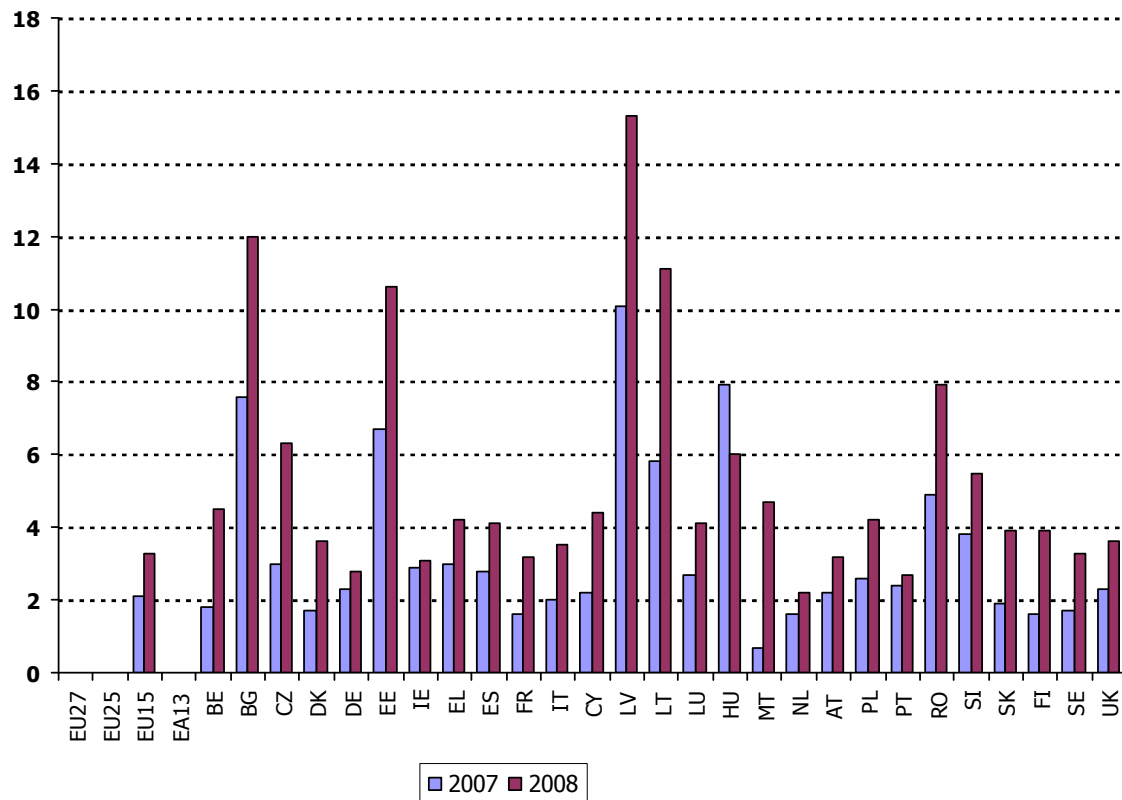
(e): εκτίμηση
Πηγή: Eurostat

Ι-3β. Πληθωρισμός

(ετήσιος ρυθμός μεταβολής του Εν.Δ.Τ.Κ)

Οι εναρμονισμένοι Δείκτες Τιμών Καταναλωτή καταρτίστηκαν με στόχο την διεθνή σύγκριση των μεταβολών στις τιμές των καταναλωτών (πληθωρισμού).

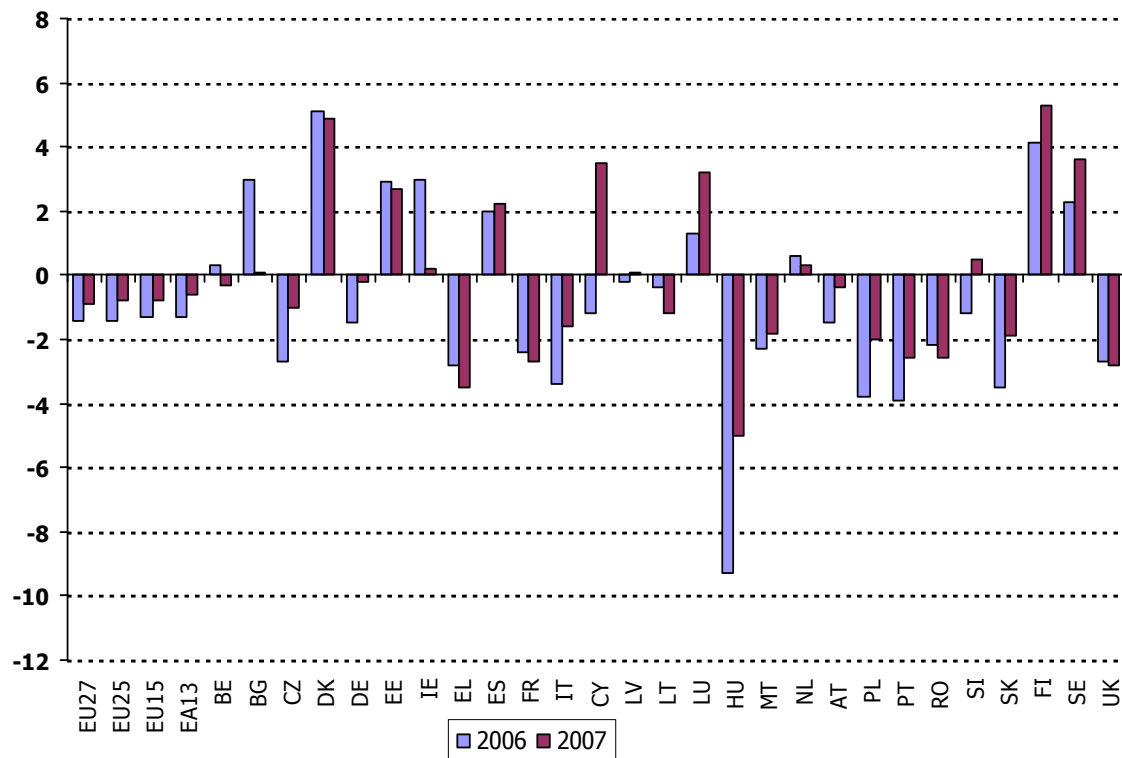
Οι Εν.Δ.Τ.Κ χρησιμοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με σκοπό την παρακολούθηση του πληθωρισμού στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) καθώς και την εκτίμηση του πληθωρισμού σύγκλισης.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	3,5	3,2	2,5	2,1	2,3	2,3	:	:	
EU25	2,4	2,5	2,1	1,9	2,1	2,2	:	:	
EU15	2,1	2,4	2,3	2,1	2,1	2,2	2,2	2,1	3,3
EA13	2,1	2,4	2,3	2,1	2,1	2,2	:	:	
EL	2,9	3,7	3,9	3,4	3	3,5	3,3	3	4,2

Πηγή: Eurostat

Ι-4β. Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

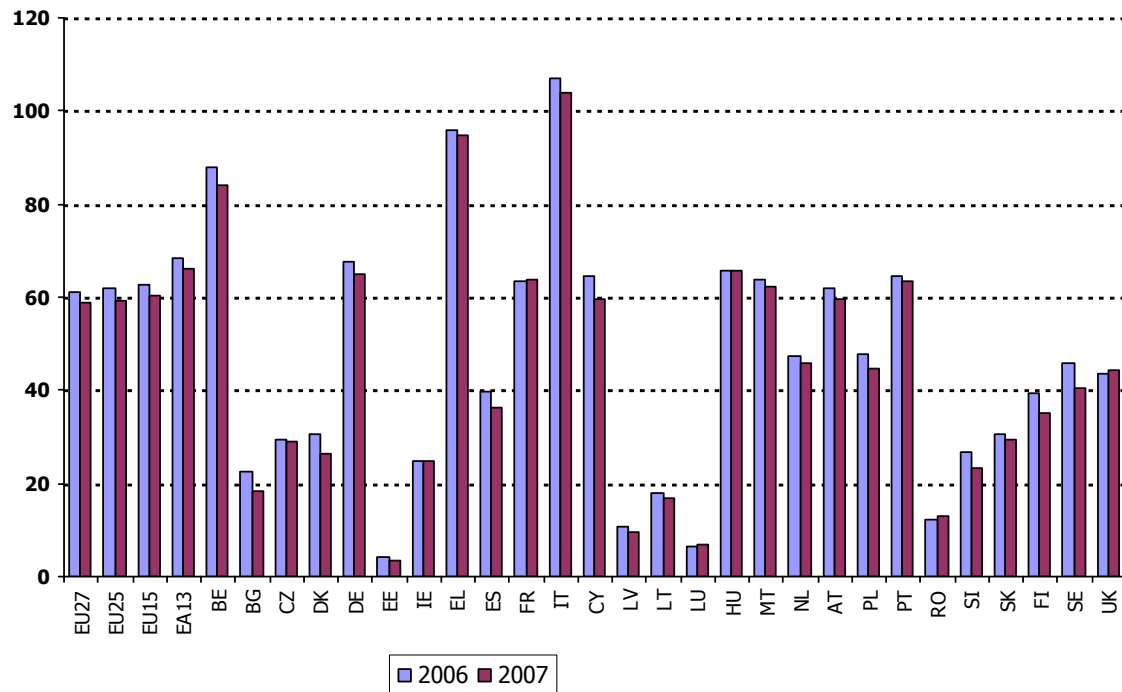

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	-1	0,6	-1,4	-2,5	-3,1	-2,8	-2,5	-1,4	-0,9
EU25	-0,9	0,6	-1,4	-2,5	-3,1	-2,9	-2,5	-1,4	-0,9
EU15	-0,8	0,8	-1,2	-2,3	-3	-2,8	-2,4	-1,3	-0,8
EA13	-1,4	0	-1,8	-2,5	-3	-2,9	-2,5	-1,3	-0,6
EL	:	-3,7	-4,5	-4,7	-5,7	-7,5	-5,1	-2,8	-3,5

Πηγή: Eurostat

Ι-5β. Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

Το χρέος Γενικής Κυβέρνησης καθορίζεται ως το απόθεμα του ακαθάριστου χρέους στο τέλος του έτους σε ονομαστικές τιμές.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	65,9	61,9	61	60,3	61,8	62,1	62,6	61,3	58,7
EU25	66,1	62,1	61,2	60,5	62	62,4	63	61,8	59,3
EU15	67,2	63,2	62,2	61,6	63	63,2	64,1	62,8	60,4
EA13	71,9	69,3	68,2	68	69,2	69,6	70,2	68,5	66,4
EL	105,2	103,2	103,6	100,6	97,9	98,6	98,8	95,9	94,8

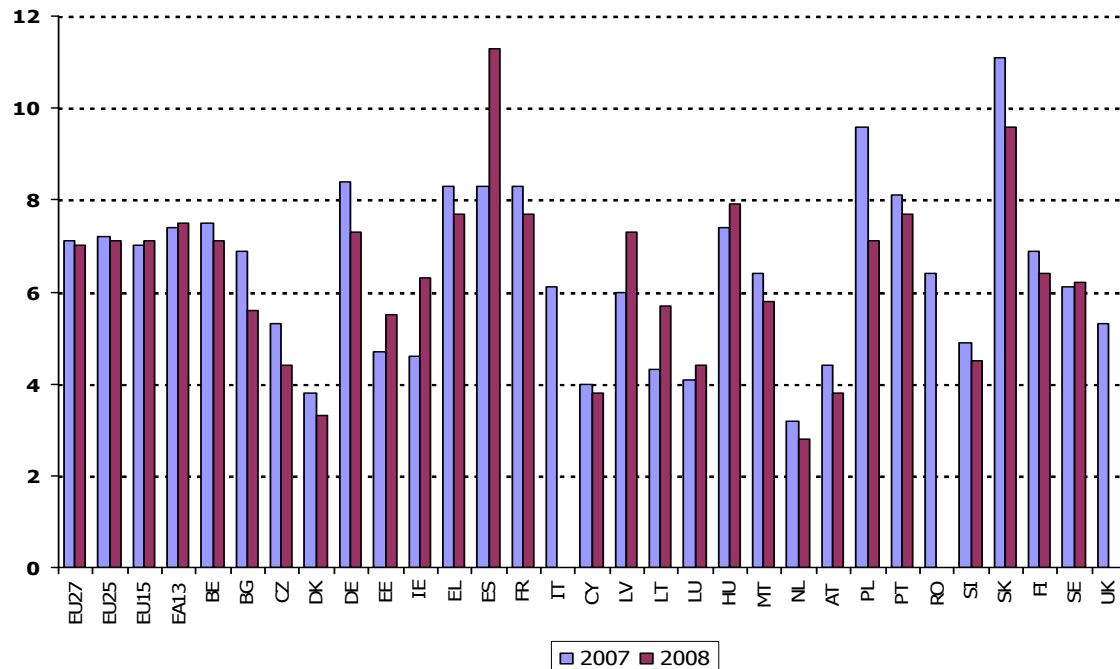
Πηγή: Eurostat

II-B. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1β. Ποσοστό Ανεργίας

(άνεργοι ως μερίδιο του εργατικού δυναμικού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία.

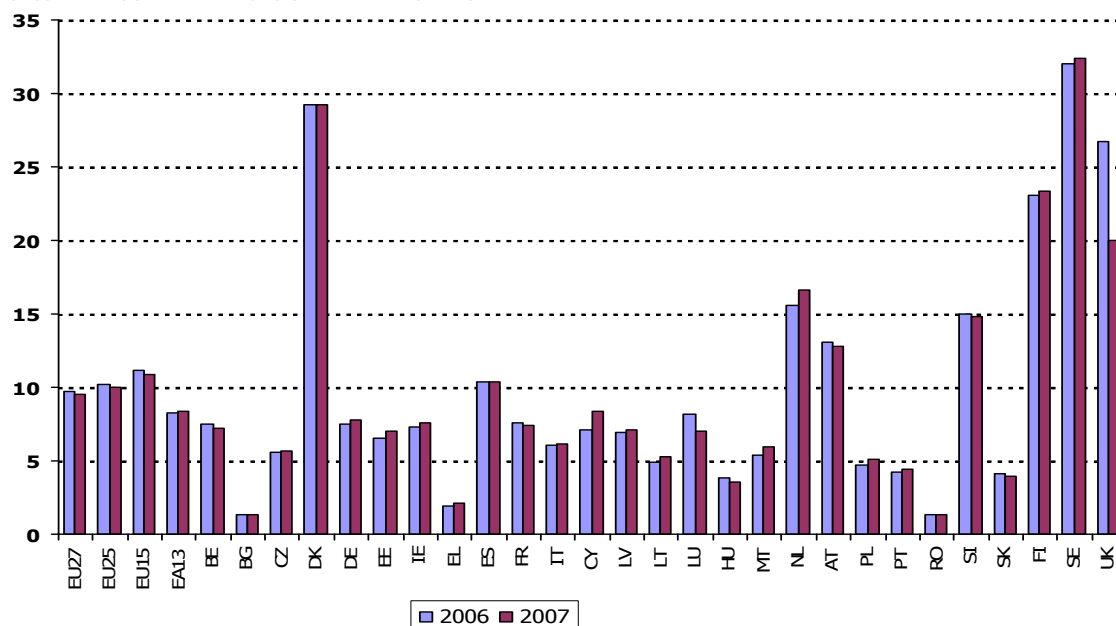
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	8,7	8,5	8,9	9	9	8,9	8,2	7,1	7
EU25	8,6	8,4	8,8	9	9	8,9	8,2	7,2	7,1
EU15	7,7	7,2	7,6	7,9	8,1	8,1	7,7	7	7,1
EA13	8,3	7,8	8,2	8,7	8,8	8,9	8,3	7,4	7,5
EL	11,2	10,7	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7
Άντρες									
EU27	7,8	7,7	8,3	8,4	8,5	8,3	7,6	6,6	6,6
EU25	7,6	7,6	8,1	8,3	8,4	8,3	7,5	6,6	6,6
EU15	6,7	6,4	6,9	7,3	7,4	7,5	7,1	6,4	6,7
EA13	7	6,7	7,2	7,7	7,9	8	7,4	6,6	6,9
EL	7,4	7,2	6,8	6,2	6,6	6,1	5,6	5,2	5,1
EU27	9,8	9,4	9,7	9,7	9,8	9,6	8,9	7,8	7,5
EU25	9,9	9,4	9,6	9,8	9,9	9,7	9	7,9	7,6
EU15	8,9	8,3	8,5	8,7	8,9	8,9	8,5	7,8	7,6
EA13	10,0	9,3	9,5	9,8	10	9,9	9,4	8,4	8,3
EL	17,1	16,1	15,7	15	16,2	15,3	13,6	12,8	11,4

Πηγή: Eurostat

II-2β. Δια Βίου Εκπαίδευση

(% πληθυσμού 25-64 ετών που συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

Η αναφερόμενη περίοδος είναι οι τελευταίες τέσσερις εβδομάδες διεξαγωγής της έρευνας (εξαιρούνται η Γαλλία, η Ολλανδία και η Πορτογαλία για τις οποίες τα στοιχεία αναφέρονται σε εκπαίδευση ή μόρφωση που λαμβάνεται την στιγμή που γίνεται η έρευνα). Στη μόρφωση περιλαμβάνεται η βασική, ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση καθώς επίσης η εκπαίδευση μέσα από την εργασία, σεμινάρια, εξ' αποστάσεως, άνευ διδασκάλου εκπαίδευση κ.τ.λ. Επίσης περιλαμβάνονται ειδικά τμήματα π.χ ξένων γλωσσών, καλών τεχνών όπως επίσης και για διοίκηση επιχειρήσεων, επεξεργασία στοιχείων κ.α. Μέχρι το 1998 ως εκπαίδευση θεωρούνταν η γενική και επαγγελματική εκπαίδευση η οποία σχετίζεται με την τρέχουσα ή μελλοντική εργασία του ερωτηθέντα.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ΕΥ27	:	7,1(e)	7,1(e)	7,2	8,5(e)	9,3	9,7	9,6	9,5
ΕΥ25	:	7,5(e)	7,5(e)	7,6	9,0(e)	9,9	10,3	10,2	10,0
ΕΥ15	8,2(e)	8,0(e)	8,0(e)	8,1	9,8(e)	10,7	11,3	11,2	10,9
ΕΑ13	5,5(e)	5,2(e)	5,2(e)	5,3	6,5(e)	7,4	8,2	8,3	8,4
ΕΛ	1,3	1	1,2	1,1	2,6(e)	1,8	1,9	1,9	2,1
Άντρες									
ΕΥ27	:	6,7(e)	6,6(e)	6,6	7,9(e)	8,6	9	8,7	8,6
ΕΥ25	:	7,1(e)	6,9(e)	6,9	8,3(e)	9,1	9,4	9,2	9
ΕΥ15	7,8(e)	7,6(e)	7,5(e)	7,5	9,1(e)	10	10,4	10,2	9,8
ΕΑ13	5,7(e)	5,3(e)	5,2(e)	5,2	6,4(e)	7,2	8	7,9	8
ΕΛ	1,2	1	1,2	1,1	2,6(e)	1,8	1,9	2	2,2
Γυναίκες									
ΕΥ27	:	7,5(e)	7,6(e)	7,7	9,1(e)	10	10,5	10,5	10,3
ΕΥ25	:	8,0(e)	8,0(e)	8,2	9,7(e)	10,6	11,1	11,1	10,9
ΕΥ15	8,5(e)	8,5(e)	8,5(e)	8,8	10,5(e)	11,5	12,1	12,2	11,9
ΕΑ13	5,3(e)	5,2(e)	5,2(e)	5,4	6,6(e)	7,5	8,4	8,6	8,8
ΕΛ	1,3	1	1,1	1,1	2,7(e)	1,8	1,8	1,8	2,1

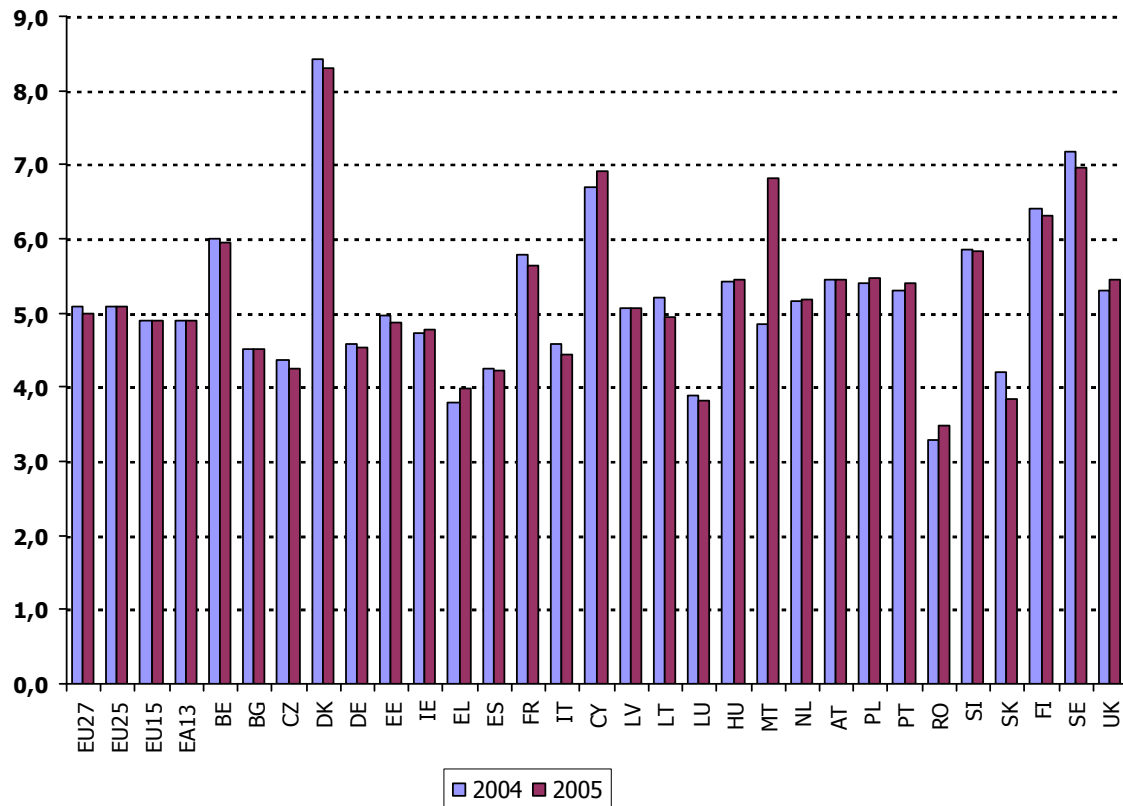
(e): εκτίμηση

Πηγή: Eurostat

III-B. ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1β. Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση

(% του ΑΕΠ)

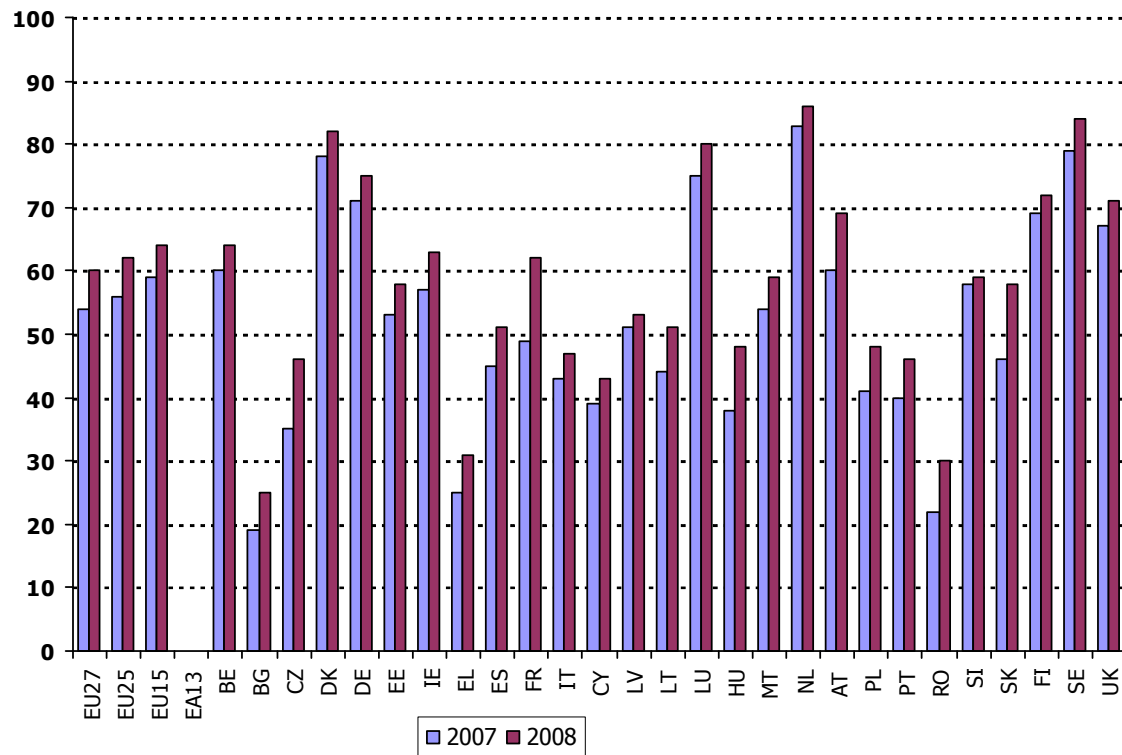
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU27	:	:	:	:	4,94(s)	5,06(s)	5,14(s)	5,07(s)	5,04(s)
EU25	4,79(s)	:	4,77(s)	4,71(s)	4,97(s)	5,08(s)	5,17(s)	5,1(s)	5,06(s)
EU15	4,86(s)	:	4,80(s)	4,73(s)	5,01(s)	5,13(s)	5,2	:	:
EA13	:	:	:	:	4,89(s)	4,91(s)	5,0(s)	4,93(s)	4,86(s)
EL	3,46	3,48	3,63	3,71i	3,47	3,55	3,58	3,84	3,98

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

III-2β. Πρόσβασης στο Διαδίκτυο (Νοικοκυριά)

(% των νοικοκυριών που έχουν την δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο)

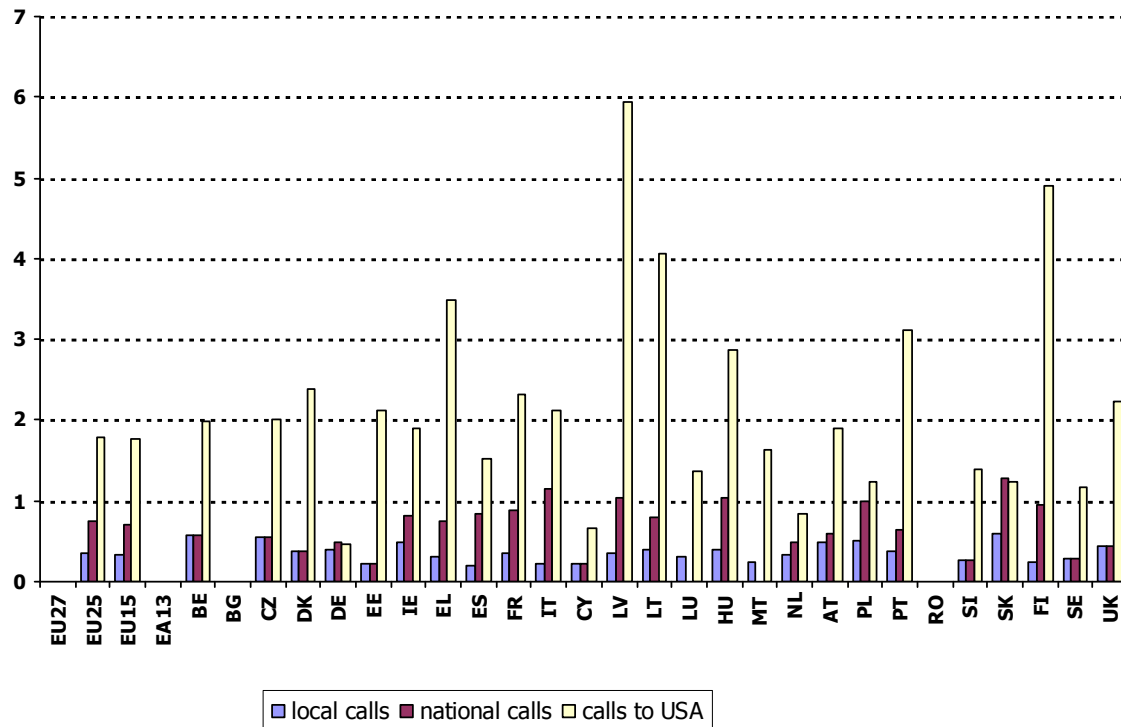
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	40	48	49	54	60
EU25	:	:	:	:	42	48	51	56	62
EU15	:	:	39	43	45	53	54	59	64
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	:	:	12	16	17	22	23	25	31

Πηγή: Eurostat

IV-B. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

IV-1β. Τιμές Τηλεπικοινωνιών, 2006

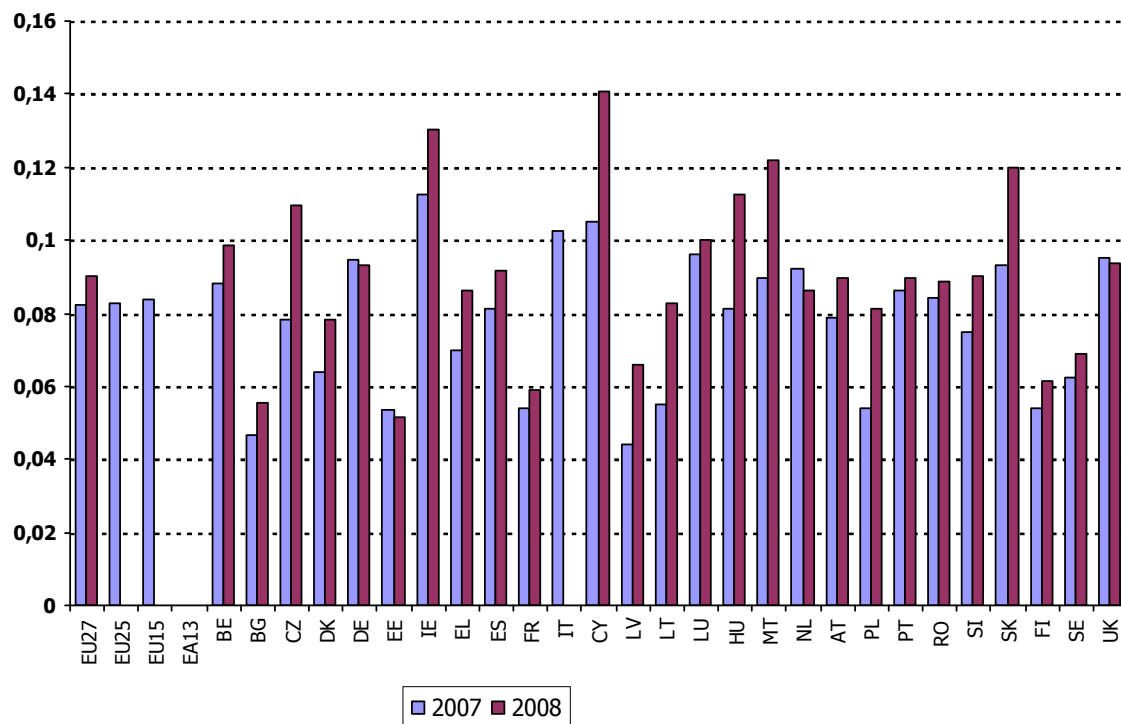
(ευρώ/10 λεπτά συνομιλίας)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Local calls									
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU25	:	:	0,39	0,39	0,39	0,39	0,37	0,35	0,36
EU15	0,4	0,4	0,4	0,4	0,39	0,39	0,37	0,35	0,34
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,18	0,21	0,31	0,36	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31
National calls									
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU25	:	:	1,33	1,17	1,07	1,05	0,92	0,76	0,74
EU15	2,14	1,67	1,33	1,14	1,03	1,01	0,87	0,69	0,71
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	3,15	2,78	1,4	0,98	0,77	0,77	0,73	0,74	0,74
Calls to USA									
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU25	:	:	:	:	3,08	2,98	2,13	2,11	1,79
EU15	4,51	3,5	3,11	2,65	2,24	2,15	1,88	1,88	1,77
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	5,82	5,82	3,26	2,91	2,95	2,95	2,91	2,93	3,49

Πηγή: Eurostat

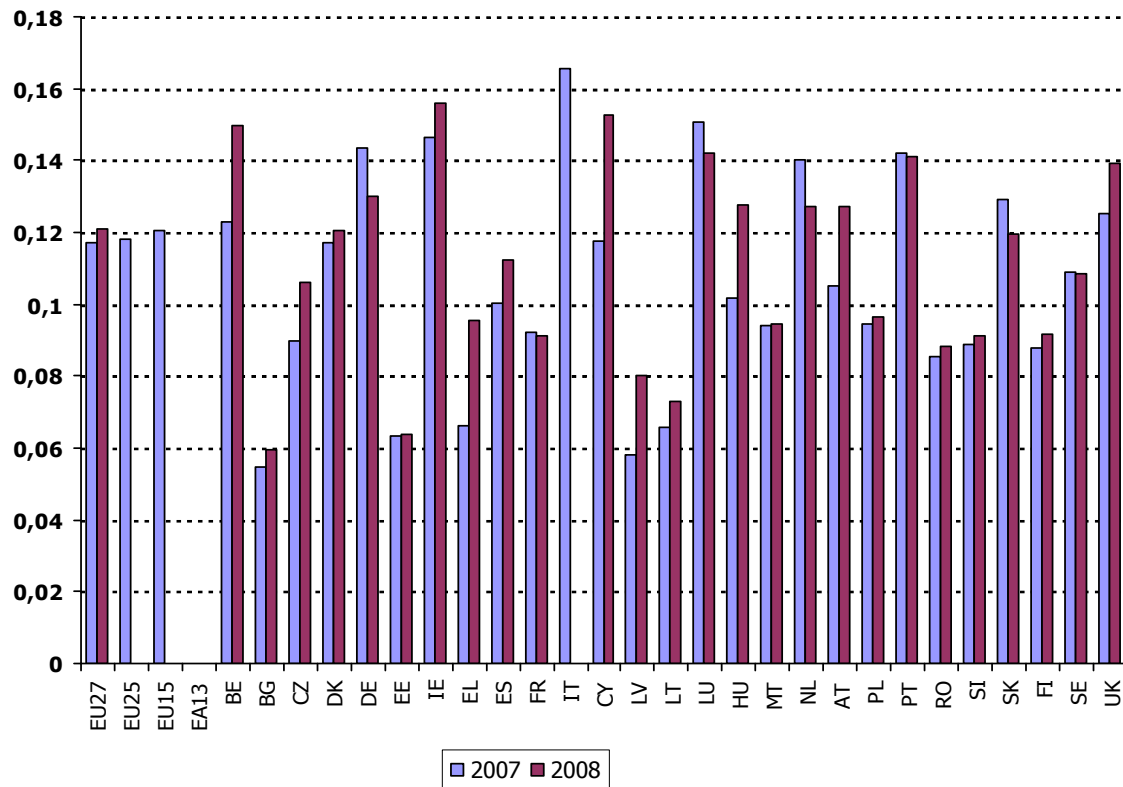
IV-2β. Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Βιομηχανική χρήση) (σε ευρώ ανά kWh)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	:	0,0672	0,0752	0,082	0,09
EU25	:	:	:	:	0,0623	0,0672	0,0755	0,0825	:
EU15	0,0625	0,0644	0,062	0,0648	0,0634	0,0682	0,0766	0,0837	:
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,0571	0,0571	0,059	0,0614	0,063	0,0645	0,0668	0,0698	0,0861

Πηγή: Eurostat

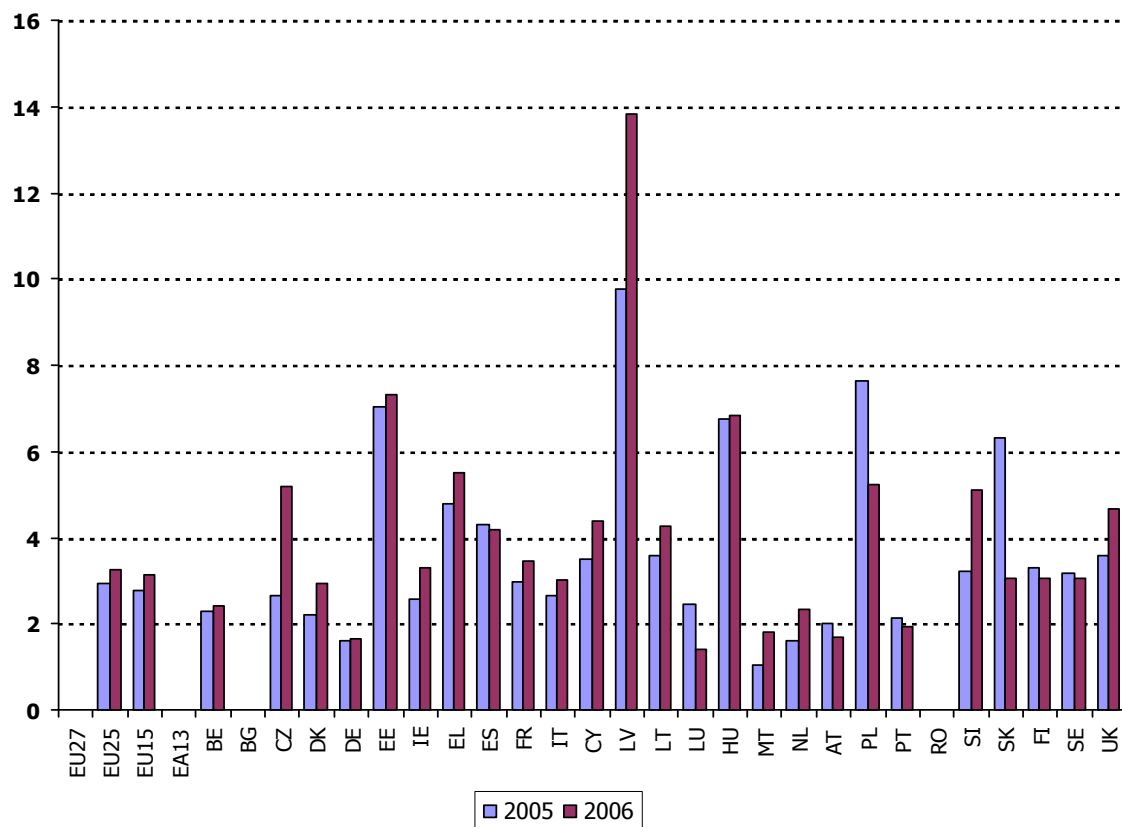
IV-3β. Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Νοικοκυριά) (σε ευρώ ανά kWh)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	:	0,1013	0,1068	0,1173	0,1211
EU25	:	:	:	:	0,1002	0,1023	0,1077	0,1183	:
EU15	0,1031	0,1027	0,1032	0,1036	0,1027	0,1042	0,1094	0,1205	:
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,0564	0,0564	0,058	0,0606	0,0621	0,0637	0,0643	0,0661	0,0957

Πηγή: Eurostat

IV-4β. Αξία Κρατικών Προμηθειών, για τις οποίες έχει γίνει δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε
(% του ΑΕΠ)

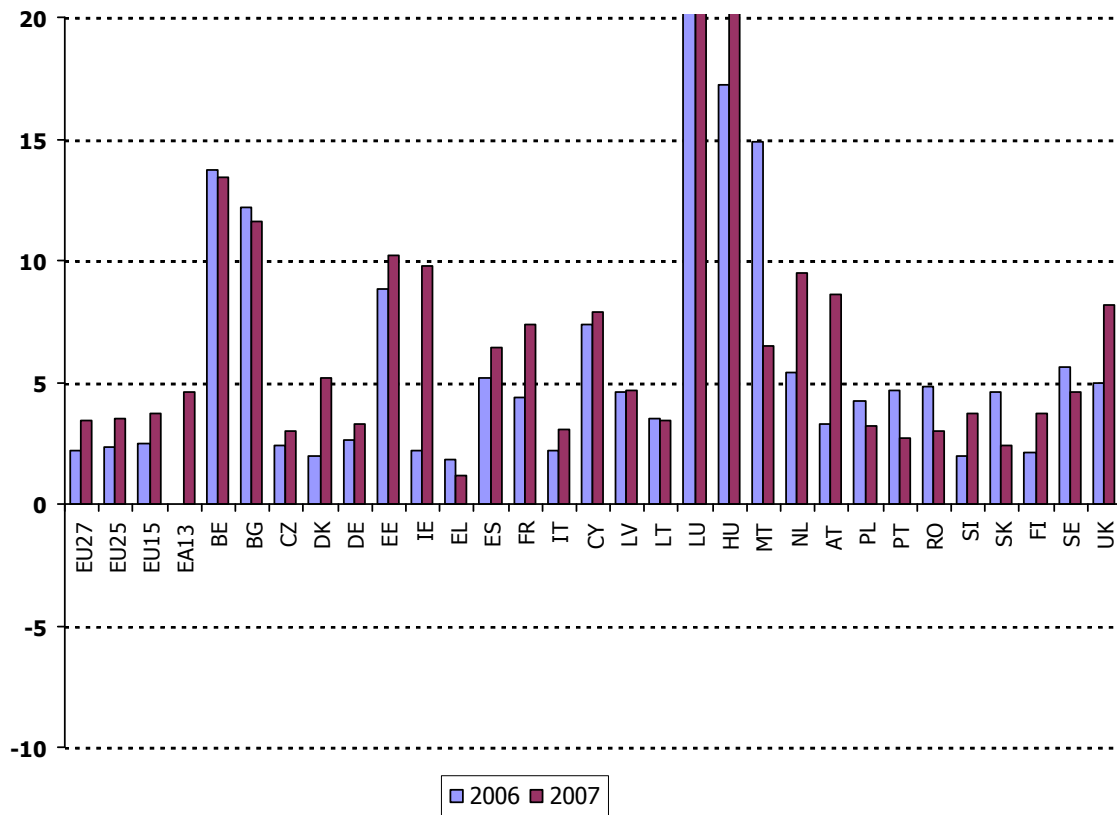

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU25	:	:	:	:	:	:	2,65	2,92	3,27
EU15	1,76	1,78	2,35	2,43	2,61	3,49	2,69	2,76	3,15
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	5,24	4,52	3,85	4,1	5,17	4,44	3,73	4,78	5,52

Πηγή: Eurostat

IV-5β. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

(μέση αξία εισροών και εκροών άμεσων ξένων επενδύσεων ως προς το ΑΕΠ επί 100)

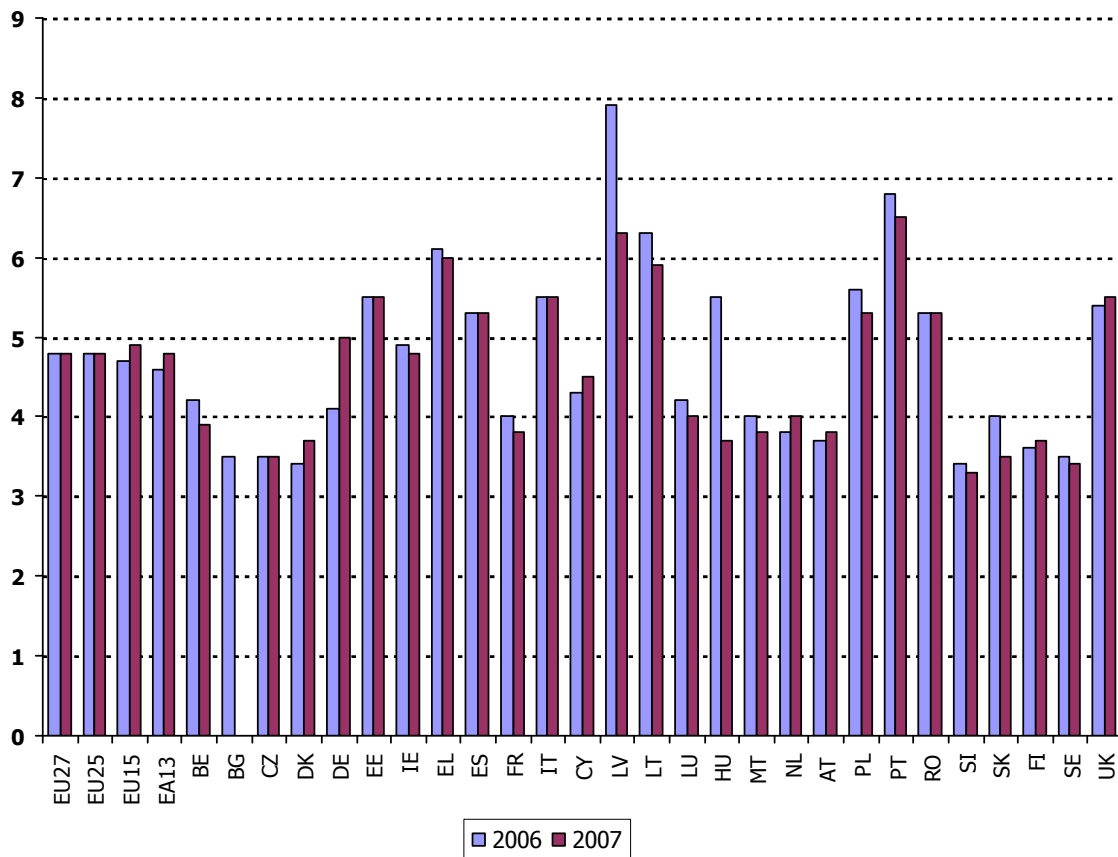
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	:	:	:	:	0,9	1,7	2,2	3,4
EU25	:	:	2,4	1,3	1,3	1	1,7	2,3	3,5
EU15	2,8	3,6	2,6	1,4	1,4	1,1	2	2,5	3,7
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	4,6
EL	:	1,3	0,8	:	:	0,7	0,4	1,8	1,2

Πηγή: Eurostat

V-B. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1β. Κατανομή Εισοδήματος

(Δείκτης του συνολικού εισοδήματος του 20% του πληθυσμού που αμείβεται με υψηλά εισοδήματα ως προς το 20% του πληθυσμού που αμείβεται με χαμηλά εισοδήματα)

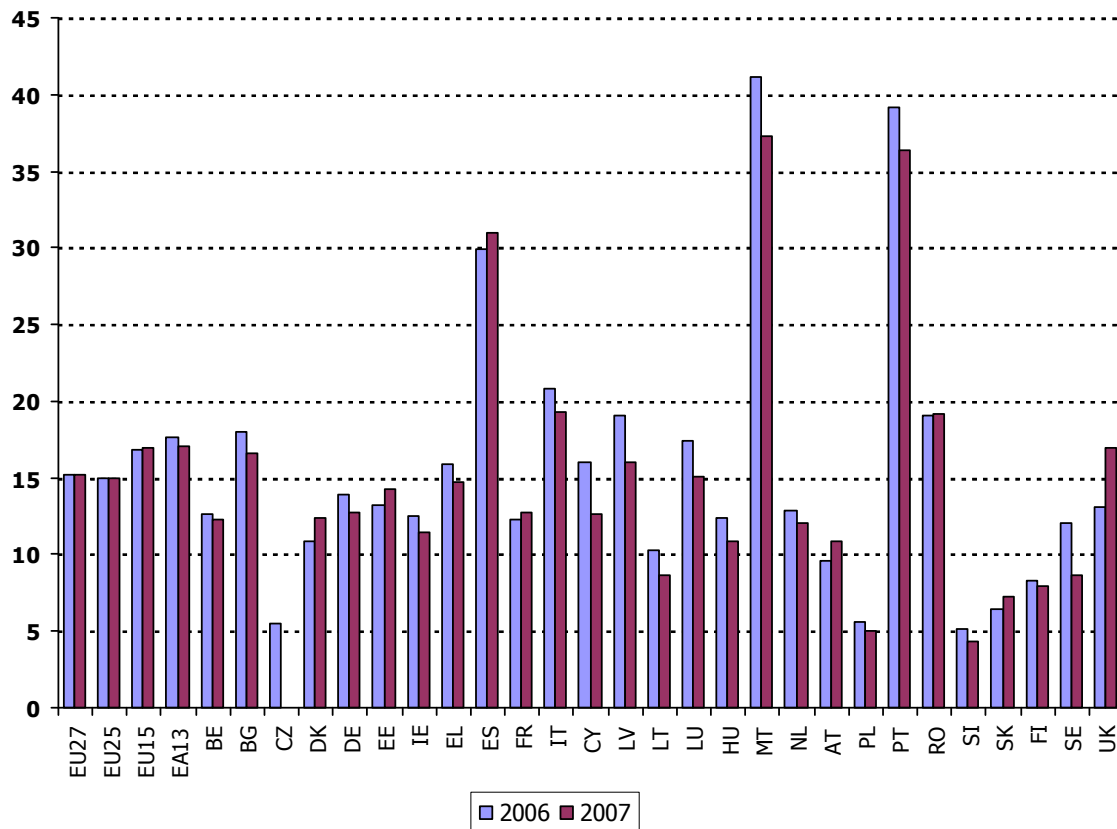
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	:	:	:	:	:	4,9(s)	4,8(s)	4,8(s)
EU25	4,6(s)	4,5(s)	4,5(s)	:	4,6(s)	4,8(s)	4,9(s)	4,8	4,8(s)
EU15	4,6(s)	4,5(s)	4,5(s)	:	4,6(s)	4,8(s)	4,8(s)	4,7	4,9(s)
EA13	:	:	:	:	:	:	4,6(s)	4,6	4,8(s)
EL	6,2	5,8	5,7	:	6,4b	5,9	5,8	6,1	6,0(s)

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

Ν-2β. Άτομα με Επίπεδο Μόρφωσης μέχρι και Γυμνάσιο (δευτεροβάθμια) χωρίς περαιτέρω Εκπαίδευση ή Κατάρτιση

(ως % πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών με χαμηλή δευτεροβάθμια και δεν είναι σε πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	17,6	17,3	17,1	16,3	15,8	15,5	15,2	15,2
EU25	:	17,3	17,0	16,7	15,8	15,2	15,1	15,0	15,0
EU15	20,5	19,5	19,0	18,7	17,9	17,2	17,1	16,8	16,9
EA13	21,2(e)	20,0(e)	19,5(e)	19,1	18,8(e)	18,1	17,8	17,6	17,1
EL	18,6	18,2	17,3	16,7	15,5(e)	14,9	13,3	15,9	14,7
Άντρες									
EU27	:	19,7	19,4	19,3	18,3	18,1	17,4	17,3	17,2
EU25	:	19,5	19,2	18,9	17,8	17,6	17,2	17,2	17,1
EU15	22,6	21,8	21,3	21,1	20,1	19,8	19,4	19,2	19,2
EA13	23,6(e)	22,6(e)	22,2(e)	21,8	21,4(e)	21,1	20,4	20,2	19,6
EL	22,1	22,9	21,3	20,7	19,9(e)	18,3	17,5	20,7	18,6
Γυναίκες									
EU27	:	15,6	15,2	14,9	14,3	13,5	13,5	13,1	13,2
EU25	:	15,2	14,8	14,4	13,7	12,8	13,1	12,7	12,8
EU15	18,5	17,2	16,6	16,2	15,6	14,7	14,8	14,4	14,5
EA13	18,8(e)	17,4(e)	16,9(e)	16,4	16,2(e)	15,1	15,2	15,0	14,5
EL	15,4	13,6	13,4	12,6	11,0(e)	11,6	9,2	11,0	10,7

(e): εκτίμηση
Πηγή: Eurostat